

**MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA
BOSNE I HERCEGOVINE**

9

Na temelju članka 61. stavak 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i članka 28. stavak 2. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 8/03, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), po prethodno pribavljenom Mišljenju Agencije za državnu službu BiH, broj 03-34-2-1204-10/18 od 26.12.2018. godine, ministar Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine donio je

RJEŠENJE

**O IMENOVANJU POMOĆNIKA MINISTRA U
SEKTORU ZA ŠPORT**

1. ANĐA KALEM-PERIĆ, imenuje se za pomoćnika ministra u Sektoru za šport u Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, počev od 01.01.2019. godine.
2. Rukovodećem državnom službeniku iz točke 1. ovog Rješenja pripada plaća iz B6 platnog razreda državnih službenika.
3. Ovo Rješenje objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Број 04-34-2-2471-18-АТО/18
28. просина 2018. године
Сарајево

Министар
Др. sci. **Adil**
Osmanović, v. r.

На основу члана 61. став 2. Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17) и члана 28. став 2. Закона о државној служби у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 19/02, 8/03, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05,

2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 и 93/17), по претходно прибављеном Мишљењу Агенције за државну службу БиХ, број 03-34-2-1204-10/18 од 26.12.2018. године, министар Министарства цивилних послова Босне и Херцеговине донио је

РЈЕШЕЊЕ

**O IMENOVAЊU POMOĆNIKA MINISTRA U
SEKTORU ZA ŠPORT**

1. АНЂА КАЛЕМ-ПЕРИЋ, именује се за помоћника министра у Сектору за спорт у Министарству цивилних послова Босне и Херцеговине, почев од 01.01.2019. године.
2. Рукводећем државном службенику из тачке 1. овог Рјешења припада плата из Б6 платног разреда државних службеника.
3. Ово Рјешење објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 04-34-2-2471-18-АТО/18
28. децембра 2018. године
Сарајево

Министар
Др sci. **Adil**
Osmanović, с. р.

Na osnovu člana 61. stav 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17) i člana 28. stav 2. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 8/03, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), po prethodno pribavljenom Mišljenju Agencije za državnu službu BiH, broj 03-34-2-1204-10/18 od 26.12.2018. godine, ministar Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine donio je

RJEŠENJE**O IMENOVANJU POMOĆNIKA MINISTRA U SEKTORU ZA SPORT**

1. ANĐA KALEM-PERIĆ, imenuje se za pomoćnika ministra u Sektoru za sport u Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine, počev od 01.01.2019. godine.
2. Rukovodećem državnim službeniku iz tačke 1. ovog Rješenja pripada plaća iz B6 platnog razreda državnih službenika.
3. Ovo Rješenje objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 04-34-2-2471-18-ATO/18
28. decembra 2018. godine
Sarajevo

Ministar
Dr. sci. **Adil Osmanović**, s. r.

**BOSNA I HERCEGOVINA
UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE**

10

Temeljem članka 15. Zakona o Upravi za neizravno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05) i članka 61. stavak 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), ravnatelj Uprave za neizravno oporezivanje donosi

UPUTU**O IZMJENI UPUTE O POJEDNOSTAVLJENOM CARINSKOM POSTUPKU PO RAČUNU**

Članak 1.

U Uputi o pojednostavljenom carinskom postupku po računu ("Službeni glasnik BiH", br. 4/15, 30/15, 67/15, 77/15, 81/16, 6/17, 48/17, 77/17, 81/18 i 89/18) u Prilogu 4. (Spisak robe za pojednostavljeni postupak po računu) pod tačkom a) Spisak roba koje se mogu izvoziti po pojednostavljenom postupku po računu, redni broj 53. mijenja se i glasi:

53.	Naftni prirodni plin u plinovitom stanju	2711 21 00 00
-----	--	---------------

Članak 2.

Ova Uputa stupa na snagu sljedećeg dana od dana donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-1730-11/18
20. prosinca 2018. godine
Banja Luka

Ravnatelj
Dr. Miro Džakula, v. r.

Na osnovu člana 15. Zakona o Upravi za indirektno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05) i člana 61. stavak 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), direktor Uprave za indirektno oporezivanje donosi

UPUTSTVO**O IZMJENI UPUTSTVA O POJEDNOSTAVLJENOM CARINSKOM POSTUPKU PO FAKTURI**

Član 1.

U Uputstvu o pojednostavljenom carinskom postupku po fakturi ("Službeni glasnik BiH", br. 4/15, 30/15, 67/15, 77/15, 81/16, 6/17, 48/17, 77/17, 81/18 i 89/18) u Prilogu 4. (Spisak robe za pojednostavljeni postupak po fakturi) pod tačkom a) Spisak roba koje se mogu izvoziti po pojednostavljenom postupku po fakturi, redni broj 53. mijenja se i glasi:

53.	Naftni prirodni gas u gasovitom stanju	2711 21 00 00
-----	--	---------------

Члан 2.

Ово Упутство ступа на снагу наредног дана од дана доношења и биће објављено у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-02-2-1730-11/18
20. децембра 2018. године
Бања Лука

Директор
Др **Миро Цакула**, с. р.

Na osnovu člana 15. Zakona o Upravi za indirektno oporezivanje ("Službeni glasnik BiH", broj 89/05) i člana 61. stavak 2. Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), direktor Uprave za indirektno oporezivanje donosi

UPUTSTVO**O IZMJENI UPUTSTVA O POJEDNOSTAVLJENOM CARINSKOM POSTUPKU PO FAKTURI**

Član 1.

U Uputstvu o pojednostavljenom carinskom postupku po fakturi ("Službeni glasnik BiH", br. 4/15, 30/15, 67/15, 77/15, 81/16, 6/17, 48/17, 77/17, 81/18 i 89/18) u Prilogu 4. (Spisak robe za pojednostavljeni postupak po fakturi) pod tačkom a) Spisak roba koje se mogu izvoziti po pojednostavljenom postupku po fakturi, redni broj 53. mijenja se i glasi:

53.	Naftni prirodni plin u plinovitom stanju	2711 21 00 00
-----	--	---------------

Član 2.

Ovo Uputstvo stupa na snagu narednog dana od dana donošenja i bit će objavljeno u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-1730-11/18
20. decembra 2018. godine
Banja Luka

Direktor
Dr. **Miro Džakula**, s. r.

**USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE**

11

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3754/16**, rješavajući apelaciju "**Glasa Srpske**" a.d. **Banja Luka** i **Borjane Radmanović-Petrović**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) tačka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Mirsad Čeman, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 6. prosinca 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija "**Glasa Srpske**" a.d. **Banja Luka** i **Borjane Radmanović-Petrović**.

Utvrđuje se povreda prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Istočnom Sarajevu broj 92 0 P 044378 16 Gž od 11. srpnja 2016. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i

člankom 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu da u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. "Glas Srpske" a.d. Banja Luka i Borjana Radmanović-Petrović (u daljnjem tekstu: apelant i apelantica ili apelanti), koje zastupa Goran Bubić, odvjetnik iz Banje Luke, podnijeli su 14. rujna 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Okružnog suda u Istočnom Sarajevu (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 92 0 P 044378 16 Gž od 11. srpnja 2016. godine i Presude Osnovnog suda u Vlasenici (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 92 0 P 044378 15 P od 8. travnja 2016. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda i Murata Avdića (u daljnjem tekstu: tužitelj) zatraženo je 25. svibnja 2018. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Sudionici u postupku su odgovore na apelaciju dostavili u razdoblju od 1. do 18. lipnja 2018. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacijskih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Odlučujući u pravnoj stvari tužitelja protiv apelanata radi naknade štete za duševne boli prouzročene klevetom, Osnovni sud je donio Presudu broj 92 0 P 044378 15 P od 8. travnja 2016. godine, potvrđena presudom Okružnog suda, kojom je tužbeni zahtjev usvojen. Izrekom navedene presude apelanti su obvezani tužitelju na ime nematerijalne štete u vidu duševnih boli zbog pretropljenog straha nastalog objavljivanjem neistinitih činjenica, iznošenjem kleveta i uvreda solidarno isplatiti novčani iznos od 2.090,00 KM i na ime duševnih boli zbog privremenog umanjavanja životne aktivnosti u razdoblju od četiri mjeseca iznos od 2.500,00 KM, što ukupno iznosi 4.590,00 KM sa zakonskim zateznom kamatom počev od podnošenja tužbe do isplate. Istom presudom je apelant obvezan da u roku od 30 dana od dana donošenja prvostupanjske presude objavi demanti teksta pod nazivom "Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima" i da se apelanti suzdrže od bilo kakvog daljnjeg objavljivanja tekstova o toj temi u odnosu na tužitelja.

6. U obrazloženju presude Osnovni sud je, prije svega, naveo činjenične tvrdnje iz tužbe prema kojima je u spornom tekstu od 10. kolovoza 2015. godine u dnevnom listu čiji je izdavač apelant, a apelantica odgovorna urednica, objavljen tekst pod nazivom "Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima" čiji sadržaj predstavlja niz kleveta o tužitelju, između ostalog: "(...) da protiv Avdića, ratnog oficira i saradnika komandanta Armije BiH u Srebrenici Naser Orića, a danas odbornika SDA u Skupštini opštine Milići, nikada nije podignuta optužnica iako postoji veliki broj svjedoka o njegovom učešću u pokoljima nad Srbima u selima oko Srebrenice i u Podrinju; da je policija RS protiv tužioca

podnijela krivičnu prijavu u toku rata zbog ratnog zločina; da je prijava podnesena Okružnom tužilaštvu u Bijeljini, ali da ju je Tužilaštvo BiH izuzelo 2009. godine zbog slučaja 'Naser Orić'; da je Okružno tužilaštvo u Bijeljini 1993. godine pokrenulo istragu protiv 41 lica, među kojima je i tužilac, zbog osnova sumnje da su počinila krivično djelo ratni zločin nad srpskim civilnim stanovništvom u toku 1992. i 1993. godine na području Srebrenice i Bratunca; da svjedok, čije je ime poznato redakciji, kaže da je Avdić učestvovao u zločinu koji su pripadnici ARBiH počinili u Kravici 7. januara 1993. godine kada je ubijeno 49 mještana, a selo spaljeno; da je tužilac učestvovao i u napadu pripadnika ARBiH na selo Gornji Šadići i zaseoke Vukovići, Lazarevići i Korita na području općine Vlasenica 15. augusta 1992. godine kada je ubijeno 11 lica srpske nacionalnosti, za šta nikad niko nije odgovarao; da je tužiočevo učešće u zločinima potvrdio ratni komandir u Srebreničkoj 28. diviziji ARBiH Mirsad Sulejmanović (svjedok i učesnik u mnogim događajima u ratnoj Srebrenici), da se tužilac naročito istakao u napadu na selo Gornji Šadići i zaseoke Vukovići, Lazarevići i Korita, a bio je u sastavu jedinice iz Cerske pod komandom Bećira Mekanića; da su sela spaljena i opljačkana; da su u julu 1992. godine pravljene zasjede na putu kod Vandžića u rejonu Brezove Glavice gdje je ubijen jedan Srbin i da je u zasjedi, pored ostalih, bio i Avdić; da je napadnuto i selo Brana Bačići 14. decembra 1992. godine i da su akciju izvele oružane jedinice iz sastava Cersko Srebreničke operativne grupe ARBiH pod komandom Orića, a prvi do njega je bio Avdić; da je tada ubijeno pet ljudi; da je Avdić predvodio i napad na Rogosiju kod Vlasenice u septembru 1992. godine kada je masakrirano 28 Srba; da je Avdić učestvovao i u napadu na Vozući 1995. godine u sastavu odreda 'El mudžahedin' kada su počinjeni brojni zločini nad zarobljenim srpskim civilima i pripadnicima Vojske RS, za što niko nije odgovarao."

7. Apelanti su u odgovoru na tužbu iznijeli sljedeće: da osporavaju osnovu i visinu postavljenog tužbenog zahtjeva, prije svega jer je cilj i svrha Zakona o zaštiti od klevete ohrabrivanje slobode izražavanja, a ne njeno sputavanje i da zakon treba tumačiti u svjetlu tog načela; da se sloboda izražavanja može ograničiti uz ispunjenje tri kumulativna uvjeta (da je miješanje propisano zakonom, da mu je cilj zaštita interesa ili vrijednosti drugih (ugleda) i da je miješanje neophodno u demokratskom društvu), ali da u konkretnim okolnostima treći uvjet nije ostvaren. U tom kontekstu, apelanti su ukazali da predmet spornog teksta nije "iznošenje neistinitih navoda", kako se u tužbi pogrešno interpretira, već izvještavanje o legitimnoj temi učešća u ratnim zločinima koju je autor teksta objavio na temelju navoda svjedoka i dokaza koji su odranije poznati organima vlasti Republike Srpske. Autor teksta je, prema mišljenju apelanata, postupio po zakonu iznoseći o tužitelju navode do kojih je došao posredstvom svjedoka i dokumentacije zvanične vlasti u RS, pri čemu je kontaktiran i tužitelj. Osim toga, apelanti su podsjetili da od tužitelja nije primljen zahtjev za demanti, da su sporna priopćenja, u biti, istinita i da stoga u konkretnoj situaciji ne postoji "žurna društvena potreba" da se ograniči pravo apelanata na slobodu izražavanja i da se prema apellantima primijeni kazna u vidu naknade štete tužitelju jer bi na taj način, prema njihovom mišljenju, bilo narušeno načelo proporcionalnosti (slobode izražavanja naspram ugleda tužitelja).

8. Nakon prezentiranja sadržaja spornog teksta u cjelini, Osnovni sud je u obrazloženju presude naveo da su na okolnosti i tvrdnje iz tužbe i odgovora na tužbu izvedeni dokazi saslušanjem svjedoka (ukupno tri), a na okolnost visine tužbenog zahtjeva dokaz saslušanjem tužitelja u svojstvu

parnične stranke i medicinskim vještačenjem vještaka neuropsihijatrijske struke, nakon čega je proizašao zaključak o utemeljenosti tužbenog zahtjeva za naknadu štete tužitelju. U tom kontekstu, Osnovni sud je podsjetio na nespornu činjenicu koja se tiče naslova teksta i datuma objave, kao i njegovog sadržaja koji je u potpunosti prezentiran u obrazloženju presude. Spornim se postavilo pitanje istinitosti informacija iznesenih u spornom tekstu u svezi s načelom slobode izražavanja i eventualne odgovornosti apelanata za štetu, pri čemu je Osnovni sud imao u vidu relevantne odredbe Zakona o zaštiti od klevete (u daljnjem tekstu: ZZK) kojima je propisana odgovornost za štetu prouzročenu klevetom, kao i iznimke od ove odgovornosti (čl. 5. i 6. ZZK). U tom smislu je u obrazloženju presude napomenuto da se pri donošenju odluke za naknadu štete zbog objavljivanja neistinitih činjenica (klevete) uzimaju u obzir sve okolnosti slučaja, a naročito: način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronosnja izražavanja; priroda i stupanj prouzročene štete; dobronamjernost i pridržavanje općeprihvaćenih profesionalnih standarda, kao i okolnost tiče li se sadržaj objavljenih informacija pitanja iz privatnog života oštećenog ili se radi o pitanjima od političkog i javnog značaja. S tog aspekta, Osnovni sud je istaknuo da iz iskaza tužitelja kao parnične stranke proizlazi da za njega klevetu zbog koje trpi štetu predstavljaju navodi naslova teksta i navodi u tekstu koji se odnose na njegovo sudjelovanje u zločinima nad Srbima u Podrinju i Vozući. U svezi s tim, Osnovni sud je podsjetio da se pod zločinom podrazumijeva najteži oblik teškog kaznenog djela, pa je u ocjeni utemeljenosti tužbenog zahtjeva, dakle (ne)istinitosti iznesenih informacija o tužitelju, pošao od iskaza saslušanih svjedoka, i to: autora teksta Gorana Maunage, sudionika događaja ratne Srebrenice Mirsada Sulejmanovića i Slobodana Vasiljevića koji potječe s područja o kojem su iznesene sporne informacije. U tom smislu je nakon navođenja sadržaja izjava sva tri svjedoka ocijenjeno da su iskazni svjedoka Sulejmanovića i Vasiljevića kontradiktorni iskazu svjedoka Maunage (autora teksta) budući da su navedeni svjedoci negirali navode da su autoru dali bilo kakve informacije o sudjelovanju tužitelja u ratnim zločinima u ratnom razdoblju. Imajući u vidu da iskazima svjedoka nije utvrđena ni istinitost ni neistinitost iznesenih tvrdnji o tužitelju u spornom tekstu, Osnovni sud je zauzeo stajalište da rješavanje spornog pitanja koje se tiče tužiteljevog sudjelovanja u ratnim zločinima, odnosno (ne)istinitosti tih tvrdnji spada u nadležnost suda u kaznenom postupku. Budući da u konkretnom slučaju ne postoji pravomoćna presuda kojom je tužitelj proglašen krivim za zločin bilo koje vrste u smislu naprijed navedene definicije zločina, Osnovni sud je ocijenio da u tom kontekstu nije od utjecaja činjenica je li protiv tužitelja podnesena kaznena prijava za ratni zločin (prema iskazu svjedoka Vasiljevića) Okružnom tužiteljstvu Bijeljina, koja je 2009. godine preuzeta u Tužiteljstvo BiH u predmetu Naser Orić. Ovo iz razloga, kako je obrazloženo, jer je u pitanju općepoznata činjenica prema kojoj se pred Sudom BiH vodi kazneni postupak protiv Nasera Orića i drugih, među kojima je, prema iskazu svjedoka Vasiljevića i tužitelj. Stoga je, prema mišljenju Osnovnog suda, tužiteljev tužbeni zahtjev za naknadu štete utemeljen u smislu članka 5. st. 1. i 2. ZZK jer je tužitelj u postupku dokazao da nisu istiniti navodi izneseni u spornom tekstu koji se tiču njegovog sudjelovanja u ratnim zločinima u Podrinju i Vozući, te da sve navedeno upućuje na zaključak glede prihvaćanja tužiteljeve tvrdnje da mu je objavljivanjem spornog teksta povrijeđena presumpcija nevinosti i da se povredom navedene pretpostavke apelanati ne mogu pozivati na slobodu izražavanja koja mora imati ograničenja, barem kada su u pitanju temeljna ljudska prava. Visina tužbenog zahtjeva je utvrđena medicinskim vještačenjem u svezi s iskazom tužitelja danim u

svojstvu parnične stranke, te je zaključeno da tužitelju, osim naknade zbog iznošenja klevete, pripada pravo i na naknadu štete za duševne boli zbog privremenog umanjenja životne aktivnosti u razdoblju od četiri mjeseca, pa je primjenom odredbe članka 200. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) tužiteljev zahtjev za naknadu štete usvojen i apelanati obvezani tužitelju solidarno nadoknaditi štetu. Osim toga, Osnovni sud je u smislu članka 199. ZOO obvezao apelante da u novinama objave demanti spornog teksta, te da se suzdrže od bilo kakvog daljnjeg objavljivanja tekstova sličnog sadržaja o tužitelju jer je tužitelj osoba koja obnaša javnu, odnosno političku dužnost (odbornik SDA u SO Milići).

9. Okružni sud je Presudom broj 92 0 P 044378 16 Gž od 11. srpnja 2016. godine žalbu apelanata odbio i prvostupanjsku presudu potvrdio. Ispitujući utemeljenost žalbenih navoda u smislu odredbe članka 221. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), Okružni sud je, prije svega, istaknuo da se u žalbi ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalitelj pruži dokaze da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave, što apelanati nisu učinili. Izražavajući stajalište o neutemeljenosti žalbe apelanata, Okružni sud je imao u vidu da odredba članka 5. ZZK određuje odgovornost za klevetu i da je prvostupanjski sud utvrdio da su apelanati o tužitelju, namjerno ili iz nepažnje, iznijeli neistinite činjenice, s tim da je nesporno da u vrijeme objavljivanja spornog članka tužitelj nije obnašao javnu dužnost. U tom kontekstu je ponovljen i sadržaj odredbe članka 200. ZOO, značaj prava na čast i ugled, kao i značaj prava na slobodu izražavanja, koje se ne smije zloupotrebjavati. Stoga, prema mišljenju Okružnog suda, žalba neutemeljeno ističe da apelanatima nedostaje pasivna legitimacija s obzirom na nespornu činjenicu među parničnim strankama koja se tiče datuma i sadržaja spornog teksta pod nazivom "Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima", pri čemu apelanati nisu osporavali svoju legitimaciju. Isto tako, neutemeljeni su, prema mišljenju Okružnog suda, žalbeni navodi koji se odnose na postupanje suprotno odredbi članka 8. ZPP jer je prvostupanjska presuda dala veoma iscrpno obrazloženje i razloge zbog kojih smatra utemeljenim tužbeni zahtjev tužitelja u cjelini. Prvostupanjski sud je, kako je dalje obrazloženo, pravilno primjenjujući odredbu članka 199. ZOO, obvezao apelante objaviti demanti teksta pod nazivom "Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima", te se suzdržati od bilo kakvog daljnjeg objavljivanja tekstova o toj temi u odnosu na tužitelja. Cijeneći okolnosti konkretnog slučaja u svezi sa žalbenim navodima i odredbom članka 11. stavak 1. ZZK, Okružni sud je ocijenio da je tužitelju dosuđena pravična naknada, odnosno da je dosuđeni iznos razmjernan nanesej šteti (satisfakcija za štetu) koju su tužitelju nanijeli apelanati. Zbog svega navedenog, Okružni sud je zaključio da je odluka prvostupanjskog suda pravilna i na zakonu utemeljena iz svih razloga koje je u svojoj odluci naveo prvostupanjski sud, a koje je kao svoje prihvatio Okružni sud.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelanati smatraju da im je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije. Kršenje navedenih prava apelanati obrazlažu, prije svega, proizvoljnom primjenom procesnog prava od strane Okružnog suda i u tom pravcu ističu da su žalbu pravodobno dopunili i dostavili dokaze koje opravdano nisu mogli pribaviti tijekom trajanja

prvostupanjskog postupka, i to na okolnost istinitosti navoda iz spornog priopćenja. Međutim, kako tvrde, Okružni sud uopće nije odlučio o prijedlogu za naknadno izvođenje dokaza, već je nekritički preuzeo sve razloge koje je u svojoj presudi naveo prvostupanjski sud. U tom kontekstu, apelanti smatraju da im je onemogućeno raspravljanje pred (drugostupanjskim) sudom. Također ukazuju na neodređenost tužbenog zahtjeva, a slijedom toga na nerazumljivost i neizvršivost presude jer u izreci presude nedostaje utvrđujući dio (tzv. inkriminirana količina riječi) koji, barem prema ocjeni suda, sadrži neistinite činjenice koje narušavaju tužiteljev ugled i koje mu nanose štetu, zbog čega nije moguće razlikovati činjenične tvrdnje od mišljenja (vrijednosnog suda). Osim toga, apelanti ukazuju da je prvostupanjski sud povrijedio odredbe parničnog postupka jer nije poštovao odredbu članka 7. ZZK koja, pored materijalno-pravnog, ima i procesni domašaj, postavljajući zahtjev da sudska odluka za naknadu štete (koja uvijek uključuje i ograničenje slobode izražavanja) mora sadržavati razloge (obrazloženje) za ograničenja slobode izražavanja po članku 10. stavak 2. Europske konvencije.

11. Apelanti dalje ukazuju da se u okolnostima konkretnog slučaja ne može govoriti o povredi presumpcije nevinosti, kao što smatraju redovni sudovi, jer u spornom tekstu nisu ni iznijeli, niti tvrdili da je tužitelj osuđen za ratni zločin, već je sporno izražavanje utemeljeno na dokumentaciji organa unutarnjih poslova Republike Srpske, što upućuje na pogrešno činjenično utvrđenje koje je rezultiralo i nepravilnom primjenom materijalnog prava. U svezi s tim, prema mišljenju apelanata, otvara se legitimno pitanje glede mogućnosti izvješćivanja o tekućim istragama protiv osoba koje su predmet istrage, ali još nisu optužene, a možda nikada neće ni biti optužene. Prvostupanjski sud, prema mišljenju apelanata, konstatira da su apelanti odgovorni za klevetu jer sporno priopćenje sadrži neistinite činjenice, pri čemu navedena konstatacija nije dovedena u vezu s ograničenjima iz članka 6. točka a) ZZK. Smatraju da se sudovi uopće nisu bavili "suštinskom istinitošću" priopćenja u odnosu na izvedene dokaze, niti kriterijima koji dozvoljavaju iznimke od odgovornosti u smislu odredbi članka 1. točka b) i članka 6. ZZK koje imaju rang načela i dopuštaju priopćenja koja mogu da "uvrijede, šokiraju ili uznemire".

12. Dalje, apelanti smatraju da je prvostupanjska presuda povrijedila načelo proporcionalnosti u odnosu na ravnotežu između ograničenja slobode medija s jedne strane i ugleda ličnosti (tužitelja) s druge strane, na štetu slobode medija. Tužitelj je, kako tvrde, kao odbornik u Općinskoj skupštini javna ličnost, pa mora da trpi više nego običan građanin jer bez toga vjerovatno ne bi bio predmet interesa javnosti. U konačnom je predloženo da se apelacija usvoji i osporena presuda ukine.

b) Odgovor na apelaciju

13. Okružni sud je naveo da u potpunosti ostaje pri navodima i zaključcima iznesenim u presudi koja je apelacijom osporena. Osim toga, navedenom presudom nije došlo do povreda prava na koje su apelanti ukazali u apelaciji, niti su povrijeđene odredbe Ustava ili Europske konvencije.

14. Osnovni sud je u odgovoru ukazao da je punomoćnik apelanata odgovorom na tužbu tumačio cilj i svrhu odredbi ZZK i praksom Ustavnog suda o ispunjenju tri kumulativna uvjeta za ograničenje prava na slobodu izražavanja, pa se prvostupanjski sud, imajući to u vidu, pri utvrđivanju činjenica i provođenju dokaza kretao u okvirima utvrđenim odredbama ZPP. Osim toga, apelanti nisu osporili da su u vrijeme i na način, kako je opisan u tužbi, objavili sporni članak, a razlozi

zbog kojih sud smatra da se ne radi o izvješćivanju o legitimnoj temi su navedeni u obrazloženju presude.

15. Tužitelj smatra da je apelacija iznimno široko napisana i da se u više navrata ponavljaju činjenice koje apelanti smatraju bitnim, ali koje u domenu raspravljanja pred Ustavnim sudom nisu od suštinske važnosti jer Ustavni sud nema ulogu da zamijeni redovne sudove. Okolnost da apelanti nisu predložili i izveli materijalne dokaze u prvostupanjskom postupku ne može se, prema ocjeni tužitelja, staviti na teret redovnim sudovima jer se prema odredbama ZPP dokazi mogu izvoditi do zaključenja glavne rasprave, a ne i u žalbenom postupku. Tužitelj smatra da su osporene presude pravilne i zakonite i da sloboda izražavanja nije neograničeno pravo koje podrazumijeva iznošenje kleveta koje može imati ozbiljne posljedice za oklevetanu osobu, niti sloboda izražavanja podrazumijeva kršenje presumpcije nevinosti, kao što se desilo u konkretnom slučaju.

V. Relevantni propisi

16. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1. stav 1. tačka a)

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu nanesenu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

Član 5.

Odgovornost za klevetu

1. Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

2. Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili pronošlo izražavanje.

3. Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

(1) U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:
a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronošiti izražavanje, ili iznositi ili pronošiti izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

(2) Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme

iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Član 8.

Tužilac u smislu ovog zakona preduzima sve potrebne mere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtev za ispravku koju upućuje tuženom.

Član 11. stav 1.

1. Naknada štete vrši se isključivo sa namerom nadoknade štete nanesene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili pronošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodeljene štete mogao imati za posledicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

Član 13.

Ovaj zakon je *lex specialis* u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim zakonom primenjuće se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.

17. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 46/85 i 57/89; "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96 i 39/03) relevantne odredbe glase:

Član 198.

(1) Ko drugome povredi čast kao i ko iznosi ili prenosi neistinite navode o prošlosti, o znanju, o sposobnosti drugog lica, ili o čemu drugome, a zna ili bi morao znati da su neistiniti, i time mu prouzrokuje materijalnu štetu dužan je naknaditi je.

(2) Ali, ne odgovara za prouzrokovanu štetu onaj ko učini neistinito saopštenje o drugome ne znajući da je ono neistinito, ako je on ili onaj kome je saopštenje učinio imao u tome ozbiljno interesa.

Član 199.

U slučaju povrede prava ličnosti sud može narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravke, ili narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom.

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost

18. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

20. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 92 0 P 044378 16 Gž od 11. srpnja 2016. godine protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu apelanti su primili 1. kolovoza 2016. godine, a apelacija je podnesena 14. rujna 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

21. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete glede dopustivosti.

VII. Meritum

22. Apelanti osporavaju presude redovnih sudova ukazujući da su tim presudama povrijeđena njihova prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

23. U svezi s tim, Ustavni sud ima u vidu da je osporenim odlukama usvojen tužbeni zahtjev prema kojem su apelanti obvezani tužitelju nadoknaditi nematerijalnu štetu po osnovi pretrpljenih duševnih boli u određenom novčanom iznosu za iznesenu klevetu učinjenu putem sredstva javnog informiranja – tiska i da mu na ime duševnih boli zbog privremenog umanjenja životne aktivnosti isplate određeni novčani iznos i u dnevnim novinama objave demanti spornog teksta.

24. Budući da se suština zahtjeva apelanata odnosi na zaštitu "prava na slobodu izražavanja" i iz toga proistekle obveze na naknadu štete, koje je zaštićeno člankom 10. Europske konvencije, Ustavni sud će, slijedeći praksu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud), ispitati radi li se u konkretnom slučaju o neistinitom iznošenju činjenica (kleveti) i jesu li redovni sudovi dali dovoljne i relevantne razloge za uskraćivanje zaštite prava apelanata na slobodu izražavanja.

Pravo na slobodu izražavanja

25. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

26. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. *Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.*

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.

a) Opća načela

27. Ustavni sud podsjeća da pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije spada u grupu tzv. kvalificiranih prava za koja je karakteristično da prvim stavkom definiraju samo pravo, a drugim stavkom definiraju dozvoljena miješanja i ograničenja tih prava, pod uvjetima propisanim drugim stavkom. Ova sloboda se, uz ograničenja iz članka 10. stavak 2. Europske konvencije, ne odnosi samo na "informacije" ili "ideje" koje su primljene pozitivno ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima nema stava, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju (vidi Europski sud, *Selistö protiv Finske*, presuda od 16. studenog 2004. godine, aplikacija broj 56767/00, stavak 46. i Odluka broj *AP 1203/05* od 27. lipnja 2006. godine, točka 42.). Ova sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članku 10. stavak 2. Europske konvencije, pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak neovisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju, jer svaka iznimka koja ograničava pravo na slobodu izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđena.

28. Ustavni sud, također, ukazuje na to da je malo prostora u okviru članka 10. stavak 2. Europske konvencije za ograničavanje političkog govora ili debate o pitanjima od javnog interesa. U tom smislu, granice prihvatljivog kriticisma su šire kad su u pitanju javne ličnosti kao što su političari nego kad su u pitanju privatne osobe. Za razliku od privatnih osoba, javne ličnosti se neizbježno i svjesno stavljaju pred ocjenu javnosti, a njihove riječi i djela izloženi su pomnijem ispitivanju javnosti pa, stoga, moraju pokazati i veći stupanj tolerancije (vidi Europski sud, *Hrico protiv Slovačke*, presuda od 20. srpnja 2004. godine, aplikacija broj 49418/99, stavak 40.[e]). Europski sud, također, podržava pravo na priopćavanje informacija od javnog interesa, u dobroj vjeri, čak i kada takva priopćenja sadrže neistinite ili štetne izjave o privatnim osobama (vidi Europski sud, *Bladet Tromso i Stensaas protiv Norveške* [GC] broj 21980/93) i naglašava da se mora uzeti u obzir odnose li se sporne izjave na osobni život osobe koja je u pitanju ili na njezino postupanje u nekoj drugoj društvenoj sferi od javnog interesa. U svezi s ograničenjima koja se tiču prava na slobodu izražavanja i koja su propisana u članku 10. stavak 2. Europske konvencije, Ustavni sud napominje da je u svakom pojedinom slučaju potrebno utvrditi jesu li domaće vlasti primijenile standarde koji su u skladu s načelima ustanovljenim u članku 10. Europske konvencije, kao i jesu li domaće vlasti utemeljile svoje odluke na prihvatljivoj analizi relevantnih činjenica.

b) Primjena navedenih načela na konkretan slučaj

29. Dovodeći navedena opća načela u svezu s činjenicama konkretnog predmeta (na neke od njih su ukazali apelanti), Ustavni sud zapaža da su u konkretnom slučaju osporene presude donesene na temelju odredaba ZZK i ZOO, iz čega proizlazi da je miješanje u pravo na slobodu izražavanja

propisano zakonom. Ovi zakoni su javno objavljeni u službenom glasilu, njihov tekst je jasan, pristupačan i predvidiv. Osim toga, osporene presude su donesene u građanskoj parnici koju je pokrenuo tužitelj protiv apelanata zbog nanošenja štete njegovom ugledu, pa je jasno da je cilj miješanja u pravo apelanata na slobodu izražavanja zaštita "ugleda ili prava drugih" u okviru prava na privatnost, dakle, ugleda tužitelja, što je, svakako, legitiman cilj.

30. Ustavni sud dalje treba ispitati jesu li u osporenim presudama uzeti u obzir svi čimbenici koji su bili opredjeljujući u zaključku da su u konkretnom slučaju apelanti klevetom prouzročili štetu tužitelju. S tog aspekta se, prije svega, postavlja pitanje jesu li uzeti u obzir svi relevantni čimbenici, bez obzira na to je li u pitanju činjenica ili vrijednosni sud, i to: doprinosi li informacija raspravi od javnog interesa ili su iznesene tvrdnje koje se tiču privatnosti osobe koja je u pitanju; je li osoba o kojoj je riječ javna ili privatna ličnost; sadržaj, oblik i posljedice objavljivanja; način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošenja izražavanja; podatak sadrži li izražavanje objektivnu i točnu informaciju (djelomično ili potpuno); je li iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno; jesu li ispoštovani općeprihvaćeni profesionalni standardi i konačno jesu li prenositelji informacije postupali u dobroj vjeri.

31. Imajući u vidu navedene relevantne kriterije, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi, prilikom odlučivanja o zahtjevu tužitelja, utvrdili nesporne činjenice, i to one koje se tiču datuma i sadržaja objavljivanja spornog teksta pod naslovom "Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima".

32. U takvoj situaciji, za redovne sudove se kao sporno postavilo pitanje istinitosti odnosno neistinitosti iznesenih tvrdnji kao jedne od osnova odgovornosti za štetu učinjenu klevetom iz članka 5. ZZK. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je prvostupanjski sud proveo dokazni postupak i u svezi sa sadržajem spornog teksta, pri čemu nije napravljena bilo kakva distinkcija između činjenica i vrijednosnih sudova, konkretno njegove (ne)istinitosti, proveo dokaz saslušanjem tri svjedoka. Zatim su iskazi saslušanih svjedoka dovedeni u uzajamnu vezu, nakon čega je izveden zaključak da su iskazi dva svjedoka (prvog, sudionika događaja ratne Srebrenice i drugog, koji potječe s područja o kojem su iznesene sporne informacije) kontradiktorni iskazu svjedoka koji je autor teksta, te da iskazima svih saslušanih svjedoka nije pouzdano potvrđeno da je tužitelj sudjelovao u ratnim zločinima na predmetnom području. Polazeći od činjenice da iskazima saslušanih svjedoka nije utvrđena ni istinitost ni neistinitost tvrdnji i priopćenja iz spornog testa, Osnovni sud je ukazao da postojanje svakog zločina, pa tako i ratnog, spada u sudsku nadležnost i da u konkretnom slučaju ne postoji pravomoćna sudska presuda kojom je tužitelj proglašen krivim za zločin bilo koje vrste, te da su stoga iznesene informacije o tužitelju o sudjelovanju u ratnim zločinima na području Podrinja i Vozuće neistinite (klevetničke). U tom kontekstu, Osnovni sud je općepoznatom ocijenio okolnost da se pred Sudom BiH vodi kazneni postupak protiv Nasera Orića i drugih, identificiranog u naslovu spornog teksta i da je nebitno je li tužitelj (kao Orićev suradnik), prema kazivanju svjedoka, obuhvaćen istom optužnicom. U tom smislu je zauzeto stajalište da su apelanti, objavljivanjem spornog teksta, povrijedili pretpostavku nevinosti na štetu tužitelja i da je tužitelj tijekom postupka dokazao da apelanti u spornom novinskom tekstu nisu iznijeli istinite informacije koje se odnose na sudjelovanje tužitelja u ratnim zločinima. Pri tome su redovni sudovi imali u vidu odredbu članka 5. stavak 1. ZZK kojom je propisana odgovornost svake poslovno sposobne osobe koja prouzroči štetu ugledu fizičke ili pravne osobe iznošenjem ili

pronošenjem neistinitog izražavanja, identificirajući tu osobu trećoj osobi, u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja. S tog aspekta, kako proizlazi iz obrazloženja pobijanih presuda, tužitelj je na temelju izvedenih dokaza u postupku dokazao neistinitost tvrdnji apelanata iznesenih u spornom novinskom tekstu, zbog kojih mu je nastala šteta, a apelanti, s druge strane, nisu dokazali istinitost tih svojih navoda.

33. Pri izvođenju zaključka o postojanju osnove odgovornosti za štetu učinjenu klevetom, sudovi su se, kako proizlazi iz obrazloženja osporenih presuda, rukovodili isključivo primjenom pravila o teretu dokazivanja, i to na okolnost istinitosti odnosno neistinitosti iznesenih tvrdnji u spornom tekstu, zanemarujući, pri tome, u potpunosti navode iz odgovora na tužbu kojima je ukazano na neke od važnih čimbenika prilikom pribavljanja spornih informacija (postupanje *bona fide*) i njihove provjere. U svezi s tim, za Ustavni sud se, imajući u vidu specifičnost postupka radi naknade štete učinjene klevetom, postavlja pitanje je li načelo o teretu dokazivanja kao opće načelo parničnog postupka na kom su redovni sudovi utemeljili svoje odluke jedino i isključivo primjenjivo i u svezi s kojim okolnostima ((ne)istinitosti tvrdnji; postojanja svijesti; standarda postupanja u dobroj vjeri) ili nasuprot tome, redovni sudovi koji odlučuju o suprotstavljenim pravima (tužitelja i apelanata) o takvom zahtjevu imaju obvezu cijeniti sve relevantne čimbenike koji se tiču konkretnog slučaja. Naime, iz prakse Europskog suda, koju Ustavni sud slijedi, proizlazi čitav dijapazon čimbenika koji mogu biti relevantni prilikom odmjeravanja prava i interesa pri odlučivanju o potencijalno suprotstavljenim pravima (pravo na ugled i pravo na slobodu izražavanja) koji u svezi s objavljenom informacijom obuhvaćaju: (ne)postojanje javnog interesa; sadržaj, oblik i posljedice objavljivanja; (ne)postojanje standarda postupanja "u dobroj vjeri", način pribavljanja informacije i niz drugih čimbenika koji u okolnostima svakog pojedinog slučaja mogu biti vrlo važni, imajući pri tome u vidu da svaka iznimka koja ograničava pravo na slobodu izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđena i obrazložena.

34. U svezi s naprijed navedenim, Ustavni sud uočava da redovni sudovi pri donošenju osporenih odluka nisu obavili odgovarajuću analizu relevantnih čimbenika i materijalnih odredbi iz članka 5. st. 2. i 3. ZZK kojima je propisana odgovornost za klevetu i iznimke od ove odgovornosti koje su propisane u članku 6. ZZK kao *lex specialis* u odnosu na druge zakone. Navedenim odredbama je, između ostalog, propisano da odgovornost postoji ako su neistinite činjenice iznesene namjerno ili uslijed nepažnje (postojanje svijesti), odnosno da ova odgovornost ne postoji ako je izražavanje, u biti, istinito i razumno. Pri tome su, kako proizlazi iz obrazloženja osporenih presuda, potpuno zanemarene okolnosti koje se odnose na status tužitelja u vrijeme objavljivanja spornog teksta, sferu njegovog djelovanja u relevantnom razdoblju i razdoblju kada je pokrenut predmetni postupak, je li tužitelj prethodno (prije objavljivanja) kontaktiran radi provjere objavljenih informacija, je li tužitelju dana mogućnost da prije objavljivanja odgovori na iznesene navode radi utvrđenja jesu li apelanti postupali *bona fide* ili ne, odnosno jesu li nastojali javnosti pružiti točne i pouzdane informacije u skladu s novinarskom etikom, kao i okolnost iz koje proizlazi (prema kazivanju svjedoka, ali ne i tužitelja koji je u postupku ispitan samo na okolnost visine štete) da je optužnica protiv tužitelja bila podignuta pred Okružnim tužiteljstvom u Bijeljini 1993. godine i da ju je 2009. godine, dakle šest godina prije objavljivanja spornog teksta, preuzelo Tužiteljstvo BiH.

35. S tog aspekta, imajući u vidu naprijed navedeno, Ustavni sud nije mogao ocijeniti da su se redovni sudovi, pri

postojanju evidentne potrebe koja dopušta pokretanje pitanja i izvješćivanja koja se tiču ratnih zločina, uopće bavili spornim izražavanjem u svezi s kriterijima uspostavljenim u materijalnim odredbama ZZK i standardima uspostavljenim u članku 10. Europske konvencije (status tužitelja, javni interes, prihvatljiva kritika, prethodno ponašanje tužitelja, način pribavljanja informacija itd.). Naime, redovni sudovi su tvrdnje tužitelja, pa prema tome i osnovu tužbenog zahtjeva za naknadu štete učinjene klevetom, prihvatili isključivo zbog nemogućnosti da na temelju kontradiktornih iskaza saslušanih svjedoka utvrde istinitost spornog izražavanja, kao i zbog nedostatka pravomoćne presude (iz kaznenog postupka) kojom je tužitelj proglašen krivim za zločin bilo koje vrste. U tom kontekstu je za redovne sudove proizašao zaključak da su apelanti, objavljivanjem spornog teksta, povrijedili pretpostavku nevinosti na štetu tužitelja, da u postupku nisu dokazali istinitost tvrdnji iznesenih u spornom novinskom tekstu i da se stoga radi o njihovoj očiglednoj neistinitosti, zbog čega se apelanti ne mogu pozivati na slobodu izražavanja.

36. Imajući u vidu uspostavljene relevantne kriterije, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi, propuštajući da ocijene je li u okolnostima konkretnog slučaja postojao legitimni interes da se društvena zajednica obavijesti o pitanjima koja se tiču ratnih zločina u relevantnom razdoblju, da ispita status tužitelja u tom razdoblju i razdoblju podnošenja tužbe u svezi sa sadržajem spornog izvješćivanja, te okolnost koja se tiče eventualnog postojanja optužnice protiv tužitelja iz 1993. odnosno 2009. godine, te da sporno izražavanje dovedu u širi kontekst (relevantni čimbenici navedeni u stavku 31. ove odluke) i kontekst relevantnih odredbi ZZK, dakle kako onih koje propisuju odgovornost za klevetu tako i onih koje propisuju iznimke od ove odgovornosti, standardima uspostavljenim u odredbi članka 10. Europske konvencije, prekoračili granice "slobodne procjene" koju, u smislu članka 10. Europske konvencije, apelanti uživaju. U svjetlu naprijed navedenog, Ustavni sud ponavlja da je unutar članka 10. stavak 2. Europske konvencije malo prostora za ograničavanje rasprave o pitanjima od javnog interesa, što je rezultiralo miješanjem u pravo apelanata na slobodu izražavanja koje, u okolnostima konkretnog slučaja, nije bilo nužno u demokratskom društvu.

37. Na temelju svega navedenog, Ustavni sud zaključuje da je u okolnostima konkretnog slučaja povrijeđeno pravo apelanata na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

Ostali navodi

38. S obzirom na zaključke o povredi prava iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da nema potrebe da posebno ispituje navode o povredi prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

39. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije kada su redovni sudovi, propuštajući da ocijene je li u okolnostima konkretnog slučaja postojao legitimni interes da se društvena zajednica obavijesti o pitanjima koja se tiču ratnih zločina u relevantnom razdoblju, da ispita status tužitelja u tom razdoblju i razdoblju podnošenja tužbe u svezi sa sadržajem spornog izvješćivanja, te okolnost koja se tiče eventualnog postojanja optužnice protiv tužitelja iz 1993. odnosno 2009. godine, te da sporno izražavanje dovedu u širi kontekst i kontekst relevantnih odredbi ZZK, dakle onih koje propisuju odgovornost za klevetu i onih koje propisuju iznimke od ove odgovornosti, standardima

uspоставljenim u odredbi članka 10. Evropske konvencije, prekoračili granice "slobodne procjene" koju, u smislu navedene odredbe, apelanti uživaju, što je rezultiralo miješanjem u pravo apelanata na slobodu izražavanja koje, u okolnostima konkretnog slučaja, nije bilo nužno u demokratskom društvu.

40. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

41. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 3754/16**, рјешавајући апелацију "**Гласа Српске**" а.д. **Бања Лука** и **Борјане Радмановић Петровић**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник
Мато Тадић, потпредседник
Мирсад Ћеман, потпредседник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симић, судија
Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 6. децембра 2018. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација "**Гласа Српске**" а.д. **Бања Лука** и **Борјане Радмановић Петровић**.

Утврђује се повреда права на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Источном Сарајеву број 92 0 П 044378 16 Гж од 11. јула 2016. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Источном Сарајеву, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3х) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Источном Сарајеву да у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. "Глас Српске" а.д. Бања Лука и Борјана Радмановић Петровић (у даљњем тексту: апелант и апеланткиња или апеланти), које заступа Горан Бубић, адвокат из Бање Луке, поднијели су 14. септембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Окружног суда у Источном Сарајеву (у даљњем тексту: Окружни суд) број 92 0 П

044378 16 Гж од 11. јула 2016. године и Пресуде Основног суда у Власеници (у даљњем тексту: Основни суд) број 92 0 П 044378 15 П од 8. априла 2016. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Окружног суда, Основног суда и Мурата Авдића (у даљњем тексту: тужилац) затражено је 25. маја 2018. године да доставе одговор на апелацију.

3. Учесници у поступку су одговоре на апелацију доставили у периоду од 1. до 18. јуна 2018. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин.

5. Одлучујући у правној ствари тужиоца против апеланата ради накнаде штете за душевне боли проузроковане клеветом, Основни суд је донио Пресуду број 92 0 П 044378 15 П од 8. априла 2016. године, потврђена пресудом Окружног суда, којом је тужбени захтјев усвојен. Изреком наведене пресуде апеланти су обавезани да тужиоцу на име нематеријалне штете у виду душевних боли због претрпљеног страха насталог објављивањем неистинитих чињеница, изношењем клевета и увреда солидарно исплате новчани износ од 2.090,00 КМ и на име душевних боли због привременог умањења животне активности у периоду од четири мјесеца износ од 2.500,00 КМ, што укупно износи 4.590,00 КМ са законским затезним каматама почев од подношења тужбе до исплате. Истом пресудом је апелант обавезан да у року од 30 дана од дана доношења првостепене пресуде објави деманти текста под називом "Нема казне за Орићевог сарадника за злочине над Србима" и да се апеланти суздрже од било каквог даљег објављивања текстова о тој теми у односу на тужиоца.

6. У образложењу пресуде Основни суд је, прије свега, навео чињеничне тврдње из тужбе према којима је у спорном тексту од 10. августа 2015. године у дневном листу чији је издавач апелант, а апеланткиња одговорна уредница, објављен текст под називом "Нема казне за Орићевог сарадника за злочине над Србима" чији садржај представља низ клевета о тужиоцу, између осталог: "(...) да против Авдића, ратног официра и сарадника команданта Армије БиХ у Сребреници Насера Орића, а данас одборника СДА у Скупштини општине Милићи, никада није подигнута оптужница иако постоји велики број свједока о његовом учешћу у покољима над Србима у селима око Сребренице и у Подрињу; да је полиција РС против тужиоца поднијела кривичну пријаву у току рата због ратног злочина; да је пријава поднесена Окружном тужилаштву у Бијељини, али да ју је Тужилаштво БиХ изузело 2009. године због случаја 'Насер Орић'; да је Окружно тужилаштво у Бијељини 1993. године покренуло истрагу против 41 лица, међу којима је и тужилац, због основа сумње да су починила кривично дјело ратни злочин над српским цивилним становништвом у току 1992. и 1993. године на подручју Сребренице и Братунца; да свједок, чије је име познато редакцији, каже да је Авдић учествовао у злочину који су припадници АРБиХ починили у Крвници 7. јануара 1993. године када је убијено 49 мјештана, а село спаљено; да је тужилац учествовао и у нападу припадника АРБиХ на село Горњи Шадићи и засеок Вуковићи, Лазаревићи и Корита на подручју општине Власеница 15. августа 1992. године када је убијено 11 лица српске националности, за шта никад нико није одговарао; да је тужиочево учешће у злочинима потврдио ратни командир у

Сребреничкој 28. дивизији АРБиХ Мирсад Сулејмановић (свједок и учесник у многим догађајима у ратној Сребреници), да се тужилац нарочито истакао у нападу на село Горњи Шاديћи и засеок Вуковићи, Лазаревићи и Корита, а био је у саставу јединице из Церске под командом Бећира Меканића; да су села спаљена и опљачкана; да су у јулу 1992. године прављене засједи на путу код Ванџића у рејону Брезове Главице гдје је убијен један Србин и да је у засједи, поред осталих, био и Авдић; да је нападно и село Брана Бачићи 14. децембра 1992. године и да су акцију извеле оружане јединице из састава Церско Сребреничке оперативне групе АРБиХ под командом Орића, а први до њега је био Авдић; да је тада убијено пет људи; да је Авдић предводио и напад на Рогосију код Власенице у септембру 1992. године када је масакрирано 28 Срба; да је Авдић учествовао и у нападу на Возућу 1995. године у саставу одреда 'Ел муахедин' када су почињени бројни злочини над заробљеним српским цивилима и припадницима Војске РС, за што нико није одговарао."

7. Апеланти су у одговору на тужбу изнијели следеће: да оспоравају основ и висину постављеног тужбеног захтјева, прије свега јер је циљ и сврха Закона о заштити од клевете охрабривање слободе изражавања, а не њено спутавање и да закон треба тумачити у свјетлу тог принципа; да се слобода изражавања може ограничити уз испуњење три кумулативна услова (да је мијешање прописано законом, да му је циљ заштита интереса или вриједности других (угледа) и да је мијешање неопходно у демократском друштву), али да у конкретним околностима трећи услов није остварен. У том контексту, апеланти су указали да предмет спорног текста није "изношење неистинитих навода", како се у тужби погрешно интерпретира, већ извјештавање о легитимној теми учешћа у ратним злочинима коју је аутор текста објавио на основу навода свједока и доказа који су одраније познати органима власти Републике Српске. Аутор текста је, према мишљењу апеланата, поступио по закону износећи о тужиоцу наводе до којих је дошао посредством свједока и документације званичне власти у РС, при чему је контактиран и тужилац. Осим тога, апеланти су подсјетили да од тужиоца није примљен захтјев за деманти, да су спорна саопштења, у суштини, истинита и да стога у конкретној ситуацији не постоји "хитна друштвена потреба" да се ограничи право апеланата на слободу изражавања и да се према апелантима примијени казна у виду накнаде штете тужиоцу јер би на тај начин, према њиховом мишљењу, био нарушен принцип пропорционалности (слободе изражавања наспрам угледа тужиоца).

8. Након презентовања садржаја спорног текста у цјелини, Основни суд је у образложењу пресуде навео да су на околности и тврдње из тужбе и одговора на тужбу изведени докази саслушањем свједока (укупно три), а на околност висине тужбеног захтјева доказ саслушањем тужиоца у својству парничне странке и медицинским вјештачењем вјештака неуропсихијатријске струке, након чега је произашао закључак о основаности тужбеног захтјева за накнаду штете тужиоцу. У том контексту, Основни суд је подсјетио на неспорну чињеницу која се тиче наслова текста и датума објављивања, као и његове садржине која је у потпуности презентована у образложењу пресуде. Спорним се поставило питање истинитости информација изнесених у спорном тексту у вези с принципом слободе изражавања и евентуалне одговорности апеланата за штету, при чему је Основни суд имао у виду релевантне одредбе Закона о заштити од

клевете (у даљем тексту: ЗЗК) којима је прописана одговорност за штету проузроковану клеветом, као и изузетке од ове одговорности (чл. 5 и 6 ЗЗК). У том смислу је у образложењу пресуде напоменуто да се при доношењу одлуке за накнаду штете због објављивања неистинитих чињеница (клевете) узимају у обзир све околности случаја, а нарочито: начин, облик и вријеме изношења или проношења изражавања; природа и степен проузроковане штете; добронамјерност и придржавање општеприхваћених професионалних стандарда, као и околност да ли се садржај објављених информација тиче питања из приватног живота оштећеног или се ради о питањима од политичког и јавног значаја. С тог аспекта, Основни суд је истакао да из исказа тужиоца као парничне странке произлази да за њега клевету због које трпи штету представљају наводи наслова текста и наводи у тексту који се односе на његово учешће у злочинима над Србима у Подрињу и Возући. У вези с тим, Основни суд је подсјетио да се под злочиним подразумијева најтежи облик тешког кривичног дјела, па је у оцјени основаности тужбеног захтјева, дакле (не)истинитости изнесених информација о тужиоцу, пошао од исказа саслушаних свједока, и то: аутора текста Горана Маунаге, учесника догађаја ратне Сребренице Мирсада Сулејмановића и Слободана Васиљевића који потиче с подручја о којем су изнесене спорне информације. У том смислу је након навођења садржаја изјава сва три свједока оцијењено да су искази свједока Сулејмановића и Васиљевића контрадикторни исказу свједока Маунаге (аутора текста) будући да су наведени свједоци негирали наводе да су аутору дали било какве информације о учешћу тужиоца у ратним злочинима у ратном периоду. Имајући у виду да исказима свједока није утврђена ни истинитост ни неистинитост изнесених тврдњи о тужиоцу у спорном тексту, Основни суд је заузео становиште да рјешење спорног питања које се тиче тужиоцевог учешћа у ратним злочинима, односно (не)истинитости тих тврдњи спада у надлежност суда у кривичном поступку. Будући да у конкретном случају не постоји правоснажна пресуда којом је тужилац проглашен кривим за злочин било које врсте у смислу напријед наведене дефиниције злочина, Основни суд је оцијенио да у том контексту није од утицаја чињеница да ли је против тужиоца поднесена кривична пријава за ратни злочин (према исказу свједока Васиљевића) Окружном тужилаштву Бијељина, која је 2009. године преузета у Тужилаштво БиХ у предмету Насер Орић. Ово из разлога, како је образложено, јер је у питању општепозната чињеница према којој се пред Судом БиХ води кривични поступак против Насера Орића и других, међу којима је, према исказу свједока Васиљевића и тужилаца. Стога је, према мишљењу Основног суда, тужиоцев тужбени захтјев за накнаду штете основан у смислу члана 5 ст. 1 и 2 ЗЗК јер је тужилац у поступку доказао да нису истинити наводи изнесени у спорном тексту који се тичу његовог учешћа у ратним злочинима у Подрињу и Возући, те да све наведено упућује на закључак у погледу прихватања тужиоцеве тврдње да му је објављивањем спорног текста повријеђена пресумпција невиности и да се повредом наведене претпоставке апеланти не могу позивати на слободу изражавања која мора имати ограничења, барем када су у питању основна људска права. Висина тужбеног захтјева је утврђена медицинским вјештачењем у вези с исказом тужиоца датим у својству парничне странке, те је закључено да тужиоцу, осим накнаде због изношења клевете, припада право и на накнаду штете за душевне боли због привременог умањења животне активности у периоду од четири мјесеца, па је

примјеном одредбе члана 200 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО) тужиоцев захтјев за накнаду штете усвојен и апеланти обавезани да тужиоцу солидарно надокнаде штету. Осим тога, Основни суд је у смислу члана 199 ЗОО обавезао апеланте да у новинама објаве деманти спорног текста, те да се суздрже од било каквог даљег објављивања текстова сличног садржаја о тужиоцу јер је тужилац лице које врши јавну, односно политичку функцију (одборник СДА у СО Милићи).

9. Окружни суд је Пресудом број 92 0 П 044378 16 Гж од 11. јула 2016. године жалбу апеланата одбио и првостепену пресуду потврдио. Испитујући основаност жалбених навода у смислу одредбе члана 221 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП), Окружни суд је, прије свега, истакао да се у жалби не могу износити нове чињенице и предлагати нови докази, осим ако жалилац пружи доказе да их без своје кривице није могао изнијети односно предложити до закључења главне расправе, што апеланти нису учинили. Изражавајући став о неоснованости жалбе апеланата, Окружни суд је имао у виду да одредба члана 5 ЗЗК одређује одговорност за клевету и да је првостепени суд утврдио да су апеланти о тужиоцу, намјерно или из непажње, изнијели неистините чињенице, с тим да је неспорно да у вријеме објављивања спорног чланка тужилац није обављао јавну функцију. У том контексту је поновљен и садржај одредбе члана 200 ЗОО, значај права на част и углед, као и значај права на слободу изражавања, које се не смије злоупотребљавати. Стога, према мишљењу Окружног суда, жалба неосновано истиче да апелантима недостаје пасивна легитимација с обзиром на неспорну чињеницу међу парничним странкама која се тиче датума и садржаја спорног текста под називом "Нема казне за Орићевог сарадника за злочине над Србима", при чему апеланти нису оспоравали своју легитимацију. Исто тако, неосновани су, према мишљењу Окружног суда, жалбени наводи који се односе на поступање супротно одредби члана 8 ЗПП јер је првостепена пресуда дала веома исцрпно образложење и разлоге због којих сматра основаним тужбени захтјев тужиоца у цјелини. Првостепени суд је, како је даље образложено, правилно примјењујући одредбу члана 199 ЗОО, обавезао апеланте да објаве деманти текста под називом "Нема казне за Орићевог сарадника за злочине над Србима", те да се суздрже од било каквог даљег објављивања текстова о тој теми у односу на тужиоца. Цијенећи околности конкретног случаја у вези са жалбеним наводима и одредбом члана 11 став 1 ЗЗК, Окружни суд је оцијенио да је тужиоцу досуђена правична накнада, односно да је досуђени износ сразмјеран нанесеној штети (сатисфакција за штету) коју су тужиоцу нанијели апеланти. Због свега наведеног, Окружни суд је закључио да је одлука првостепеног суда правилна и на закону заснована из свих разлога које је у својој одлуци навео првостепени суд, а које је као своје прихватио Окружни суд.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

10. Апеланти сматрају да им је оспореним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и право на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције. Кршење наведених права апеланти образлажу, прије свега, произвољном примјеном процесног права од стране Окружног суда и у том правцу истичу да су жалбу

благовремено допунили и доставили доказе које оправдано нису могли прибавити током трајања првостепеног поступка, и то на околност истинитости навода из спорног саопштења. Међутим, како тврде, Окружни суд уопште није одлучио о приједлогу за накнадно извођење доказа, већ је некритички преузео све разлоге које је у својој пресуди навео првостепени суд. У том контексту, апеланти сматрају да им је онемогућено расправљање пред (другостепеним) судом. Такође указују на неодређеност тужбеног захтјева, а слиједом тога на неразумљивост и неизвршивост пресуде јер у изреци пресуде недостаје утврђујући дио (тзв. инкриминисана количина ријечи) који, барем према ојени суда, садржи неистините чињенице које нарушавају тужиоцев углед и које му наносе штету, због чега није могуће разликовати чињеничне тврдње од мишљења (вриједносног суда). Осим тога, апеланти указују да је првостепени суд повриједио одредбе парничног поступка јер није поштовао одредбу члана 7 ЗЗК која, поред материјално-правног, има и процесни домаћај, постављајући захтјев да судска одлука за накнаду штете (која увијек укључује и ограничење слободе изражавања) мора да садржи разлоге (образложење) за ограничења слободе изражавања по члану 10 став 2 Европске конвенције.

11. Апеланти даље указују да се у околностима конкретног случаја не може говорити о повреди пресумпције невиности, као што сматрају редовни судови, јер у спорном тексту нису ни изнијели, нити тврдили да је тужилац осуђен за ратни злочин, већ је спорно изражавање базирано на документацији органа унутрашњих послова Републике Српске, што упућује на погрешно чињенично утврђење које је резултирало и неправилном примјеном материјалног права. У вези с тим, према мишљењу апеланата, отвара се легитимно питање у погледу могућности извјештавања о текућим истрагама против лица која су предмет истраге, али још нису оптужена, а можда никада неће ни бити оптужени. Првостепени суд, према мишљењу апеланата, констатује да су апеланти одговорни за клевету јер спорно саопштење садржи неистините чињенице, при чему наведена констатација није доведена у везу с ограничењима из члана 6 тачка а) ЗЗК. Сматрају да се судови уопште нису бавили "суштинском истинитошћу" саопштења у односу на изведене доказе, нити критеријумима који дозвољавају изузетке од одговорности у смислу одредби члана 1 тачка б) и члана 6 ЗЗК које имају ранг принципа и допуштају саопштења која могу да "увриједе, шокирају или узнемире".

12. Даље, апеланти сматрају да је првостепена пресуда повриједила принцип пропорционалности у односу на равнотежу између ограничења слободе медија с једне стране и угледа личности (тужиоца) с друге стране, на штету слободе медија. Тужилац је, како тврде, као одборник у Општинској скупштини јавна личност, па мора да трпи више него обичан грађанин јер без тога вјероватно не би био предмет интереса јавности. У коначном је предложено да се апелација усвоји и оспорена пресуда укине.

б) Одговор на апелацију

13. Окружни суд је навео да у потпуности остаје при наводима и закључцима изнесеним у пресуди која је апелацијом оспорена. Осим тога, наведеном пресудом није дошло до повреда права на које су апеланти указали у апелацији, нити су повријеђене одредбе Устава или Европске конвенције.

14. Основни суд је у одговору указао да је пуномоћник апеланата одговором на тужбу тумачио циљ и сврху одредби ЗЗК и праксом Уставног суда о испуњењу три кумулативна услова за ограничење права на слободу изражавања, па се првостепени суд, имајући то у виду, при утврђивању чињеница и провођењу доказа кретао у оквирима утврђеним одредбама ЗПП. Осим тога, апеланти нису оспорили да су у вријеме и на начин, како је описан у тужби, објавили спорни чланак, а разлози због којих суд сматра да се не ради о извјештавању о легитимној теми су наведени у образложењу пресуде.

15. Тужилац сматра да је апелација изузетно широко написана и да се у више наврата понављају чињенице које апеланти сматрају битним, али које у домену расправљања пред Уставним судом нису од суштинске важности јер Уставни суд нема улогу да замијени редовне судове. Околност да апеланти нису предложили и извели материјалне доказе у првостепеном поступку не може се, према оцјени тужиоца, ставити на терет редовним судовима јер се према одредбама ЗПП докази могу изводити до закључења главне расправе, а не и у жалбеном поступку. Тужилац сматра да су оспорене пресуде правилне и законите и да слобода изражавања није неограничено право које подразумијева изношење клевета које може имати озбиљне посљедице за оклеветано лице, нити слобода изражавања подразумијева кршење пресумпције невиности, као што се десило у конкретном случају.

V. Релевантни прописи

16. У **Закону о заштити од клевете** ("Службени гласник Републике Српске" број 37/01) релевантне одредбе гласе:

Члан 1. став 1. тачка а)

Овим законом уређују се прихватљива ограничења слободе изражавања у погледу грађанске одговорности за штету нанесену угледу физичког или правног лица изношењем или проношењем нечег неистинитог и потврђује да:

а) право на слободу изражавања, које је гарантовано Уставом Републике Српске и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, представља један од основа демократског друштва, посебно када се ради о питањима од политичког и јавног интереса;

Члан 5.

Одговорност за клевету

1. Свако пословно способно лице које проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или проношењем изражавања нечег неистинитог, идентификујући то лице трећем лицу, одговорно је за клевету, ако је то лице проузроковало штету у својству аутора, уредника или издавача изражавања, или у својству лица које је на неки други начин ефикасно контролисало садржај тог изражавања, као и правно лице које је објавило изражавање.

2. Лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету ако је намерно или услед непажње изнело или пронело изражавање.

3. Када се изражавање односи на питања од политичког или јавног интереса, лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету изношењем или проношењем изражавања ако је то лице знало да је изражавање неистинито или је непажњом занемарило неистинитост изражавања. Исти стандард одговорности примењује се ако је оштећени био или је јавни службеник или је кандидат за функцију у јавном органу и

ако врши, према општем схватању јавности, значајан утицај на питања од политичког или јавног интереса.

Изузеци од одговорности

Члан 6.

(1) У следећим случајевима неће се одговарати за клевету:

а) ако се ради о изражавању мишљења или када је изражавање у суштини истинито;

б) ако је лице које је наводно проузроковало штету било по закону обавезно износити или проносити изражавање, или износити или проносити изражавање у току законодавног, судског или управног поступка;

в) ако је изношење или проношење изражавања било разумно.

(2) Када суд доноси овакву одлуку, узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући: начин, облик и време изношења или проношења изражавања, природу и степен проузроковане штете, добронамерности и придржавање опште прихваћених професионалних стандарда од стране штетника, вероватност да би штета настала и да изражавање није изнесено или пронесено, податак да ли изражавање садржи објективну и тачну информацију о изражавању других лица и да ли се односи на питања из приватног живота оштећеног или питања од политичког или јавног значаја.

Члан 8.

Тужилац у смислу овог закона предузима све потребне мере да ублажи сву штету узроковану наводним клеветничким изражавањем, а нарочито укључујући захтев за исправку коју упућује туженом.

Члан 11. став 1.

1. Накнада штете врши се искључиво са намером надокнаде штете нанесене угледу оштећеног, а та надокнада мора бити пропорционална проузрокованој штети. При утврђивању накнаде штете, суд узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући све подузете мере да би се ублажила проузрокована штета, као што су: објављивање исправке, опозивање изјаве или извињење, чињеницу да ли је штетник стекао новчану корист учињеним изношењем или проношењем изражавања, или чињеницу да би износ додељене штете могао имати за последицу велике материјалне потешкоће или банкрот штетника.

Члан 13.

Овај закон је *lex specialis* у односу на све друге законе. За све што није регулисано овим законом примењиваће се одредбе Закона о облигационим односима, Закона о извршном поступку и Закона о парничном поступку који су на снази у Републици Српској.

17. У **Закону о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 46/85 и 57/89; "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96 и 39/03) релевантне одредбе гласе:

Члан 198.

(1) Ко другоме повреди част као и ко износи или преноси неистините наводе о прошлости, о знању, о способности другог лица, или о чему другоме, а зна или би морао знати да су неистинити, и тиме му проузрокује материјалну штету дужан је накнадити је.

(2) Али, не одговара за проузроковану штету онај ко учини неистинито саопштење о другоме не знајући да је оно неистинито, ако је он или онај коме је саопштење учинио имао у томе озбиљног интереса.

Члан 199.

У случају повреде права личности суд може наредити, на трошак штетника, објављивање пресуде, односно исправке, или наредити да штетник повуче изјаву којом је повреда учињена, или што друго чиме се може остварити сврха која се постиже накнадом.

Члан 200.

(1) За претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица као и за страх суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству.

(2) Приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд ће водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

VI. Допустивост

18. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

19. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њом побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

20. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Окружног суда број 92 0 П 044378 16 Гж од 11. јула 2016. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апеланти су примили 1. августа 2016. године, а апелација је поднесена 14. септембра 2016. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допустива, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

21. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

22. Апеланти оспоравају пресуде редовних судова указујући да су тим пресудама повријеђена њихова права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

23. У вези с тим, Уставни суд има у виду да је оспореним одлукама усвојен тужбени захтјев према којем су апеланти обавезани да тужиоцу надокнаде нематеријалну штету по основу претрпљених душевних боли у одређеном новчаном износу за изнесену клевету учињену путем средства јавног информисања – штампе и да му на име душевних боли због привременог умањења

животне активности исплате одређени новчани износ и у дневним новинама објаве деманти спорног текста.

24. Будући да се суштина захтјева апеланата односи на заштиту "права на слободу изражавања" и из тога проистекле обавезе на накнаду штете, које је заштићено чланом 10 Европске конвенције, Уставни суд ће, слиједећи праксу Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд), испитати да ли се у конкретном случају ради о неистинитом изношењу чињеница (клевети) и да ли су редовни судови дали довољне и релевантне разлоге за ускраћивање заштите права апеланата на слободу изражавања.

Право на слободу изражавања

25. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

х) Слободу изражавања.

26. Члан 10 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволе за рад радио, телевизијских и кинематографских предузећа.

2. Пошто остваривање ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

а) Општи принципи

27. Уставни суд подсјећа да право на слободу изражавања из члана 10 Европске конвенције спада у групу тзв. квалификованих права за која је карактеристично да првим ставом дефинишу само право, а другим ставом дефинишу дозвољена мијешања и ограничења тих права, под условима прописаним другим ставом. Ова слобода се, уз ограничења из члана 10 став 2 Европске конвенције, не односи само на "информације" или "идеје" које су примљене позитивно или се сматрају неувређљивим или према њима нема става, већ и на оне које вријеђају, шокирају и узнемиравају (види Европски суд, *Selistö против Финске*, пресуда од 16. новембра 2004. године, апликација број 56767/00, став 46 и Одлука број АП 1203/05 од 27. јуна 2006. године, тачка 42). Ова слобода, ипак, није апсолутна и може бити ограничена због околности и под условима наведеним у члану 10 став 2 Европске конвенције, под којима се јавна власт може мијешати у уживање слободе изражавања. Стога је кључна улога и задатак независног судства да у сваком појединачном случају јасно утврди границу између оправданих и потребних, те неоправданих и непотребних ограничења која неки принцип потврђују као правило или га негирају као пуку декларацију, јер сваки изузетак који ограничава право на слободу изражавања мора да буде увјерљиво утврђен.

28. Уставни суд, такође, указује на то да је мало простора у оквиру члана 10 став 2 Европске конвенције за ограничавање политичког говора или дебате о питањима од

јавног интереса. У том смислу, границе прихватљивог критицизма су шире кад су у питању јавне личности као што су политичари него кад су у питању приватна лица. За разлику од приватних лица, јавне личности се неизбежно и свјесно стављају пред оцјену јавности, а њихове ријечи и дјела изложени су пажљивијем испитивању јавности па, стога, морају показати и већи степен толеранције (види Европски суд, *Hrico против Словачке*, пресуда од 20. јула 2004. године, апликација број 49418/99, став 40 [e]). Европски суд, такође, подржава право на саопштавање информација од јавног интереса, у доброј вјери, чак и када таква саопштења садрже неистините или штетне изјаве о приватним лицима (види Европски суд, *Bladet Tromso u Stensaas против Норвешке* [GC] број 21980/93) и наглашава да се мора узети у обзир да ли се спорне изјаве односе на лични живот лица које је у питању или на његово поступање у некој другој друштвеној сфери од јавног интереса. У вези с ограничењима која се тичу права на слободу изражавања и која су прописана у члану 10 став 2 Европске конвенције, Уставни суд напомиње да је у сваком поједином случају потребно утврдити да ли су домаће власти примјениле стандарде који су у складу с принципима установљеним у члану 10 Европске конвенције, као и да ли су домаће власти засновале своје одлуке на прихватљивој анализи релевантних чињеница.

б) Примјена наведених принципа на конкретан случај

29. Доводећи наведене опште принципе у везу с чињеницама конкретног предмета (на неке од њих су указали апеланти), Уставни суд запажа да су у конкретном случају оспорене пресуде донесене на основу одредаба ЗЗК и ЗОО, из чега произлази да је мијешање у право на слободу изражавања прописано законом. Ови закони су јавно објављени у службеном гласилу, њихов текст је јасан, приступачан и предвидив. Осим тога, оспорене пресуде су донесене у грађанској парници коју је покренуо тужилац против апеланата због наносења штете његовом угледу, па је јасно да је циљ мијешања у право апеланата на слободу изражавања заштита "угледа или права других" у оквиру права на приватност, дакле, угледа тужиоца, што је, свакако, легитиман циљ.

30. Уставни суд даље треба испитати да ли су у оспореним пресудама узети у обзир сви фактори који су били одређујући у закључку да су у конкретном случају апеланти клеветом проузроковали штету тужиоцу. С тог аспекта се, прије свега, поставља питање да ли су узети у обзир сви релевантни фактори, без обзира на то да ли је у питању чињеница или вриједносни суд, и то: да ли информација доприноси расправи од јавног интереса или су изнесене тврдње које се тичу приватности лица које је у питању; да ли је лице о којем је ријеч јавна или приватна личност; садржај, облик и последице објављивања; начин, облик и вријеме изношења или доношења изражавања; податак да ли изражавање садржи објективну и тачну информацију (дјелимично или потпуно); да ли је изношење или доношење изражавања било разумно; да ли су испоштовани општеприхваћени професионални стандарди и коначно да ли су преносиоци информације поступали у доброј вјери.

31. Имајући у виду наведене релевантне критеријуме, Уставни суд запажа да су редовни судови, приликом одлучивања о захтјеву тужиоца, утврдили неспорне чињенице, и то оне које се тичу датума и садржаја објављивања спорног текста под насловом "Нема казне за Орићевог сарадника за злочине над Србима".

32. У таквој ситуацији, за редовне судове се као спорно поставило питање истинитости односно неистинитости изнесених тврдњи као једног од основа одговорности за штету учињену клеветом из члана 5 ЗЗК. У вези с тим, Уставни суд запажа да је првостепени суд спровео доказни поступак и у вези са садржајем спорног текста, при чему није направљена било каква дистинкција између чињеница и вриједносних судова, конкретно његове (не)истинитости, провео доказ саслушањем три свједока. Затим су искази саслушаних свједока доведени у узајамну везу, након чега је изведен закључак да су искази два свједока (првог, учесника догађаја ратне Сребренице и другог, који потиче с подручја о којем су изнесене спорне информације) контрадикторни исказу свједока који је аутор текста, те да исказима свих саслушаних свједока није поуздано потврђено да је тужилац учествовао у ратним злочинима на предметном подручју. Полазећи од чињеница да исказима саслушаних свједока није утврђена ни истинитост ни неистинитост тврдњи и саопштења из спорног теста, Основни суд је указао да постојање сваког злочина, па тако и ратног, спада у судску надлежност и да у конкретном случају не постоји правоснажна судска пресуда којом је тужилац проглашен кривим за злочин било које врсте, те да су стога изнесене информације о тужиоцу о учешћу у ратним злочинима на подручју Подриња и Возуће неистините (клеветничке). У том контексту, Основни суд је општепознатом оцијенио околност да се пред Судом БиХ води кривични поступак против Насера Орића и других, идентификованог у наслову спорног текста и да је небитно да ли је тужилац (као Орићев сарадник), према казивању свједока, обухваћен истом оптужницом. У том смислу је заузет став да су апеланти, објављивањем спорног текста, повриједили претпоставку невиности на штету тужиоца и да је тужилац током поступка доказао да апеланти у спорном новинском тексту нису изнијели истините информације које се односе на учешће тужиоца у ратним злочинима. При томе су редовни судови имали у виду одредбу члана 5 став 1 ЗЗК којом је прописана одговорност сваког пословно способног лица које проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или доношењем неистинитог изражавања, идентификујући то лице трећем лицу, у својству аутора, уредника или издавача изражавања. С тог аспекта, како произлази из образложења побједаних пресуда, тужилац је на основу изведених доказа у поступку доказао неистинитост тврдњи апеланата изнесених у спорном новинском тексту, због којих му је настала штета, а апеланти, с друге стране, нису доказали истинитост тих својих навода.

33. При извођењу закључка о постојању основа одговорности за штету учињену клеветом, судови су се, како произлази из образложења оспорених пресуда, руководили искључиво примјеном правила о терету доказивања, и то на околност истинитости односно неистинитости изнесених тврдњи у спорном тексту, занемарујући, при томе, у потпуности наводе из одговора на тужбу којима је указано на неке од важних фактора приликом прибављања спорних информација (поступање *bona fide*) и њихове провјере. У вези с тим, за Уставни суд се, имајући у виду специфичност поступка ради накнаде штете учињене клеветом, поставља питање да ли је принцип о терету доказивања као општи принцип парничног поступка на ком су редовни судови засновали своје одлуке једино и искључиво примјенивши и у вези с којим околностима ((не)истинитости тврдњи; постојања свијести; стандарда поступања у доброј вјери) или насупротив томе, редовни судови који одлучују о

супротстављеним правима (тужиоца и апеланата) о таквом захтјеву имају обавезу да цијене све релевантне факторе који се тичу конкретног случаја. Наиме, из праксе Европског суда, коју Уставни суд слиједи, произлази читав дијапазон фактора који могу да буду релевантни приликом одмјеравања права и интереса при одлучивању о потенцијално супротстављеним правима (праву на углед и праву на слободу изражавања) који у вези с објављеном информацијом обухватају: (не)постојање јавног интереса; садржај, облик и посљедице објављивања; (не)постојање стандарда поступања "у доброј вјери", начин прибављања информације и низ других фактора који у околностима сваког појединог случаја могу бити врло важни, имајући при томе у виду да сваки изузетак који ограничава право на слободу изражавања мора да буде увјерљиво утврђен и образложен.

34. У вези с напријед наведеним, Уставни суд уочава да редовни судови при доношењу оспорених одлука нису обавили одговарајућу анализу релевантних фактора и материјалних одредби из члана 5 ст. 2 и 3 ЗЗК којима је прописана одговорност за клевету и изузетака од ове одговорности које су прописане у члану 6 ЗЗК као *lex specialis* у односу на друге законе. Наведеним одредбама је, између осталог, прописано да одговорност постоји ако су неистините чињенице изнесене намјерно или услед непажње (постојање свијести), односно да ова одговорност не постоји ако је изражавање, у суштини, истинито и разумно. При томе су, како произлази из образложења оспорених пресуда, потпуно занемарене околности које се односе на статус тужиоца у вријеме објављивања спорног текста, сферу његовог дјеловања у релевантном периоду и периоду када је покренут предметни поступак, да ли је тужилац претходно (прије објављивања) контактиран ради провјере објављених информација, да ли је тужиоцу дата могућност да прије објављивања одговори на изнесене наводе ради утврђења да ли су апеланти поступали *bona fide* или не, односно да ли су настојали јавности пружити тачне и поуздане информације у складу с новинарском етиком, као и околност из које произлази (према казивању свједока, али не и тужиоца који је у поступку испитан само на околност висине штете) да је оптужница против тужиоца била подигнута пред Окружним тужилаштвом у Бијелини 1993. године и да ју је 2009. године, дакле шест година прије објављивања спорног текста, преузело Тужилаштво БиХ.

35. С тог аспекта, имајући у виду напријед наведено, Уставни суд није могао оцијенити да су се редовни судови, при постојању евидентне потребе која допушта покретање питања и извјештавања која се тичу ратних злочина, уопште бавили спорним изражавањем у вези с критеријумима успостављеним у материјалним одредбама ЗЗК и стандардима успостављеним у члану 10 Европске конвенције (статус тужиоца, јавни интерес, прихватљива критика, претходно понашање тужиоца, начин прибављања информација итд.). Наиме, редовни судови су тврдје тужиоца, па према томе и основ тужбеног захтјева за накнаду штете учињене клеветом, прихватили искључиво због немогућности да на основу контрадикторних исказа саслушаних свједока утврде истинитост спорног изражавања, као и због недостатка правоснажне пресуде (из кривичног поступка) којом је тужилац проглашен кривим за злочин било које врсте. У том контексту је за редовне судове произашао закључак да су апеланти, објављивањем спорног текста, повриједили претпоставку невиности на штету тужиоца, да у поступку нису доказали истинитост тврдњи изнесених у спорном новинском тексту

и да се стога ради о њиховој очигледној неистинитости, због чега се апеланти не могу позивати на слободу изражавања.

36. Имајући у виду успостављене релевантне критеријуме, Уставни суд сматра да су редовни судови, пропуштајући да оцијене да ли је у околностима конкретног случаја постојао легитимни интерес да се друштвена заједница обавијести о питањима која се тичу ратних злочина у релевантном периоду, да испита статус тужиоца у том периоду и периоду подношења тужбе у вези са садржајем спорног извјештавања, те околност која се тиче евентуалног постојања оптужнице против тужиоца из 1993. односно 2009. године, те да спорно изражавање доведу у шири контекст (релевантни фактори наведени у ставу 31 ове одлуке) и контекст релевантних одредби ЗЗК, дакле како оних које прописују одговорност за клевету тако и оних које прописују изузетке од ове одговорности, стандардима успостављеним у одредби члана 10 Европске конвенције, прекорачили границе "слободне процјене" коју, у смислу члана 10 Европске конвенције, апеланти уживају. У свјетлу напријед наведеног, Уставни суд понавља да је унутар члана 10 став 2 Европске конвенције мало простора за ограничавање расправе о питањима од јавног интереса, што је резултирало мијешањем у право апеланата на слободу изражавања које, у околностима конкретног случаја, није било нужно у демократском друштву.

37. На основу свега наведеног, Уставни суд закључује да је у околностима конкретног случаја повријеђено право апеланата на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

Остали наводи

38. С обзиром на закључке о повреди права из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције, Уставни суд сматра да нема потребе да посебно испитује наводе о повреди права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

39. Уставни суд закључује да постоји повреда права на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције када су редовни судови, пропуштајући да оцијене да ли је у околностима конкретног случаја постојао легитимни интерес да се друштвена заједница обавијести о питањима која се тичу ратних злочина у релевантном периоду, да испита статус тужиоца у том периоду и периоду подношења тужбе у вези са садржајем спорног извјештавања, те околност која се тиче евентуалног постојања оптужнице против тужиоца из 1993. односно 2009. године, те да спорно изражавање доведу у шири контекст и контекст релевантних одредби ЗЗК, дакле оних које прописују одговорност за клевету и оних које прописују изузетке од ове одговорности, стандардима успостављеним у одредби члана 10 Европске конвенције, прекорачили границе "слободне процјене" коју, у смислу наведене одредбе, апеланти уживају, што је резултирало мијешањем у право апеланата на слободу изражавања које, у околностима конкретног случаја, није било нужно у демократском друштву.

40. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

41. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вјећу, у предмету број **AP 3754/16**, рјешавајући апелацију "**Гласа Српске**" а.д. **Banja Luka** и **Borjane Radmanović-Petrović**, на основу члана VI/3.б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) таčka б), члана 59. ст. (1) и (2) и члана 62. став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – преčišчени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник

Мато Тодић, потпредсједник

Мирсад Џеман, потпредсједник

Валерија Галић, судкиња

Миодраг Симиновић, судија

Сеада Палаврић, судкиња

на сједници одржаној 6. децембра 2018. године донио је

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Усваја се апелација "**Гласа Српске**" а.д. **Banja Luka** и **Borjane Radmanović-Petrović**.

Утврђује се повреда права на слободу изражавања из члана II/3.х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Источној Сарајеву број 92 0 P 044378 16 Гж од 11. јула 2016. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Источној Сарајеву, који је дужан да по hitnom поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3.х) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Источној Сарајеву да у складу са чланом 72. став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. "Глас Српске" а.д. Banja Luka и Borjana Radmanović-Petrović (у даљњем тексту: апелант и апелантка или апеланти), које заступа Goran Bubić, адвокат из Banje Luke, подnijeli су 14. септембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Окружног суда у Источној Сарајеву (у даљњем тексту: Окружни суд) број 92 0 P 044378 16 Гж од 11. јула 2016. године и Пресуде Основног суда у Власеници (у даљњем тексту: Основни суд) број 92 0 P 044378 15 P од 8. априла 2016. године.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На основу члана 23. Правила Уставног суда, од Окружног суда, Основног суда и Мурата Авдића (у даљњем тексту: туžilac) затражено је 25. маја 2018. године да доставе одговор на апелацију.

3. Учесници у поступку су одговоре на апелацију доставили у периоду од 1. до 18. јуна 2018. године.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta које проишле из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу се сумирати на слjedeћи начин.

5. Одлукујући у правној ствари тужиоца против апеланата ради накнаде штете за душевне боли проузроковане клеветом, Основни суд је донио Пресуду број 92 0 P 044378 15 P од 8. априла 2016. године, потврђена пресудом Окружног суда, којом је туžбени заhtjev усвојен. Изреком наведене пресуде апеланти су обавезани да тужиоцу на име нематеријалне штете у виду душевних боли због претрпљеног страха насталог објављивањем неистинитих чињеница, изношењем клевета и увреда солидарно исплате новчани износ од 2.090,00 KM и на име душевних боли због привременог умањенја животне активности у периоду од четири мјесеца износ од 2.500,00 KM, што укупно износи 4.590,00 KM са законским затезним каматама počев од подношења туžбе до исплате. Истом пресудом је апелант обавезан да у року од 30 дана од дана доношења првостепене пресуде објави деманти текста под називом "Nema kazne за Orićevog saradnika за zločine nad Srbima" и да се апеланти суздрже од било каквог даљњег објављивања текстова о тој теми у односу на тужиоца.

6. У образложењу пресуде Основни суд је, прије свега, навео чињеничне tvrdnje из туžбе према којима је у спорном тексту од 10. августа 2015. године у дневном листу чији је издавач апелант, а апелантка одговорна уредница, објављен текст под називом "Nema kazne за Orićevog saradnika за zločine nad Srbima" чији садржај представља низ клевета о тужиоцу, између осталог: "(...) да против Авдића, ratnog oficira и saradnika komandanta Armije BiH у Srebrenici Nасera Orića, а данас одbornika SDA у Skupštini opštine Milići, nikada nije podignuta optužnica iако postoji велики број svjedoka о njegovom učešću у pokoljima nad Srbima у selima oko Srebrenice и у Podrinju; да је policija RS против тужиоца podnijela krivičnu priјavu у toku rata због ratnog zločina; да је priјava podnesena Okruжном tužilaštvу у Bijeljini, ali да ju је Tužilaštvo BiH izuzelo 2009. године због slučaja 'Naser Orić'; да је Okружно tužilaštvo у Bijeljini 1993. године pokrenulo istragu против 41 lica, међу којима је и tužilac, због osnova sumnje да су počinila krivično djelo ratni zločin nad srpskim civilnim stanovništvом у toku 1992. и 1993. године на području Srebrenice и Bratunca; да svjedok, чије је ime poznato redakciji, каже да је Avdić učestvovao у zločinu koji су pripadnici ARBiH počinili у Kravici 7. januara 1993. године kada је ubijeno 49 mještana, а selo spaljeno; да је tužilac učestvovao и у napadu pripadnika ARBiH на selo Gornji Šadići и zaseoke Vukovići, Lazarevići и Korita на području opštine Vlasenica 15. августа 1992. године kada је ubijeno 11 lica srpske nacionalnosti, за šta nikad niko nije odgovarao; да је tužiočevo učešće у zločinima potvrdio ratni komandir у Srebreničkoј 28. diviziji ARBiH Mirsad Sulejmanović (svjedok и učesnik у mnogim događajima у ratnoj Srebrenici), да се tužilac naročito istakao у napadu на selo Gornji Šadići и zaseoke Vukovići, Lazarevići и Korita, а bio је у sastavu jedinice из Cerske pod komandom Bećira Mekanića; да су sela spaljena и opljačkana; да су у јулу 1992. године pravljene zasjede на putu kod Vandžićа у rejonu Brezove Glavice gdje је ubijen јedan Srbin и да је у zasjedi, pored ostalih, bio и Avdić; да је napadnuto и selo Brana Bačići 14. децембра 1992. године и да су akciju izvele оружане jedinice из sastava Cersko Srebreničke оперативне grupe ARBiH под komandom Orića, а prvi до njega је bio Avdić; да је tada ubijeno pet ljudi; да је Avdić predvodio и napad на Rogosiju kod Vlasenice у septembru 1992. године kada је masakrirano 28 Srba; да је Avdić učestvovao и у napadu на Vozuću 1995. године у sastavu odredа 'El mudžahedin' kada су počinjeni broјni zločini nad

zarobljenim srpskim civilima i pripadnicima Vojske RS, za što niko nije odgovarao."

7. Apelanti su u odgovoru na tužbu iznijeli sljedeće: da osporavaju osnov i visinu postavljenog tužbenog zahtjeva, prije svega jer je cilj i svrha Zakona o zaštiti od klevete ohrabrivanje slobode izražavanja, a ne njeno sputavanje i da zakon treba tumačiti u svjetlu tog načela; da se sloboda izražavanja može ograničiti uz ispunjenje tri kumulativna uvjeta (da je miješanje propisano zakonom, da mu je cilj zaštita interesa ili vrijednosti drugih (ugleda) i da je miješanje neophodno u demokratskom društvu), ali da u konkretnim okolnostima treći uvjet nije ostvaren. U tom kontekstu, apelanti su ukazali da predmet spornog teksta nije "iznošenje neistinitih navoda", kako se u tužbi pogrešno interpretira, već izvještavanje o legitimnoj temi učešća u ratnim zločinima koju je autor teksta objavio na osnovu navoda svjedoka i dokaza koji su odranije poznati organima vlasti Republike Srpske. Autor teksta je, prema mišljenju apelanata, postupio po zakonu iznoseći o tužiocu navode do kojih je došao posredstvom svjedoka i dokumentacije zvanične vlasti u RS, pri čemu je kontaktiran i tužilac. Osim toga, apelanti su podsjetili da od tužioca nije primljen zahtjev za demanti, da su sporna saopćenja, u suštini, istinita i da stoga u konkretnoj situaciji ne postoji "hitna društvena potreba" da se ograniči pravo apelanata na slobodu izražavanja i da se prema apelantima primijeni kazna u vidu naknade štete tužiocu jer bi na taj način, prema njihovom mišljenju, bilo narušeno načelo proporcionalnosti (slobode izražavanja naspram ugleda tužioca).

8. Nakon prezentiranja sadržaja spornog teksta u cjelini, Osnovni sud je u obrazloženju presude naveo da su na okolnosti i tvrdnje iz tužbe i odgovora na tužbu izvedeni dokazi saslušanjem svjedoka (ukupno tri), a na okolnost visine tužbenog zahtjeva dokaz saslušanjem tužioca u svojstvu parnične stranke i medicinskim vještačenjem vještaka neuropsihijatrijske struke, nakon čega je proizašao zaključak o osnovanosti tužbenog zahtjeva za naknadu štete tužiocu. U tom kontekstu, Osnovni sud je podsjetio na nespornu činjenicu koja se tiče naslova teksta i datuma objavljivanja, kao i njegove sadržine koja je u potpunosti prezentirana u obrazloženju presude. Spornim se postavilo pitanje istinitosti informacija iznesenih u spornom tekstu u vezi s načelom slobode izražavanja i eventualne odgovornosti apelanata za štetu, pri čemu je Osnovni sud imao u vidu relevantne odredbe Zakona o zaštiti od klevete (u daljnjem tekstu: ZZK) kojima je propisana odgovornost za štetu prouzrokovanu klevetom, kao i izuzetke od ove odgovornosti (čl. 5. i 6. ZZK). U tom smislu je u obrazloženju presude napomenuto da se pri donošenju odluke za naknadu štete zbog objavljivanja neistinitih činjenica (klevete) uzimaju u obzir sve okolnosti slučaja, a naročito: način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronosnja izražavanja; priroda i stepen prouzrokovane štete; dobronamjernost i pridržavanje općeprihvaćenih profesionalnih standarda, kao i okolnost da li se sadržaj objavljenih informacija tiče pitanja iz privatnog života oštećenog ili se radi o pitanjima od političkog i javnog značaja. S tog aspekta, Osnovni sud je istakao da iz iskaza tužioca kao parnične stranke proizlazi da za njega klevetu zbog koje trpi štetu predstavljaju navodi naslova teksta i navodi u tekstu koji se odnose na njegovo učešće u zločinima nad Srbima u Podrinju i Vozući. U vezi s tim, Osnovni sud je podsjetio da se pod zločinom podrazumijeva najteži oblik teškog krivičnog djela, pa je u ocjeni osnovanosti tužbenog zahtjeva, dakle (ne)istinitosti iznesenih informacija o tužiocu, pošao od iskaza saslušanih svjedoka, i to: autora teksta Gorana Maunage, učesnika događaja ratne Srebrenice Mirsada Sulejmanovića i Slobodana Vasiljevića koji potječe s područja o kojem su iznesene sporne informacije. U tom smislu je nakon

navođenja sadržaja izjava sva tri svjedoka ocijenjeno da su iskazi svjedoka Sulejmanovića i Vasiljevića kontradiktorni iskazi svjedoka Maunage (autora teksta) budući da su navedeni svjedoci negirali navode da su autoru dali bilo kakve informacije o učešću tužioca u ratnim zločinima u ratnom periodu. Imajući u vidu da iskazima svjedoka nije utvrđena ni istinitost ni neistinitost iznesenih tvrdnji o tužiocu u spornom tekstu, Osnovni sud je zauzeo stav da rješenje spornog pitanja koje se tiče tužiočevog učešća u ratnim zločinima, odnosno (ne)istinitosti tih tvrdnji spada u nadležnost suda u krivičnom postupku. Budući da u konkretnom slučaju ne postoji pravomoćna presuda kojom je tužilac proglašen krivim za zločin bilo koje vrste u smislu naprijed navedene definicije zločina, Osnovni sud je ocijenio da u tom kontekstu nije od utjecaja činjenica da li je protiv tužioca podnesena krivična prijava za ratni zločin (prema iskazu svjedoka Vasiljevića) Okružnom tužilaštvu Bijeljina, koja je 2009. godine preuzeta u Tužilaštvu BiH u predmetu Naser Orić. Ovo iz razloga, kako je obrazloženo, jer je u pitanju općepoznata činjenica prema kojoj se pred Sudom BiH vodi krivični postupak protiv Namera Orića i drugih, među kojima je, prema iskazu svjedoka Vasiljevića i tužilac. Stoga je, prema mišljenju Osnovnog suda, tužiočev tužbeni zahtjev za naknadu štete osnovan u smislu člana 5. st. 1. i 2. ZZK jer je tužilac u postupku dokazao da nisu istiniti navodi izneseni u spornom tekstu koji se tiču njegovog učešća u ratnim zločinima u Podrinju i Vozući, te da sve navedeno upućuje na zaključak u pogledu prihvaćanja tužiočeve tvrdnje da mu je objavljivanjem spornog teksta povrijeđena presumpcija nevinosti i da se povredom navedene pretpostavke apelanti ne mogu pozivati na slobodu izražavanja koja mora imati ograničenja, barem kada su u pitanju osnovna ljudska prava. Visina tužbenog zahtjeva je utvrđena medicinskim vještačenjem u vezi s iskazom tužioca datim u svojstvu parnične stranke, te je zaključeno da tužiocu, osim naknade zbog iznošenja klevete, pripada pravo i na naknadu štete za duševne boli zbog privremenog umanjenja životne aktivnosti u periodu od četiri mjeseca, pa je primjenom odredbe člana 200. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) tužiočev zahtjev za naknadu štete usvojen i apelanti obavezani da tužiocu solidarno nadoknade štetu. Osim toga, Osnovni sud je u smislu člana 199. ZOO obavezao apelante da u novinama objave demanti spornog teksta, te da se suzdrže od bilo kakvog daljnjeg objavljivanja tekstova sličnog sadržaja o tužiocu jer je tužilac lice koje vrši javnu, odnosno političku funkciju (odbornik SDA u SO Milići).

9. Okružni sud je Presudom broj 92 0 P 044378 16 Gž od 11. jula 2016. godine žalbu apelanata odbio i prvostepenu presudu potvrdio. Ispitujući osnovanost žalbenih navoda u smislu odredbe člana 221. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), Okružni sud je, prije svega, istakao da se u žalbi ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalilac pruži dokaze da ih bez svoje krivice nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave, što apelanti nisu učinili. Izražavajući stav o neosnovanosti žalbe apelanata, Okružni sud je imao u vidu da odredba člana 5. ZZK određuje odgovornost za klevetu i da je prvostepeni sud utvrdio da su apelanti o tužiocu, namjerno ili iz nepažnje, iznijeli neistinite činjenice, s tim da je nesporno da u vrijeme objavljivanja spornog članka tužilac nije obavljao javnu funkciju. U tom kontekstu je ponovljen i sadržaj odredbe člana 200. ZOO, značaj prava na čast i ugled, kao i značaj prava na slobodu izražavanja, koje se ne smije zloupotrebjavati. Stoga, prema mišljenju Okružnog suda, žalba neosnovano ističe da apelantima nedostaje pasivna legitimacija s obzirom na nespornu činjenicu među parničnim strankama koja se tiče datuma i sadržaja spornog teksta pod nazivom

"Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima", pri čemu apelanti nisu osporavali svoju legitimaciju. Isto tako, neosnovani su, prema mišljenju Okružnog suda, žalbeni navodi koji se odnose na postupanje suprotno odredbi člana 8. ZPP jer je prvostepena presuda dala veoma iscrpno obrazloženje i razloge zbog kojih smatra osnovanim tužbeni zahtjev tužioca u cjelini. Prvostepeni sud je, kako je dalje obrazloženo, pravilno primjenjujući odredbu člana 199. ZOO, obavezao apelante da objave demanti teksta pod nazivom "Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima", te da se suzdrže od bilo kakvog daljnijeg objavljivanja tekstova o toj temi u odnosu na tužioca. Cijeneći okolnosti konkretnog slučaja u vezi sa žalbenim navodima i odredbom člana 11. stav 1. ZZK, Okružni sud je ocijenio da je tužiocu dosuđena pravična naknada, odnosno da je dosuđeni iznos srazmjernan nanesej šteti (satisfakcija za štetu) koju su tužiocu nanijeli apelanti. Zbog svega navedenog, Okružni sud je zaključio da je odluka prvostepenog suda pravilna i na zakonu zasnovana iz svih razloga koje je u svojoj odluci naveo prvostepeni sud, a koje je kao svoje prihvatio Okružni sud.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelanti smatraju da im je osporenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije. Kršenje navedenih prava apelanti obrazlažu, prije svega, proizvoljnom primjenom procesnog prava od strane Okružnog suda i u tom pravcu ističu da su žalbu blagovremeno dopunili i dostavili dokaze koje opravdano nisu mogli pribaviti tokom trajanja prvostepenog postupka, i to na okolnost istinitosti navoda iz spornog saopćenja. Međutim, kako tvrde, Okružni sud uopće nije odlučio o prijedlogu za naknadno izvođenje dokaza, već je nekritički preuzeo sve razloge koje je u svojoj presudi naveo prvostepeni sud. U tom kontekstu, apelanti smatraju da im je onemogućeno raspravljanje pred (drugostepenim) sudom. Također ukazuju na neodređenost tužbenog zahtjeva, a slijedom toga na nerazumljivost i neizvršivost presude jer u izreci presude nedostaje utvrđujući dio (tzv. inkriminirana količina riječi) koji, barem prema ocjeni suda, sadrži neistinite činjenice koje narušavaju tužiočev ugled i koje mu nanose štetu, zbog čega nije moguće razlikovati činjenične tvrdnje od mišljenja (vrijednosnog suda). Osim toga, apelanti ukazuju da je prvostepeni sud povrijedio odredbe parničnog postupka jer nije poštovao odredbu člana 7. ZZK koja, pored materijalno-pravnog, ima i procesni domašaj, postavljajući zahtjev da sudska odluka za naknadu štete (koja uvijek uključuje i ograničenje slobode izražavanja) mora sadržavati razloge (obrazloženje) za ograničenja slobode izražavanja po članu 10. stav 2. Evropske konvencije.

11. Apelanti dalje ukazuju da se u okolnostima konkretnog slučaja ne može govoriti o povredi presumpcije nevinosti, kao što smatraju redovni sudovi, jer u spornom tekstu nisu ni iznijeli, niti tvrdili da je tužilac osuđen za ratni zločin, već je sporno izražavanje bazirano na dokumentaciji organa unutrašnjih poslova Republike Srpske, što upućuje na pogrešno činjenično utvrđenje koje je rezultiralo i nepravilnom primjenom materijalnog prava. U vezi s tim, prema mišljenju apelanata, otvara se legitimno pitanje u pogledu mogućnosti izvještavanja o tekućim istragama protiv lica koja su predmet istrage, ali još nisu optužena, a možda nikada neće ni biti optuženi. Prvostepeni sud, prema mišljenju apelanata, konstatira da su apelanti odgovorni za klevetu jer sporno saopćenje sadrži neistinite činjenice, pri čemu navedena

konstatacija nije dovedena u vezu s ograničenjima iz člana 6. tačka a) ZZK. Smatraju da se sudovi uopće nisu bavili "suštinskom istinitošću" saopćenja u odnosu na izvedene dokaze, niti kriterijima koji dozvoljavaju izuzetke od odgovornosti u smislu odredbi člana 1. tačka b) i člana 6. ZZK koje imaju rang načela i dopuštaju saopćenja koja mogu da "uvrijede, šokiraju ili uznemire".

12. Dalje, apelanti smatraju da je prvostepena presuda povrijedila načelo proporcionalnosti u odnosu na ravnotežu između ograničenja slobode medija s jedne strane i ugleda ličnosti (tužioca) s druge strane, na štetu slobode medija. Tužilac je, kako tvrde, kao odbornik u Općinskoj skupštini javna ličnost, pa mora da trpi više nego običan građanin jer bez toga vjerovatno ne bi bio predmet interesa javnosti. U konačnom je predloženo da se apelacija usvoji i osporena presuda ukine.

b) Odgovor na apelaciju

13. Okružni sud je naveo da u potpunosti ostaje pri navodima i zaključcima iznesenim u presudi koja je apelacijom osporena. Osim toga, navedenom presudom nije došlo do povreda prava na koje su apelanti ukazali u apelaciji, niti su povrijeđene odredbe Ustava ili Evropske konvencije.

14. Osnovni sud je u odgovoru ukazao da je punomoćnik apelanata odgovorom na tužbu tumačio cilj i svrhu odredbi ZZK i praksom Ustavnog suda o ispunjenju tri kumulativna uvjeta za ograničenje prava na slobodu izražavanja, pa se prvostepeni sud, imajući to u vidu, pri utvrđivanju činjenica i provođenju dokaza kretao u okvirima utvrđenim odredbama ZPP. Osim toga, apelanti nisu osporili da su u vrijeme i na način, kako je opisan u tužbi, objavili sporni članak, a razlozi zbog kojih sud smatra da se ne radi o izvještavanju o legitimnoj temi su navedeni u obrazloženju presude.

15. Tužilac smatra da je apelacija izuzetno široko napisana i da se u više navrata ponavljaju činjenice koje apelanti smatraju bitnim, ali koje u domenu raspravljanja pred Ustavnim sudom nisu od suštinske važnosti jer Ustavni sud nema ulogu da zamijeni redovne sudove. Okolnost da apelanti nisu predložili i izveli materijalne dokaze u prvostepenom postupku ne može se, prema ocjeni tužioca, staviti na teret redovnim sudovima jer se prema odredbama ZPP dokazi mogu izvoditi do zaključenja glavne rasprave, a ne i u žalbenom postupku. Tužilac smatra da su osporene presude pravilne i zakonite i da sloboda izražavanja nije neograničeno pravo koje podrazumijeva iznošenje kleveta koje može imati ozbiljne posljedice za oklevetano lice, niti sloboda izražavanja podrazumijeva kršenje presumpcije nevinosti, kao što se desilo u konkretnom slučaju.

V. Relevantni propisi

16. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1. stav 1. tačka a)

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu naneseu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

Član 5.

Odgovornost za klevetu

1. Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem

izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

2. Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili proneo izražavanje.

3. Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

(1) U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

(2) Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Član 8.

Tužilac u smislu ovog zakona preduzima sve potrebne mere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtev za ispravku koju upućuje tuženom.

Član 11. stav 1.

1. Naknada štete vrši se isključivo sa namerom nadoknade štete nanesene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinyenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili pronošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodeljene štete mogao imati za posledicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

Član 13.

Ovaj zakon je *lex specialis* u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim zakonom primenjujuće se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.

17. U Zakonu o obligacionim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 46/85 i 57/89; "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96 i 39/03) relevantne odredbe glase:

Član 198.

(1) Ko drugome povredi čast kao i ko iznosi ili prenosi neistinite navode o prošlosti, o znanju, o sposobnosti drugog lica, ili o čemu drugome, a zna ili bi morao znati da su neistiniti, i time mu prouzrokuje materijalnu štetu dužan je naknaditi je.

(2) Ali, ne odgovara za prouzrokovanu štetu onaj ko učini neistinito saopštenje o drugome ne znajući da je ono neistinito, ako je on ili onaj kome je saopštenje učinio imao u tome ozbiljnog interesa.

Član 199.

U slučaju povrede prava ličnosti sud može narediti, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravke, ili narediti da štetnik povuče izjavu kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom.

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjena životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost

18. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

19. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njom pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

20. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 92 0 P 044378 16 Gž od 11. jula 2016. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelanti su primili 1. augusta 2016. godine, a apelacija je podnesena 14. septembra 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

21. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

22. Apelanti osporavaju presude redovnih sudova ukazujući da su tim presudama povrijeđena njihova prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije.

23. U vezi s tim, Ustavni sud ima u vidu da je osporenim odlukama usvojen tužbeni zahtjev prema kojem su apelanti obavezani da tužiocu nadoknade nematerijalnu štetu po osnovu pretrpljenih duševnih boli u određenom novčanom iznosu za iznesenu klevetu učinjenu putem sredstva javnog informiranja – štampe i da mu na ime duševnih boli zbog privremenog umanjenja životne aktivnosti isplate određeni novčani iznos i u dnevnim novinama objave demanti spornog teksta.

24. Budući da se suština zahtjeva apelanata odnosi na zaštitu "prava na slobodu izražavanja" i iz toga proistekle obaveze na naknadu štete, koje je zaštićeno članom 10. Evropske konvencije, Ustavni sud će, slijedeći praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud), ispitati da li se u konkretnom slučaju radi o neistinom iznošenju činjenica (kleveti) i da li su redovni sudovi dali dovoljne i relevantne razloge za uskraćivanje zaštite prava apelanata na slobodu izražavanja.

Pravo na slobodu izražavanja

25. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

26. Član 10. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

a) Opća načela

27. Ustavni sud podsjeća da pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije spada u grupu tzv. kvalificiranih prava za koja je karakteristično da prvim stavom definiraju samo pravo, a drugim stavom definiraju dozvoljena miješanja i ograničenja tih prava, pod uvjetima propisanim drugim stavom. Ova sloboda se, uz ograničenja iz člana 10. stav 2. Evropske konvencije, ne odnosi samo na "informacije" ili "ideje" koje su primljene pozitivno ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima nema stava, već i na one koje vrijedaju, šokiraju i uznemiravaju (vidi Evropski sud, *Selistö protiv Finske*, presuda od 16. novembra 2004. godine, aplikacija broj 56767/00, stav 46. i Odluka broj AP 1203/05 od 27. juna 2006. godine, tačka 42). Ova sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članu 10. stav 2. Evropske konvencije, pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak nezavisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju, jer svaki izuzetak koji ograničava pravo na slobodu izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđen.

28. Ustavni sud, također, ukazuje na to da je malo prostora u okviru člana 10. stav 2. Evropske konvencije za ograničavanje političkog govora ili debate o pitanjima od

javnog interesa. U tom smislu, granice prihvatljivog kritizma su šire kad su u pitanju javne ličnosti kao što su političari nego kad su u pitanju privatna lica. Za razliku od privatnih lica, javne ličnosti se neizbježno i svjesno stavljaju pred ocjenu javnosti, a njihove riječi i djela izloženi su pažljivijem ispitivanju javnosti pa, stoga, moraju pokazati i veći stepen tolerancije (vidi Evropski sud, *Hrico protiv Slovačke*, presuda od 20. jula 2004. godine, aplikacija broj 49418/99, stav 40 [e]). Evropski sud, također, podržava pravo na saopćavanje informacija od javnog interesa, u dobroj vjeri, čak i kada takva saopćenja sadrže neistinite ili štetne izjave o privatnim licima (vidi Evropski sud, *Bladet Tromso i Stensaas protiv Norveške* [GC] broj 21980/93) i naglašava da se mora uzeti u obzir da li se sporne izjave odnose na lični život lica koje je u pitanju ili na njegovo postupanje u nekoj drugoj društvenoj sferi od javnog interesa. U vezi s ograničenjima koja se tiču prava na slobodu izražavanja i koja su propisana u članu 10. stav 2. Evropske konvencije, Ustavni sud napominje da je u svakom pojedinom slučaju potrebno utvrditi da li su domaće vlasti primijenile standarde koji su u skladu s načelima ustanovljenim u članu 10. Evropske konvencije, kao i da li su domaće vlasti zasnovala svoje odluke na prihvatljivoj analizi relevantnih činjenica.

b) Primjena navedenih načela na konkretan slučaj

29. Dovodeći navedena opća načela u vezu s činjenicama konkretnog predmeta (na neke od njih su ukazali apelanti), Ustavni sud zapaža da su u konkretnom slučaju osporene presude donesene na osnovu odredaba ZZK i ZOO, iz čega proizlazi da je miješanje u pravo na slobodu izražavanja propisano zakonom. Ovi zakoni su javno objavljeni u službenom glasilu, njihov tekst je jasan, pristupačan i predvidiv. Osim toga, osporene presude su donesene u građanskoj parnici koju je pokrenuo tužilac protiv apelanata zbog nanošenja štete njegovom ugledu, pa je jasno da je cilj miješanja u pravo apelanata na slobodu izražavanja zaštita "ugleda ili prava drugih" u okviru prava na privatnost, dakle, ugleda tužioca, što je, svakako, legitiman cilj.

30. Ustavni sud dalje treba ispitati da li su u osporenim presudama uzeti u obzir svi faktori koji su bili opredjeljujući u zaključku da su u konkretnom slučaju apelanti klevetom prouzrokovali štetu tužiocu. S tog aspekta se, prije svega, postavlja pitanje da li su uzeti u obzir svi relevantni faktori, bez obzira na to da li je u pitanju činjenica ili vrijednosni sud, i to: da li informacija doprinosi raspravi od javnog interesa ili su iznesene tvrdnje koje se tiču privatnosti lica koje je u pitanju; da li je lice o kojem je riječ javna ili privatna ličnost; sadržaj, oblik i posljedice objavljivanja; način, oblik i vrijeme iznošenja ili pronošnja izražavanja; podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju (djelimično ili potpuno); da li je iznošenje ili pronošnje izražavanja bilo razumno; da li su ispoštovani općeprihvaćeni profesionalni standardi i konačno da li su prenosioci informacije postupali u dobroj vjeri.

31. Imajući u vidu navedene relevantne kriterije, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi, prilikom odlučivanja o zahtjevu tužioca, utvrdili nesporne činjenice, i to one koje se tiču datuma i sadržaja objavljivanja spornog teksta pod naslovom "Nema kazne za Orićevog saradnika za zločine nad Srbima".

32. U takvoj situaciji, za redovne sudove se kao sporno postavilo pitanje istinitosti odnosno neistinitosti iznesenih tvrdnji kao jednog od osnova odgovornosti za štetu učinjenu klevetom iz člana 5. ZZK. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je prvostepeni sud proveo dokazni postupak i u vezi sa sadržajem spornog teksta, pri čemu nije napravljena bilo kakva distinkcija između činjenica i vrijednosnih sudova, konkretno njegove (ne)istinitosti, proveo dokaz saslušanjem tri svjedoka.

Zatim su iskazi saslušanih svjedoka dovedeni u uzajamnu vezu, nakon čega je izveden zaključak da su iskazi dva svjedoka (prvog, učesnika događaja ratne Srebrenice i drugog, koji potječe s područja o kojem su iznesene sporne informacije) kontradiktorni iskazu svjedoka koji je autor teksta, te da iskazima svih saslušanih svjedoka nije pouzdano potvrđeno da je tužilac učestvovao u ratnim zločinima na predmetnom području. Polazeći od činjenice da iskazima saslušanih svjedoka nije utvrđena ni istinitost ni neistinitost tvrdnji i saopćenja iz spornog testa, Osnovni sud je ukazao da postojanje svakog zločina, pa tako i ratnog, spada u sudsku nadležnost i da u konkretnom slučaju ne postoji pravomoćna sudska presuda kojom je tužilac proglašen krivim za zločin bilo koje vrste, te da su stoga iznesene informacije o tužiocu o učešću u ratnim zločinima na području Podrinja i Vozuće neistinite (klevetničke). U tom kontekstu, Osnovni sud je općepoznatom ocijenio okolnost da se pred Sudom BiH vodi krivični postupak protiv Nasera Orića i drugih, identificiranog u naslovu spornog teksta i da je nebitno da li je tužilac (kao Orićev saradnik), prema kazivanju svjedoka, obuhvaćen istom optužnicom. U tom smislu je zauzet stav da su apelanti, objavljivanjem spornog teksta, povrijedili pretpostavku nevinosti na štetu tužioca i da je tužilac tokom postupka dokazao da apelanti u spornom novinskom tekstu nisu iznijeli istinite informacije koje se odnose na učešće tužioca u ratnim zločinima. Pri tome su redovni sudovi imali u vidu odredbu člana 5. stav 1. ZZK kojom je propisana odgovornost svakog poslovno sposobnog lica koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem neistinitog izražavanja, identificirajući to lice trećem licu, u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja. S tog aspekta, kako proizlazi iz obrazloženja pobijanih presuda, tužilac je na osnovu izvedenih dokaza u postupku dokazao neistinitost tvrdnji apelantata iznesenih u spornom novinskom tekstu, zbog kojih mu je nastala šteta, a apelanti, s druge strane, nisu dokazali istinitost tih svojih navoda.

33. Pri izvođenju zaključka o postojanju osnova odgovornosti za štetu učinjenu klevetom, sudovi su se, kako proizlazi iz obrazloženja osporenih presuda, rukovodili isključivo primjenom pravila o teretu dokazivanja, i to na okolnost istinitosti odnosno neistinitosti iznesenih tvrdnji u spornom tekstu, zanemarujući, pri tome, u potpunosti navode iz odgovora na tužbu kojima je ukazano na neke od važnih faktora prilikom pribavljanja spornih informacija (postupanje *bona fide*) i njihove provjere. U vezi s tim, za Ustavni sud se, imajući u vidu specifičnost postupka radi naknade štete učinjene klevetom, postavlja pitanje da li je načelo o teretu dokazivanja kao opće načelo parničnog postupka na kom su redovni sudovi zasnovali svoje odluke jedino i isključivo primjenjiv i u vezi s kojim okolnostima ((ne)istinitosti tvrdnji; postojanja svijesti; standarda postupanja u dobroj vjeri) ili nasuprot tome, redovni sudovi koji odlučuju o suprotstavljenim pravima (tužioca i apelantata) o takvom zahtjevu imaju obavezu cijiniti sve relevantne faktore koji se tiču konkretnog slučaja. Naime, iz prakse Evropskog suda, koju Ustavni sud slijedi, proizlazi čitav dijapazon faktora koji mogu biti relevantni prilikom odmjerenja prava i interesa pri odlučivanju o potencijalno suprotstavljenim pravima (pravu na ugled i pravu na slobodu izražavanja) koji u vezi s objavljenom informacijom obuhvaćaju: (ne)postojanje javnog interesa; sadržaj, oblik i posljedice objavljivanja; (ne)postojanje standarda postupanja "u dobroj vjeri", način pribavljanja informacije i niz drugih faktora koji u okolnostima svakog pojedinog slučaja mogu biti vrlo važni, imajući pri tome u vidu da svaki izuzetak koji ograničava pravo na slobodu izražavanja mora biti uvjerljivo utvrđen i obrazložen.

34. U vezi s naprijed navedenim, Ustavni sud uočava da redovni sudovi pri donošenju osporenih odluka nisu obavili odgovarajuću analizu relevantnih faktora i materijalnih odredbi iz člana 5. st. 2. i 3. ZZK kojima je propisana odgovornost za klevetu i izuzetaka od ove odgovornosti koje su propisane u članu 6. ZZK kao *lex specialis* u odnosu na druge zakone. Navedenim odredbama je, između ostalog, propisano da odgovornost postoji ako su neistinite činjenice iznesene namjerno ili usljed nepažnje (postojanje svijesti), odnosno da ova odgovornost ne postoji ako je izražavanje, u suštini, istinito i razumno. Pri tome su, kako proizlazi iz obrazloženja osporenih presuda, potpuno zanemarene okolnosti koje se odnose na status tužioca u vrijeme objavljivanja spornog teksta, sferu njegovog djelovanja u relevantnom periodu i periodu kada je pokrenut predmetni postupak, da li je tužilac prethodno (prije objavljivanja) kontaktiran radi provjere objavljenih informacija, da li je tužiocu data mogućnost da prije objavljivanja odgovori na iznesene navode radi utvrđenja da li su apelanti postupali *bona fide* ili ne, odnosno da li su nastojali javnosti pružiti tačne i pouzdane informacije u skladu s novinarskom etikom, kao i okolnost iz koje proizlazi (prema kazivanju svjedoka, ali ne i tužioca koji je u postupku ispitan samo na okolnost visine štete) da je optužnica protiv tužioca bila podignuta pred Okružnim tužilaštvom u Bijeljini 1993. godine i da ju je 2009. godine, dakle šest godina prije objavljivanja spornog teksta, preuzelo Tužilaštvo BiH.

35. S tog aspekta, imajući u vidu naprijed navedeno, Ustavni sud nije mogao ocijeniti da su se redovni sudovi, pri postojanju evidentne potrebe koja dopušta pokretanje pitanja i izvještavanja koja se tiču ratnih zločina, uopće bavili spornim izražavanjem u vezi s kriterijima uspostavljenim u materijalnim odredbama ZZK i standardima uspostavljenim u članu 10. Evropske konvencije (status tužioca, javni interes, prihvatljiva kritika, prethodno ponašanje tužioca, način pribavljanja informacija itd.). Naime, redovni sudovi su tvrdnje tužioca, pa prema tome i osnov tužbenog zahtjeva za naknadu štete učinjene klevetom, prihvatili isključivo zbog nemogućnosti da na osnovu kontradiktornih iskaza saslušanih svjedoka utvrde istinitost spornog izražavanja, kao i zbog nedostatka pravomoćne presude (iz krivičnog postupka) kojom je tužilac proglašen krivim za zločin bilo koje vrste. U tom kontekstu je za redovne sudove proizašao zaključak da su apelanti, objavljivanjem spornog teksta, povrijedili pretpostavku nevinosti na štetu tužioca, da u postupku nisu dokazali istinitost tvrdnji iznesenih u spornom novinskom tekstu i da se stoga radi o njihovoj očiglednoj neistinitosti, zbog čega se apelanti ne mogu pozivati na slobodu izražavanja.

36. Imajući u vidu uspostavljene relevantne kriterije, Ustavni sud smatra da su redovni sudovi, propuštajući da ocijene da li je u okolnostima konkretnog slučaja postojao legitimni interes da se društvena zajednica obavijesti o pitanjima koja se tiču ratnih zločina u relevantnom periodu, da ispita status tužioca u tom periodu i periodu podnošenja tužbe u vezi sa sadržajem spornog izvještavanja, te okolnost koja se tiče eventualnog postojanja optužnice protiv tužioca iz 1993. odnosno 2009. godine, te da sporno izražavanje dovedu u širi kontekst (relevantni faktori navedeni u stavu 31. ove odluke) i kontekst relevantnih odredbi ZZK, dakle kako onih koje propisuju odgovornost za klevetu tako i onih koje propisuju izuzetke od ove odgovornosti, standardima uspostavljenim u odredbi člana 10. Evropske konvencije, prekoračili granice "slobodne procjene" koju, u smislu člana 10. Evropske konvencije, apelanti uživaju. U svjetlu naprijed navedenog, Ustavni sud ponavlja da je unutar člana 10. stav 2. Evropske konvencije malo prostora za ograničavanje rasprave o pitanjima od javnog interesa, što je rezultiralo miješanjem u pravo

pojedini stečajni upravitelji vode stečajne postupke u više od deset tvrtki; da je jedan od njih i tužitelj Aleksa Nježić koji vodi stečajni postupak u više od deset poduzeća. Iz članka je Osnovni sud utvrdio da je u njemu objavljena izjava tužitelja da stečajni postupak vodi u četiri postupka, potom je objavljeno da je tužitelj samo od vođenja desetina stečajnih postupaka od 2008. do 2011. godine zaradio više od 200.000,00 KM, da su poduzeća u kojima tužitelj vodi ili je ranije vodio stečajne postupke, između ostalih: AD "Autotransport", AD "Interijer", AD "Kotorsko", AD "Konfekcija Borac", AD "Lignošper", AD "Čajavec-alatnica", AD "Inga" Gradiška, AD "Ratarstvo" Nova Topola, AD "Čajavec-elementi automatike", AD "Fabrika vijaka", AD DIP "Manjača", EF Revizor" d.o.o. ODP "Dmitor", te Urbanistički zavod Banjaluka. U navedenom članku objavljen je i pregled obveza uplata poreza po odbitku na ime tužitelja za 2009. godinu. Tijekom postupka Osnovni sud je utvrdio da je prvoapelant 6. studenog 2013. godine primio demanti tužitelja koji je objavljen 11. studenog 2013. godine na strani 9. pod nazivom "Nježić nije član mafije".

7. Potom je Osnovni sud izvršio uvid u podatak tvrtke "Inga" a.d. u stečaju Gradiška od 18. studenog 2013. godine iz koga je utvrđeno da je u navedenoj pravnoj osobi za stečajnog upravitelja imenovan Mirko Marčeta, a da je tužitelj bio angažiran kao stalni sudski vještak strojarke struke za procjenu vrijednosti imovine u razdoblju lipanj 2008–svibanj 2009. Potom je Osnovni sud iz izjave Vljake Gurušića, stečajnog upravitelja u AD "Manjača" – u stečaju, utvrdio da je tužitelj u predmetu stečaja navedene tvrtke bio angažiran kao vještak strojarke struke. Iz rješenja ODP "Vučkovac" - u stečaju Osnovni sud je utvrdio da je tužitelj navedenim rješenjem imenovan za vještačenje predmeta stečajne mase, a iz rješenja ODP "Dmitor" – u stečaju je utvrđeno da je tužitelj imenovan za vještačenje stečajne mase. Uvidom u uvjerenje "Čajavec nova elektromehnika" d.o.o. Banjaluka utvrđeno je da je tužitelj bio uposlenik navedene tvrtke od 15. ožujka 1987. do 17. veljače 2005. godine na poslovima konstrukcije alata i uređaja, referenta nabave i rukovoditelja Službe marketinga. Uvidom i čitanjem podataka Porezne uprave RS o registriranim primanjima tužitelja za razdoblje od 2008. do 2011. godine utvrđeno je da je tužitelj ostvario neto primanja za 2008. godinu u iznosu od 58.196,27 KM, za 2009. godinu 64.044,32 KM, za 2010. godinu 47.764,35 KM i za 2011. godinu 37.677,04 KM.

8. Tužitelj je u svom iskazu, između ostalog, naveo da obavlja poslove stečajnog upravitelja, privremenog stečajnog upravitelja, likvidacijskog upravitelja, sudskog vještaka i procjenjivača, da je za 10 godina vodio oko osam stečajnih postupaka, da se zbog duljine trajanja postupaka dešavalo da se oni poklapaju, ali da nikada nije vodio više od tri stečajna postupka istodobno, a da je od nabrojanih tvrtki u spornom članku kao stečajni upravitelj bio angažiran u tri tvrtke, a u jednoj je bio privremeni stečajni upravitelj.

9. U svom iskazu trećeapelant je kao autor spornog članka naveo da je porezne kartice koje se odnose na tužitelja dobio od svog urednika, bez znanja na koji način je do njih došao, da uvidom u navedene kartice nije imao razloga sumnjati u njihovu istinitost, da je u novinskom članku zapravo prepisao podatke iz kartice, da je naslov i natpis "Grobari" osmislio drugotuženi, da se sam tekst ne odnosi na tužitelja, da mu namjera nije bila oklevetati tužitelja, da je istog dana prije objavljivanja novinskog članka pozvao tužitelja i postavio mu određena pitanja, a sve što je tužitelj odgovorio objavljeno je u članku, da je podatke o visini primanja izračunao iz porezne kartice misleći da se svi prihodi odnose na vođenje stečajnog postupka, da javnost ima pravo znati koliko tužitelj zarađuje, te da u tekstu nigdje ne stoji da je novac nezakonito zarađen.

10. Cijeneci provedene dokaze (koji su taksativno pobrojani na strani 2. obrazloženja), u smislu članka 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), te dovodeći ih u kontekst relevantnih odredaba Zakona o zaštiti od klevete Osnovni sud je zaključio da su u novinskim člancima iznesene neistinite činjenice, što predstavlja klevetu kojom je nanosena šteta tužitelju, te da stoga postoji osnova za obeštećenje tužitelja. U tom pravcu Osnovni sud se pozvao i citirao relevantne odredbe Zakona o zaštiti od klevete, te je naglasio da mediji, kao sredstva informiranja, u obavljanju svoje djelatnosti moraju postupati profesionalno i u skladu s pravilima novinarske etike i izdavačke djelatnosti, te da se trude objavljivati istinite i točne informacije (bez obzira na sadržaj), a ne informacije koje su neistinite, pogrdne, uvredljive, usmjerene na ličnost pojedinca. Mediji, kako je istaknuo Osnovni sud, prilikom obavljanja svoje djelatnosti, moraju činiti napore da javnosti pruže provjerene, točne, istinite i dokumentirane informacije, a nikako senzacionalističke, uvredljive ili pogrdne, lažne (klevetničke), što dalje znači da mediji moraju poštovati dostojanstvo čovjeka i temeljna prava drugih, ali imati i svoju slobodu u kreiranju i uređivanju svojih programa, uz poštovanje profesionalnih i općeprihvaćenih vrijednosnih, etičkih i estetskih standarda, uz dužnost da ono što objavljuju mora biti točno, provjereno, nepristrano i prije svega argumentirano.

11. Potom je Osnovni sud naveo da se tužitelj, kao stečajni upravitelj i sudski procjenitelj, može smatrati državnim službenikom, zbog čega mora podnijeti i izražavanje koje može uvrijediti uznemiriti, pa i ogorčiti, ali, prema ocjeni tog suda, takvo izražavanje u biti mora biti istinito jer, ako nije, podložno je sankcijama predviđenim Zakonom o zaštiti od klevete.

12. Osnovni sud je potom analizirao sadržaj spornih tekstova, te je u tom pravcu naveo da iz samog naslova "Nježić uzeo više od 200.000,00 KM" proizlazi da je tužitelj navedeni novac uzeo nezakonitim radnjama kao stečajni upravitelj. Međutim, kako je Osnovni sud naveo, da su apelanti uložili imalo napora utvrdili bi da je prihod od više od 200.000,00 KM, koji se spominje u spornom tekstu, tužitelj ostvario kroz radnje angažiranjem kao procjenitelj i sudski vještak strojarke struke jer novčani iznos koji se spominje tužitelj nije ostvario samo kao stečajni upravitelj, a što je vidljivo iz porezne kartice, što znači da apelanti u tom dijelu nisu uspjeli dokazati da su iznesene činjenice točne. Dakle, kako je naveo Osnovni sud, tužitelj je navedeni novčani prihod ostvario po osnovi rada kao stečajni upravitelj, potom kao sudski procjenitelj i vještak, a što proizlazi iz potvrda i izjava stečajnih upravitelja pojedinih tvrtki.

13. Osnovni sud je nadalje naveo da elementi klevete postoje i u tekstu "Do kada će stečajna mafija pustošiti RS", što ukazuje da je tužitelj kao stečajni upravitelj u više stečajnih postupaka postupao kao član stečajne mafije, da je "pustošio Republiku Srpsku", da se u navedenom članku asocira da je tužitelj "grobar" u značenju da je sahranio poduzeća u kojima je bio stečajni upravitelj. Prema ocjeni Osnovnog suda, apelanti su o tužitelju iznijeli neistinite činjenice, a da ih nisu ni pokušali provjeriti, što je bila njihova obveza. Postojanje činjenica može se dokazati, ali se istinitost vrijednosnih ocjena ne može dokazati, a iz provedenih dokaza je utvrđeno da iznesene činjenice nisu istinite. Prilikom odlučivanja, Osnovni sud je cijenio činjenicu da je tužitelj u vrijeme spornog izražavanja obnašao javnu funkciju i da je njegova obveza biti tolerantan, potom je taj sud cijenio i da su apelanti imali legitiman cilj da objave sporni članak jer se radilo o pitanju od javnog značaja, ali da nije postojala iskrena namjera apelanata da provjere istinitost iznesenih činjenica. Bez obzira što je objavljen demanti, Osnovni sud je ocijenio da su apelanti odgovorni za

iznošenje i prenošenje neistinitog izražavanja, a što predstavlja napad na tužiteljev ugled, pa shodno tome po načelu proporcionalnosti uspostavljena je ravnoteža između slobode izražavanja apelanata i tužiteljevog prava na ugled. Osnovni sud je stoga zaključio da postoji žurna društvena potreba koja je zahtijevala ograničavanje slobode izražavanja apelanata jer apelanti prilikom objavljivanja spornog teksta nisu bili dobronamjerni. Visinu naknade štete Osnovni sud je detaljno obrazložio na stranama 9. i 10. obrazloženja.

14. Odlučujući o žalbama parničnih stranaka, Okružni sud je Presudom broj 71 0 P 180842 14 Gž od 19. kolovoza 2016. godine žalbe odbio, potvrđujući u cijelosti prvostupanjsku presudu i istodobno odbijanje zahtjeva stranaka za naknadu troškova žalbenog postupka (sve preciznije navedeno u izreci presude).

15. Apelanti su u žalbi istaknuli da su svi navodi u spornom članku u biti istiniti, te da izražavanje u naslovu spornog članka predstavlja iznošenje vrijednosnog suda o radu stečajnih upravitelja, a ne samo tužitelja, te je još ukazano da je prvostupanjskom presudom narušeno načelo proporcionalnosti na štetu slobode medija, odnosno da nije uspostavljena ravnoteža između ograničavanja slobode medija i ugleda javne ličnosti.

16. Nakon sagledavanja činjeničnog stanja u kontekstu relevantnih odredaba Zakona o zaštiti od klevete, Okružni sud je zaključio da su apelanti objavljivanjem spornog teksta oklevetali tužitelja stavljajući mu na teret nerazmjerno stjecanje imovine u odnosu na poduzete radnje, te da izražavanje u spornom članku nije ostalo u razumnim granicama, kao ni u okviru općeprihvaćenih profesionalnih standarda, niti je bilo utemeljeno na objektivnim informacijama i dokazima. To, prema ocjeni Okružnog suda, upućuje na zaključak da su apelanti, bez obzira što su pisali o aktualnoj temi povezanoj s odgovornošću javnih službenika, prešli razumnu granicu objektivnosti, stavljajući tužitelju na teret radnje neutemeljenog stjecanja prihoda, a pri tome sve to nisu potkrijepili odgovarajućim dokazima, zbog čega je postupanje apelanata bilo izvan okvira članka 6. Zakona o zaštiti od klevete.

17. Dakle, Okružni sud je nakon ispitivanja osporene presude u svjetlu istaknutih žalbenih prigovora i relevantnih odredaba Zakona o zaštiti od klevete, te članka 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), suprotno žalbenim prigovorima, zaključio da u spornom članku nije iznesen vrijednosni sud o radu stečajnih upravitelja općenito. Naime, kako je Okružni sud naveo, u članku je izvršena identifikacija tužitelja imenom i prezimenom, uz konkretizaciju radnje i posljedice koja mu je stavljena na teret. Kada se radi o proporcionalnosti odnosno ravnoteži između slobode medija i ugleda javne ličnosti, Okružni sud je naveo da se radi o apstraktnom načelu koje se, kao takvo, cijeni od slučaja do slučaja, a prema ocjeni tog suda, donošenjem osporene presude nije povrijeđeno navedeno načelo na štetu slobode medija. Navedeno, kako je istaknuo Okružni sud, kod činjenice da donošenje ovakvih odluka ne može opredijeliti daljnje ponašanje apelanata.

18. Neutemeljenost žalbenih prigovora tužitelja, koji je u žalbi ukazao da je iznos nematerijalne štete prenisko odmjeren, Okružni sud je obrazložio na strani 4. obrazloženja.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

19. Apelanti smatraju da im je osporenim presudom povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije i pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i

Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije. Apelanti ukazuju da su redovni sudovi pogrešno utvrdili pravno relevantne činjenice o kojima ovisi pravilno utvrđeno činjenično stanje kao podloga za pravilnu primjenu zakona. Apelanti su posebno naglasili da se radi o temi od javnog interesa i da se ne tiče privatnog života tužitelja, a da su svi navodi koji se tiču tužitelja osobno, u biti, istiniti. Prema ocjeni apelanata, suštinski je sporan naslov članka "Grobari, do kada će stečajna mafija pustošiti Republiku Srpsku", koji su redovni sudovi okarakterizirali kao činjeničnu tvrdnju, a ne kao vrijednosni sud o radu stečajnih upravitelja općenito, i ne samo tužitelja pa, prema ocjeni apelanata, nema mjesta za dosuđivanje naknade shodno članku 6. točka a) Zakona o zaštiti od klevete. Apelanti su tijekom postupka dostavili dokaze (porezne kartice za tužitelja), iz kojih se vidi da je tužitelj u spornom razdoblju zaradio više od 200.000,00 KM, a ova istinita činjenica je i bila predmet spornog priopćavanja kada je riječ o tužitelju osobno. Apelanti tvrde da sudovi nisu napravili jasnu distinkciju između činjenica i vrijednosnih sudova, zbog čega se ne može ispitati zakonitost presuda radi utvrđenja pravilne primjene članka 6. točka a) Zakona o zaštiti od klevete.

20. Apelanti su ukazali da je drugostupanjski sud nekritički prihvatio stajalište prvostupanjskog suda da se radi o kleveti budući da se sudovi uopće nisu bavili suštinskom istinitošću priopćavanja u odnosu na izvedene dokaze. Apelanti su ukazali i da članak 10. Europske konvencije štiti izražavanja koja vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju, i to je ono što zahtijeva tolerantnost i pluralizam, bez kojih nema demokratskog društva. Čak i glede iznesenih činjenica Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) podržava stajalište obranu na temelju iskrene namjere da se pruži medijima prostor za greške. Upravo je Ustavni sud slijedom navedene prakse donio Odluku broj AP 787/04 od 20. prosinca 2005. godine u kojoj je, između ostalog, navedeno: "...odbrana na temelju iskrene namjere jedna je vrsta zamjene za dokazivanje istinitosti i kada su razumni napori uloženi u potvrđivanje činjenica, mediji se neće smatrati odgovornim čak i u slučaju da su činjenice bile neistinite." Shodno svemu iznesenom, apelanti smatraju da su obje presude povrijedile načelo proporcionalnosti u odnosu na ravnotežu između ograničavanja slobode medija, s jedne strane, i ugleda javne ličnosti, s druge strane, na štetu slobode medija, pa u konkretnom slučaju nije postojala žurna društvena potreba koja je nalagala ograničenje slobode izražavanja.

b) Odgovor na apelaciju

21. Okružni sud je u odgovoru na apelaciju ostao pri stajalištu iznesenom u osporenoj presudi, zbog čega je sve apelacijske prigovore ocijenio neutemeljenim predloživši da se apelacija odbije kao neutemeljena.

22. Osnovni sud je u iscrpnom odgovoru na apelaciju ponovio razloge koje je iznio u prvostupanjskoj presudi, koji su ga opredijelili na odlučenje kao u prvostupanjskoj presudi, pojasnivši kojim odredbama Zakona o zaštiti od klevete i ZOO se rukovodio donoseći osporenu presudu. Osnovni sud je ukazao da je postupanje apelanata u okolnostima konkretnog slučaja bilo izvan okvira članka 6. Zakona o zaštiti od klevete, predloživši da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

23. U Zakonu o zaštiti od klevete ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu

nanesenu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen i ne primenjuje se samo za izražavanja koja se smatraju korisnim ili neuvredljivim nego, takođe i za ona koja mogu da uvrede, šokiraju ili uznemire;

v) sredstva informisanja imaju vrlo značajnu ulogu u demokratskom procesu kao javni posmatrači i snabdevači javnosti informacijama.

Član 5. st. (1), (2) i (3)

Odgovornost za klevetu

1. Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja; nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

2. Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili proneo izražavanje.

3. Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronesiti izražavanje, ili iznositi ili pronesiti izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o ugrožavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Standard dokazivanja

Član 7.

Pri utvrđivanju odgovornosti i dodeljivanju naknade u smislu ovog zakona potreba za ograničavanjem prava na slobodu izražavanja mora biti jasno utvrđena u skladu sa članom 10. (2) Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Obaveza ublažavanja

Član 8.

Tužilac u smislu ovog zakona preduzima sve potrebne mere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtev za ispravku koju upućuje tuženom.

Naknada štete

Član 11. stav (1)

1. Naknada štete vrši se isključivo sa namerom nadoknade štete nanesene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili pronošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodeljene štete mogao imati za posledicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

Odnos ovog zakona prema drugim zakonima

Član 13.

Ovaj zakon je *lex specialis* u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim zakonom primenjujuće se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.

24. U Zakonu o obligacijskim odnosima ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjena životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete, kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost

25. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

27. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 71 0 P 180842 14 Gž od 19. kolovoza 2016. godine protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu punomoćnik apelanata je primio 12. rujna 2016. godine, a apelacija je podnesena 2. studenog 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne

postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

28. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete glede dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelanti pobijaju presude redovnih sudova tvrdeći da su tim presudama povrijeđena njihova prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

Pravo na slobodu izražavanja

30. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

(h) Slobodu izražavanja.

31. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva

32. Ustavni sud podsjeća da pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije spada u grupu tzv. kvalificiranih prava za koja je karakteristično da prvim stavkom definiraju samo pravo, a drugim stavkom definiraju dozvoljena miješanja i ograničenja tih prava, pod uvjetima propisanim drugim stavkom. Ova sloboda se, uz ograničenja iz članka 10. stavak 2. Europske konvencije, ne odnosi samo na "informacije" ili "ideje" koje su primljene pozitivno ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima nema stava, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju (vidi Europski sud, *Selistö protiv Finske*, presuda od 16. studenog 2004. godine, aplikacija broj 56767/00, stavak 46. i Odluka broj *AP 1203/05* od 27. lipnja 2006. godine, točka 42.). Ova sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članku 10. stavak 2. Europske konvencije, pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak neovisnog sudstva u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrditi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja, koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju.

33. Kada se radi o ograničenjima iz članka 10. stavak 2. Europske konvencije, Europski sud je ukazao da se kod odlučivanja u slučajevima klevete treba voditi računa o sljedećem: postoji li miješanje u pravo na slobodu izražavanja, je li miješanje propisano zakonom, teži li ostvarenju legitimnog cilja i na kraju, je li miješanje "nužno u demokratskom društvu".

(a) Je li došlo do miješanja

34. U svezi s pitanjem je li došlo do miješanja u pravo apelanata na slobodu izražavanja Ustavni sud nema dilemu da jeste budući da su osporenim presudama obvezani na naknadu štete, što predstavlja miješanje zajamčeno člankom 10. stavak 1. Europske konvencije.

(b) Zakonitost i legitimni cilj

35. Ustavni sud, također, nema dilemu da je navedeno miješanje "propisano zakonom" jer se temeljilo na relevantnim odredbama Zakona o zaštiti od klevete i ZOO i da je miješanje imalo legitiman cilj jer je bilo namijenjeno zaštitu ugleda ili prava drugih.

36. Utvrdivši da je uplitanje u slobodu izražavanja apelanata u ovom predmetu bilo zakonito i da je slijedilo legitiman cilj, jedino pitanje koje Ustavni sud treba ispitati jeste je li to miješanje bilo "nužno u demokratskom društvu".

(c) "Nužno u demokratskom društvu"

37. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija pokreće pitanje zaštite prava apelanata na slobodu izražavanja u smislu članka 10. Europske konvencije u svezi sa zaštitom prava tužitelja na njegov ugled kao državnog službenika, odnosno stečajnog upravitelja, sudskog vještaka, likvidacijskog upravitelja i sudskog procjenitelja, u smislu članka 8. Europske konvencije. Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati jesu li sudovi osporenim odlukama postigli pravičan balans između ta dva prava iste važnosti, odnosno prava apelanata na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije i prava tužitelja na zaštitu njegovog ugleda u smislu članka 8. Europske konvencije. Ustavni sud podsjeća da su relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni u praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Von Hannover protiv Njemačke* (vidi Europski sud, *Von Hannover protiv Njemačke* (broj 2) (GC), br. 40660/08 i 60641/08, st. 109.-113., ECHR 2012.). Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa; koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i što je predmet izvješćivanja, ponašanje osobe o kojoj je riječ prije objavljivanja i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Pri tome treba uzeti u obzir da kada je zahtjev podnesen na temelju članka 10. Europske konvencije (kao u konkretnom slučaju) nameće se potreba ispitati i način prikupljanja informacija i njihovu vjerodostojnost, kao i težinu nametnute sankcije (vidi Europski sud, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*, aplikacija broj 17224/11, § 88. i 118, ECHR 2017. s daljnjim referencama i *Ärztelkammer für Wien i Dorner protiv Austrije*, aplikacija broj 8895/10, st. 64., 16. veljače 2016.).

38. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija pokreće brojna pitanja, prije svega pitanje pravne kvalifikacije spornog izražavanja budući da apelanti tvrde da se nije radilo o kleveti jer je prema njihovim tvrdnjama sporno izražavanje u kontekstu tužitelja, u biti, istinito jer se temeljilo na relevantnim dokazima (poreznim karticama). Apelanti, također, tvrde da su iznosili vrijednosne sudove kada su općenito opisivali stanje u Republici Srpskoj u kontekstu stečajnih postupaka, a što redovni sudovi nisu prepoznali i da stoga nije bilo mjesta za novčano kažnjavanje apelanata u smislu članka 6. Zakona o zaštiti od klevete.

39. Ustavni sud zapaža da redovni sudovi nisu imali dilemu da su apelanti u spornim člancima iznijeli neistinite tvrdnje, da je tužitelj identificiran imenom i prezimenom i da je oklevetan, što je dovelo do povrede njegovog ugleda, zbog čega su apelanti obvezani tužitelju naknaditi nematerijalnu štetu nastalu iznošenjem neistinitih tvrdnji.

40. U svezi s kriterijima koji su navedeni u točki 36. ove odluke, Ustavni sud zapaža da ni redovni sudovi nisu imali dilemu da je sporno izražavanje zaslužilo pažnju javnosti i da je postojao javni interes da o navedenoj temi apelanti, kao medij, javno progovore. Isto tako, Ustavni sud zapaža da ni redovni sudovi nisu imali dilemu da je prag prihvatljive kritike kod tužitelja, kao državnog službenika, nešto veći.

41. U svezi s predmetom izražavanja Ustavni sud zapaža da se sporno izražavanje odnosi na kritički osvrt apelanata na stanje u Republici Srpskoj u svezi s velikim brojem stečajnih postupka koji su se vodili i još uvijek se vode na području navedenog entiteta, zakonskim ograničenjima da jedan stečajni upravitelj može voditi dva postupka, a da praksa ukazuje da se zakonom u tom segmentu ne poštuje, pa su u tom pravcu apelanti nabrojali tvrtke u kojima je tužitelj stečajni upravitelj ili je to bio, te su se bavili primanjima stečajnih upravitelja, a u tom kontekstu je izdvojen tužitelj.

42. Ustavni sud naglašava da mediji imaju ključnu ulogu u demokratskom društvu, ali je isto tako bitno istaći da mediji prilikom informiranja javnosti o temama od javnog interesa ne smiju prekoračiti određene granice, posebno kada je u pitanju ugled i prava drugih. Zaštita koju pruža članak 10. Konvencije novinarima podliježe uvjetu da djeluju u dobroj vjeri kako bi pružili točne i pouzdane informacije u skladu s načelima odgovornog novinarstva (vidi Europski sud, *Bédat protiv Švicarske* [GC], broj 56925/08, stavak 72., 29. ožujka 2016.).

43. Ustavni sud podsjeća da je u predmetima koji pokreću pitanje prava na slobodu izražavanja potrebno napraviti jasnu razliku između činjenica i mišljenja jer se postojanje činjenice može dokazati, a za istinu se na temelju vrijednosne ocjene ne može dati dokaz (vidi Europski sud, *Lingens protiv Austrije*, presuda od 8. srpnja 1986. godine, serija A, broj 103, stavak 46. i Ustavni sud, Odluka broj *AP 1005/04* od 2. prosinca 2005. godine). Pri tome, treba naglasiti da i mišljenje mora imati činjeničnu osnovu koja ga može potkrijepiti jer u suprotnom može biti pretjerano (vidi Europski sud, *Feldek protiv Slovačke*, presuda od 12. srpnja 2001. godine, predstavka broj 29032/95, stavak 76.). Ustavni sud zapaža da apelanti upravo u tom segmentu uočavaju propust redovnih sudova.

44. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi analizirali sporno izražavanje i da su nakon analize zaključili da su u spornom članku, a posebno u naslovu, iznesene činjenice koje apelanti nisu potkrijepili odgovarajućim dokazima. U tom pravcu, Ustavni sud zapaža da je Osnovni sud nakon analize naslova "Nježić uzeo više od 200.000,00 KM" utvrdio da takav naslov upućuje da je tužitelj novac uzeo nezakonitim radnjama, te da apelanti nisu uložili napor kako bi provjerili da iznos od 200.000,00 KM iz porezne kartice tužitelj nije ostvario samo kao stečajni upravitelj, već i angažiranjem kao procjenitelj i sudski vještak strojarske struke, a što je vidljivo iz porezne kartice, a da apelanti nisu uspjeli dokazati da je iznesena činjenica točna. Ustavni sud nadalje zapaža da je Osnovni sud elemente klevete (neistinite činjenice) pronašao i u dijelu teksta "Grobari, do kada će stečajna mafija pustošiti RS". U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Osnovni sud obrazložio da navedeno izražavanje ukazuje da je tužitelj, kao stečajni upravitelj, u više stečajnih postupaka postupao kao član "stečajne mafije", da je "pustošio Republiku Srpsku", da se tužitelj predstavlja kao "grobar" u značenju da je "sahranio" poduzeća u kojima je bio stečajni upravitelj, te su po shvaćanju Osnovnog suda apelanti o tužitelju iznijeli neistinite činjenice, a da ih nisu ni pokušali provjeriti, što je bila njihova obveza. Ustavni sud još zapaža da je Osnovni sud nakon provedenih dokaza i analize spornog izražavanja utvrdio da se sporno izražavanje može smatrati klevetom jer su objavljene neistinite informacije o tužitelju i da izražavanje nije bilo dobronamjerno

i da stoga ne postoji osnova za oslobađanje apelanata od odgovornosti u smislu članka 6. Zakona o zaštiti od klevete. Ustavni sud zapaža da je Okružni sud u svemu podržao stajalište Osnovnog suda.

45. Imajući u vidu sporno izražavanje u kontekstu iznesenih prigovora Ustavni sud, prije svega, zapaža da redovni sudovi nisu napravili jasnu razliku između činjenica i vrijednosnih sudova. U tom pravcu, Ustavni sud se slaže s redovnim sudovima da se dio teksta koji se odnosi na primanja tužitelja i sudjelovanje tužitelja u stečajnim postupcima odnosi na činjenične tvrdnje. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da su apelanti visinu zarade tužitelja za razdoblje od 2008. do 2011. godine utemeljili na poreznoj kartici iz koje je proizašlo da je tužitelj u navedenom razdoblju zaista zaradio oko 200.000,00 KM (kada se saberu svi iznosi iz kartice radi se o iznosu nešto većem od 200.000,00 KM). S druge strane, redovni sudovi su apellantima stavili na teret što nisu bili precizni u izražavanju jer nisu u dovoljnoj mjeri analizirali poreznu karticu jer, da jesu, vidjeli bi da navedeni iznos uključuje i zaradu po osnovi angažiranja tužitelja kao sudskog vještaka i procjenitelja vrijednosti imovine. Prije svega, Ustavni sud smatra da su navedene aktivnosti tužitelja kao sudskog vještaka i procjenitelja vrijednosti imovine zapravo usko povezane sa stečajnim postupcima jer se u njima angažiraju i vještaci i procjenitelji vrijednosti imovine, a iz raspoloživih dokumenata je to i vidljivo. U svezi s tvrtkama koje su u tekstu pobrojane u kojima je, prema navodima trećeapelanta, tužitelj bio angažiran kao stečajni upravitelj, Ustavni sud zapaža da je iz iskaza tužitelja vidljivo da je tužitelj u tri tvrtke bio stečajni upravitelj, a u jednoj privremeni stečajni upravitelj, a iz raspoloživih dokumenata je vidljivo i to da je tužitelj u nekim od pobrojanih tvrtki bio angažiran kao vještak ili procjenitelj vrijednosti u okviru stečajnog postupka. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi ocijenili da apelanti nisu bili precizni u izražavanju, odnosno da su iznijeli neistinite činjenice i da su stoga oklevetali tužitelja. Ustavni sud podsjeća da novinarska sloboda obuhvaća i moguće pribjegavanje određenom stupnju pretjerivanja ili čak provokacije (vidi Europski sud, *Oberschlick protiv Austrije* (broj 2) od 1. srpnja 1997. godine).

46. Dakle, i kada bi se prihvatilo obrazloženje redovnih sudova da se radi o iznošenju neistinitih činjeničnih tvrdnji, iako bi se, prema ocjeni Ustavnog suda, moglo reći da je izražavanje u tom dijelu u biti istinito jer je u pretežnom dijelu potkrijepljeno relevantnim dokumentima i tvrdnjama samog tužitelja, Ustavni sud podsjeća da praksa Europskog suda i sudova u drugim europskim zemljama razvija doktrinu koja, u biti, omogućava obranu medija ako mogu pokazati da su postupali razumno ili u skladu s profesionalnim standardima, dakle "u dobroj namjeri" kada su objavljivali kritičke izjave. Ovakvu doktrinu primjenjuje i Europski sud koji je, kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (vidi Europski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. lipnja 1992. godine, točka 65.). Dakle, čak i kad su u pitanju neistinite informacije moguća je obrana medija ako su postupali razumno, u skladu s profesionalnim standardima, dakle *bona fide*. Imajući to u vidu, Ustavni sud zapaža da su apelanti, prije objavljivanja spornog teksta, kontaktirali tužitelja tražeći njegovu izjavu o spornoj temi koju su u samom tekstu i objavili. Iz navoda apelacije proizlazi da su apelanti objavili sve što je tužitelj u tom pravcu naveo, između ostalog, da je u četiri tvrtke angažiran kao stečajni upravitelj. Isto tako, Ustavni sud zapaža da su apelanti, u skladu s novinarskom etikom, objavili demanti tužitelja pod naslovom "Nježić nije član mafije", pa je na taj način tužitelju pružena mogućnost iznijeti svoje stajalište u svezi s navodima

iz spornog teksta. Prema ocjeni Ustavnog suda, apelanti su takvim postupanjem, prilikom objave spornog članka, postupili profesionalno, te su u skladu s novinarikom etikom obavili dužnost informiranja javnosti o pitanju od javnog interesa, te se za postupanje apelanata, suprotno tvrdnjama redovnih sudova, ne može reći da nije bilo *bona fide*.

47. U svezi s naslovom spornog teksta "Grobari, do kada će stečajna mafija pustošiti RS", Ustavni sud smatra da se u tom dijelu, suprotno stajalištu redovnih sudova, radi o vrijednosnom sudu. Ustavni sud, prije svega, zapaža da su redovni sudovi sporne izraze cijenili izdvojeno, bez dovođenja u kontekst (vidi Europski sud, *Bodrožić protiv Srbije*, presuda od 23. lipnja 2009. godine, st. 51. i 52., aplikacija broj 32550/05). Potom, Ustavni sud zapaža da je u spornom naslovu upotrijebljena množina, što upućuje na zaključak da sporni izrazi nisu upućeni samo tužitelju. S druge strane, dovodeći naslov u kontekst, Ustavni sud smatra da se radi o metafori kojom su apelanti nastojali ukazati na problem u svezi s brojnim stečajnim postupcima koji traju jako dugo (što je i sam tužitelj naveo u svom iskazu) i koji, uglavnom, završavaju gašenjem tvrtke, te ukazati na nepoštovanje zakonske norme koja propisuje da jedan stečajni upravitelj može voditi dva stečajna postupka (da je praksa drugačija proizlazi i iz raspoloživih dokumenata konkretnog slučaja, pa i iz izjave tužitelja), pa su upravo iz tog razloga apelanti i upotrijebili izraze "grobari", "stečajna mafija" i "pustošenje" nastojeći da u prenesenom smislu, općenito, snažno ukažu na problem. U kontekstu spornih izraza i sintagmi koji su upotrijebljeni u naslovu spornog teksta, Ustavni sud podsjeća da članak 10. Europske konvencije štiti ne samo informacije i ideje koje su primljene pozitivno, ili se smatraju bezopasnim, ili prema njima nema stava, već i one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju, i to je ono što zahtijeva tolerantnost i pluralizam bez kojih nema demokratskog društva (vidi *Handyside protiv VB*, ECHR (1976)). Shodno tome, prema ocjeni Ustavnog suda, iako su apelanti u tom dijelu upotrijebili grubu metaforu u kontekstu stečajnih upravitelja uopće, pa i tužitelja, Ustavni sud ne može izvući zaključak da su oni uvredljivi za tužitelja i da je eventualna šteta koju je tužitelj pretrpio bila toliko ozbiljna da bi u okolnostima konkretnog slučaja opravdala dosuđivanje naknade štete (vidi, *mutatis mutandis*, Europski sud, *Narodni list d.d. protiv Hrvatske*, presuda od 8. studenog 2018. godine, aplikacija broj 2782/12).

48. Imajući u vidu sve gore navedeno, posebno sadržaj spornog izražavanja u kontekstu svih relevantnih okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud smatra da redovni sudovi u okolnostima konkretnog slučaja, obvezivanjem apelanata na naknadu nematerijalne štete, nisu postigli pravičan balans između dva konkurentna prava, odnosno prava tužitelja na njegov ugled i prava apelanata na slobodu izražavanja. Stoga, prema ocjeni Ustavnog suda, sve navedeno ukazuje da osporene presude nisu proporcionalne zakonitom cilju kome se teži i da obvezivanje apelanata na isplatu naknade nematerijalne štete u okolnostima konkretnog slučaja nije bilo neophodno u demokratskom društvu u smislu članka 10. stavak 2. Europske konvencije.

49. Ustavni sud zaključuje da je došlo do kršenja prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

Ostali prigovori

50. S obzirom na zaključak u svezi s kršenjem prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava i članka 10. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno obrazlagati i prigovore vezane za kršenje prava na

pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

51. Ustavni sud zaključuje da je došlo do kršenja prava apelanata na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije kada redovni sudovi, obvezivanjem apelanata na isplatu nematerijalne štete, nisu postigli pravičan balans između prava apelanata na slobodu izražavanja i prava tužitelja na zaštitu njegovog ugleda, odnosno kada reakcija redovnih sudova u okolnostima konkretnog slučaja nije bila proporcionalna zakonitom cilju kome se teži, odnosno nije bila neophodna u demokratskom društvu.

52. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

53. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број АП 4180/16, рјешавајући апелацију НИД "Нови печат" Бањалука и др., на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник
Мато Тадић, потпредседник
Мирсад Ђеман, потпредседник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 19. децембра 2018. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација НИД "Нови печат" Бањалука, Радмила Шиповца и Младена Кременовића.

Утврђује се повреда права из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Бањалуци број 71 0 П 180842 14 Гж од 19. августа 2016. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Бањалуци који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3х) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Бањалуци да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ**I. Увод**

1. НИД "Нови печат" Бањалука, те Радмило Шиповац и Младен Кременовић, обојица из Бањалуке (у даљњем тексту: првоапелант, другоапелант и трећеапелант или заједно апеланти), које заступа Горан Бубић, адвокат из Бањалуке, поднијели су 2. новембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Окружног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Окружни суд) број 71 0 П 180842 14 Гж од 19. августа 2016. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Окружног суда, Основног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Основни суд) и пуномоћника тужиоца Алексе Њежића (у даљњем тексту: тужилац) затражено је 27. јула односно 22. новембра 2018. године да доставе одговор на апелацију.

3. Окружни суд и Основни суд су одговор на апелацију доставили 31. августа 2018. године. Пуномоћник тужиоца у остављеном року није доставио одговор на апелацију.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Пресудом Основног суда број 71 0 П 180842 13 П од 19. јуна 2014. године дјелимично је усвојен тужбени захтјев тако што су апеланти обавезани да тужиоцу на име душевних боли због повреде угледа и части због изношења неистинитих чињеница и информација о тужиоцу у седмичном листу "Народне новине" од 21. октобра 2013. године солидарно исплате износ од 2.000,00 КМ, са законском затезном каматом, почев од дана пресуђења па до исплате, а истовремено је одбијен тужбени захтјев преко досуђеног износа. Истом пресудом апеланти су обавезани да тужиоцу солидарно накнаде трошкове поступка, све прецизније наведено у изреци пресуде.

6. Увидом и читањем дневног листа Народне новине број 4 од 21. октобра 2013. године, и то стране 2 "Импресум", Основни суд је утврдио да је првотужени издавач Народних новина и да је друготужени директор и главни уредник наведеног листа. Затим је увидом и читањем истог дневног листа утврђено да је на насловној страни објављено "До када ће стечајна мафија пустошити РС – Њежић узео 200.000 КМ". Увидом и читањем истих дневних новина, и то странице 8 и 9 утврђено је да је објављен текст под насловом "Гробари, до када ће стечајна мафија пустошити РС – Њежић узео више од 200.000,00 КМ", а да је аутор текста трећетужени. Увидом и читањем текста спорног чланка Основни суд је утврдио да се у њему говори о томе да је закон предвидио да стечајни управник може водити стечај у највише два предузећа, а да је пракса сасвим другачија, да поједини стечајни управници воде стечајне поступке у више од десет фирми; да је један од њих и тужилац Алекса Њежић који води стечајни поступак у више од десет предузећа. Из чланка је Основни суд утврдио да је у њему објављена изјава тужиоца да стечајни поступак води у четири поступка, затим је објављено да је тужилац само од вођења десетина стечајних поступака од 2008. до 2011. године зарадио више од 200.000,00 КМ, да су предузећа у којима тужилац води или је раније водио стечајне поступке, између осталих: АД "Аутотранспорт", АД "Интерјер", АД "Которско", АД "Конфекција Борац",

АД "Лигношпер", АД "Чајавец-алатница", АД "Инга" Градишка, АД "Ратарство" Нова Топола, АД "Чајавец-елементи аутоматике", АД "Фабрика вијака", АД ДИП "Мањача", ЕФ Ревизор" д.о.о. ОДП "Дмитор", те Урбанистички завод Бањалука. У наведеном чланку објављен је и преглед обавеза уплата пореза по одбитку на име тужиоца за 2009. годину. Током поступка Основни суд је утврдио да је првоапелант 6. новембра 2013. године примио деманти тужиоца који је објављен 11. новембра 2013. године на страни 9 под називом "Њежић није члан мафије".

7. Затим је Основни суд извршио увид у податак фирме "Инга" а.д. у стечају Градишка од 18. новембра 2013. године из кога је утврђено да је у наведеном правном лицу за стечајног управника именован Мирко Марчета, а да је тужилац био ангажован као стални судски вјештак машинске струке за процјену вриједности имовине у периоду јуни 2008–мај 2009. Затим је Основни суд из изјаве Влајке Гурушића, стечајног управника у АД "Мањача" – у стечају, утврдио да је тужилац у предмету стечаја наведене фирме био ангажован као вјештак машинске струке. Из рјешења ОДП "Вучковац" - у стечају Основни суд је утврдио да је тужилац наведеним рјешењем именован за вјештачење предмета стечајне масе, а из рјешења ОДП "Дмитор" – у стечају је утврђено да је тужилац именован за вјештачење стечајне масе. Увидом у увјерење "Чајавец нова електромеханика" д.о.о. Бањалука утврђено је да је тужилац био запосленик наведеног фирме од 15. марта 1987. до 17. фебруара 2005. године на пословима конструкције алата и уређаја, референта набавке и руководиоца Службе маркетинга. Увидом и читањем података Пореске управе РС о регистрованим примањима тужиоца за период од 2008. до 2011. године утврђено је да је тужилац остварио нето примања за 2008. годину у износу од 58.196,27 КМ, за 2009. годину 64.044,32 КМ, за 2010. годину 47.764,35 КМ и за 2011. годину 37.677,04 КМ.

8. Тужилац је у свом исказу, између осталог, навео да обавља послове стечајног управника, привременог стечајног управника, ликвидационог управника, судског вјештака и процјенивача, да је за 10 година водио око осам стечајних поступака, да се због дужине трајања поступака дешавало да се они поклапају, али да никада није водио више од три стечајна поступка истовремено, а да је од набројаних фирми у спорном чланку као стечајни управник био ангажован у три фирме, а у једној је био привремени стечајни управник.

9. У свом исказу трећеапелант је као аутор спорног чланка навео да је пореске картице које се односе на тужиоца добио од свог уредника, без знања на који начин је до њих дошао, да увидом у наведене картице није имао разлога да сумња у њихову истинитост, да је у новинском чланку заправо преписао податке из картице, да је наслов и натпис "Гробари" осмислио друготужени, да се сам текст не односи на тужиоца, да му намјера није била да тужиоца оклевета, да је истог дана прије објављивања новинског чланка позвао тужиоца и поставио му одређена питања, а све што је тужилац одговорио објављено је у чланку, да је податке о висини примања израчунао из пореске картице мислећи да се сви приходи односе на вођење стечајног поступка, да јавност има право да зна колико тужилац зарађује, те да у тексту нигдје не стоји да је новац незаконито зарађен.

10. Цијенени проведене доказе (који су таксативно побројани на страни 2 образложења), у смислу члана 8 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП), те доводећи их у контекст релевантних одредаба Закона о

заштити од клевете Основни суд је закључио да су у новинским чланцима изнесене неистините чињенице, што представља клевету којом је нанесена штета тужиоцу, те да стога постоји основ за обештећење тужиоца. У том правцу Основни суд се позвао и цитирао релевантне одредбе Закона о заштити од клевете, те је нагласио да медији, као средства информисања, у обављању своје дјелатности морају поступати професионално и у складу с правилима новинарске етике и издавачке дјелатности, те да се труде да објављују истините и тачне информације (без обзира на садржину), а не информације које су неистините, погрдне, увредљиве, усмјерене на личност појединца. Медији, како је истакао Основни суд, приликом обављања своје дјелатности, морају чинити напоре да јавности пруже проверене, тачне, истините и документоване информације, а никако сензационалистичке, увредљиве или погрдне, лажне (клеветничке), што даље значи да медији морају поштовати достојанство човјека и основна права других, али имати и своју слободу у креирању и уређивању својих програма, уз поштовање професионалних и општеприхваћених вриједносних, етичких и естетских стандарда, уз дужност да оно што објављују мора бити тачно, проверено, непристрасно и прије свега аргументовано.

11. Затим је Основни суд навео да се тужилац, као стечајни управник и судски процјенилац, може сматрати државним службеником, због чега мора поднијети и изражавање које може увриједити узнемирити, па и огорчити, али, према оцјени тог суда, такво изражавање у суштини мора бити истинито јер, ако није, подложно је санкцијама предвиђеним Законом о заштити од клевете.

12. Основни суд је затим анализирао садржај спорних текстова, те је у том правцу навео да из самог наслова "Њежић узео више од 200.000,00 КМ" произлази да је тужилац наведени новац узео незаконитим радњама као стечајни управник. Међутим, како је Основни суд навео, да су апеланти уложили имало напора утврдили би да је приход од више од 200.000,00 КМ, који се спомиње у спорном тексту, тужилац остварио кроз радње ангажирањем као процјенилац и судски вјештак машинске струке јер новчани износ који се спомиње тужилац није остварио само као стечајни управник, а што је видљиво из пореске картице, што значи да апеланти у том дијелу нису успјели да докажу да су изнесене чињенице тачне. Дакле, како је навео Основни суд, тужилац је наведени новчани приход остварио по основу рада као стечајни управник, затим као судски процјенилац и вјештак, а што произлази из потврда и изјава стечајних управника појединих фирми.

13. Основни суд је надаље навео да елементи клевете постоје и у тексту "До када ће стечајна мафија пустошити РС", што указује да је тужилац као стечајни управник у више стечајних поступака поступао као члан стечајне мафије, да је "пустошио Републику Српску", да се у наведеном чланку асоцира да је тужилац "гробар" у значењу да је сахранио предузећа у којима је био стечајни управник. Према оцјени Основног суда, апеланти су о тужиоцу изнијели неистините чињенице, а да нису ни покушали да их провере, што је била њихова обавеза. Постојање чињеница може да се докаже, али се истинитост вриједносних оцјена не може доказати, а из проведених доказа је утврђено да изнесене чињенице нису истините. Приликом одлучења, Основни суд је цијенио чињеницу да је тужилац у вријеме спорног изражавања обављао јавну функцију и да је његова обавеза да буде толерантан, затим је тај суд цијенио и да су апеланти имали легитиман циљ да објаве спорни чланак јер се радило о питању од јавног

значаја, али да није постојала искрена намјера апеланата да провере истинитост изнесених чињеница. Без обзира што је објављен деманти, Основни суд је оцијенио да су апеланти одговорни за изношење и преношење неистинитог изражавања, а што представља напад на тужичев углед, па сходно томе по принципу пропорционалности успостављена је равнотежа између слободе изражавања апеланата и тужичевог права на углед. Основни суд је стога закључио да постоји хитна друштвена потреба која је захтијевала ограничавање слободе изражавања апеланата јер апеланти приликом објављивања спорног текста нису били добронамјерни. Висину накнаде штете Основни суд је детаљно образложио на странама 9 и 10 образложења.

14. Одлучујући о жалбама парничних странака, Окружни суд је Пресудом број 71 0 П 180842 14 Гж од 19. августа 2016. године жалбе одбио, потврђујући у цијелости првостепену пресуду и истовремено одбијање захтјева странака за накнаду трошкова жалбеног поступка (све прецизније наведено у изреци пресуде).

15. Апеланти су у жалби истакли да су сви наводи у спорном чланку у суштини истинити, те да изражавање у наслову спорног чланка представља изношење вриједносног суда о раду стечајних управника, а не само тужиоца, те је још указано да је првостепеном пресудом нарушен принцип пропорционалности на штету слободе медија, односно да није успостављена равнотежа између ограничавања слободе медија и угледа јавне личности.

16. Након сагледавања чињеничног стања у контексту релевантних одредаба Закона о заштити од клевете, Окружни суд је закључио да су апеланти објављивањем спорног текста оклеветали тужиоца стављајући му на терет несразмјерно стицање имовине у односу на предузете радње, те да изражавање у спорном чланку није остало у разумним границама, као ни у оквиру општеприхваћених професионалних стандарда, нити је било засновано на објективним информацијама и доказима. То, према оцјени Окружног суда, упућује на закључак да су апеланти, без обзира што су писали о актуелној теми повезаној с одговорношћу јавних службеника, прешли разумну границу објективности, стављајући тужиоцу на терет радње неоснованог стицања прихода, а при томе све то нису поткријепили одговарајућим доказима, због чега је поступање апеланата било ван оквира члана 6 Закона о заштити од клевете.

17. Дакле, Окружни суд је након испитивања оспорене пресуде у свјетлу истакнутих жалбених приговора и релевантних одредаба Закона о заштити од клевете, те члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција), супротно жалбеним приговорима, закључио да у спорном чланку није изнесен вриједносни суд о раду стечајних управника генерално. Наиме, како је Окружни суд навео, у чланку је извршена идентификација тужиоца именом и презименом, уз конкретизацију радње и посљедице која му је стављена на терет. Када се ради о пропорционалности односно равнотежи између слободе медија и угледа јавне личности, Окружни суд је навео да се ради о апстрактном принципу који се, као такав, цијени од случаја до случаја, а према оцјени тог суда, доношењем оспорене пресуде није повријеђен наведени принцип на штету слободе медија. Наведено, како је истакао Окружни суд, код чињенице да доношење оваквих одлука не може одређити даље понашање апеланата.

18. Неоснованост жалбених приговора тужиоца, који је у жалби указао да је износ нематеријалне штете

прениско одмјерен, Окружни суд је образложио на страни 4 образложења.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

19. Апеланти сматрају да им је оспореном пресудом повријеђено право на слободу изражавања из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције и право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције. Апеланти указују да су редовни судови погрешно утврдили правно релевантне чињенице од којих зависи правилно утврђено чињенично стање као подлога за правилну примјену закона. Апеланти су посебно нагласили да се ради о теми од јавног интереса и да се не тиче приватног живота тужиоца, а да су сви наводи који се тичу тужиоца лично, у суштини, истинити. Према оцјени апеланата, суштински је споран наслов чланка "Гробари, до када ће стечајна мафија пустошити Републику Српску", који су редовни судови окарактерисали као чињеничну тврдњу, а не као вриједносни суд о раду стечајних управника генерално, и не само тужиоца па, према оцјени апеланата, нема мјеста за досуђивање накнаде сходно члану 6 тачка а) Закона о заштити од клевете. Апеланти су током поступка доставили доказе (пореске картице за тужиоца), из којих се види да је тужилац у спорном периоду зарадио више од 200.000,00 КМ, а ова истинита чињеница је и била предмет спорног саопштавања када је ријеч о тужиоцу лично. Апеланти тврде да судови нису направили јасну дистинкцију између чињеница и вриједносних судова, због чега се не може испитати законитост пресуда ради утврђења правилне примјене члана 6 тачка а) Закона о заштити од клевете.

20. Апеланти су указали да је другостепени суд некритички прихватио став првостепеног суда да се ради о клевети будући да се судови уопће нису бавили суштинском истинитошћу саопштавања у односу на изведене доказе. Апеланти су указали и да члан 10 Европске конвенције штити изражавања која вријеђају, шокирају и узнемиравају, и то је оно што захтијева толерантност и плурализам, без којих нема демократског друштва. Чак и у погледу изнесених чињеница Европски суд за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) подржава становиште одбрану на основу искрене намјере да се пружи медијима простор за грешке. Управо је Уставни суд слиједом наведене праксе донио Одлуку број АП 787/04 од 20. децембра 2005. године у којој је, између осталог, наведено: "...одбрана на основу искрене намјере једна је врста замјене за доказивање истинитости и када су разумни напори уложени у потврђивање чињеница, медији се неће сматрати одговорним чак и у случају да су чињенице биле неистините." Сходно свему изнесеном, апеланти сматрају да су обје пресуде повриједиле принцип пропорционалности у односу на равнотежу између ограничавања слободе медија, с једне стране, и угледа јавне личности, с друге стране, на штету слободе медија, па у конкретном случају није постојала хитна друштвена потреба која је налагала ограничење слободе изражавања.

б) Одговор на апелацију

21. Окружни суд је у одговору на апелацију остао при ставу изнесеном у оспореној пресуди, због чега је све апелационе приговоре оцјенио неоснованим предложивши да се апелација одбије као неоснована.

22. Основни суд је у исцрпном одговору на апелацију поновио разлоге које је изнио у првостепеној пресуди, који су га определијелили на одлучење као у првостепеној

пресуди, појаснивши којим одредбама Закона о заштити од клевете и ЗОО се руководио доносећи оспорену пресуду. Основни суд је указао да је поступање апеланата у околностима конкретног случаја било ван оквира члана 6 Закона о заштити од клевете, предложивши да се апелација одбије као неоснована.

V. Релевантни прописи

23. У **Закону о заштити од клевете** ("Службени гласник Републике Српске" број 37/01) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Овим законом уређују се прихватљива ограничења слободе изражавања у погледу грађанске одговорности за штету нанесену угледу физичког или правног лица изношењем или проношењем нечег неистинитог и потврђује да:

а) право на слободу изражавања, које је гарантовано Уставом Републике Српске и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, представља један од основа демократског друштва, посебно када се ради о питањима од политичког и јавног интереса;

б) право на слободу изражавања штити садржај изражавања, као и начин на који је изнесен и не примењује се само за изражавања која се сматрају корисним или неувређљивим него, такође и за она која могу да увреде, шокирају или узнемире;

в) средства информисања имају врло значајну улогу у демократском процесу као јавни посматрачи и снабдевачи јавности информацијама.

Члан 5. ст. (1), (2) и (3)

Одговорност за клевету

1. Свако пословно способно лице које проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или проношењем изражавања; нечег неистинитог, идентификујући то лице трећем лицу, одговорно је за клевету, ако је то лице проузроковало штету у својству аутора, уредника или издавача изражавања, или у својству лица које је на неки други начин ефикасно контролисало садржај тог изражавања, као и правно лице које је објавило изражавање.

2. Лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету ако је намерно или услед непажње изнело или пронело изражавање.

3. Када се изражавање односи на питања од политичког или јавног интереса, лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету изношењем или преношењем изражавања ако је то лице знало да је изражавање неистинито или је непажњом занемарило неистинитост изражавања. Исти стандард одговорности примењује се ако је оштећени био или је јавни службеник или је кандидат за функцију у јавном органу и ако врши, према општем схватању јавности, значајан утицај на питања од политичког или јавног интереса.

Изузеци од одговорности

Члан 6.

У следећим случајевима неће се одговарати за клевету:

а) ако се ради о изражавању мишљења или када је изражавање у суштини истинито;

б) ако је лице које је наводно проузроковало штету било по закону обавезно износити или проносити изражавање, или износити или проносити изражавање у току законодавног, судског или управног поступка;

в) ако је изношење или проношење изражавања било разумно.

Када суд доноси овакву одлуку, узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући: начин, облик и време изношења или проношења изражавања, природу и степен проузроковане штете, добронамерности и придржавање опште прихваћених професионалних стандарда од стране штетника, вероватност да би штета настала и да изражавање није изнесено или пронесено, податак да ли изражавање садржи објективну и тачну информацију о угрожавању других лица и да ли се односи на питања из приватног живота оштећеног или питања од политичког или јавног значаја.

Стандард доказивања Члан 7.

При утврђивању одговорности и додељивању накнаде у смислу овог закона потреба за ограничавањем права на слободу изражавања мора бити јасно утврђена у складу са чланом 10. (2) Европске конвенције о људским правима и судском праксом Европског суда за људска права.

Обавеза ублажавања Члан 8.

Тужилац у смислу овог закона предузима све потребне мере да ублажи сву штету узроковану наводним клеветничким изражавањем, а нарочито укључујући захтев за исправку коју упућује туженом.

Накнада штете Члан 11. став (1)

1. Накнада штете врши се искључиво са намером надокнаде штете нанесене угледу оштећеног, а та надокнада мора бити пропорционална проузрокованој штети. При утврђивању накнаде штете, суд узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући све подузете мере да би се ублажила проузрокована штета, као што су: објављивање исправке, опозивање изјаве или извињење, чињеницу да ли је штетник стекао новчану корист учињеним изношењем или проношењем изражавања, или чињеницу да би износ доделене штете могао имати за последицу велике материјалне потешкоће или банкрот штетника.

Однос овог закона према другим законима Члан 13.

Овај закон је *lex specialis* у односу на све друге законе. За све што није регулисано овим законом примењиваће се одредбе Закона о облигационим односима, Закона о извршном поступку и Закона о парничном поступку који су на снази у Републици Српској.

24. У **Закону о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, те "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04) релевантне одредбе гласе:

Члан 200.

(1) За претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица као и за страх суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете, као и у њеном одсуству.

(2) Приликом одлучивања о захтјеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд ће водити рачуна о значају повријеђеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује

тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

VI. Допустивост

25. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

26. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њом побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

27. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Окружног суда број 71 0 П 180842 14 Гж од 19. августа 2016. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду пуномоћник апеланата је примио 12. септембра 2016. године, а апелација је поднесена 2. новембра 2016. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки други формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

28. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

29. Апеланти побијају пресуде редовних судова тврдећи да су тим пресудама повријеђена њихова права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

Право на слободу изражавања

30. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

х) Слободу изражавања.

31. Члан 10 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтјевају дозволе за рад радио, телевизијских и кинематографских предузећа.

2. Пошто остваривање ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

32. Уставни суд подсјећа да право на слободу изражавања из члана 10 Европске конвенције спада у групу тзв. квалификованих права за која је карактеристично да

првим ставом дефинишу само право, а другим ставом дефинишу дозвољена мијешања и ограничења тих права, под условима прописаним другим ставом. Ова слобода се, уз ограничења из члана 10 став 2 Европске конвенције, не односи само на "информације" или "идеје" које су примљене позитивно или се сматрају неувредљивим или према њима нема става, већ и на оне које вријеђају, шокирају и узнемиравају (види Европски суд, *Selistö против Финске*, пресуда од 16. новембра 2004. године, апликација број 56767/00, став 46 и Одлука број АП 1203/05 од 27. јуна 2006. године, тачка 42). Ова слобода, ипак, није апсолутна и може бити ограничена због околности и под условима наведеним у члану 10 став 2 Европске конвенције, под којима се јавна власт може мијешати у уживање слободе изражавања. Стога је кључна улога и задатак независног судства да у сваком појединачном случају јасно утврди границу између оправданих и потребних, те неоправданих и непотребних ограничења, која неки принцип потврђују као правило или га негирају као пуку декларацију.

33. Када се ради о ограничењима из члана 10 став 2 Европске конвенције, Европски суд је указао да се код одлучивања у случајевима клевете треба водити рачуна о сљедећем: да ли постоји мијешање у право на слободу изражавања, да ли је мијешање прописано законом, да ли тежи остварењу легитимног циља и на крају, да ли је мијешање "нужно у демократском друштву".

(а) Да ли је дошло до мијешања

34. У вези с питањем да ли је дошло до мијешања у право апеланата на слободу изражавања Уставни суд нема дилему да јесте будући да су оспореним пресудама обавезани на накнаду штете, што представља мијешање зајемчено чланом 10 став 1 Европске конвенције.

(б) Законитост и легитимни циљ

35. Уставни суд, такође, нема дилему да је наведено мијешање "прописано законом" јер се заснивало на релевантним одредбама Закона о заштити од клевете и ЗОО и да је мијешање имало легитиман циљ јер је било намијењено заштити угледа или права других.

36. Утврдивши да је уплитање у слободу изражавања апеланата у овом предмету било законито и да је слиједило легитиман циљ, једино питање које Уставни суд треба испитати јесте да ли је то мијешање било "нужно у демократском друштву".

(ц) "Нужно у демократском друштву"

37. Уставни суд запажа да предметна апелација покреће питање заштите права апеланата на слободу изражавања у смислу члана 10 Европске конвенције у вези са заштитом права тужиоца на његов углед као државног службеника, односно стечајног управника, судског вјештака, ликвидационог управника и судског процјенитеља, у смислу члана 8 Европске конвенције. Сходно наведеном, Уставни суд ће испитати да ли су судови оспореним одлукама постигли правичан баланс између та два права исте важности, односно права апеланата на слободу изражавања из члана 10 Европске конвенције и права тужиоца на заштиту његовог угледа у смислу члана 8 Европске конвенције. Уставни суд подсјећа да су релевантни критеријуми за тест пропорционалности у таквим случајевима утврђени у пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) у предмету *Von Hannover против Њемачке* (види Европски суд, *Von Hannover против Њемачке* (број 2) (GC), бр. 40660/08 и 60641/08, ст. 109-113, ECHR 2012) Ти критеријуми су:

допринос расправи од јавног интереса; колико је позната личност о којој је ријеч и шта је предмет извјештавања, понашање лица о коме је ријеч прије објављивања и, гдје је примјењиво, озбиљност санкције. При томе треба узети у обзир да када је захтјев поднесен на основу члана 10 Европске конвенције (као у конкретном случају) намеће се потреба да се испита и начин прикупљања информација и њихова вјеродостојност, као и тежина наметнуте санкције (види Европски суд, *Меџлис Исламске заједнице Брчко и други против БиХ*, апликација број 17224/11, § 88 и 118, ECHR 2017. с даљњим референцама и *Arztkammer für Wien и Dorner против Аустрије*, апликација број 8895/10, ст. 64, 16. фебруар 2016).

38. Уставни суд запажа да предметна апелација покреће бројна питања, прије свега питање правне квалификације спорног изражавања будући да апеланти тврде да се није радило о клевети јер је према њиховим тврдњама спорно изражавање у контексту тужиоца, у суштини, истинито јер се заснивало на релевантним доказима (пореским картицама). Апеланти, такође, тврде да су износили вриједносне судове када су генерално описивали стање у Републици Српској у контексту стечајних поступака, а што редовни судови нису препознали и да стога није било мјеста за новчано кажњавање апеланата у смислу члана 6 Закона о заштити од клевете.

39. Уставни суд запажа да редовни судови нису имали дилему да су апеланти у спорним чланцима изнијели неистините тврдње, да је тужилац идентификован именом и презименом и да је оклеветан, што је довело до повреде његовог угледа, због чега су апеланти обавезани да тужиоцу накнаде нематеријалну штету насталу изношењем неистинитих тврдњи.

40. У вези с критеријумима који су наведени у тачки 36 ове одлуке, Уставни суд запажа да ни редовни судови нису имали дилему да је спорно изражавање заслужило пажњу јавности и да је постојао јавни интерес да о наведеној теми апеланти, као медиј, јавно проговоре. Исто тако, Уставни суд запажа да ни редовни судови нису имали дилему да је праг прихватљиве критике код тужиоца, као државног службеника, нешто већи.

41. У вези с предметом изражавања Уставни суд запажа да се спорно изражавање односи на критички осврт апеланата на стање у Републици Српској у вези с великим бројем стечајних поступка који су се водили и још увијек се воде на подручју наведеног ентитета, законским ограничењима да један стечајни управник може водити два поступка, а да пракса указује да се закон у том сегменту не поштује, па су у том правцу апеланти набројали фирме у којима је тужилац стечајни управник или је то био, те су се бавили примањима стечајних управника, а у том контексту је издвојен тужилац.

42. Уставни суд наглашава да медији имају кључну улогу у демократском друштву, али је исто тако битно истаћи да медији приликом информисања јавности о темама од јавног интереса не смију прекорачити одређене границе, посебно када је у питању углед и права других. Заштита коју пружа члан 10 Конвенције новинарима подлијеже услову да дјелују у доброј вјери како би пружили тачне и поуздане информације у складу с принципима одговорног новинарства (види Европски суд, *Bédat против Швајцарске* [GC], број 56925/08, став 72, 29. март 2016).

43. Уставни суд подсјећа да је у предметима који покрећу питање права на слободу изражавања потребно направити јасну разлику између чињеница и мишљења јер

се постојање чињенице може доказати, а за истину се на основу вриједносне оцјене не може дати доказ (види Европски суд, *Lingens против Аустрије*, пресуда од 8. јула 1986. године, серија А, број 103, став 46 и Уставни суд, Одлука број *АП 1005/04* од 2. децембра 2005. године). При томе, треба нагласити да и мишљење мора имати чињенични основ који га може поткријепити јер у супротном може бити претјерано (види Европски суд, *Feldek против Словачке*, пресуда од 12. јула 2001. године, представка број 29032/95, став 76). Уставни суд запажа да апеланти управо у том сегменту учувају пропуст редовних судова.

44. У вези с тим, Уставни суд запажа да су редовни судови анализирали спорно изражавање и да су након анализе закључили да су у спорном чланку, а посебно у наслову, изнесене чињенице које апеланти нису поткријепили одговарајућим доказима. У том правцу, Уставни суд запажа да је Основни суд након анализе наслова "Њежић узео више од 200.000,00 КМ" утврдио да такав наслов упућује да је тужилац новац узео незаконитим радњама, те да апеланти нису уложили напор како би провјерили да износ од 200.000,00 КМ из пореске картице тужилац није остварио само као стечајни управник, већ и ангажовањем као процјенилац и судски вјештак машинске струке, а што је видљиво из пореске картице, а да апеланти нису успјели да докажу да је изнесена чињеница тачна. Уставни суд надаље запажа да је Основни суд елементе клевете (неистините чињенице) пронашао и у дијелу текста "Гробари, до када ће стечајна мафија пустошити РС". У вези с тим, Уставни суд запажа да је Основни суд образложио да наведено изражавање указује да је тужилац, као стечајни управник, у више стечајних поступака поступао као члан "стечајне мафије", да је "пустошио Републику Српску", да се тужилац представља као "гробар" у значењу да је "сахранио" предузећа у којима је био стечајни управник, те су по схватању Основног суда апеланти о тужиоцу изнијели неистините чињенице, а да нису ни покушали да их провјере, што је била њихова обавеза. Уставни суд још запажа да је Основни суд након проведених доказа и анализе спорног изражавања утврдио да се спорно изражавање може сматрати клеветом јер су објављене неистините информације о тужиоцу и да изражавање није било добронамјерно и да стога не постоји основ за ослобађање апеланата од одговорности у смислу члана 6 Закона о заштити од клевете. Уставни суд запажа да је Окружни суд у свему подржао став Основног суда.

45. Имајући у виду спорно изражавање у контексту изнесених приговора Уставни суд, прије свега, запажа да редовни судови нису направили јасну разлику између чињеница и вриједносних судова. У том правцу, Уставни суд се слаже с редовним судовима да се дио текста који се односи на примања тужиоца и учествовање тужиоца у стечајним поступцима односи на чињеничне тврдње. У вези с тим, Уставни суд запажа да су апеланти висину зараде тужиоца за период од 2008. до 2011. године засновали на пореској картици из које је произашло да је тужилац у наведеном периоду заиста зарадио око 200.000,00 КМ (када се саберу сви износи из картице ради се о износу нешто већем од 200.000,00 КМ). С друге стране, редовни судови су апелантима ставили на терет што нису били прецизни у изражавању јер нису у довољној мјери анализирали пореску картицу јер, да јесу, видјели би да наведени износ укључује и зараду по основу ангажовања тужиоца као судског вјештака и процјенилаца вриједности имовине. Прије свега, Уставни суд сматра да су наведене активности тужиоца као судског вјештака и процјенилаца

вриједности имовине заправо уско повезане са стечајним поступцима јер се у њима ангажују и вјештаци и процјенилаци вриједности имовине, а из расположивих докумената је то и видљиво. У вези с фирмама које су у тексту побројане у којима је, према наводима трећеапеланта, тужилац био ангажован као стечајни управник, Уставни суд запажа да је из исказа тужиоца видљиво да је тужилац у три фирме био стечајни управник, а у једној привремено стечајни управник, а из расположивих докумената је видљиво и то да је тужилац у неким од побројаних фирми био ангажован као вјештак или процјенилац вриједности у оквиру стечајног поступка. У вези с тим, Уставни суд запажа да су редовни судови оцијенили да апеланти нису били прецизни у изражавању, односно да су изнијели неистините чињенице и да су стога оклеветали тужиоца. Уставни суд подсјећа да новинарска слобода обухвата и могуће прибјегавање одређеном степену претјеривања или чак провокације (види Европски суд, *Oberschlick против Аустрије* (број 2) од 1. јула 1997. године).

46. Дакле, и када би се прихватило образложење редовних судова да се ради о изношењу неистинитих чињеничних тврдњи, иако би се, према оцјени Уставног суда, могло рећи да је изражавање у том дијелу у суштини истинито јер је у претежном дијелу поткријепљено релевантним документима и тврдњама самог тужиоца, Уставни суд подсјећа да пракса Европског суда и судова у другим европским земљама развија доктрину која, у суштини, омогућава одбрану медија уколико могу показати да су поступали разумно или у складу с професионалним стандардима, дакле "у доброј намјери" када су објављивали критичке изјаве. Овакву доктрину примјењује и Европски суд који је, када је ријеч о чињеницама, развио флексибилнија правила од оних која захтијевају доказивање истинитости, остављајући медијима на тај начин простор за грешку (види Европски суд, *Thorgeir Thorgeirson против Исланда*, пресуда од 25. јуна 1992. године, тачка 65). Дакле, чак и кад су у питању неистините информације могућа је одбрана медија ако су поступали разумно, у складу с професионалним стандардима, дакле *bona fide*. Имајући то у виду, Уставни суд запажа да су апеланти, прије објављивања спорног текста, контактирали тужиоца тражећи његову изјаву о спорној теми коју су у самом тексту и објавили. Из навода апелације произлази да су апеланти објавили све што је тужилац у том правцу навео, између осталог, да је у четири фирме ангажован као стечајни управник. Исто тако, Уставни суд запажа да су апеланти, у складу с новинарском етиком, објавили деманти тужиоца под насловом "Њежић није члан мафије", па је на тај начин тужиоцу пружена могућност да изнесе свој став у вези с наводима из спорног текста. Према оцјени Уставног суда, апеланти су таквим поступањем, приликом објаве спорног чланка, поступили професионално, те су у складу с новинарском етиком обавили дужност информисања јавности о питању од јавног интереса, те се за поступање апеланата, супротно тврдњама редовних судова, не може рећи да није било *bona fide*.

47. У вези с насловом спорног текста "Гробари, до када ће стечајна мафија пустошити РС", Уставни суд сматра да се у том дијелу, супротно ставу редовних судова, ради о вриједносном суду. Уставни суд, прије свега, запажа да су редовни судови спорне изразе цијенили издвојено, без довођења у контекст (види Европски суд, *Бодрожић против Србије*, пресуда од 23. јуна 2009. године, ст. 51 и 52, апликација број 32550/05). Затим, Уставни суд запажа

да је у спорном наслову употребљена множина, што упућује на закључак да спорни изрази нису упућени само тужиоцу. С друге стране, доводећи наслов у контекст, Уставни суд сматра да се ради о метафори којом су апеланти настојали да укажу на проблем у вези с бројним стечајним поступцима који трају јако дуго (што је и сам тужилац навео у свом исказу) и који, углавном, завршавају гашењем фирме, те да укажу на непоштовање законске норме која прописује да један стечајни управник може водити два стечајна поступка (да је пракса другачија произлази и из расположивих докумената конкретног случаја, па и из изјаве тужиоца), па су управо из тог разлога апеланти и употребљили изразе "гробари", "стечајна мафија" и "пустошење" настојећи да у пренесеном смислу, генерално, снажно укажу на проблем. У контексту спорних изрза и синтагми који су употребљени у наслову спорног текста, Уставни суд подсјећа да члан 10 Европске конвенције штити не само информације и идеје које су примљене позитивно, или се сматрају безбедним, или према њима нема става, већ и оне које вријеђају, шокирају и узнемиравају, и то је оно што захтијева толерантност и плурализам без којих нема демократског друштва (види *Handyside protiv BB*, ECHR (1976)). Сходно томе, према ојени Уставног суда, иако су апеланти у том дијелу употребљили грубу метафору у контексту стечајних управника уопште, па и тужиоца, Уставни суд не може извући закључак да су они увредљиви за тужиоца и да је евентуална штета коју је тужилац претрпио била толико озбиљна да би у околностима конкретног случаја оправдала досуђивање накнаде штете (види, *mutatis mutandis*, Европски суд, *Народни лист д.д. против Хрватске*, пресуда од 8. новембра 2018. године, апликација број 2782/12).

48. Имајући у виду све горе наведено, посебно садржај спорног изражавања у контексту свих релевантних околности конкретног случаја, Уставни суд сматра да редовни судови у околностима конкретног случаја, обавезивањем апеланата на накнаду нематеријалне штете, нису постигли правичан баланс између два конкурентска права, односно права тужиоца на његов углед и права апеланата на слободу изражавања. Стога, према ојени Уставног суда, све наведено указује да оспорене пресуде нису пропорционалне законитом циљу коме се тежи и да обавезивање апеланата на исплату накнаде нематеријалне штете у околностима конкретног случаја није било неопходно у демократском друштву у смислу члана 10 став 2 Европске конвенције.

49. Уставни суд закључује да је дошло до кршења права на слободу изражавања из члана II/3x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

Остали приговори

50. С обзиром на закључак у вези с кршењем права на слободу изражавања из члана II/3x) Устава и члана 10 Европске конвенције, Уставни суд сматра да није потребно посебно образлагати и приговоре везане за кршење права на правично суђење из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

VIII. Закључак

51. Уставни суд закључује да је дошло до кршења права апеланата на слободу изражавања из члана II/3x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције када редовни судови, обавезивањем апеланата на исплату нематеријалне штете, нису постигли правичан баланс између права апеланата на слободу изражавања и права тужиоца на заштиту његовог угледа, односно када

реакција редовних судова у околностима конкретног случаја није била пропорционална законитом циљу коме се тежи, односно није била неопходна у демократском друштву.

52. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

53. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вјећу, у предмету број **AP 4180/16**, рјешавајући апелацију **NID "Нови печат" Банјалука и др.**, на основу члана VI/3.b) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) тачка b) и члана 59. ст. (1) и (2) и члана 62. став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – преčiшћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, предсједник
Мато Тодић, потпредсједник
Мирсад Ћеман, потпредсједник
Валерија Галић, суткиња
Мiodrag Simović, судија
Сеада Palavrić, суткиња

на сједници одржаној 19. децембра 2018. године донио је

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Усваја се апелација **NID "Нови печат" Банјалука, Radmila Šipovca i Mladena Kremenovića.**

Утврђује се повреда права из члана II/3.h) Устава Босне и Херцеговине и члана 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Банјалци број 71 0 P 180842 14 Gž од 19. августа 2016. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Банјалци који је дужан да по hitnom поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3.h) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Банјалци да, у складу са чланом 72. став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. NID "Нови печат" Банјалука, те Radmilo Šipovac i Mladen Kremenović, obojica iz Banjaluke (u daljnjem tekstu: prvoapelant, drugoapelant i trećeapelant ili zajedno apelanti), koje zastupa Goran Bubić, advokat iz Banjaluke, podnijeli su 2. novembra 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Okružnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 71 0 P 180842 14 Gž od 19. augusta 2016. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) i punomoćnika tužioca Alekse Nježića (u

daljnjem tekstu: tužilac) zatraženo je 27. jula odnosno 22. novembra 2018. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Okružni sud i Osnovni sud su odgovor na apelaciju dostavili 31. augusta 2018. godine. Punomoćnik tužioca u ostavljenom roku nije dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacionih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Osnovnog suda broj 71 0 P 180842 13 P od 19. juna 2014. godine djelimično je usvojen tužbeni zahtjev tako što su apelanti obavezani da tužiocu na ime duševnih boli zbog povrede ugleda i časti zbog iznošenja neistinitih činjenica i informacija o tužiocu u sedmičnom listu "Narodne novine" od 21. oktobra 2013. godine solidarno isplate iznos od 2.000,00 KM, sa zakonskom zateznom kamatom, počev od dana presuđenja pa do isplate, a istovremeno je odbijen tužbeni zahtjev preko dosuđenog iznosa. Istom presudom apelanti su obavezani da tužiocu solidarno naknade troškove postupka, sve preciznije navedeno u izreci presude.

6. Uvidom i čitanjem dnevnog lista Narodne novine broj 4 od 21. oktobra 2013. godine, i to strane 2. "Impresum", Osnovni sud je utvrdio da je prvotuženi izdavač Narodnih novina i da je drugotuženi direktor i glavni urednik navedenog lista. Zatim je uvidom i čitanjem istog dnevnog lista utvrđeno da je na naslovnoj strani objavljeno "Do kada će stečajna mafija pustošiti RS – Nježić uzeo 200.000 KM". Uvidom i čitanjem istih dnevnih novina, i to stranice 8. i 9. utvrđeno je da je objavljen tekst pod naslovom "Grobari, do kada će stečajna mafija pustošiti RS – Nježić uzeo više od 200.000,00 KM", a da je autor teksta trećetuženi. Uvidom i čitanjem teksta spornog članka Osnovni sud je utvrdio da se u njemu govori o tome da je zakon predvidio da stečajni upravnik može voditi stečaj u najviše dva preduzeća, a da je praksa sasvim drugačija, da pojedini stečajni upravnici vode stečajne postupke u više od deset firmi; da je jedan od njih i tužilac Aleksa Nježić koji vodi stečajni postupak u više od deset preduzeća. Iz članka je Osnovni sud utvrdio da je u njemu objavljena izjava tužioca da stečajni postupak vodi u četiri postupka, zatim je objavljeno da je tužilac samo od vođenja desetina stečajnih postupaka od 2008. do 2011. godine zaradio više od 200.000,00 KM, da su preduzeća u kojima tužilac vodi ili je ranije vodio stečajne postupke, između ostalih: AD "Autotransport", AD "Interijer", AD "Kotorsko", AD "Konfekcija Borac", AD "Lignošper", AD "Čajavec-alatnica", AD "Inga" Gradiška, AD "Ratarstvo" Nova Topola, AD "Čajavec-elementi automatike", AD "Fabrika vijaka", AD DIP "Manjača", EF Revizor" d.o.o. ODP "Dmitor", te Urbanistički zavod Banjaluka. U navedenom članku objavljen je i pregled obaveza uplata poreza po odbitku na ime tužioca za 2009. godinu. Tokom postupka Osnovni sud je utvrdio da je prvoapelant 6. novembra 2013. godine primio demanti tužioca koji je objavljen 11. novembra 2013. godine na strani 9. pod nazivom "Nježić nije član mafije".

7. Zatim je Osnovni sud izvršio uvid u podatak firme "Inga" a.d. u stečaju Gradiška od 18. novembra 2013. godine iz koga je utvrđeno da je u navedenom pravnom licu za stečajnog upravnika imenovan Mirko Marčeta, a da je tužilac bio angažiran kao stalni sudski vještak mašinske struke za procjenu vrijednosti imovine u periodu juni 2008–maj 2009. Zatim je Osnovni sud iz izjave Vljake Gurušića, stečajnog upravnika u AD "Manjača" – u stečaju, utvrdio da je tužilac u predmetu stečaja navedene firme bio angažiran kao vještak mašinske struke. Iz rješenja ODP "Vučkovac" - u stečaju Osnovni sud je utvrdio da je tužilac navedenim rješenjem imenovan za vještačenje predmeta stečajne mase, a iz rješenja ODP "Dmitor"

– u stečaju je utvrđeno da je tužilac imenovan za vještačenje stečajne mase. Uvidom u uvjerenje "Čajavec nova elektromehanika" d.o.o. Banjaluka utvrđeno je da je tužilac bio zaposlenik navedene firme od 15. marta 1987. do 17. februara 2005. godine na poslovima konstrukcije alata i uređaja, referenta nabavke i rukovodioca Službe marketinga. Uvidom i čitanjem podataka Porezne uprave RS o registriranim primanjima tužioca za period od 2008. do 2011. godine utvrđeno je da je tužilac ostvario neto primanja za 2008. godinu u iznosu od 58.196,27 KM, za 2009. godinu 64.044,32 KM, za 2010. godinu 47.764,35 KM i za 2011. godinu 37.677,04 KM.

8. Tužilac je u svom iskazu, između ostalog, naveo da obavlja poslove stečajnog upravnika, privremenog stečajnog upravnika, likvidacionog upravnika, sudskog vještaka i procjenjivača, da je za 10 godina vodio oko osam stečajnih postupaka, da se zbog dužine trajanja postupaka dešavalo da se oni poklapaju, ali da nikada nije vodio više od tri stečajna postupka istovremeno, a da je od nabrojanih firmi u spornom članku kao stečajni upravnik bio angažiran u tri firme, a u jednoj je bio privremeni stečajni upravnik.

9. U svom iskazu trećeapelant je kao autor spornog članka naveo da je porezne kartice koje se odnose na tužioca dobio od svog urednika, bez znanja na koji način je do njih došao, da uvidom u navedene kartice nije imao razloga da sumnja u njihovu istinitost, da je u novinskom članku zapravo prepisao podatke iz kartice, da je naslov i natpis "Grobari" osmislio drugotuženi, da se sam tekst ne odnosi na tužioca, da mu namjera nije bila da tužioca okleveta, da je istog dana prije objavljivanja novinskog članka pozvao tužioca i postavio mu određena pitanja, a sve što je tužilac odgovorio objavljeno je u članku, da je podatke o visini primanja izračunao iz porezne kartice misleći da se svi prihodi odnose na vođenje stečajnog postupka, da javnost ima pravo da zna koliko tužilac zarađuje, te da u tekstu nigdje ne stoji da je novac nezakonito zarađen.

10. Cijeneći provedene dokaze (koji su taksativno pobrojani na strani 2. obrazloženja), u smislu člana 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), te dovodeći ih u kontekst relevantnih odredaba Zakona o zaštiti od klevete Osnovni sud je zaključio da su u novinskim člancima iznesene neistinite činjenice, što predstavlja klevetu kojom je nanesena šteta tužiocu, te da stoga postoji osnov za obeštećenje tužioca. U tom pravcu Osnovni sud se pozvao i citirao relevantne odredbe Zakona o zaštiti od klevete, te je naglasio da mediji, kao sredstva informiranja, u obavljanju svoje djelatnosti moraju postupati profesionalno i u skladu s pravilima novinarske etike i izdavačke djelatnosti, te da se trude da objavljuju istinite i tačne informacije (bez obzira na sadržinu), a ne informacije koje su neistinite, pogrdne, uvredljive, usmjerene na ličnost pojedinca. Mediji, kako je istakao Osnovni sud, prilikom obavljanja svoje djelatnosti, moraju činiti napore da javnosti pruže provjerene, tačne, istinite i dokumentirane informacije, a nikako senzacionalističke, uvredljive ili pogrdne, lažne (klevetničke), što dalje znači da mediji moraju poštovati dostojanstvo čovjeka i osnovna prava drugih, ali imati i svoju slobodu u kreiranju i uređivanju svojih programa, uz poštovanje profesionalnih i općeprihvaćenih vrijednosnih, etičkih i estetskih standarda, uz dužnost da ono što objavljuju mora biti tačno, provjereno, nepristrasno i prije svega argumentirano.

11. Zatim je Osnovni sud naveo da se tužilac, kao stečajni upravnik i sudski procjenitelj, može smatrati državnim službenikom, zbog čega mora podnijeti i izražavanje koje može uvrijediti uznemiriti, pa i ogorčiti, ali, prema ocjeni tog suda, takvo izražavanje u suštini mora biti istinito jer, ako nije, podložno je sankcijama predviđenim Zakonom o zaštiti od klevete.

12. Osnovni sud je zatim analizirao sadržaj spornih tekstova, te je u tom pravcu naveo da iz samog naslova "Nježić uzeo više od 200.000,00 KM" proizlazi da je tužilac navedeni novac uzeo nezakonitim radnjama kao stečajni upravnik. Međutim, kako je Osnovni sud naveo, da su apelanti uložili imalo napora utvrdili bi da je prihod od više od 200.000,00 KM, koji se spominje u spornom tekstu, tužilac ostvario kroz radnje angažiranjem kao procjenitelj i sudski vještak mašinske struke jer novčani iznos koji se spominje tužilac nije ostvario samo kao stečajni upravnik, a što je vidljivo iz porezne kartice, što znači da apelanti u tom dijelu nisu uspjeli da dokažu da su iznesene činjenice tačne. Dakle, kako je naveo Osnovni sud, tužilac je navedeni novčani prihod ostvario po osnovu rada kao stečajni upravnik, zatim kao sudski procjenitelj i vještak, a što proizlazi iz potvrda i izjava stečajnih upravnika pojedinih firmi.

13. Osnovni sud je nadalje naveo da elementi klevete postoje i u tekstu "Do kada će stečajna mafija pustošiti RS", što ukazuje da je tužilac kao stečajni upravnik u više stečajnih postupaka postupao kao član stečajne mafije, da je "pustošio Republiku Srpsku", da se u navedenom članku ascira da je tužilac "grobar" u značenju da je sahranio preduzeća u kojima je bio stečajni upravnik. Prema ocjeni Osnovnog suda, apelanti su o tužiocu iznijeli neistinite činjenice, a da nisu ni pokušali da ih provjere, što je bila njihova obaveza. Postojanje činjenica može da se dokaže, ali se istinitost vrijednosnih ocjena ne može dokazati, a iz provedenih dokaza je utvrđeno da iznesene činjenice nisu istinite. Prilikom odlučivanja, Osnovni sud je cijenio činjenicu da je tužilac u vrijeme spornog izražavanja obavljao javnu funkciju i da je njegova obaveza da bude tolerantan, zatim je taj sud cijenio i da su apelanti imali legitiman cilj da objave sporni članak jer se radilo o pitanju od javnog značaja, ali da nije postojala iskrena namjera apelanata da provjere istinitost iznesenih činjenica. Bez obzira što je objavljen demanti, Osnovni sud je ocijenio da su apelanti odgovorni za iznošenje i prenošenje neistinitog izražavanja, a što predstavlja napad na tužiočev ugled, pa shodno tome po načelu proporcionalnosti uspostavljena je ravnoteža između slobode izražavanja apelanata i tužiočevog prava na ugled. Osnovni sud je stoga zaključio da postoji hitna društvena potreba koja je zahtijevala ograničavanje slobode izražavanja apelanata jer apelanti prilikom objavljivanja spornog teksta nisu bili dobronamjerni. Visinu naknade štete Osnovni sud je detaljno obrazložio na stranama 9. i 10. obrazloženja.

14. Odlučujući o žalbama parničnih stranaka, Okružni sud je Presudom broj 71 0 P 180842 14 Gž od 19. augusta 2016. godine žalbe odbio, potvrđujući u cijelosti prvostepenu presudu i istovremeno odbijanje zahtjeva stranaka za naknadu troškova žalbenog postupka (sve preciznije navedeno u izreci presude).

15. Apelanti su u žalbi istakli da su svi navodi u spornom članku u suštini istiniti, te da izražavanje u naslovu spornog članka predstavlja iznošenje vrijednosnog suda o radu stečajnih upravnika, a ne samo tužioca, te je još ukazano da je prvostepenom presudom narušeno načelo proporcionalnosti na štetu slobode medija, odnosno da nije uspostavljena ravnoteža između ograničavanja slobode medija i ugleda javne ličnosti.

16. Nakon sagledavanja činjeničnog stanja u kontekstu relevantnih odredaba Zakona o zaštiti od klevete, Okružni sud je zaključio da su apelanti objavljivanjem spornog teksta oklevetali tužioca stavljajući mu na teret nesrazmjerno stjecanje imovine u odnosu na preduzete radnje, te da izražavanje u spornom članku nije ostalo u razumnim granicama, kao ni u okviru općeprihvaćenih profesionalnih standarda, niti je bilo zasnovano na objektivnim informacijama i dokazima. To, prema ocjeni Okružnog suda, upućuje na zaključak da su apelanti, bez obzira što su pisali o aktuelnoj temi povezanoj s odgovornošću javnih službenika, prešli razumnu granicu

objektivnosti, stavljajući tužiocu na teret radnje neosnovanog stjecanja prihoda, a pri tome sve to nisu potkrijepili odgovarajućim dokazima, zbog čega je postupanje apelanata bilo van okvira člana 6. Zakona o zaštiti od klevete.

17. Dakle, Okružni sud je nakon ispitivanja osporene presude u svjetlu istaknutih žalbenih prigovora i relevantnih odredaba Zakona o zaštiti od klevete, te člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), suprotno žalbenim prigovorima, zaključio da u spornom članku nije iznesen vrijednosni sud o radu stečajnih upravnika generalno. Naime, kako je Okružni sud naveo, u članku je izvršena identifikacija tužioca imenom i prezimenom, uz konkretizaciju radnje i posljedice koja mu je stavljena na teret. Kada se radi o proporcionalnosti odnosno ravnoteži između slobode medija i ugleda javne ličnosti, Okružni sud je naveo da se radi o apstraktnom načelu koje se, kao takvo, cijeni od slučaja do slučaja, a prema ocjeni tog suda, donošenjem osporene presude nije povrijeđeno navedeno načelo na štetu slobode medija. Navedeno, kako je istakao Okružni sud, kod činjenice da donošenje ovakvih odluka ne može opredijeliti daljnje ponašanje apelanata.

18. Neosnovanost žalbenih prigovora tužioca, koji je u žalbi ukazao da je iznos nematerijalne štete prenisko odmjeren, Okružni sud je obrazložio na strani 4. obrazloženja.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

19. Apelanti smatraju da im je osporenim presudom povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije i pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije. Apelanti ukazuju da su redovni sudovi pogrešno utvrdili pravno relevantne činjenice od kojih zavisi pravilno utvrđeno činjenično stanje kao podloga za pravilnu primjenu zakona. Apelanti su posebno naglasili da se radi o temi od javnog interesa i da se ne tiče privatnog života tužioca, a da su svi navodi koji se tiču tužioca lično, u suštini, istiniti. Prema ocjeni apelanata, suštinski je sporan naslov članka "Grobari, do kada će stečajna mafija pustošiti Republiku Srpsku", koji su redovni sudovi okarakterizirali kao činjeničnu tvrdnju, a ne kao vrijednosni sud o radu stečajnih upravnika generalno, i ne samo tužioca pa, prema ocjeni apelanata, nema mjesta za dosuđivanje naknade shodno članu 6. tačka a) Zakona o zaštiti od klevete. Apelanti su tokom postupka dostavili dokaze (porezne kartice za tužioca), iz kojih se vidi da je tužilac u spornom periodu zaradio više od 200.000,00 KM, a ova istinita činjenica je i bila predmet spornog saopćavanja kada je riječ o tužiocu lično. Apelanti tvrde da sudovi nisu napravili jasnu distinkciju između činjenica i vrijednosnih sudova, zbog čega se ne može ispitati zakonitost presuda radi utvrđenja pravilne primjene člana 6. tačka a) Zakona o zaštiti od klevete.

20. Apelanti su ukazali da je drugostepeni sud nekritički prihvatio stav prvostepenog suda da se radi o kleveti budući da se sudovi uopće nisu bavili suštinskom istinitošću saopćavanja u odnosu na izvedene dokaze. Apelanti su ukazali i da član 10. Evropske konvencije štiti izražavanja koja vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju, i to je ono što zahtijeva tolerantnost i pluralizam, bez kojih nema demokratskog društva. Čak i u pogledu iznesenih činjenica Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) podržava stanovište odbranu na osnovu iskrene namjere da se pruži medijima prostor za greške. Upravo je Ustavni sud slijedom navedene prakse donio Odluku broj AP 787/04 od 20. decembra 2005. godine u kojoj je, između ostalog, navedeno: "...odbrana na osnovu iskrene namjere

jedna je vrsta zamjene za dokazivanje istinitosti i kada su razumni naponi uloženi u potvrđivanje činjenica, mediji se neće smatrati odgovornim čak i u slučaju da su činjenice bile neistinite." Shodno svemu iznesenom, apelanti smatraju da su obje presude povrijedile načelo proporcionalnosti u odnosu na ravnotežu između ograničavanja slobode medija, s jedne strane, i ugleda javne ličnosti, s druge strane, na štetu slobode medija, pa u konkretnom slučaju nije postojala hitna društvena potreba koja je nalagala ograničenje slobode izražavanja.

b) Odgovor na apelaciju

21. Okružni sud je u odgovoru na apelaciju ostao pri stavu iznesenom u osporenoj presudi, zbog čega je sve apelacione prigovore ocijenio neosnovanim predloživši da se apelacija odbije kao neosnovana.

22. Osnovni sud je u iscrpnom odgovoru na apelaciju ponovio razloge koje je iznio u prvostepenoj presudi, koji su ga opredijelili na odlučenje kao u prvostepenoj presudi, pojasnivši kojim odredbama Zakona o zaštiti od klevete i ZOO se rukovodio donoseći osporenu presudu. Osnovni sud je ukazao da je postupanje apelanta u okolnostima konkretnog slučaja bilo van okvira člana 6. Zakona o zaštiti od klevete, predloživši da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Relevantni propisi

23. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu nanesenu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen i ne primenjuje se samo za izražavanja koja se smatraju korisnim ili neuvredljivim nego, takođe i za ona koja mogu da uvrede, šokiraju ili uznemire;

v) sredstva informisanja imaju vrlo značajnu ulogu u demokratskom procesu kao javni posmatrači i snabdevači javnosti informacijama.

Član 5. st. (1), (2) i (3)

Odgovornost za klevetu

1. Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja; nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

2. Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili pronošeno izražavanje.

3. Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronošiti izražavanje, ili iznositi ili pronošiti izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnosti da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o ugrožavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Standard dokazivanja

Član 7.

Pri utvrđivanju odgovornosti i dodeljivanju naknade u smislu ovog zakona potreba za ograničavanjem prava na slobodu izražavanja mora biti jasno utvrđena u skladu sa članom 10. (2) Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Obaveza ublažavanja

Član 8.

Tužilac u smislu ovog zakona preuzima sve potrebne mere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtev za ispravku koju upućuje tuženom.

Naknada štete

Član 11. stav (1)

1. Naknada štete vrši se isključivo sa namerom nadoknade štete nanesene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenjem iznošenjem ili pronošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodeljene štete mogao imati za posledicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

Odnos ovog zakona prema drugim zakonima

Član 13.

Ovaj zakon je *lex specialis* u odnosu na sve druge zakone. Za sve što nije regulisano ovim zakonom primenivaće se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o izvršnom postupku i Zakona o parničnom postupku koji su na snazi u Republici Srpskoj.

24. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi

pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete, kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost

25. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

26. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njom pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

27. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 71 0 P 180842 14 Gž od 19. augusta 2016. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu punomoćnik apelanata je primio 12. septembra 2016. godine, a apelacija je podnesena 2. novembra 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

28. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

29. Apelanti pobijaju presude redovnih sudova tvrdeći da su tim presudama povrijeđena njihova prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije.

Pravo na slobodu izražavanja

30. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

31. Član 10. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

32. Ustavni sud podsjeća da pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije spada u grupu tzv.

kvalificiranih prava za koja je karakteristično da prvim stavom miješanja i ograničenja tih prava, pod uvjetima propisanim drugim stavom. Ova sloboda se, uz ograničenja iz člana 10. stav 2. Evropske konvencije, ne odnosi samo na "informacije" ili "ideje" koje su primljene pozitivno ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima nema stava, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju (vidi Evropski sud, *Selistö protiv Finske*, presuda od 16. novembra 2004. godine, aplikacija broj 56767/00, stav 46. i Odluka broj *AP 1203/05* od 27. juna 2006. godine, tačka 42). Ova sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članu 10. stav 2. Evropske konvencije, pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak nezavisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja, koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju.

33. Kada se radi o ograničenjima iz člana 10. stav 2. Evropske konvencije, Evropski sud je ukazao da se kod odlučivanja u slučajevima klevete treba voditi računa o sljedećem: da li postoji miješanje u pravo na slobodu izražavanja, da li je miješanje propisano zakonom, teži li ostvarenju legitimnog cilja i na kraju, da li je miješanje "nužno u demokratskom društvu".

(a) Da li je došlo do miješanja

34. U vezi s pitanjem da li je došlo do miješanja u pravo apelanata na slobodu izražavanja Ustavni sud nema dilemu da jeste budući da su osporenim presudama obavezani na naknadu štete, što predstavlja miješanje zajamčeno članom 10. stav 1. Evropske konvencije.

(b) Zakonitost i legitimni cilj

35. Ustavni sud, također, nema dilemu da je navedeno miješanje "propisano zakonom" jer se zasnivalo na relevantnim odredbama Zakona o zaštiti od klevete i ZOO i da je miješanje imalo legitiman cilj jer je bilo namijenjeno zaštititi ugleda ili prava drugih.

36. Utvrdivši da je uplitanje u slobodu izražavanja apelanata u ovom predmetu bilo zakonito i da je slijedilo legitiman cilj, jedino pitanje koje Ustavni sud treba ispitati jeste da li je to miješanje bilo "nužno u demokratskom društvu".

(c) "Nužno u demokratskom društvu"

37. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija pokreće pitanje zaštite prava apelanata na slobodu izražavanja u smislu člana 10. Evropske konvencije u vezi sa zaštitom prava tužioca na njegov ugled kao državnog službenika, odnosno stečajnog upravnika, sudskog vještaka, likvidacionog upravnika i sudskog procjenitelja, u smislu člana 8. Evropske konvencije. Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati da li su sudovi osporenim odlukama postigli pravičan balans između ta dva prava iste važnosti, odnosno prava apelanata na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije i prava tužioca na zaštitu njegovog ugleda u smislu člana 8. Evropske konvencije. Ustavni sud podsjeća da su relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni u praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) u predmetu *Von Hannover protiv Njemačke* (vidi Evropski sud, *Von Hannover protiv Njemačke* (broj 2) (GC), br. 40660/08 i 60641/08, st. 109-113, ECHR 2012) Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa; koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i šta je predmet izvještavanja, ponašanje lica o kome je riječ prije objavljivanja i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Pri tome treba uzeti u obzir da kada je

zahtjev podnesen na osnovu člana 10. Evropske konvencije (kao u konkretnom slučaju) nameće se potreba da se ispita i način prikupljanja informacija i njihova vjerodostojnost, kao i težina nametnute sankcije (vidi Evropski sud, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*, aplikacija broj 17224/11, § 88. i 118, ECHR 2017. s daljnjim referencama i *Arztekkammer für Wien i Dorner protiv Austrije*, aplikacija broj 8895/10, st. 64, 16. februar 2016).

38. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija pokreće brojna pitanja, prije svega pitanje pravne kvalifikacije spornog izražavanja budući da apelanti tvrde da se nije radilo o kleveti jer je prema njihovim tvrdnjama sporno izražavanje u kontekstu tužioca, u suštini, istinito jer se zasnivalo na relevantnim dokazima (poreznim karticama). Apelanti, također, tvrde da su iznosili vrijednosne sudove kada su generalno opisivali stanje u Republici Srpskoj u kontekstu stečajnih postupaka, a što redovni sudovi nisu prepoznali i da stoga nije bilo mjesta za novčano kažnjavanje apelanata u smislu člana 6. Zakona o zaštiti od klevete.

39. Ustavni sud zapaža da redovni sudovi nisu imali dilemu da su apelanti u spornim člancima iznijeli neistinite tvrdnje, da je tužilac identificiran imenom i prezimenom i da je oklevetan, što je dovelo do povrede njegovog ugleda, zbog čega su apelanti obavezani da tužiocu naknade nematerijalnu štetu nastalu iznošenjem neistinitih tvrdnji.

40. U vezi s kriterijima koji su navedeni u tački 36. ove odluke, Ustavni sud zapaža da ni redovni sudovi nisu imali dilemu da je sporno izražavanje zaslužilo pažnju javnosti i da je postojao javni interes da o navedenoj temi apelanti, kao medij, javno progovore. Isto tako, Ustavni sud zapaža da ni redovni sudovi nisu imali dilemu da je prag prihvatljive kritike kod tužioca, kao državnog službenika, nešto veći.

41. U vezi s predmetom izražavanja Ustavni sud zapaža da se sporno izražavanje odnosi na kritički osvrt apelanata na stanje u Republici Srpskoj u vezi s velikim brojem stečajnih postupka koji su se vodili i još uvijek se vode na području navedenog entiteta, zakonskim ograničenjima da jedan stečajni upravnik može voditi dva postupka, a da praksa ukazuje da se zakon u tom segmentu ne poštuje, pa su u tom pravcu apelanti nabrojali firme u kojima je tužilac stečajni upravnik ili je to bio, te su se bavili primanjima stečajnih upravnika, a u tom kontekstu je izdvojen tužilac.

42. Ustavni sud naglašava da mediji imaju ključnu ulogu u demokratskom društvu, ali je isto tako bitno istaći da mediji prilikom informiranja javnosti o temama od javnog interesa ne smiju prekoraciiti određene granice, posebno kada je u pitanju ugled i prava drugih. Zaštita koju pruža član 10. Konvencije novinarima podliježe uvjetu da djeluju u dobroj vjeri kako bi pružili tačne i pouzdane informacije u skladu s načelima odgovornog novinarstva (vidi Evropski sud, *Bédat protiv Švicarske* [GC], broj 56925/08, stav 72, 29. mart 2016).

43. Ustavni sud podsjeća da je u predmetima koji pokreću pitanje prava na slobodu izražavanja potrebno napraviti jasnu razliku između činjenica i mišljenja jer se postojanje činjenice može dokazati, a za istinu se na osnovu vrijednosne ocjene ne može dati dokaz (vidi Evropski sud, *Lingens protiv Austrije*, presuda od 8. jula 1986. godine, serija A, broj 103, stav 46. i Ustavni sud, Odluka broj *AP 1005/04* od 2. decembra 2005. godine). Pri tome, treba naglasiti da i mišljenje mora imati činjenični osnov koji ga može potkrijepiti jer u suprotnom može biti pretjerano (vidi Evropski sud, *Feldek protiv Slovačke*, presuda od 12. jula 2001. godine, predstava broj 29032/95, stav 76). Ustavni sud zapaža da apelanti upravo u tom segmentu uočavaju propust redovnih sudova.

44. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi analizirali sporno izražavanje i da su nakon analize zaključili da

su u spornom članku, a posebno u naslovu, iznesene činjenice koje apelanti nisu potkrijepili odgovarajućim dokazima. U tom pravcu, Ustavni sud zapaža da je Osnovni sud nakon analize naslova "Njezić uzео više od 200.000,00 KM" utvrdio da takav naslov upućuje da je tužilac novac uzео nezakonitim radnjama, te da apelanti nisu uložili napor kako bi provjerili da iznos od 200.000,00 KM iz porezne kartice tužilac nije ostvario samo kao stečajni upravnik, već i angažiranjem kao procjenitelj i sudski vještak mašinske struke, a što je vidljivo iz porezne kartice, a da apelanti nisu uspjeli da dokažu da je iznesena činjenica tačna. Ustavni sud nadalje zapaža da je Osnovni sud elemente klevete (neistinite činjenice) pronašao i u dijelu teksta "Grobari, do kada će stečajna mafija pustošiti RS". U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Osnovni sud obrazložio da navedeno izražavanje ukazuje da je tužilac, kao stečajni upravnik, u više stečajnih postupaka postupao kao član "stečajne mafije", da je "pustošio Republiku Srpsku", da se tužilac predstavlja kao "grobar" u značenju da je "sahranio" preduzeća u kojima je bio stečajni upravnik, te su po shvaćanju Osnovnog suda apelanti o tužiocu iznijeli neistinite činjenice, a da nisu ni pokušali da ih provjere, što je bila njihova obaveza. Ustavni sud još zapaža da je Osnovni sud nakon provedenih dokaza i analize spornog izražavanja utvrdio da se sporno izražavanje može smatrati klevetom jer su objavljene neistinite informacije o tužiocu i da izražavanje nije bilo dobronamjerno i da stoga ne postoji osnov za oslobađanje apelanata od odgovornosti u smislu člana 6. Zakona o zaštiti od klevete. Ustavni sud zapaža da je Okružni sud u svemu podržao stav Osnovnog suda.

45. Imajući u vidu sporno izražavanje u kontekstu iznesenih prigovora Ustavni sud, prije svega, zapaža da redovni sudovi nisu napravili jasnu razliku između činjenica i vrijednosnih sudova. U tom pravcu, Ustavni sud se slaže s redovnim sudovima da se dio teksta koji se odnosi na primanja tužioca i učestvovanje tužioca u stečajnim postupcima odnosi na činjenične tvrdnje. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su apelanti visinu zarade tužioca za period od 2008. do 2011. godine zasnovali na poreznoj kartici iz koje je proizašlo da je tužilac u navedenom periodu zaista zaradio oko 200.000,00 KM (kada se saberu svi iznosi iz kartice radi se o iznosu nešto većem od 200.000,00 KM). S druge strane, redovni sudovi su apellantima stavili na teret što nisu bili precizni u izražavanju jer nisu u dovoljnoj mjeri analizirali poreznu karticu jer, da jesu, vidjeli bi da navedeni iznos uključuje i zaradu po osnovu angažiranja tužioca kao sudskog vještaka i procjenitelja vrijednosti imovine. Prije svega, Ustavni sud smatra da su navedene aktivnosti tužioca kao sudskog vještaka i procjenitelja vrijednosti imovine zapravo usko povezane sa stečajnim postupcima jer se u njima angažiraju i vještaci i procjenitelji vrijednosti imovine, a iz raspoloživih dokumenata je to i vidljivo. U vezi s firmama koje su u tekstu pobrojane u kojima je, prema navodima trećeapelanta, tužilac bio angažiran kao stečajni upravnik, Ustavni sud zapaža da je iz iskaza tužioca vidljivo da je tužilac u tri firme bio stečajni upravnik, a u jednoj privremeni stečajni upravnik, a iz raspoloživih dokumenata je vidljivo i to da je tužilac u nekim od pobrojanih firmi bio angažiran kao vještak ili procjenitelj vrijednosti u okviru stečajnog postupka. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi ocijenili da apelanti nisu bili precizni u izražavanju, odnosno da su iznijeli neistinite činjenice i da su stoga oklevetali tužioca. Ustavni sud podsjeća da novinarska sloboda obuhvaća i moguće pribjegavanje određenom stepenu pretjerivanja ili čak provokacije (vidi Evropski sud, *Oberschlick protiv Austrije* (broj 2) od 1. jula 1997. godine).

46. Dakle, i kada bi se prihvatilo obrazloženje redovnih sudova da se radi o iznošenju neistinitih činjeničnih tvrdnji,

iako bi se, prema ocjeni Ustavnog suda, moglo reći da je izražavanje u tom dijelu u suštini istinito jer je u pretežnom dijelu potkrijepljeno relevantnim dokumentima i tvrdnjama samog tužioca, Ustavni sud podsjeća da praksa Evropskog suda i sudova u drugim evropskim zemljama razvija doktrinu koja, u suštini, omogućava odbranu medija ukoliko mogu pokazati da su postupali razumno ili u skladu s profesionalnim standardima, dakle "u dobroj namjeri" kada su objavljivali kritičke izjave. Ovakvu doktrinu primjenjuje i Evropski sud koji je, kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (vidi Evropski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. juna 1992. godine, tačka 65). Dakle, čak i kad su u pitanju neistinite informacije moguća je odbrana medija ako su postupali razumno, u skladu s profesionalnim standardima, dakle *bona fide*. Imajući to u vidu, Ustavni sud zapaža da su apelanti, prije objavljivanja spornog teksta, kontaktirali tužioca tražeći njegovu izjavu o spornoj temi koju su u samom tekstu i objavili. Iz navoda apelacije proizlazi da su apelanti objavili sve što je tužilac u tom pravcu naveo, između ostalog, da je u četiri firme angažiran kao stečajni upravnik. Isto tako, Ustavni sud zapaža da su apelanti, u skladu s novinarskom etikom, objavili demanti tužioca pod naslovom "Nježić nije član mafije", pa je na taj način tužiocu pružena mogućnost da iznese svoj stav u vezi s navodima iz spornog teksta. Prema ocjeni Ustavnog suda, apelanti su takvim postupanjem, prilikom objave spornog članka, postupili profesionalno, te su u skladu s novinarskom etikom obavili dužnost informiranja javnosti o pitanju od javnog interesa, te se za postupanje apelanata, suprotno tvrdnjama redovnih sudova, ne može reći da nije bilo *bona fide*.

47. U vezi s naslovom spornog teksta "Grobari, do kada će stečajna mafija pustošiti RS", Ustavni sud smatra da se u tom dijelu, suprotno stavu redovnih sudova, radi o vrijednosnom sudu. Ustavni sud, prije svega, zapaža da su redovni sudovi sporne izraze cijenili izdvojeno, bez dovođenja u kontekst (vidi Evropski sud, *Bodrožić protiv Srbije*, presuda od 23. juna 2009. godine, st. 51. i 52, aplikacija broj 32550/05). Zatim, Ustavni sud zapaža da je u spornom naslovu upotrijebljena množina, što upućuje na zaključak da sporni izrazi nisu upućeni samo tužiocu. S druge strane, dovodeći naslov u kontekst, Ustavni sud smatra da se radi o metafori kojom su apelanti nastojali da ukažu na problem u vezi s brojnim stečajnim postupcima koji traju jako dugo (što je i sam tužilac naveo u svom iskazu) i koji, uglavnom, završavaju gašenjem firme, te da ukažu na nepoštovanje zakonske norme koja propisuje da jedan stečajni upravnik može voditi dva stečajna postupka (da je praksa drugačija proizlazi i iz raspoloživih dokumenata konkretnog slučaja, pa i iz izjave tužioca), pa su upravo iz tog razloga apelanti i upotrijebili izraze "grobari", "stečajna mafija" i "pustošenje" nastojeći da u prenesenom smislu, generalno, snažno ukažu na problem. U kontekstu spornih izraza i sintagmi koji su upotrijebljeni u naslovu spornog teksta, Ustavni sud podsjeća da član 10. Evropske konvencije štiti ne samo informacije i ideje koje su primljene pozitivno, ili se smatraju bezopasnim, ili prema njima nema stava, već i one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju, i to je ono što zahtijeva tolerantnost i pluralizam bez kojih nema demokratskog društva (vidi *Handyside protiv VB*, ECHR (1976)). Shodno tome, prema ocjeni Ustavnog suda, iako su apelanti u tom dijelu upotrijebili grubu metaforu u kontekstu stečajnih upravnika uopće, pa i tužioca, Ustavni sud ne može izvući zaključak da su oni uvredljivi za tužioca i da je eventualna šteta koju je tužilac pretrpio bila toliko ozbiljna da bi u okolnostima konkretnog slučaja opravdala dosuđivanje naknade štete (vidi, *mutatis mutandis*, Evropski sud, *Narodni*

list d.d. protiv Hrvatske, presuda od 8. novembra 2018. godine, aplikacija broj 2782/12).

48. Imajući u vidu sve gore navedeno, posebno sadržaj spornog izražavanja u kontekstu svih relevantnih okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud smatra da redovni sudovi u okolnostima konkretnog slučaja, obavezivanjem apelanata na naknadu nematerijalne štete, nisu postigli pravičan balans između dva konkurentna prava, odnosno prava tužioca na njegov ugled i prava apelanata na slobodu izražavanja. Stoga, prema ocjeni Ustavnog suda, sve navedeno ukazuje da osporene presude nisu proporcionalne zakonitom cilju kome se teži i da obavezivanje apelanata na isplatu naknade nematerijalne štete u okolnostima konkretnog slučaja nije bilo neophodno u demokratskom društvu u smislu člana 10. stav 2. Evropske konvencije.

49. Ustavni sud zaključuje da je došlo do kršenja prava na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije.

Ostali prigovori

50. S obzirom na zaključak u vezi s kršenjem prava na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava i člana 10. Evropske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno obrazlagati i prigovore vezane za kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

VIII. Zaključak

51. Ustavni sud zaključuje da je došlo do kršenja prava apelanata na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije kada redovni sudovi, obavezivanjem apelanata na isplatu nematerijalne štete, nisu postigli pravičan balans između prava apelanata na slobodu izražavanja i prava tužioca na zaštitu njegovog ugleda, odnosno kada reakcija redovnih sudova u okolnostima konkretnog slučaja nije bila proporcionalna zakonitom cilju kome se teži, odnosno nije bila neophodna u demokratskom društvu.

52. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

53. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik

Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Zlatko M. Knežević, s. r.

13

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 4364/16, rješavajući apelaciju Petra Čivčića, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik

Mato Tadić, dopredsjednik

Mirsad Čeman, dopredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudac

Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 6. prosinca 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija Petra Čivčića.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u odnosu na Presudu Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. kolovoza 2016. godine u dijelu odluke u kojem je odlučeno o naknadi nematerijalne štete.

Ukida se Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. kolovoza 2016. godine u dijelu odluke u kojem je odlučeno o naknadi nematerijalne štete.

Predmet se vraća Sudu Bosne i Hercegovine koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa člankom II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Sudu Bosne i Hercegovine da, u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Petar Čivčić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Prijedora, kojeg zastupa Savan Zec, odvjetnik iz Kozarske Dubice, podnio je 18. studenog 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. kolovoza 2016. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i zakonskog zastupnika tužene Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: tužena) zatraženo je 30. svibnja 2018. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Sud BiH i zakonski zastupnik tužene su odgovor na apelaciju dostavili 11. i 21. lipnja 2018. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Suda BiH broj S1 1 K 003365 09 Kri od 28. lipnja 2012. godine, koja je potvrđena Presudom Apelacijskog odjeljenja Suda BiH broj S1 1 K 003365 12 Krž od 7. lipnja 2013. godine, apelant je oslobođen od optužbi da je počinio kazneno djelo zločin protiv čovječnosti iz članka 172. Kaznenog zakona BiH (u daljnjem tekstu: KZBiH). Apelant je tijekom trajanja kaznenog postupka u razdoblju od 27. kolovoza 2009. godine do 28. lipnja 2012. godine kada je donesena prvostupanjska presuda kojom se apelant oslobađa od optužbe i pušta na slobodu (relevantno razdoblje dvije godine i 10 mjeseci ili 1036 dana) proveo u pritvoru.

6. Apelant je, postupajući u skladu s odredbama članka 433. stavak 2. Zakona o kaznenom postupku BiH (u daljnjem tekstu: ZKPBiH), 20. ožujka 2014. godine Ministarstvu pravde BiH podnio zahtjev za naknadu štete zbog neutemeljenog lišenja slobode, koje ga je 26. ožujka 2014. godine obavijestilo da neće odlučivati o navedenom zahtjevu, pa je apelant stekao pravo da podnese tužbu radi naknade štete u skladu s odredbama članka 434. stavak 1. ZKPBiH.

7. Shodno tome, apelant je 19. kolovoza 2014. godine tužbom podnesenom Sudu BiH protiv tužene pokrenuo predmetni parnični postupak radi naknade štete. Konačno

opredijeljenim tužbenim zahtjevom od 19. veljače 2015. godine apelant je tražio naknadu nematerijalne štete zbog neutemeljenog lišenja slobode u iznosu od 250.000,00 KM, te naknadu materijalne štete zbog umanjnja i gubitka plaća i umanjnja uplate obveznih doprinosa Fondu za mirovinsko i invalidsko osiguranje RS (u daljnjem tekstu: Fond MIORS) i Fondu zdravstvenog osiguranja Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Fond ZORS), troškova apelantovog boravka u pritvoru, kao i troškova prijevoza apelantove supruge i sina prilikom dolaska apelantu u pritvor, u iznosu od 64.924,42 KM, uz naknadu troškova postupka.

8. Presudom Suda BiH broj S1 3 P 016991 15 P od 23. srpnja 2015. godine tužena je obvezana apelantu na ime naknade nematerijalne štete zbog neutemeljenog lišenja slobode isplatiti iznos od 85.000,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom, kao i da mu na ime naknade materijalne štete isplati iznos od 50.789,74 KM, i to po osnovi umanjnja i gubitka plaća i umanjnja uplate obveznih doprinosa Fondu ZORS, troškova apelantovog boravka u pritvoru, dok je dio apelantovog tužbenog zahtjeva za naknadu nematerijalne i materijalne štete preko dosuđenog iznosa odbijen. Istom presudom tužena je obvezana apelantu isplatiti iznos od 6.590,00 KM na ime naknade troškova parničnog postupka.

9. U obrazloženju presude Sud BiH se u odnosu na dio tužbenog zahtjeva koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete (naknada štete zbog neutemeljenog lišenja slobode) pozvao na odredbe članka 436. stavak 1. točka a) ZKPBiH. Nakon što je citirao sadržaj odredbi navedenog članka, Sud BiH je istakao da neutemeljeno lišenje slobode, kao osnova za naknadu štete, uvijek postoji u situaciji kada osoba kojoj je stavljeno na teret da je počinila određeno kazneno djelo ne bude pravomoćno osuđena za to kazneno djelo, a u tijeku kaznenog postupka je bila lišena slobode. Nadalje, Sud BiH je naveo da je ocjenom provedenih dokaza, shodno odredbama članka 13. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), nesporno utvrđeno da je apelant tijekom trajanja kaznenog postupka proveo u pritvoru ukupno 1036 dana, dakle u relevantnom razdoblju bio je neutemeljeno lišen slobode jer je pravomoćnom presudom oslobođen od optužbi da je počinio kazneno djelo zločin protiv čovječnosti iz članka 172. KZBiH, te da su na taj način ispunjene pretpostavke odgovornosti za štetu i uvjeti za naknadu štete zbog neutemeljenog lišenja slobode, propisani člankom 436. stavak 1. točka a) ZKPBiH.

10. Odlučujući o visini naknade na ime nematerijalne štete, Sud BiH se pozvao na odredbe članka 200. st. 1. i 2. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), pri čemu je prezentirao sadržaj navedene odredbe. Nakon što je detaljno analizirao kriterije koje je sud uzeo u obzir prilikom odlučivanja o visini naknade nematerijalne štete (eventualne fizičke povrede tijekom trajanja pritvora, stupanj pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjnja životne aktivnosti, eventualne povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, uvjeti boravka u pritvorskim jedinicama, ponašanje pritvorskih stražara i ostalog osoblja, eventualne verbalne uvrede i postojanosti tjelesnih tortura), Sud BiH je istaknuo da apelant u predmetnom postupku nije predlagao niti izvodio dokaze na okolnost da je tijekom kaznenog postupka i njegovog boravka u pritvoru pretrpio bilo kakve fizičke povrede, niti da je eventualno ponašanje pritvorskih stražara i ostalog osoblja bilo neprofesionalno i ponižavajuće u odnosu na apelanta ili da je ukupni boravak u pritvoru bio ponižavajući i protivan apelantovim zagaraniranim ljudskim pravima, odnosno da je bio uskraćen u ostvarenju svojih prava predviđenih relevantnim propisima BiH. Pri tom, Sud BiH je naveo da je cijenio težinu i prirodu kaznenog djela (kazneno djelo ratni zločin protiv čovječnosti) koje je apelantu stavljeno na teret, kao i činjenicu

da je apelant oslobođen od optužbe, imajući pritom u vidu nalaze i mišljenja vještaka medicinske i psihijatrijske struke, koje je Sud BiH prihvatio u cijelosti kao stručne i objektivne, cijeneći da su navedeni vještaci u svojim nalazima jasno i potpuno dali mišljenje u kojem intenzitetu su lišenje slobode i pritvor mogli utjecati na apelantovo psihičko zdravlje. Sud BiH je također naveo da je prilikom odlučivanja o visini naknade nematerijalne štete imao u vidu i druge relevantne okolnosti kao što su "duljina trajanja pritvora, apelantova životna dob, obiteljski odnosi i imovinsko stanje, te apelantov društveni status nakon ukidanja mjere pritvora i prihvaćenost u uvjetima mjesta boravišta, kao i okolnost da vrijeme provedeno u pritvoru nije utjecalo na njegovu profesionalnu karijeru jer je nastavio rad na istom radnom mjestu i kod istog poslodavca (MUPRS)".

11. Pored navedenog, Sud BiH je naveo da je cijenio i činjenicu da apelant nije postavio zahtjev za naknadu štete u skladu s odredbama članka 437. ZKPBiH, kojim se propisuje mogućnost suda da po apelantovom zahtjevu naloži objavljivanje u medijima priopćenja o odluci iz koje proizlazi neutemeljenost apelantovog lišenja slobode.

12. Konačno, Sud BiH je cijeneći sve okolnosti konkretnog slučaja zaključio da iznos od 85.000,00 KM predstavlja pravičnu naknadu apelantu na ime nematerijalne štete, te je odbio dio apelantovog tužbenog zahtjeva preko dosuđenog iznosa, smatrajući da je iznos previsoko postavljen i da nije spojiv s prirodom i svrhom ovog vida novčane naknade. Naime, Sud BiH je obrazložio da novčana naknada na ime nematerijalne štete apelantu služi kao satisfakcija za zadovoljenje njegovog osjećaja povrijeđenog prava, a nikako za naknadu štete u novcu jer su objekt zaštite kod nematerijalne štete povrijeđena dobra koja spadaju u osobnu sferu oštećenog, tako da se u sferi oštećenog mora postići svrha te naknade, dok se u sferi odgovorne osobe mora postići efekt koji odgovara svrsi te naknade. Zahtjev za naknadu nematerijalne štete u vidu zadovoljenja ne isključuje pravo na zahtjev za novčanu naknadu nematerijalne štete pod uvjetom da je apelantu pored povrede prava ličnosti prouzrokovana šteta u vidu pretrpljenih fizičkih i duševnih bolova ili straha i da intenzitet i trajanje tih vidova štete opravdavaju dosuđivanje naknade.

13. Utvrđujući utemeljenost tužbenog zahtjeva za isplatu naknade na ime materijalne štete u ukupnom iznosu od 50.789,74 KM, Sud BiH je istaknuo da je svoju odluku u ovom dijelu tužbenog zahtjeva temeljio na nalazu i mišljenju vještaka ekonomske struke, kojem je dao punu vjeru cijeneći da ga je sačinio stalni sudski vještak za ekonomska pitanja, iz kojeg proizlazi da apelantu po osnovi neisplaćenih plaća u razdoblju suspenzije pripada pravo na naknadu u iznosu od 49.381,60 KM, kao i pravo na naknadu po osnovi manje obračunatih i neuplaćenih doprinosa Fondu ZORS u iznosu od 537,83 KM. Istodobno je odbijen apelantov zahtjev za isplatu naknade po osnovi manje obračunatih i uplaćenih doprinosa Fondu MIORS u iznosu od 794,52 KM kao neutemeljen, što je Sud BiH obrazložio na način da je "na ročištu za glavnu raspravu apelantov punomoćnik obavijestio sud da su uplaćeni doprinosi navedenom Fondu na apelantovo ime za cijelo sporno razdoblje, a u prilogu su dostavljene i potvrde o uplati".

14. Na koncu je Sud BiH zaključio da je apelant dostavom računa o telefonskim pozivima s telefona u KPZ Istočno Sarajevo dokazao utemeljenost zahtjeva po osnovi troškova boravka u pritvoru (upotreba telefona u KPZ Istočno Sarajevo), te je apelantu dosudio naknadu po toj osnovi u iznosu od 870,31 KM.

15. Odlučujući o apelantovom zahtjevu za naknadu troškova prijevoza njegove supruge i sina, koji su nastali prilikom njihovog dolaska u pritvorski posjet apelantu, Sud

BiH je zaključio da apelant nije dokazao utemeljenost svog zahtjeva u ovom dijelu, te da se "radi o troškovima drugih osoba koje nisu sudjelovale u postupku zbog čega tužitelj (apelant) nije aktivno legitimiran za postavljanje zahtjeva za naknadu štete po navedenoj osnovi".

16. Odluku o kamatama Sud BiH je donio primjenom odredaba članka 277. ZOO-a, i to tako što ju je dosudio na iznos na ime naknade nematerijalne štete počevši od dana donošenja presude, pa do isplate, a na ime materijalne štete od dospijuća svakog pojedinačnog iznosa.

17. Odluku o troškovima postupka Sud BiH je donio na temelju relevantnih odredaba članka 323. stavak 2., čl. 332. i 333. ZPP, kao i relevantnih odredaba Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika u vezi sa člankom 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odvjetništvu FBiH ("Službeni glasnik BiH" broj 18/05).

18. Presudom drugostupanskog vijeća Suda BiH broj S1 3 p 016991 15 Gž od 10. veljače 2016. godine apelantova žalba je djelomično uvažena i prvostupanska presuda preinačena na način da je tužena obvezana Fondu MIORS na apelantovo ime uplatiti iznos od 794,52 KM za razdoblje precizirano u izreci presude, te apelantu isplatiti iznos od 7.356,00 KM na ime troškova posjeta supruge i sina apelantu u pritvorsku jedinicu. U preostalom odbijajućem dijelu na ime naknade nematerijalne i materijalne štete apelantova žalba je odbijena i prvostupanska presuda potvrđena. Istom presudom žalba tužene je djelomično usvojena i prvostupanska presuda preinačena tako što je odbijen apelantov tužbeni zahtjev za isplatu naknade materijalne štete na ime uplate obveznih doprinosa Fondu ZORS za razdoblje precizirano u izreci presude u iznosu od 595,79 KM sa zakonskom zateznom kamatom na taj iznos, dok je u preostalom pobijanom dijelu žalba tužene odbijena.

19. Nakon što je drugostupansko vijeće Suda BiH utvrdilo da iz provedenih dokaza nesporno proizlazi da je apelant u pritvoru neutemeljeno proveo 1036 dana jer je donesena oslobađajuća presuda od 20. lipnja 2012. godine, koja je potvrđena presudom od 7. lipnja 2013. godine, drugostupansko vijeće je zaključilo da je prvostupanski sud pravilno postupio kada je, pozivajući se na odredbe članka 436. stavak 1. točka a) ZKP, utvrdio da apelantu pripada pravo na naknadu štete, te da je na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje pravilno primijenio odredbe članka 200. ZOO-a i apelantu dosudio iznos od 85.000,00 KM na ime naknade nematerijalne štete. U svezi s tim, drugostupansko vijeće Suda BiH je istaknulo da nematerijalna šteta za duševne bolove zbog neutemeljenog lišenja slobode predstavlja jedinstven vid štete koji obuhvaća sve štetne posljedice nematerijalne štete vezane uz ličnost oštećenog proistekle iz neutemeljenog lišenja slobode. U svezi s tim, drugostupansko vijeće Suda BiH je zaključilo da je "visina dosuđene naknade u iznosu od 85.000,00 KM utvrđena u skladu s težinom i prirodom kaznenog djela za koje je apelant bio optužen, vremenskim trajanjem lišenja slobode, nalazom i mišljenjem vještaka medicinske i psihijatrijske struke kojima je u cijelosti poklonjena vjera, te drugim relevantnim okolnostima, kao što su javna eksponiranost slučaja, apelantova životna dob, porodične prilike, kao i činjenica da vrijeme provedeno u pritvoru u konačnici nije utjecalo na njegovu profesionalnu karijeru jer je apelant 15. listopada 2014. godine ponovno nastavio obavljati poslove na istom radnom mjestu i kod istog poslodavca. Stoga, drugostupansko vijeće Suda BiH je zaključilo da je apelantu dosuđeni iznos od 85.000,00 KM na ime naknade nematerijalne štete primjeren i adekvatan okolnostima konkretnog slučaja i značaju povrijeđenog dobra i shodno odredbama članka 200. stavak 2. ZOO-a nije protivan svrsi kojoj naknada služi.

20. Drugostupanjsko vijeće Suda BiH je nadalje u svezi s apelantovim žalbenim navodima istaknulo da je prvostupanjski sud pravilno postupio kada je primjenom odredaba članka 189. stavak 1. ZOO-a dosudio apelantu materijalnu štetu na ime umanjnih i neisplaćenih plaća za razdoblje neutemeljenog lišenja slobode i suspenzije s posla. Međutim, drugostupanjsko vijeće je zaključilo da iz provedenih dokaza nesporno proizlazi da apelantov poslodavac nije izvršio uplatu razlike doprinosa Fondu MIORS za razdoblje apelantove suspenzije s posla od 29. kolovoza 2009. godine do 16. travnja 2010. godine), te je prvostupanjsku presudu u tom dijelu preinačilo i tuženu obvezalo da Fondu MIORS uplati iznos od 794,52 KM kako je utvrđeno nalazom i mišljenjem vještaka ekonomske struke.

21. U pogledu apelantovog tužbenog zahtjeva za naknadu materijalne štete koja se ogleda u troškovima prijevoza apelantove supruge i sina koji su nastali kao posljedica njihovog dolaska u pritvorski posjet apelantu, drugostupanjsko vijeće Suda BiH je zaključilo da se "ovi troškovi mogu promatrati kao troškovi koje je imao sam tužitelj" (apelant). Stoga, imajući u vidu cijenu karte na relaciji Prijedor – Doboj i Prijedor – Sarajevo na dan 3. prosinca 2014. godine, drugostupanjsko vijeće je utvrdilo da je tužena dužna isplatiti apelantu na ime materijalne štete po osnovi troškova prijevoza supruge i njegovog sina iznos od 7.375,00 KM.

22. U odnosu na žalbene navode tužene kojima pobija prvostupanjsku presudu u dijelu kojim je tužena obvezana apelantu isplatiti naknadu na ime materijalne štete zbog umanjnja uplate doprinosa Fondu ZORS, drugostupanjsko vijeće je zaključilo da su oni utemeljeni budući da apelant tijekom postupka nije dokazao da je izostankom uplate doprinosa Fondu ZORS apelantu pričinjena šteta zbog nemogućnosti korištenja zdravstvene zaštite. Pored toga, drugostupanjsko vijeće je istaknulo da je apelant svojim zahtjevom "tražio uplatu razlike doprinosa zbog umanjene plaće, a zdravstvena zaštita nije uvjetovana visinom plaće".

23. Imajući u vidu sve navedeno, drugostupanjsko vijeće Suda BiH je primjenom odredaba članka 196. stavak 1. točka 4. ZPP preinačilo prvostupanjsku presudu, te je donijelo odluku kao u izreci drugostupanjske presude.

24. Odlučujući o revizijama parničnih stranaka, revizijsko vijeće Suda BiH je Presudom broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. kolovoza 2016. godine apelantovu reviziju odbilo, dok je reviziju tužene djelomično usvojilo, te drugostupanjsku presudu preinačilo tako da je odbijen apelantov zahtjev za isplatu naknade na ime materijalne štete koja se odnosi na troškove posjeta supruge i sina apelantu u iznosu od 7.356,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom. U preostalom dijelu revizija tužene je odbijena kao neutemeljena.

25. U obrazloženju presude revizijsko vijeće je u odnosu na apelantove revizijske navode kojima ukazuje da nižestupanjski sudovi nisu pravilno odmjerili visinu naknade na ime nematerijalne štete zaključilo da su nižestupanjski sudovi dali određene razloge koji opravdavaju dosuđeni iznos naknade od 85.000,00 KM u smislu odredbe članka 200. ZOO-a. Naime, revizijsko vijeće je istaknulo da "nematerijalna šteta za duševne bolove zbog neutemeljenog lišenja slobode predstavlja jedinstven vid štete koji obuhvaća sve štetne posljedice za koje se oštećenom dosuđuje jedan iznos naknade, pri čijem odmjeravanju sud uzima u obzir sve relevantne okolnosti vezane za ličnost oštećenog proistekle iz neutemeljenog lišenja slobode. Shodno navedenom, revizijsko vijeće Suda BiH smatra da je iznos od 85.000,00 KM na ime dosuđene naknade nematerijalne štete, suprotno apelantovim revizijskim navodima, utvrđen pravilnom ocjenom izvedenih dokaza čiji sadržaj je naveden u obrazloženju prvostupanjske presude, a posebno ocjenom nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke

i psihijatrijske struke kojima su nesporno utvrđeni zdravstveni poremećaji kod apelanta, te da su određene bolesti (upala sluznice jednjaka i upala dvanaestopalačnog crijeva) nastale kao posljedica stresa koji je apelant doživio zbog neutemeljenog lišenja slobode. Revizijsko vijeće Suda BiH je zaključilo da su nižestupanjski sudovi u cijelosti poklonili vjeru nalazima i mišljenju vještaka medicinske i psihijatrijske struke koji su i prema ocjeni tog vijeća objektivni i urađeni po pravilima struke i znanosti.

26. Također, revizijsko vijeće Suda BiH je zaključilo da drugostupanjska odluka sadrži detaljno obrazloženje razloga kojima su se nižestupanjski sudovi rukovodili prilikom odmjeravanja visine naknade nematerijalne štete jer naknada nematerijalne štete nije cilj, već sredstvo kojim oštećeni zadovoljavanje potreba ne bi mogao podmiriti, olakšava sebi život i čineći ga podnošljivim ublažava duševnu bol koju podnosi". Stoga, cijeneći utvrđene činjenice i okolnosti (o čemu se revizijsko vijeće izjasnilo na str. 7. obrazloženja), revizijsko vijeće je zaključilo da apelant ima pravo na naknadu nematerijalne štete, te da je dosuđeni iznos naknade od 85.000,00 KM u skladu s utvrđenim okolnostima konkretnog slučaja shodno odredbama članka 200. stavak 2. ZOO-a.

27. U svezi s revizijskim prigovorima tužene kojim osporava drugostupanjsku presudu u dijelu kojim je tužena obvezana apelantu naknaditi materijalnu štetu u iznosu od 7.356,00 KM na ime troškova prijevoza njegove supruge i sina, koji su nastali kao posljedica njihovog dolaska u posjet apelantu dok je bio u pritvoru, revizijsko vijeće Suda BiH je zaključilo da su navedeni prigovori tužene utemeljeni budući da apelant "niti jednim provedenim dokazom nije dokazao visinu dosuđene naknade, odnosno nije dokazao u čemu se ogleda materijalna šteta koju je apelant osobno pretrpio". Stoga, revizijsko vijeće Suda BiH je zaključilo da nije utemeljen apelantov zahtjev za naknadu materijalne štete po navedenoj osnovi.

28. S obzirom na navedeno, revizijsko vijeće Suda BiH je donijelo odluku kao u izreci presude shodno odredbama čl. 215. i 217. ZPP.

IV. Apelacija **a) Navodi iz apelacije**

29. Apelant smatra da je revizijskom presudom Suda BiH povrijeđeno njegovo pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Apelant smatra da su navedena prava povrijeđena zbog proizvoljne ocjene izvedenih dokaza, te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, kao i pogrešne primjene materijalnog prava. Apelant ukazuje da naknada na ime nematerijalne štete zbog neutemeljenog lišenja slobode nije pravično dosuđena jer su sudovi proizvoljno cijenili provedene dokaze, a posebno nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke iz kojeg proizlazi da je apelantu "fizičko zdravlje trajno i nepovratno oštećeno s izuzetno opasnim posljedicama u budućnosti". U svezi s tim, apelant ukazuje da je "nalazom i mišljenjem vještaka medicinske struke dr. Milana Srdića, koji je svoj nalaz detaljno obrazložio na ročištu za glavnu raspravu od 19. veljače 2015. godine, nesporno utvrđeno postojanje kroničnih organskih oboljenja tužitelja (apelanta), a uzrok tih oboljenja je boravak tužitelja (apelanta) u pritvoru". Apelant smatra da nisu u dovoljnoj mjeri cijenjene i druge okolnosti ovog vida naknade štete, kao što su težina optužbi, razdoblje u kojem je neutemeljeno bio u pritvoru, obiteljske prilike, kao i druge

relevantne okolnosti koje su od značaja za pravilnu primjenu odredaba članka 200. ZOO-a, što ukazuje da utvrđena visina naknade za ovaj vid štete ne predstavlja pravičnu satisfakciju, shodno težini optužbi i trajanju pritvora.

30. Apelant, također, smatra da je i revizijska odluka u dijelu kojim je odbijen apelantov zahtjev za naknadu materijalne štete koja se ogleda u troškovima prijevoza apelantove supruge i sina koji su nastali kao posljedica njihovog dolaska u posjet apelantu u pritvorsku jedinicu utemeljena na proizvoljnoj ocjeni dokaza, navodeći da njegova supruga s plaćom od 400,00 KM koju je imala u razdoblju kada je apelant boravio u pritvoru nije mogla financirati nijedan posjet apelantu, već je jedva izdržavala sebe i njihovog mlđb. sina, tako da su joj novac za posjete apelantu davali apelantovi rođaci i prijatelji.

b) Odgovor na apelaciju

31. Sud BiH je u odgovoru na apelaciju naveo da je osporenom presudom potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje i pravilno primijenjeno materijalno pravo zbog čega nisu povrijeđena apelantova ustavna prava na koja se neutemeljeno pozvao. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

32. Tužena je u odgovoru na apelaciju navela da je Sud BiH apelantu dosudio naknadu na ime nematerijalne štete primjenjujući opća načela u pogledu visine naknade štete, u skladu sa člankom 200. ZOO-a. Osporena presuda sadrži potpuna i jasna obrazloženja, a sam postupak pružio je strankama potpuno i pravično suđenje. Člankom 436. ZKP taksativno je određeno kojim osobama pripada pravo na naknadu štete, te smatra da je pravilna odluka u dijelu tužbenog zahtjeva za naknadu materijalne štete, na ime troškova posjeta supruge i sina apelantu u pritvorsku jedinicu. Predloženo je da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

33. **Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine** ("Službene novine BiH" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09 i 72/13) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 434.

Podnošenje tužbe za naknadu štete nadležnom sudu

(1) *Ako zahtjev za naknadu štete ne bude usvojen ili po njemu nadležno ministarstvo Bosne i Hercegovine ne donese odluku u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva, oštećenik može kod nadležnog suda podnijeti tužbu za naknadu štete.*

[...]

Članak 436.

Ostale osobe kojima pripada pravo na naknadu štete

Pravo na naknadu štete pripada i:

a) *osobi koja je bila u pritvoru, a kazneni postupak nije pokrenut ili je postupak obustavljen ili je pravomoćnom presudom pritvorenik oslobođen optužbe ili je optužba odbijena,*

b) *osobi koja je izdržavala kaznu oduzimanja slobode, a povodom obnove kaznenog postupka izrečena joj je kazna oduzimanja slobode u trajanju kraćem od kazne koju je izdržala ili joj je izrečena kaznenopravna sankcija koja se ne sastoji u oduzimanju slobode ili je proglašena krivom a oslobođena kazne,*

c) *osobi kojoj je zbog pogreške ili nezakonitog rada tijela sloboda neutemeljeno oduzeta ili je u pritvoru ili ustanovi za izdržavanje kazne ili mjere dulje zadržana,*

d) *osobi koja je u pritvoru provela dulje vremena nego što traje kazna zatvora koja joj je izrečena.*

(2) *Osobi kojoj je sloboda oduzeta bez zakonskog temelja, pripada pravo na naknadu štete ako joj nije određen pritvor, niti joj je vrijeme oduzimanja slobode uračunato u kaznu izrečenu za kazneno djelo ili za prekršaj.*

(4) *U postupku za naknadu štete u slučajevima iz st. 1. i 2. ovoga članka, smisleno se primjenjuju odredbe ove Glave.*

[...]

34. **Kazneni zakon Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08 i 58/08, 12/09, 16/09 i 93/09) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 42a.

Zamjena kazne zatvora

(1) *Izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine će se, na zahtjev osuđenika, zamijeniti novčanom kaznom koja se plaća u jednokratnom iznosu u roku do 30 dana.*

(2) *Kazna zatvora zamjenjuje se novčanom kaznom tako što se svaki dan izrečene kazne zatvora izjednačuje s jednim dnevnom iznosom novčane kazne ili sa 100 KM ako se novčana kazna utvrđuje u određenom iznosu.*

35. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i "Službeni list RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94) u relevantnom dijelu glasi:

Član 155.

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist), a i nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).

Član 189.

(1) *Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.*

(2) *Visina naknade štete određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.*

Član 200.

(1) *Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.*

(2) *Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.*

36. **Zakon o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine** ("Službene novine BiH" br. 36/04, 84/07 i 58/13) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 12.

(1) *Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima utemeljuju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.*

Članak 13.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje Sud na temelju slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijiniti svaki dokaz posebice i sve dokaze zajedno.

Članak 90.

(1) *Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima utemeljuje svoj zahtjev.*

(2) *Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na temelju kojih će donijeti odluku.*

VI. Dopustivost

37. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

38. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

39. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Suda BiH broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. kolovoza 2016. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 19. rujna 2016. godine, a apelacija je podnesena 18. studenog 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

40. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

41. Apelant pobija navedenu presudu tvrdeći da su tom presudom povrijeđena njegova prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

42. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

43. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

44. U konkretnom slučaju postupak koji je apelant vodio pred redovnim sudovima odnosio se na naknadu štete. Prema praksi Ustavnog suda: "Pravo na naknadu štete u traženom iznosu predstavlja pravo privatnog karaktera i, kao takvo, građansko pravo na koje se primjenjuju standardi pravičnog suđenja." (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 428/04 od 23. ožujka 2005. godine, stavak 22, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 32/05).

45. Ustavni sud ukazuje da, prema praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene pozitivnopravnih propisa (vidi Europski sud, *Promina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već

je, općenito, zadatak redovnih sudova ocijeniti činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita je li, eventualno, došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

46. Ustavni sud se, dakle, prema navedenom stavu, može izuzetno, kada ocijeni da je u određenom postupku redovni sud proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica tako i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 311/04 od 22. travnja 2005. godine, stavak 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1293/05 od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelacija pokreće, ispitati je li osporena odluka Suda BiH utemeljena na proizvoljnoj primjeni relevantnih odredaba materijalnog prava.

47. Imajući u vidu suštinu apelantovog tužbenog zahtjeva, dakle zaštitu prava na čast i ugled zbog neutemeljenog lišavanja slobode i iz toga proisteklog prava na naknadu štete, Ustavni sud konstatira da je predmet građanskopravne prirode, pa je članak 6. stavak 1. Europske konvencije primjenjiv u konkretnom slučaju. Stoga, Ustavni sud mora ispitati je li postupak pred redovnim sudovima bio pravičan onako kako to zahtijevaju članak II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 6. stavak 1. Europske konvencije.

48. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi razmatrao gotovo identično činjenično i pravno pitanje u predmetu AP 754/14 (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 754/14 od 31. ožujka 2017. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Budući da predmetna apelacija pokreće slično činjenično i pravno pitanje, Ustavni sud će u nastavku obrazložena podsjetiti na ključne dijelove iz citirane odluke.

49. Dakle, Ustavni sud je u citiranoj odluci, između ostalog, podsjetio da je njegova nadležnost određena Ustavom Bosne i Hercegovine kao i ograničenjima (kočnicama) koje je Ustavni sud razvio kroz svoju praksu. Jedno od takvih ograničenja (kočnica) načelan je stav Ustavnog suda da ne ispituje činjenice koje su utvrdili redovni sudovi. Međutim, taj stav nije apsolutan s obzirom na to da praksa Ustavnog suda u tom pravcu dopušta izuzetke u slučajevima kada su relevantne činjenice utvrđene "očigledno proizvoljno". Opravdanje za navedeni izuzetak Ustavni sud nalazi u činjenici da "proizvoljnost" odnosno "arbitrnost ili samovolja" ne može biti u skladu s načelima iz Ustava Bosne i Hercegovine, unatoč tome što utvrđivanje relevantnih činjenica spada u temeljnu nadležnost redovnih sudova. Dakle, navedeni izuzetak je potreban da bi se mogla popraviti odluka koja je potencijalno neustavna. Ovaj izuzetak se mora krajnje oprezno primjenjivati, ali ne smije postati apsolutno pravilo jer bi to u konačnici predstavljalo redukciju ustavnih prava.

50. Ustavni sud je u citiranoj odluci, imajući u vidu i stavove Europskog suda zauzete u predmetu *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (vidi Europski sud, *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 18139/91 od 13. srpnja 1995. godine) u kojoj se Europski sud, osim suštine zahtjeva iz članka 10. Europske konvencije, dakle prava na slobodu izražavanja, bavio primjenjivošću

članka 6. stavak 1. Europske konvenciju u kontekstu dosuđene naknade nematerijalne štete, zaključio da se Ustavni sud može, u smislu članka 6. stavak 1. Europske konvencije, upustiti u raspravljanje dosuđene naknade štete s aspekta njezine proporcionalnosti, i to u odnosu na elemente iz kojih se formira novčana naknada kao pravična zadovoljština za neutemeljeno lišenje slobode, imajući pri tom u vidu da se taj iznos naknade štete "utvrđuje na temelju specifičnih okolnosti svakog konkretnog slučaja", dakle i ovog, na bazi elemenata iz kojih se formira novčana naknada bez ulaska u njezinu visinu, odnosno njezin opseg.

51. Konačno, Ustavni sud je u citiranoj odluci, imajući u vidu iznesene stavove u kontekstu ključnih apelacijskih prigovora, ocijenio da je Sud BiH u žalbenom i revizijskom postupku propustio iznos dosuđene nematerijalne štete dovesti u kontekst materijalnog prava u pogledu specifičnih okolnosti koje se tiču apelanta (jasno navedenih u prvostupanjskoj presudi) i u svezi s tim kontekst zahtjeva proporcionalnosti, dakle nematerijalnih vrijednosti koje se tiču apelanta kao ljudskog bića, a zatim kao pripadnika određene društvene zajednice, i to s njegovog građanskopravnog aspekta, pa proizlazi zaključak da je iznos nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda proizašle zbog neutemeljenog lišenja slobode u okolnostima konkretnog slučaja proizvoljno odmjeren, konkretno, propuštanjem dovođenja u vezu specifičnih okolnosti (svakog pojedinog slučaja) i u svezi s tim proporcionalnosti (točka 31. Odluke).

52. Kada je riječ o samoj suštini ugleda, Ustavni sud podsjeća da, prema praksi Europskog suda, pravo pojedinca na ugled predstavlja element njegovog "privatnog života" zaštićenog člankom 8. Europske konvencije (vidi Europski sud, *Chauvy i drugi protiv Francuske*, broj 64915/01, stavak 70, ECHR 2004-VI, *Pfeifer protiv Austrije*, broj 12556/03, stavak 38, ECHR 2007-XII, i *Petrina protiv Rumunjske*, presuda od 14. listopada 2008. godine, predstavka broj 78060/01, stavak 28), što predstavlja vrijednost čiju zaštitu ne treba dovoditi u pitanje. Prilikom pojmovnog određenja časti i ugleda, Ustavni sud ističe da se svaka ljudska individua odlikuje tim kategorijama koje su sastavni i neodvojivi dio njezine ličnosti. Čast se najčešće definira kao skup nematerijalnih vrijednosti koje čovjek posjeduje kao ljudsko biće i kao pripadnik određene društvene zajednice, a stječe se rođenjem. S druge strane, o ugledu se najčešće govori kao o drugoj strani časti, tzv. vanjskoj časti, koja podrazumijeva uvažavanje koje čovjek ima u društvenoj zajednici. Na taj način određeni, čast i ugled predstavljaju neodvojive kategorije koje se mogu promatrati s različitih aspekata, pa i s aspekta njihove građanskopravne zaštite (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 2814/13 od 20. travnja 2016. godine, stavak 42, dostupna na www.ustavnisud.ba).

53. Dovodeći navedeno u vezu s predmetnim slučajem, Ustavni sud zapaža da je revizijsko vijeće Suda BiH prilikom razmatranja apelantovih revizijskih prigovora, koji su suštinski identični ovim iz apelacije, utvrdilo da oni nisu utemeljeni jer su nižestupanjski sudovi prilikom odmjerenja ovog vida štete u dovoljnoj mjeri ocijenili specifične okolnosti konkretnog slučaja, kao što su težina kaznene optužbe, duljina trajanja pritvora, nalaz i mišljenje vještaka, apelantova životna dob, njegove obiteljske okolnosti i sl. ocijenivši da iznos od 85.000,00 KM predstavlja pravičnu satisfakciju za pretrpljene duševne bolove, te da je pravilno primijenjena odredba članka 200. ZOO-a. Ustavni sud zapaža da je revizijsko vijeće Suda BiH do takvog zaključka došlo na temelju slobodne sudačke procjene, i to ponovnom analizom relevantnih okolnosti konkretnog slučaja koje su navedene u obrazloženju presude. Ustavni sud, isto tako, zapaža da je revizijsko vijeće Suda BiH

podsjetilo na to da se šteta kod ovog vida nematerijalne štete ogleda u subjektivnom trpljenju nesumnjivo teških duševnih bolova (obiteljske prilike), te naveo da upravo navedene subjektivne okolnosti predstavljaju osnovu za dosuđenu naknadu štete radi moguće uspostave ravnoteže u poremećenom subjektivnom stanju oštećenog.

54. U svezi s obrazloženjem revizijskog vijeća Suda BiH, Ustavni sud, prije svega, zapaža da je apelant i u reviziji posebno ukazao da prilikom odmjerenja visine naknade nematerijalne štete u postupku nižestupanjskih sudova nije u dovoljnoj mjeri ocijenjena duljina trajanja pritvora, težina optužbi, činjenica da je apelant oslobođen optužbi, te njegove obiteljske prilike, odvojenost od obitelji dulje razdoblje, reakcije sredine i sl., što sve navedeno, prema apelantovoj ocjeni, treba uzeti u obzir prilikom primjene članka 200. ZOO-a. Apelant i u apelaciji tvrdi da ni revizijsko vijeće Suda BiH ove okolnosti nije u dovoljnoj mjeri ocijenilo prilikom odmjerenja visine štete. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je nesporno utvrđeno da je apelant proveo u pritvoru dvije godine i deset mjeseci (1036 dana), što zaista predstavlja dugo razdoblje, zatim da je bio optužen za kazneno djelo zločin protiv čovječnosti, koje spada u skupinu najtežih kaznenih djela, za koje je pravomoćno oslobođen od optužbi, zatim da je prije pritvaranja obavljao izuzetno odgovorne poslove za koje mora postojati povjerenje građana.

55. U svezi s apelantovim prigovorima, Ustavni sud podsjeća na to da, shodno zauzetom pravnom stavu redovnih sudova na području Bosne i Hercegovine (orijentacijski kriteriji za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete koje je usvojio Vrhovni sud Federacije BiH od 27. siječnja 2016. godine) "duševni bolovi zbog neutemeljenog lišenja slobode predstavljaju jedinstven vid štete koji obuhvaća sve štetne posljedice nematerijalne štete vezane za ličnost oštećenog proistekle iz neutemeljenog lišenja slobode. Ustavni sud zapaža da se za ovaj vid štete dosuđuje jedan iznos naknade, a da sud prilikom odmjerenja visine naknade uzima u obzir sve okolnosti slučaja (ugled koji je oštećeni ranije uživao u svojoj sredini, odnos sredine prema njemu poslije osude, odnosno lišenja slobode i sve druge okolnosti koje su utjecale na prirodu, težinu i trajanje psihičkih bolova)".

56. Imajući u vidu sve navedeno, te polazeći od navedenih standarda na koje je ukazao i apelant, te podržavajući praksu Ustavnog suda zauzeta u predmetu AP 754/14, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju navedeni standardi nisu primijenjeni prilikom odmjerenja visine naknade nematerijalne štete. Ustavni sud smatra da je revizijsko vijeće Suda BiH propustilo iznos dosuđene naknade dovesti u kontekst materijalnog prava u pogledu specifičnih okolnosti koje se tiču apelanta i zahtjeva proporcionalnosti, te zaključuje da je iznos nematerijalne štete zbog neutemeljenog lišenja slobode u okolnostima konkretnog slučaja proizvoljno odmjeren.

57. Shodno navedenom, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju došlo do arbitrarnog određivanja iznosa naknade nematerijalne štete zbog neutemeljenog lišenja slobode, što je imalo za posljedicu kršenje apelantovog prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Ostali navodi

58. U pogledu navoda o povredi prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, Ustavni sud zapaža da se navodi o kršenju ovog prava, u suštini, odnose na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešnu primjenu prava, što je Ustavni sud već obrazložio u prethodnim

točkama ove odluke utvrđujući djelomičnu utemeljenost istaknutih prigovora, pa shodno tome Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno ispitivati apelacijske navode i u kontekstu kršenja prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

VIII. Zaključak

59. Ustavni sud zaključuje da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Evropske konvencije kada je arbitrarno određen iznos na ime naknade nematerijalne štete zbog neutemeljenog lišenja slobode.

60. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

61. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom viјећу, u predmetu broj **АП 4364/16**, рјешавајући апелацију **Петра Чивчића**, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник
Мато Тадић, потпредседник
Мирсад Ћеман, потпредседник
Валерија Галић, судија
Миодраг Симовић, судија
Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 6. децембра 2018. године донио

је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Петра Чивчића**.

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у односу на Пресуду Суда Босне и Херцеговине број С1 3 П 016991 16 Рев од 26. августа 2016. године у дијелу одлуке у којем је одлучено о накнади нематеријалне штете.

Укида се Пресуда Суда Босне и Херцеговине број С1 3 П 016991 16 Рев од 26. августа 2016. године у дијелу одлуке у којем је одлучено о накнади нематеријалне штете.

Предмет се враћа Суду Босне и Херцеговине који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Суду Босне и Херцеговине да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавјести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Петар Чивчић (у даљњем тексту: апелант) из Приједора, којег заступа Саван Зеџ, адвокат из Козарске Дубице, поднио је 18. новембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Суда Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Суд БиХ) број С1 3 П 016991 16 Рев од 26. августа 2016. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Суда БиХ и законског заступника тужене Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: тужена) затражено је 30. маја 2018. године да доставе одговор на апелацију.

3. Суд БиХ и законски заступник тужене су одговор на апелацију доставили 11. и 21. јуна 2018. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Пресудом Суда БиХ број С1 1 К 003365 09 Кри од 28. јуна 2012. године, која је потврђена Пресудом Апелационог одјељења Суда БиХ број С1 1 К 003365 12 Крж од 7. јуна 2013. године, апелант је ослобођен од оптужби да је починио кривично дјело злочин против човјечности из члана 172 Кривичног закона БиХ (у даљњем тексту: КЗБиХ). Апелант је током трајања кривичног поступка у периоду од 27. августа 2009. године до 28. јуна 2012. године када је донесена првостепена пресуда којом се апелант ослобађа од оптужбе и пушта на слободу (релевантни период двије године и 10 мјесеци или 1036 дана) провео у притвору.

6. Апелант је, поступајући у складу с одредбама члана 433 став 2 Закона о кривичном поступку БиХ (у даљњем тексту: ЗКПБиХ), 20. марта 2014. године Министарству правде БиХ поднио захтјев за накнаду штете због неоснованог лишења слободe, које га је 26. марта 2014. године обавјестило да неће одлучивати о наведеном захтјеву, па је апелант стекао право да поднесе тужбу ради накнаде штете у складу с одредбама члана 434 став 1 ЗКПБиХ.

7. Сходно томе, апелант је 19. августа 2014. године тужбом поднесеном Суду БиХ против тужене покренуо предметни парнични поступак ради накнаде штете. Коначно одређеним тужбеним захтјевом од 19. фебруара 2015. године апелант је тражио накнаду нематеријалне штете због неоснованог лишења слободe у износу од 250.000,00 КМ, те накнаду материјалне штете због умањења и губитка плата и умањења уплате обавезних доприноса Фонду за пензијско и инвалидско осигурање РС (у даљњем тексту: Фонд ПИОРС) и Фонду здравственог осигурања Републике Српске (у даљњем тексту: Фонд ЗОРС), трошкова апелантовог супруга у притвору, као и трошкова превоза апелантове супруге и сина приликом доласка апеланту у притвор, у износу од 64.924,42 КМ, уз накнаду трошкова поступка.

8. Пресудом Суда БиХ број С1 3 П 016991 15 П од 23. јула 2015. године тужена је обавезана да апеланту на име накнаде нематеријалне штете због неоснованог лишења слободe исплати износ од 85.000,00 КМ са законском затезном каматом, као и да му на име накнаде материјалне штете исплати износ од 50.789,74 КМ, и то по основу умањења и губитка плата и умањења уплате обавезних доприноса Фонду ЗОРС, трошкова апелантовог боравка у

притвору, док је дио апелантовог тужбеног захтјева за накнаду нематеријалне и материјалне штете преко досуђеног износа одбијен. Истом пресудом тужена је обавезана да апеланту исплати износ од 6.590,00 КМ на име накнаде трошкова парничног поступка.

9. У образложењу пресуде Суд БиХ се у односу на дио тужбеног захтјева који се односи на накнаду нематеријалне штете (накнада штете због неоснованог лишења слободе) позвао на одредбе члана 436 став 1 тачка а) ЗКПБиХ. Након што је цитирао садржај одредби наведеног члана, Суд БиХ је истакао да неосновано лишење слободе, као основ за накнаду штете, увијек постоји у ситуацији када лице којем је стављено на терет да је починило одређено кривично дјело не буде правоснажно осуђено за то кривично дјело, а у току кривичног поступка је било лишено слободе. Надаље, Суд БиХ је навео да је оцјеном проведених доказа, сходно одредбама члана 13 Закона о парничном поступку (у даљем тексту: ЗПП), неспорно утврђено да је апелант током трајања кривичног поступка провео у притвору укупно 1036 дана, дакле у релевантном периоду био је неосновано лишен слободе јер је правоснажном пресудом ослобођен од оптужби да је починио кривично дјело злочин против човјечности из члана 172 КЗБиХ, те да су на тај начин испуњене претпоставке одговорности за штету и услови за накнаду штете због неоснованог лишења слободе, прописани чланом 436 став 1 тачка а) ЗКПБиХ.

10. Одлучујући о висини накнаде на име нематеријалне штете, Суд БиХ се позвао на одредбе члана 200 ст. 1 и 2 Закона о облигационим односима (у даљем тексту: ЗОО), при чему је презентовао садржај наведене одредбе. Након што је детаљно анализирао критеријуме које је суд узео у обзир приликом одлучивања о висини накнаде нематеријалне штете (евентуалне физичке повреде током трајања притвора, степен претрпљених душевних болова због умањена животне активности, евентуалне повреде угледа, части, слободе или права личности, услови боравка у притворским јединицама, понашање притворских стражара и осталог особља, евентуалне вербалне увреде и постојаности физичких тортура), Суд БиХ је истакао да апелант у предметном поступку није предлагао нити изводио доказе на околност да је у току кривичног поступка и његовог боравка у притвору претрпио било какве физичке повреде, нити да је евентуално понашање притворских стражара и осталог особља било непрофесионално и понижавајуће у односу на апеланта или да је укупни боравак у притвору био понижавајући и противан апелантовим загарантованим људским правима, односно да је био ускраћен у остварењу својих права предвиђених релевантним прописима БиХ. При том, Суд БиХ је навео да је цијенио тежину и природу кривичног дјела (кривично дјело ратни злочин против човјечности) које је апеланту стављено на терет, као и чињеницу да је апелант ослобођен од оптужбе, имајући при том у виду налазе и мишљења вјештака медицинске и психијатријске струке, које је Суд БиХ прихватио у цијелости као стручне и објективне, цијенећи да су наведени вјештаци у својим налазима јасно и потпуно дали мишљење у којем интензитету су лишене слободе и притвор могли утицати на апелантово психичко здравље. Суд БиХ је такође навео да је приликом одлучивања о висини накнаде нематеријалне штете имао у виду и друге релевантне околности као што су "дужина трајања притвора, апелантова животна доб, породични односи и имовинско стање, те апелантов друштвени статус након укидања мјере притвора и прихваћеност у условима мјеста боравишта, као

и околност да вријеме проведено у притвору није утицало на његову професионалну каријеру јер је наставио рад на истом радном мјесту и код истог послодавца (МУПРС)".

11. Поред наведеног, Суд БиХ је навео да је цијенио и чињеницу да апелант није поставио захтјев за накнаду штете у складу с одредбама члана 437 ЗКПБиХ, којим се прописује могућност суда да по апелантовом захтјеву наложи објављивање у медијима саопштења о одлуци из које произлази неоснованост апелантовог лишења слободе.

12. Коначно, Суд БиХ је цијенећи све околности конкретног случаја закључио да износ од 85.000,00 КМ представља правичну накнаду апеланту на име нематеријалне штете, те је одбио дио апелантовог тужбеног захтјева преко досуђеног износа, сматрајући да је износ превисоко постављен и да није спојив с природом и сврхом овог вида новчане накнаде. Наиме, Суд БиХ је образложио да новчана накнада на име нематеријалне штете апеланту служи као сатисфакција за задовољење његовог осјећаја повријеђеног права, а никако за накнаду штете у новцу јер су објекат заштите код нематеријалне штете повријеђена добра која спадају у личну сферу оштећеног, тако да се у сфери оштећеног мора постићи сврха те накнаде, док се у сфери одговорног лица мора постићи ефекат који одговара сврси те накнаде. Захтјев за накнаду нематеријалне штете у виду задовољења не искључује право на захтјев за новчану накнаду нематеријалне штете под условом да је апеланту поред повреде права личности проузрокована штета у виду претрпљених физичких и душевних болова или страха и да интензитет и трајање тих видова штете оправдавају досуђивање накнаде.

13. Утврђујући основаност тужбеног захтјева за исплату накнаде на име материјалне штете у укупном износу од 50.789,74 КМ, Суд БиХ је истакао да је своју одлуку у овом дијелу тужбеног захтјева заснивао на налазу и мишљењу вјештака економске струке, којем је дао пуну вјеру цијенећи да га је сачинио стални судски вјештак за економска питања, из којег произлази да апеланту по основу неисплаћених плата у периоду суспензије припада право на накнаду у износу од 49.381,60 КМ, као и право на накнаду по основу мање обрачунатих и неплаћених доприноса Фонду ЗОРС у износу од 537,83 КМ. Истовремено је одбијен апелантов захтјев за исплату накнаде по основу мање обрачунатих и уплаћених доприноса Фонду ПИОРС у износу од 794,52 КМ као неоснован, што је Суд БиХ образложио на начин да је "на рочишту за главну расправу апелантов пуномоћник обавијестио суд да су уплаћени доприноси наведеном Фонду на апелантово име за цијели спорни период, а у прилогу су достављене и потврде о уплати".

14. На крају је Суд БиХ закључио да је апелант достављањем рачуна о телефонским позивима с телефона у КПЗ Источно Сарајево доказао основаност захтјева по основу трошкова боравка у притвору (употреба телефона у КПЗ Источно Сарајево), те је апеланту досудио накнаду по том основу у износу од 870,31 КМ.

15. Одлучујући о апелантовом захтјеву за накнаду трошкова превоза његове супруге и сина, који су настали приликом њиховог доласка у притворску посјету апеланту, Суд БиХ је закључио да апелант није доказао основаност свог захтјева у овом дијелу, те да се "ради о трошковима других лица која нису учествовала у поступку због чега тужилац (апелант) није активно легитимисан за постављање захтјева за накнаду штете по наведеном основу".

16. Одлуку о каматама Суд БиХ је донио примјеном одредаба члана 277 ЗОО-а, и то тако што је досудио камату

на износ на име накнаде нематеријалне штете почевши од дана доношења пресуде, па до исплате, а на име материјалне штете од доспијећа сваког појединачног износа.

17. Одлуку о трошковима поступка Суд БиХ је донио на основу релевантних одредаба члана 323 став 2, чл. 332 и 333 ЗПП, као и релевантних одредаба Тарифе о наградама и накнади трошкова за рад адвоката у вези са чланом 1 Закона о измјенама и допунама Закона о адвокатури ФБиХ ("Службени гласник БиХ" број 18/05).

18. Пресудом другостепеног вијећа Суда БиХ број С1 3 п 016991 15 Гж од 10. фебруара 2016. године апелантова жалба је дјелимично уважена и првостепена пресуда преиначена на начин да је тужена обавезана да Фонду ПИОРС на апелантово име уплати износ од 794,52 КМ за период прецизиран у изреци пресуде, те апеланту исплати износ од 7.356,00 КМ на име трошкова посјете супруге и сина апеланту у притворску јединицу. У преосталом одбијајућем дијелу на име накнаде нематеријалне и материјалне штете апелантова жалба је одбијена и првостепена пресуда потврђена. Истом пресудом жалба тужене је дјеломично усвојена и првостепена пресуда преиначена тако што је одбијен апелантов тужбени захтјев за исплату накнаде материјалне штете на име уплате обавезних доприноса Фонду ЗОРС за период прецизиран у изреци пресуде у износу од 595,79 КМ са законском затезном каматом на тај износ, док је у преосталом побијаном дијелу жалба тужене одбијена.

19. Након што је другостепено вијеће Суда БиХ утврдило да из проведених доказа неспорно произлази да је апелант у притвору неосновано провео 1036 дана јер је донесена ослобађајућа пресуда од 20. јуна 2012. године, која је потврђена пресудом од 7. јуна 2013. године, другостепено вијеће је закључило да је првостепени суд правилно поступио када је, позивајући се на одредбе члана 436 став 1 тачка а) ЗКП, утврдио да апеланту припада право на накнаду штете, те да је на потпуно и правилно утврђено чињенично стање правилно примјенио одредбе члана 200 ЗОО-а и апеланту досудио износ од 85.000,00 КМ на име накнаде нематеријалне штете. У вези с тим, другостепено вијеће Суда БиХ је истакло да нематеријална штета за душевне болове због неоснованог лишења слободе представља јединствен вид штете који обухвата све штетне посљедице нематеријалне штете везане уз личност оштећеног проистекле из неоснованог лишења слободе. У вези с тим, другостепено вијеће Суда БиХ је закључило да је "висина досуђене накнаде у износу од 85.000,00 КМ утврђена у складу с тежином и природом кривичног дјела за које је апелант био оптужен, временским трајањем лишења слободе, налазом и мишљењем вјештака медицинске и психијатријске струке којима је у цијелости поклоњена вјера, те другим релевантним околностима, као што су јавна експонираност случаја, апелантова животна доб, породичне прилике, као и чињеница да вријеме проведено у притвору у коначници није утицало на његову професионалну каријеру јер је апелант 15. октобра 2014. године поново наставио обављати послове на истом радном мјесту и код истог послодавца. Стога, другостепено вијеће Суда БиХ је закључило да је апеланту досуђени износ од 85.000,00 КМ на име накнаде нематеријалне штете примјерен и адекватан околностима конкретног случаја и значају повријеђеног добра и сходно одредбама члана 200 став 2 ЗОО-а није противан сврси којој накнада служи.

20. Другостепено вијеће Суда БиХ је надаље у вези с апелантовим жалбеним наводима истакло да је првостепени суд правилно поступио када је примјеном

одредаба члана 189 став 1 ЗОО-а досудио апеланту материјалну штету на име умањених и неисплаћених плата за период неоснованог лишења слободе и суспензије с посла. Међутим, другостепено вијеће је закључило да из проведених доказа неспорно произлази да апелантов послодавац није извршио уплату разлике доприноса Фонду ПИОРС за период апелантове суспензије с посла од 29. августа 2009. године до 16. априла 2010. године), те је првостепену пресуду у том дијелу преиначило и тужену обавезало да Фонду ПИОРС уплати износ од 794,52 КМ како је утврђено налазом и мишљењем вјештака економске струке.

21. У погледу апелантовог тужбеног захтјева за накнаду материјалне штете која се огледа у трошковима превоза апелантове супруге и сина који су настали као посљедица њиховог доласка у притворску посјету апеланту, другостепено вијеће Суда БиХ је закључило да се "ови трошкови могу посматрати као трошкови које је имао сам тужилац" (апелант). Стога, имајући у виду цијену карте на релацији Приједор – Добој и Приједор – Сарајево на дан 3. децембар 2014. године, другостепено вијеће је утврдило да је тужена дужна да исплати апеланту на име материјалне штете по основу трошкова превоза супруге и његовог сина износ од 7.375,00 КМ.

22. У односу на жалбене наводе тужене којима побива првостепену пресуду у дијелу којим је тужена обавезана да апеланту исплати накнаду на име материјалне штете због умањења уплате доприноса Фонду ЗОРС, другостепено вијеће је закључило да су они основани будући да апелант у току поступка није доказао да је изостанком уплате доприноса Фонду ЗОРС апеланту причињена штета због немогућности коришћења здравствене заштите. Поред тога, другостепено вијеће је истакло да је апелант својим захтјевом "тражио уплату разлике доприноса због умањене плате, а здравствена заштита није условљена висином плате".

23. Имајући у виду све наведено, другостепено вијеће Суда БиХ је примјеном одредаба члана 196 став 1 тачка 4 ЗПП преиначило првостепену пресуду, те је донијело одлуку као у изреци другостепене пресуде.

24. Одлучујући о ревизијама парничних странака, ревизионо вијеће Суда БиХ је Пресудом број С1 3 П 016991 16 Рев од 26. августа 2016. године апелантову ревизију одбило, док је ревизију тужене дјелимично усвојило, те другостепену пресуду преиначило тако да је одбијен апелантов захтјев за исплату накнаде на име материјалне штете која се односи на трошкове посјете супруге и сина апеланту у износу од 7.356,00 КМ са законском затезном каматом. У преосталом дијелу ревизија тужене је одбијена као неоснована.

25. У образложењу пресуде ревизионо вијеће је у односу на апелантове ревизионе наводе којима указује да нижестепени судови нису правилно одмјерили висину накнаде на име нематеријалне штете закључило да су нижестепени судови дали одређене разлоге који оправдавају досуђени износ накнаде од 85.000,00 КМ у смислу одредбе члана 200 ЗОО-а. Наиме, ревизионо вијеће је истакло да "нематеријална штета за душевне болове због неоснованог лишења слободе представља јединствен вид штете који обухвата све штетне посљедице за које се оштећеном досуђује један износ накнаде, при чијем одмјеравању суд узима у обзир све релевантне околности везане за личност оштећеног проистекле из неоснованог лишења слободе. Сходно наведеном, ревизионо вијеће Суда БиХ сматра да је износ од 85.000,00 КМ на име досуђене накнаде нематеријалне штете, супротно

апелантовим ревизионим наводима, утврђен правилном оцјеном изведених доказа чији садржај је наведен у образложењу првостепене пресуде, а посебно оцјеном налаза и мишљења вјештака медицинске струке и психијатријске струке којима су неспорно утврђени здравствени поремећаји код апеланта, те да су одређене болести (упала слузнице једњака и упала дванаестопалачног цријева) настале као посљедица стреса који је апелант доживио због неоснованог лишења слободе. Ревизионо вијеће Суда БиХ је закључило да су нижестепени судови у цијелости поклонили вјеру налазима и мишљењу вјештака медицинске и психијатријске струке који су и према оцјени тог вијећа објективни и урађени по правилима струке и науке.

26. Такође, ревизионо вијеће Суда БиХ је закључило да другостепена одлука садржи детаљно образложење разлога којима су се нижестепени судови руководили приликом одмјеравања висине накнаде нематеријалне штете јер накнада нематеријалне штете није циљ, већ средство којим оштећени задовољавање потреба не би могао подмирити, олакшава себи живот и чинећи га подношљивим ублажава душевну бол коју подноси". Стога, цијенећи утврђене чињенице и околности (о чему се ревизионо вијеће изјаснило на стр. 7 образложења), ревизионо вијеће је закључило да апелант има право на накнаду нематеријалне штете, те да је досуђени износ накнаде од 85.000,00 КМ у складу с утврђеним околностима конкретног случаја сходно одредбама члана 200 став 2 ЗОО-а.

27. У вези с ревизионим приговорима тужене којим оспорава другостепену пресуду у дијелу којим је тужена обавезана да апеланту накнади материјалну штету у износу од 7.356,00 КМ на име трошкова превоза његове супруге и сина, који су настали као посљедица њиховог доласка у посјету апеланту док је био у притвору, ревизионо вијеће Суда БиХ је закључило да су наведени приговори тужене основани будући да апелант "нити једним проведеним доказом није доказао висину досуђене накнаде, односно није доказао у чему се огледа материјална штета коју је апелант лично претрпио". Стога, ревизионо вијеће Суда БиХ је закључило да није основан апелантов захтјев за накнаду материјалне штете по наведеном основу.

28. С обзиром на наведено, ревизионо вијеће Суда БиХ је донијело одлуку као у изреци пресуде сходно одредбама чл. 215 и 217 ЗПП.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

29. Апелант сматра да је ревизионом пресудом Суда БиХ повријеђено његово право на правично суђење из члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана II(3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Апелант сматра да су наведена права повријеђена због произвољне оцјене изведених доказа, те погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, као и погрешне примјене материјалног права. Апелант указује да накнада на име нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе није правично досуђена јер су судови произвољно цијенили проведене доказе, а посебно налаз и мишљење вјештака медицинске струке из којег произлази да је апеланту "физичко здравље трајно и неповратно оштећено с изузетно опасним посљедицама у будућности". У вези с тим, апелант указује да је "налазом и мишљењем вјештака

медицинске струке др Милана Срдића, који је свој налаз детаљно образложио на рочишту за главну расправу од 19. фебруара 2015. године, неспорно утврђено постојање хроничних органских обољења тужиоца (апеланта), а узрок тих обољења је боравак тужиоца (апеланта) у притвору". Апелант сматра да нису у довољној мјери цијењене и друге околности овог вида накнаде штете, као што су тежина оптужби, период у којем је неосновано био у притвору, породичне прилике, као и друге релевантне околности које су од значаја за правилну примјену одредаба члана 200 ЗОО-а, што указује да утврђена висина накнаде за овај вид штете не представља правичну сатисфакцију, сходно тежини оптужби и трајању притвора.

30. Апелант, такође, сматра да је и ревизиона одлука у дијелу којим је одбијен апелантов захтјев за накнаду материјалне штете која се огледа у трошковима превоза апелантове супруге и сина који су настали као посљедица њиховог доласка у посјету апеланту у притворску јединицу заснована на произвољној оцјени доказа, наводећи да његова супруга с платом од 400,00 КМ коју је имала у периоду када је апелант боравио у притвору није могла финансирати ниједну посјету апеланту, већ је једва издржавала себе и њиховог млдб. сина, тако да су јој новац за посјете апеланту давали апелантови рођаци и пријатељи.

б) Одговор на апелацију

31. Суд БиХ је у одговору на апелацију навео да је оспореном пресудом потпуно и правилно утврђено чињенично стање и правилно примјењено материјално право због чега нису повријеђена апелантова уставна права на која се неосновано позвао. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

32. Тужена је у одговору на апелацију навела да је Суд БиХ апеланту досудио накнаду на име нематеријалне штете примјењујући опште принципе у погледу висине накнаде штете, у складу са чланом 200 ЗОО-а. Оспорена пресуда садржи потпуна и јасна образложења, а сам поступак пружио је странкама потпуно и правично суђење. Чланом 436 ЗКП таксативно је одређено којим лицима припада право на накнаду штете, те сматра да је правилна одлука у дијелу тужбеног захтјева за накнаду материјалне штете, на име трошкова посјета супруге и сина апеланту у притворску јединицу. Предложено је да се апелација одбије као неоснована.

V. Релевантни прописи

33. **Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине** ("Службене новине БиХ" бр. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09 и 72/13) у релевантном дијелу гласи:

Члан 434.

Подношење тужбе надлежном суду за накнаду штете
(1) *Ако захтјев за накнаду штете не буде усвојен или по њему надлежно министарство Босне и Херцеговине не донесе одлуку у року од три мјесеца од дана подношења захтјева, оштећени може код надлежног суда поднијети тужбу за накнаду штете.*

[...]

Члан 436.

Остала лица којима припада право на накнаду штете
(1) *Право на накнаду штете припада:*
а) *лицу које је било у притвору, а није дошло до покретања кривичног поступка или је поступак обустављен или је правоснажном пресудом ослобођено од оптужбе или је оптужба одбијена,*

б) лицу које је издржавало казну лишења слободe, а поводом понављања кривичног поступка изречена му је казна лишења слободe у краћем трајању од казне коју је издржало или му је изречена кривичноправна санкција која се не састоји у лишењу слободe или је оглашено кривим а ослобођено од казне,

ц) лицу које је усљед погрешке или незаконитог рада органа неосновано лишено слободe или је задржано дуже у притвору или установи за издржавање казне или мјере,

д) лицу које је у притвору провело дуже него што траје казна затвора на коју је осуђено.

(2) Лицу које је лишено слободe без законског основа, припада право на накнаду штете ако му није одређен притвор, нити му је вријеме за које је лишено слободe урачунато у изречену казну за кривично дјело или за прекршај.

(4) У поступку за накнаду штете, у случајевима из ст. 1. и 2. овог члана, сходно ће се примјењивати одредбе ове главе.

[...]

34. **Кривични закон Босне и Херцеговине** ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08 и 58/08, 12/09, 16/09 и 93/09) у релевантном дијелу гласи:

Члан 42а.

Замјена казне затвора

(1) Изречена казна затвора до једне године ће се на захтјев осуђеног замјенити новчаном казном која се плаћа у једнократном износу у року до 30 дана.

(2) Казна затвора замјењује се новчаном казном тако што се сваки дан изречене казне затвора изједначава с једним дневним износом новчане казне или са 100 КМ ако се новчана казна утврђује у одређеном износу.

35. **Закон о облигационим односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 и "Службени лист РБиХ бр. 2/92, 13/93 и 13/94) у релевантном дијелу гласи:

Члан 155.

Штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њезина повећања (измакла корист), а и доношење другог физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета).

Члан 189.

(1) Оштећеник има право како на накнаду обичне штете, тако и на накнаду измакле користи.

(2) Висина накнаде штете одређује се према цијенама у вријеме доношења судске одлуке, изузев случаја кад закон наређује што друго.

Члан 200.

(1) За претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повредe угледа, части, слободe или права личности, смрти блиског лица као и за страх суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству.

(2) Приликом одлучивања о захтјеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд ће водити рачуна о значају повријеђеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

36. **Закон о парничном поступку пред Судом Босне и Херцеговине** ("Службене новине БиХ" бр. 36/04, 84/07 и 58/13) у релевантном дијелу гласи:

Члан 12.

(1) Странке су дужне изнијети све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и изводити доказе којима се утврђују те чињенице.

Члан 13.

Које ће чињенице узети као доказане одлучује Суд на основу слободне оцјене доказа. Суд ће савјесно и брижљиво цијенити сваки доказ посебно и све доказе заједно.

Члан 90.

(1) Свака странка дужна је доказати чињенице на којима заснива свој захтјев.

(2) Суд ће слободном оцјеном доказа утврдити чињенице на основу којих ће донијети одлуку.

VI. Допустивост

37. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

38. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

39. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Суда БиХ број С1 3 П 016991 16 Рев од 26. августа 2016. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 19. септембра 2016. године, а апелација је поднесена 18. новембра 2016. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

40. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

41. Апелант побија наведену пресуду тврдећи да су том пресудом повријеђена његова права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана I Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

42. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободe из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) *Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.*

43. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом.

44. У конкретном случају поступак који је апелант водио пред редовним судовима односио се на накнаду штете. Према пракси Уставног суда: "Право на накнаду штете у траженом износу представља право приватног карактера и, као такво, грађанско право на које се примјењују стандарди правичног суђења." (види Уставни суд, Одлука број АП 428/04 од 23. марта 2005. године, став 22, објављена у "Службеном гласнику БиХ" број 32/05).

45. Уставни суд указује да, према пракси Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене позитивноправних прописа (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допуствости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли је, евентуално, дошло до повреде или занемаривања уставних права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминациона.

46. Уставни суд се, дакле, према наведеном ставу, може изузетно, када оцијени да је у одређеном поступку редовни суд произвољно поступао како у утврђивању чињеница тако и у примјени релевантних позитивноправних прописа (види Уставни суд, Одлука број АП 311/04 од 22. априла 2005. године, став 26), упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примјенили позитивноправне прописе. У контексту наведеног, Уставни суд подсјећа и да је у више својих одлука указао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број АП 1293/05 од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље). Имајући у виду наведено, Уставни суд ће у конкретном случају, с обзиром на питања која апелација покреће, испитати да ли је оспорена одлука Суда БиХ заснована на произвољној примјени релевантних одредаба материјалног права.

47. Имајући у виду суштину апелантовог тужбеног захтјева, дакле заштиту права на част и углед због неоснованог лишавања слободе и из тога проистеклог права на накнаду штете, Уставни суд констатује да је предмет грађанскоправне природе, па је члан 6 став 1 Европске конвенције примјењив у конкретном случају. Стога, Уставни суд мора испитати да ли је поступак пред редовним судовима био правичан онако како то захтијевају члан II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члан 6 став 1 Европске конвенције.

48. Уставни суд подсјећа да је у својој досадашњој пракси разматрао готово идентично чињенично и правно питање у предмету АП 754/14 (види Уставни суд, Одлука о допуствости и меритуму број АП 754/14 од 31. марта 2017. године, доступна на интернет страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). Будући да предметна апелација покреће слично чињенично и правно питање, Уставни суд

ће у наставку образложења подсјетити на кључне дијелове из цитиране одлуке.

49. Дакле, Уставни суд је у цитираној одлуци, између осталог, подсјетио да је његова надлежност одређена Уставом Босне и Херцеговине као и ограничењима (кочницама) које је Уставни суд развио кроз своју праксу. Једно од таквих ограничења (кочница) принципијелан је став Уставног суда да не испитује чињенице које су утврдили редовни судови. Међутим, тај став није апсолутан с обзиром на то да пракса Уставног суда у том правцу допушта изузетке у случајевима када су релевантне чињенице утврђене "очигледно произвољно". Оправдање за наведени изузетак Уставни суд налази у чињеници да "произвољност" односно "арбитрарност или самовоља" не може бити у складу с принципима из Устава Босне и Херцеговине, упркос томе што утврђивање релевантних чињеница спада у основну надлежност редовних судова. Дакле, наведени изузетак је потребан да би се могла поправити одлука која је потенцијално неуставна. Овај изузетак се мора крајње опрезно примјењивати, али не смије постати апсолутно правило јер би то у коначници представљало редукуцију уставних права.

50. Уставни суд је у цитираној одлуци, имајући у виду и ставове Европског суда заузете у предмету *Tolstoy Miloslavsky против Уједињеног Краљевства* (види Европски суд, *Tolstoy Miloslavsky против Уједињеног Краљевства*, апликација број 18139/91 од 13. јула 1995. године) у којој се Европски суд, осим суштине захтјева из члана 10 Европске конвенције, дакле права на слободу изражавања, бавио примјењивошћу члана 6 став 1 Европске конвенције у контексту досуђене накнаде нематеријалне штете, закључио да се Уставни суд може, у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције, упустити у расправљање досуђене накнаде штете с аспекта њене пропорционалности, и то у односу на елементе из којих се формира новчана накнада као правична задовољштина за неосновано лишење слободе, имајући при том у виду да се тај износ накнаде штете "утврђује на основу специфичних околности сваког конкретног случаја", дакле и овог, на бази елемената из којих се формира новчана накнада без уласка у њену висину, односно њен обим.

51. Коначно, Уставни суд је у цитираној одлуци, имајући у виду изнесене ставове у контексту кључних апелационих приговора, оцијенио да је Суд БиХ у жалбеном и ревизионом поступку пропустио да износ досуђене нематеријалне штете доведе у контекст материјалног права у погледу специфичних околности које се тичу апеланта (јасно наведених у првостепеној пресуди) и у вези с тим контекст захтјева пропорционалности, дакле нематеријалних вриједности које се тичу апеланта као људског бића, а затим као припадника одређене друштвене заједнице, и то с његовог грађанскоправног аспекта, па произлази закључак да је износ нематеријалне штете због повреде части и угледа произашле због неоснованог лишења слободе у околностима конкретног случаја произвољно одмјерен, конкретно, пропуштањем довођења у везу специфичних околности (сваког појединог случаја) и у вези с тим пропорционалности (тачка 31 Одлуке).

52. Када је ријеч о самој суштини угледа, Уставни суд подсјећа да, према пракси Европског суда, право појединца на углед представља елемент његовог "приватног живота" заштићеног чланом 8 Европске конвенције (види Европски суд, *Chaivu и други против Француске*, број 64915/01, став 70, ECHR 2004-VI, *Pfeifer против Аустрије*, број 12556/03, став 38, ECHR 2007-XII, и *Petrina против Румуније*, пресуда од 14. октобра 2008. године, представка број

78060/01, став 28), што представља вриједност чију заштиту не треба доводити у питање. Приликом појмовног одређења части и угледа, Уставни суд истиче да се свака људска индивидуа одликује тим категоријама које су саставни и неодвојиви дио њене личности. Част се најчешће дефинише као скуп нематеријалних вриједности које човјек посједује као људско биће и као припадник одређене друштвене заједнице, а стиче се рођењем. С друге стране, о угледу се најчешће говори као о другој страни части, тзв. вањској части, која подразумијева уважавање које човјек има у друштвеној заједници. На тај начин одређени, част и углед представљају неодвојиве категорије које се могу посматрати с различитих аспеката, па и с аспекта њихове грађанскоправне заштите (види Уставни суд, Одлука о допуствости и меритуму број *АП 2814/13* од 20. априла 2016. године, став 42, доступна на www.ustavnisud.ba).

53. Доводећи наведено у везу с предметним случајем, Уставни суд запажа да је ревизионо вијеће Суда БиХ приликом разматрања апелантових ревизионих приговора, који су суштински идентични овим из апелације, утврдило да они нису основани јер су нижестепени судови приликом одмјеравања овог вида штете у довољној мјери оцијенили специфичне околности конкретног случаја, као што су тежина кривичне оптужбе, дужина трајања притвора, налаз и мишљење вјештака, апелантова животна доб, његове породичне околности и сл. оцијенивши да износ од 85.000,00 КМ представља правичну сатисфакцију за претрпљене душевне болове, те да је правилно примјењена одредба члана 200 ЗОО-а. Уставни суд запажа да је ревизионо вијеће Суда БиХ до таквог закључка дошло на основу слободне судијске процјене, и то поновном анализом релевантних околности конкретног случаја које су наведене у образложењу пресуде. Уставни суд, исто тако, запажа да је ревизионо вијеће Суда БиХ подсјетило на то да се штета код овог вида нематеријалне штете огледа у субјективном трпљењу несумњиво тешких душевних болова (породичне прилике), те навео да управо наведене субјективне околности представљају основ за досуђену накнаду штете ради могућег успостављања равнотеже у поремећеном субјективном стању оштећеног.

54. У вези с образложењем ревизионог вијећа Суда БиХ, Уставни суд, прије свега, запажа да је апелант и у ревизији посебно указао да приликом одмјеравања висине накнаде нематеријалне штете у поступку нижестепених судова није у довољној мјери оцијена дужина трајања притвора, тежина оптужби, чињеница да је апелант ослобођен оптужби, те његове породичне прилике, одвојеност од породице дужи период, реакције средине и сл., што све наведено, према апелантовој оцјени, треба узети у обзир приликом примјене члана 200 ЗОО-а. Апелант и у апелацији тврди да ни ревизионо вијеће Суда БиХ ове околности није у довољној мјери оцијенило приликом одмјеравања висине штете. У вези с тим, Уставни суд запажа да је неспорно утврђено да је апелант провео у притвору двије године и десет мјесеци (1036 дана), што заиста представља дуг период, затим да је био оптужен за кривично дјело злочин против човјечности, које спада у групу најтежих кривичних дјела, за које је правоснажно ослобођен од оптужби, затим да је прије притварања обављао изузетно одговорне послове за које мора постојати повјерење грађана.

55. У вези с апелантовим приговорима, Уставни суд подсјећа на то да, сходно заузетом правном ставу редовних судова на подручју Босне и Херцеговине (оријентациони критеријуми за утврђивање висине правичне новчане

накнаде нематеријалне штете које је усвојио Врховни суд Федерације БиХ од 27. јануара 2016. године) "душевни болови због неоснованог лишења слободе представљају јединствен вид штете који обухвата све штетне последице нематеријалне штете везане за личност оштећеног проистекле из неоснованог лишења слободе. Уставни суд запажа да се за овај вид штете досуђује један износ накнаде, а да суд приликом одмјеравања висине накнаде узима у обзир све околности случаја (углед који је оштећени раније уживао у својој средини, однос средине према њему послје осуде, односно лишења слободе и све друге околности које су утицале на природу, тежину и трајање психичких болова)".

56. Имајући у виду све наведено, те полазећи од наведених стандарда на које је указао и апелант, те подржавајући праксу Уставног суда заузету у предмету *АП 754/14*, Уставни суд сматра да у конкретном случају наведени стандарди нису примјењени приликом одмјеравања висине накнаде нематеријалне штете. Уставни суд сматра да је ревизионо вијеће Суда БиХ пропустило да износ досуђене накнаде доведе у контекст материјалног права у погледу специфичних околности које се тичу апеланта и захтјева пропорционалности, те закључује да је износ нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе у околностима конкретног случаја произвољно одмјерен.

57. Сходно наведеном, Уставни суд сматра да је у конкретном случају дошло до арбитражног одређивања износа накнаде нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе, што је имало за последицу кршење апелантовог права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Остали наводи

58. У погледу навода о повреди права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, Уставни суд запажа да се наводи о кршењу овог права, у суштини, односе на погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање и погрешну примјену права, што је Уставни суд већ образложио у претходним тачкама ове одлуке утврђујући дјелимичну основаност истакнутих приговора, па сходно томе Уставни суд сматра да није потребно посебно испитивати апелационе наводе и у контексту кршења права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

VIII. Закључак

59. Уставни суд закључује да постоји кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када је арбитражно одређен износ на име накнаде нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе.

60. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

61. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4364/16**, rješavajući apelaciju **Petra Čivčića**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine,

člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik

Mato Tadić, potpredsjednik

Mirsad Čeman, potpredsjednik

Valerija Galić, sutkinja

Miodrag Simović, sudija

Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 6. decembra 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Petra Čivčića**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u odnosu na Presudu Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. augusta 2016. godine u dijelu odluke u kojem je odlučeno o naknadi nematerijalne štete.

Ukida se Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. augusta 2016. godine u dijelu odluke u kojem je odlučeno o naknadi nematerijalne štete.

Predmet se vraća Sudu Bosne i Hercegovine koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Sudu Bosne i Hercegovine da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Petar Čivčić (u daljnjem tekstu: apelant) iz Prijedora, kojeg zastupa Savan Zec, advokat iz Kozarske Dubice, podnio je 18. novembra 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. augusta 2016. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i zakonskog zastupnika tužene Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: tužena) zatraženo je 30. maja 2018. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Sud BiH i zakonski zastupnik tužene su odgovor na apelaciju dostavili 11. i 21. juna 2018. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Suda BiH broj S1 1 K 003365 09 Kri od 28. juna 2012. godine, koja je potvrđena Presudom Apelacionog odjeljenja Suda BiH broj S1 1 K 003365 12 Krž od 7. juna 2013. godine, apelant je oslobođen od optužbi da je počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. Krivičnog zakona BiH (u daljnjem tekstu: KZBiH). Apelant je tokom trajanja krivičnog postupka u periodu od 27. augusta 2009. godine do 28. juna 2012. godine kada je donesena prvostepena presuda kojom se apelant oslobađa od optužbe i pušta na

slobodu (relevantni period dvije godine i 10 mjeseci ili 1036 dana) proveo u pritvoru.

6. Apelant je, postupajući u skladu s odredbama člana 433. stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH (u daljnjem tekstu: ZKPBiH), 20. marta 2014. godine Ministarstvu pravde BiH podnio zahtjev za naknadu štete zbog neosnovanog lišenja slobode, koje ga je 26. marta 2014. godine obavijestilo da neće odlučivati o navedenom zahtjevu, pa je apelant stekao pravo da podnese tužbu radi naknade štete u skladu s odredbama člana 434. stav 1. ZKPBiH.

7. Shodno tome, apelant je 19. augusta 2014. godine tužbom podnesenom Sudu BiH protiv tužene pokrenuo predmetni parnični postupak radi naknade štete. Konačno opredijeljenim tužbenim zahtjevom od 19. februara 2015. godine apelant je tražio naknadu nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode u iznosu od 250.000,00 KM, te naknadu materijalne štete zbog umanjnja i gubitka plaća i umanjnja uplate obaveznih doprinosa Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje RS (u daljnjem tekstu: Fond PIORS) i Fondu zdravstvenog osiguranja Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Fond ZORS), troškova apelantovog boravka u pritvoru, kao i troškova prijevoza apelantove supruge i sina prilikom dolaska apelantu u pritvor, u iznosu od 64.924,42 KM, uz naknadu troškova postupka.

8. Presudom Suda BiH broj S1 3 P 016991 15 P od 23. jula 2015. godine tužena je obavezana da apelantu na ime naknade nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode isplati iznos od 85.000,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom, kao i da mu na ime naknade materijalne štete isplati iznos od 50.789,74 KM, i to po osnovu umanjnja i gubitka plaća i umanjnja uplate obaveznih doprinosa Fondu ZORS, troškova apelantovog boravka u pritvoru, dok je dio apelantovog tužbenog zahtjeva za naknadu nematerijalne i materijalne štete preko dosuđenog iznosa odbijen. Istom presudom tužena je obavezana da apelantu isplati iznos od 6.590,00 KM na ime naknade troškova parničnog postupka.

9. U obrazloženju presude Sud BiH se u odnosu na dio tužbenog zahtjeva koji se odnosi na naknadu nematerijalne štete (naknada štete zbog neosnovanog lišenja slobode) pozvao na odredbe člana 436. stav 1. tačka a) ZKPBiH. Nakon što je citirao sadržaj odredbi navedenog člana, Sud BiH je istakao da neosnovano lišenje slobode, kao osnov za naknadu štete, uvijek postoji u situaciji kada osoba kojoj je stavljeni na teret da je počinila određeno krivično djelo ne bude pravosnažno osuđena za to krivično djelo, a u toku krivičnog postupka je bila lišena slobode. Nadalje, Sud BiH je naveo da je ocjenom provedenih dokaza, shodno odredbama člana 13. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), nesporno utvrđeno da je apelant tokom trajanja krivičnog postupka proveo u pritvoru ukupno 1036 dana, dakle u relevantnom periodu bio je neosnovano lišen slobode jer je pravosnažnom presudom oslobođen od optužbi da je počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. KZBiH, te da su na taj način ispunjene pretpostavke odgovornosti za štetu i uvjeti za naknadu štete zbog neosnovanog lišenja slobode, propisani članom 436. stav 1. tačka a) ZKPBiH.

10. Odlučujući o visini naknade na ime nematerijalne štete, Sud BiH se pozvao na odredbe člana 200. st. 1. i 2. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), pri čemu je prezentirao sadržaj navedene odredbe. Nakon što je detaljno analizirao kriterije koje je sud uzeo u obzir prilikom odlučivanja o visini naknade nematerijalne štete (eventualne fizičke povrede tokom trajanja pritvora, stepen pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjnja životne aktivnosti, eventualne povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, uvjeti boravka u pritvorskim jedinicama, ponašanje pritvorskih stražara i

ostalog osoblja, eventualne verbalne uvrede i postojanosti tjelesnih tortura), Sud BiH je istakao da apelant u predmetnom postupku nije predlagao niti izvodio dokaze na okolnost da je u toku krivičnog postupka i njegovog boravka u pritvoru pretrpio bilo kakve fizičke povrede, niti da je eventualno ponašanje pritvorskih stražara i ostalog osoblja bilo neprofesionalno i ponižavajuće u odnosu na apelanta ili da je ukupni boravak u pritvoru bio ponižavajući i protivan apelantovim zagarantiranim ljudskim pravima, odnosno da je bio uskraćen u ostvarenju svojih prava predviđenih relevantnim propisima BiH. Pri tom, Sud BiH je naveo da je cijenio težinu i prirodu krivičnog djela (krivično djelo ratni zločin protiv čovječnosti) koje je apelantu stavljeno na teret, kao i činjenicu da je apelant oslobođen od optužbe, imajući pritom u vidu nalaze i mišljenja vještaka medicinske i psihijatrijske struke, koje je Sud BiH prihvatio u cijelosti kao stručne i objektivne, cijeneći da su navedeni vještaci u svojim nalazima jasno i potpuno dali mišljenje u kojem intenzitetu su lišenje slobode i pritvoru mogli utjecati na apelantovo psihičko zdravlje. Sud BiH je također naveo da je prilikom odlučivanja o visini naknade nematerijalne štete imao u vidu i druge relevantne okolnosti kao što su "dužina trajanja pritvora, apelantova životna dob, porodični odnosi i imovinsko stanje, te apelantov društveni status nakon ukidanja mjere pritvora i prihvaćenost u uvjetima mjesta boravišta, kao i okolnost da vrijeme provedeno u pritvoru nije utjecalo na njegovu profesionalnu karijeru jer je nastavio rad na istom radnom mjestu i kod istog poslodavca (MUPRS)".

11. Pored navedenog, Sud BiH je naveo da je cijenio i činjenicu da apelant nije postavio zahtjev za naknadu štete u skladu s odredbama člana 437. ZKPBiH, kojim se propisuje mogućnost suda da po apelantovom zahtjevu naloži objavljivanje u medijima saopćenja o odluci iz koje proizlazi neosnovanost apelantovog lišenja slobode.

12. Konačno, Sud BiH je cijeneći sve okolnosti konkretnog slučaja zaključio da iznos od 85.000,00 KM predstavlja pravičnu naknadu apelantu na ime nematerijalne štete, te je odbio dio apelantovog tužbenog zahtjeva preko dosuđenog iznosa, smatrajući da je iznos previsoko postavljen i da nije spojiv s prirodom i svrhom ovog vida novčane naknade. Naime, Sud BiH je obrazložio da novčana naknada na ime nematerijalne štete apelantu služi kao satisfakcija za zadovoljenje njegovog osjećaja povrijeđenog prava, a nikako za naknadu štete u novcu jer su objekt zaštite kod nematerijalne štete povrijeđena dobra koja spadaju u ličnu sferu oštećenog, tako da se u sferi oštećenog mora postići svrha te naknade, dok se u sferi odgovorne osobe mora postići efekt koji odgovara svrsi te naknade. Zahtjev za naknadu nematerijalne štete u vidu zadovoljenja ne isključuje pravo na zahtjev za novčanu naknadu nematerijalne štete pod uvjetom da je apelantu pored povrede prava ličnosti prouzrokovana šteta u vidu pretrpljenih fizičkih i duševnih bolova ili straha i da intenzitet i trajanje tih vidova štete opravdavaju dosuđivanje naknade.

13. Utvrđujući osnovanost tužbenog zahtjeva za isplatu naknade na ime materijalne štete u ukupnom iznosu od 50.789,74 KM, Sud BiH je istakao da je svoju odluku u ovom dijelu tužbenog zahtjeva zasnovao na nalazu i mišljenju vještaka ekonomske struke, kojem je dao punu vjeru cijeneći da ga je sačinio stalni sudski vještak za ekonomska pitanja, iz kojeg proizlazi da apelantu po osnovu neisplaćenih plaća u periodu suspenzije pripada pravo na naknadu u iznosu od 49.381,60 KM, kao i pravo na naknadu po osnovu manje obračunatih i neuplaćenih doprinosa Fondu ZORS u iznosu od 537,83 KM. Istovremeno je odbijen apelantov zahtjev za isplatu naknade po osnovu manje obračunatih i uplaćenih doprinosa Fondu PIORS u iznosu od 794,52 KM kao neosnovan, što je Sud BiH obrazložio na način da je "na ročištu za glavnu raspravu

apelantov punomoćnik obavijestio sud da su uplaćeni doprinosi navedenom Fondu na apelantovo ime za cijeli sporni period, a u prilogu su dostavljene i potvrde o uplati".

14. Na kraju je Sud BiH zaključio da je apelant dostavljanjem računa o telefonskim pozivima s telefona u KPZ Istočno Sarajevo dokazao osnovanost zahtjeva po osnovu troškova boravka u pritvoru (upotreba telefona u KPZ Istočno Sarajevo), te je apelantu dosudio naknadu po tom osnovu u iznosu od 870,31 KM.

15. Odlučujući o apelantovom zahtjevu za naknadu troškova prijevoza njegove supruge i sina, koji su nastali prilikom njihovog dolaska u pritvorsku posjetu apelantu, Sud BiH je zaključio da apelant nije dokazao osnovanost svog zahtjeva u ovom dijelu, te da se "radi o troškovima drugih osoba koje nisu učestvovala u postupku zbog čega tužilac (apelant) nije aktivno legitimiran za postavljanje zahtjeva za naknadu štete po navedenom osnovu".

16. Odluku o kamatama Sud BiH je donio primjenom odredaba člana 277. ZOO-a, i to tako što ju je dosudio na iznos na ime naknade nematerijalne štete počevši od dana donošenja presude, pa do isplate, a na ime materijalne štete od dospjeća svakog pojedinačnog iznosa.

17. Odluku o troškovima postupka Sud BiH je donio na osnovu relevantnih odredaba člana 323. stav 2, čl. 332. i 333. ZPP, kao i relevantnih odredaba Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad advokata u vezi sa članom 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o advokaturi FBiH ("Službeni glasnik BiH" broj 18/05).

18. Presudom drugostepenog vijeća Suda BiH broj S1 3 p 016991 15 Gž od 10. februara 2016. godine apelantova žalba je djelimično uvažena i prvostepena presuda preinačena na način da je tužena obavezana da Fondu PIORS na apelantovo ime uplati iznos od 794,52 KM za period preciziran u izreci presude, te apelantu isplati iznos od 7.356,00 KM na ime troškova posjete supruge i sina apelantu u pritvorsku jedinicu. U preostalom odbijajućem dijelu na ime naknade nematerijalne i materijalne štete apelantova žalba je odbijena i prvostepena presuda potvrđena. Istom presudom žalba tužene je djelomično usvojena i prvostepena presuda preinačena tako što je odbijen apelantov tužbeni zahtjev za isplatu naknade materijalne štete na ime uplate obaveznih doprinosa Fondu ZORS za period preciziran u izreci presude u iznosu od 595,79 KM sa zakonskom zateznom kamatom na taj iznos, dok je u preostalom pobijanom dijelu žalba tužene odbijena.

19. Nakon što je drugostepeno vijeće Suda BiH utvrdilo da iz provedenih dokaza nesporno proizlazi da je apelant u pritvoru neosnovano proveo 1036 dana jer je donesena oslobađajuća presuda od 20. juna 2012. godine, koja je potvrđena presudom od 7. juna 2013. godine, drugostepeno vijeće je zaključilo da je prvostepeni sud pravilno postupio kada je, pozivajući se na odredbe člana 436. stav 1. tačka a) ZKP, utvrdio da apelantu pripada pravo na naknadu štete, te da je na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje pravilno primijenio odredbe člana 200. ZOO-a i apelantu dosudio iznos od 85.000,00 KM na ime naknade nematerijalne štete. U vezi s tim, drugostepeno vijeće Suda BiH je istaklo da nematerijalna šteta za duševne bolove zbog neosnovanog lišenja slobode predstavlja jedinstven vid štete koji obuhvata sve štetne posljedice nematerijalne štete vezane uz ličnost oštećenog proistekle iz neosnovanog lišenja slobode. U vezi s tim, drugostepeno vijeće Suda BiH je zaključilo da je "visina dosuđene naknade u iznosu od 85.000,00 KM utvrđena u skladu s težinom i prirodom krivičnog djela za koje je apelant bio optužen, vremenskim trajanjem lišenja slobode, nalazom i mišljenjem vještaka medicinske i psihijatrijske struke kojima je u cijelosti poklonjena vjera, te drugim relevantnim

okolnostima, kao što su javna eksponiranost slučaja, apelantova životna dob, porodične prilike, kao i činjenica da vrijeme provedeno u pritvoru u konačnici nije utjecalo na njegovu profesionalnu karijeru jer je apelant 15. oktobra 2014. godine ponovo nastavio obavljati poslove na istom radnom mjestu i kod istog poslodavca. Stoga, drugostepeno vijeće Suda BiH je zaključilo da je apelantu dosuđeni iznos od 85.000,00 KM na ime naknade nematerijalne štete primjeren i adekvatan okolnostima konkretnog slučaja i značaju povrijeđenog dobra i shodno odredbama člana 200. stav 2. ZOO-a nije protivan svrsi kojoj naknada služi.

20. Drugostepeno vijeće Suda BiH je nadalje u vezi s apelantovim žalbenim navodima istaklo da je prvostepeni sud pravilno postupio kada je primjenom odredaba člana 189. stav 1. ZOO-a dosudio apelantu materijalnu štetu na ime umanjnih i neisplaćenih plaća za period neosnovanog lišenja slobode i suspenzije s posla. Međutim, drugostepeno vijeće je zaključilo da iz provedenih dokaza nesporno proizlazi da apelantov poslodavac nije izvršio uplatu razlike doprinosa Fondu PIORS za period apelantove suspenzije s posla od 29. augusta 2009. godine do 16. aprila 2010. godine), te je prvostepenu presudu u tom dijelu preinačilo i tuženu obavezalo da Fondu PIORS uplati iznos od 794,52 KM kako je utvrđeno nalazom i mišljenjem vještaka ekonomske struke.

21. U odnosu na žalbene navode tužbene zahtjeva za naknadu materijalne štete koja se ogleda u troškovima prijevoza apelantove supruge i sina koji su nastali kao posljedica njihovog dolaska u pritvorsku posjetu apelantu, drugostepeno vijeće Suda BiH je zaključilo da se "ovi troškovi mogu posmatrati kao troškovi koje je imao sam tužilac" (apelant). Stoga, imajući u vidu cijenu karte na relaciji Prijedor – Doboj i Prijedor – Sarajevo na dan 3. decembar 2014. godine, drugostepeno vijeće je utvrdilo da je tužena dužna isplatiti apelantu na ime materijalne štete po osnovu troškova prijevoza supruge i njegovog sina iznos od 7.375,00 KM.

22. U odnosu na žalbene navode tužene kojima pobija prvostepenu presudu u dijelu kojim je tužena obavezana da apelantu isplati naknadu na ime materijalne štete zbog umanjenja uplate doprinosa Fondu ZORS, drugostepeno vijeće je zaključilo da su oni osnovani budući da apelant u toku postupka nije dokazao da je izostankom uplate doprinosa Fondu ZORS apelantu pričinjena šteta zbog nemogućnosti korištenja zdravstvene zaštite. Pored toga, drugostepeno vijeće je istaklo da je apelant svojim zahtjevom "tražio uplatu razlike doprinosa zbog umanjene plaće, a zdravstvena zaštita nije uvjetovana visinom plaće".

23. Imajući u vidu sve navedeno, drugostepeno vijeće Suda BiH je primjenom odredaba člana 196. stav 1. tačka 4. ZPP preinačilo prvostepenu presudu, te je donijelo odluku kao u izreci drugostepene presude.

24. Odlučujući o revizijama pamičnih stranaka, reviziono vijeće Suda BiH je Presudom broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. augusta 2016. godine apelantovu reviziju odbilo, dok je reviziju tužene djelimično usvojilo, te drugostepenu presudu preinačilo tako da je odbijen apelantov zahtjev za isplatu naknade na ime materijalne štete koja se odnosi na troškove posjete supruge i sina apelantu u iznosu od 7.356,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom. U preostalom dijelu revizija tužene je odbijena kao neosnovana.

25. U obrazloženju presude reviziono vijeće je u odnosu na apelantove reviziono navode kojima ukazuje da nižestepeni sudovi nisu pravilno odmjerili visinu naknade na ime nematerijalne štete zaključilo da su nižestepeni sudovi dali određene razloge koji opravdavaju dosuđeni iznos naknade od 85.000,00 KM u smislu odredbe člana 200. ZOO-a. Naime, reviziono vijeće je istaklo da "nematerijalna šteta za duševne

bolove zbog neosnovanog lišenja slobode predstavlja jedinstven vid štete koji obuhvata sve štetne posljedice za koje se oštećenom dosuđuje jedan iznos naknade, pri čijem odmjeravanju sud uzima u obzir sve relevantne okolnosti vezane za ličnost oštećenog proistekle iz neosnovanog lišenja slobode. Shodno navedenom, reviziono vijeće Suda BiH smatra da je iznos od 85.000,00 KM na ime dosuđene naknade nematerijalne štete, suprotno apelantovim revizionim navodima, utvrđen pravilnom ocjenom izvedenih dokaza čiji sadržaj je naveden u obrazloženju prvostepene presude, a posebno ocjenom nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke i psihijatrijske struke kojima su nesporno utvrđeni zdravstveni poremećaji kod apelanta, te da su određene bolesti (upala sluznice jednjaka i upala dvanaestopalačnog crijeva) nastale kao posljedica stresa koji je apelant doživio zbog neosnovanog lišenja slobode. Reviziono vijeće Suda BiH je zaključilo da su nižestepeni sudovi u cijelosti poklonili vjeru nalazima i mišljenju vještaka medicinske i psihijatrijske struke koji su i prema ocjeni tog vijeća objektivni i urađeni po pravilima struke i nauke.

26. Također, reviziono vijeće Suda BiH je zaključilo da drugostepena odluka sadrži detaljno obrazloženje razloga kojima su se nižestepeni sudovi rukovodili prilikom odmjeravanja visine naknade nematerijalne štete jer naknada nematerijalne štete nije cilj, već sredstvo kojim oštećeni zadovoljavanje potreba ne bi mogao podmiriti, olakšava sebi život i čineći ga podnošljivim ublažava duševnu bol koju podnosi". Stoga, cijeneći utvrđene činjenice i okolnosti (o čemu se reviziono vijeće izjasnilo na str. 7. obrazloženja), reviziono vijeće je zaključilo da apelant ima pravo na naknadu nematerijalne štete, te da je dosuđeni iznos naknade od 85.000,00 KM u skladu s utvrđenim okolnostima konkretnog slučaja shodno odredbama člana 200. stav 2. ZOO-a.

27. U vezi s revizionim prigovorima tužene kojim osporava drugostepenu presudu u dijelu kojim je tužena obavezana da apelantu naknadi materijalnu štetu u iznosu od 7.356,00 KM na ime troškova prijevoza njegove supruge i sina, koji su nastali kao posljedica njihovog dolaska u posjetu apelantu dok je bio u pritvoru, reviziono vijeće Suda BiH je zaključilo da su navedeni prigovori tužene osnovani budući da apelant "niti jednim provedenim dokazom nije dokazao visinu dosuđene naknade, odnosno nije dokazao u čemu se ogleda materijalna šteta koju je apelant lično pretrpio". Stoga, reviziono vijeće Suda BiH je zaključilo da nije osnovan apelantov zahtjev za naknadu materijalne štete po navedenom osnovu.

28. S obzirom na navedeno, reviziono vijeće Suda BiH je donijelo odluku kao u izreci presude shodno odredbama čl. 215. i 217. ZPP.

IV. Apelacija **a) Navodi iz apelacije**

29. Apelant smatra da je revizionom presudom Suda BiH povrijeđeno njegovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Apelant smatra da su navedena prava povrijeđena zbog proizvoljne ocjene izvedenih dokaza, te pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, kao i pogrešne primjene materijalnog prava. Apelant ukazuje da naknada na ime nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode nije pravično dosuđena jer su sudovi proizvoljno cijenili provedene dokaze, a posebno nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke iz kojeg proizlazi da je apelantu "fizičko

zdravlje trajno i nepovratno oštećeno s izuzetno opasnim posljedicama u budućnosti". U vezi s tim, apelant ukazuje da je "nalazom i mišljenjem vještaka medicinske struke dr. Milana Srdića, koji je svoj nalaz detaljno obrazložio na ročištu za glavnu raspravu od 19. februara 2015. godine, nesporno utvrđeno postojanje hroničnih organskih oboljenja tužioca (apelanta), a uzrok tih oboljenja je boravak tužioca (apelanta) u pritvoru". Apelant smatra da nisu u dovoljnoj mjeri cijanjene i druge okolnosti ovog vida naknade štete, kao što su težina optužbi, period u kojem je neosnovano bio u pritvoru, porodične prilike, kao i druge relevantne okolnosti koje su od značaja za pravilnu primjenu odredaba člana 200. ZOO-a, što ukazuje da utvrđena visina naknade za ovaj vid štete ne predstavlja pravičnu satisfakciju, shodno težini optužbi i trajanju pritvora.

30. Apelant, također, smatra da je i revizionu odluka u dijelu kojim je odbijen apelantov zahtjev za naknadu materijalne štete koja se ogleda u troškovima prijevoza apelantove supruge i sina koji su nastali kao posljedica njihovog dolaska u posjetu apelantu u pritvorsku jedinicu zasnovana na proizvoljnoj ocjeni dokaza, navodeći da njegova supruga s plaćom od 400,00 KM koju je imala u periodu kada je apelant boravio u pritvoru nije mogla finansirati nijednu posjetu apelantu, već je jedva izdržavala sebe i njihovog mlđb. sina, tako da su joj novac za posjete apelantu davali apelantovi rođaci i prijatelji.

b) Odgovor na apelaciju

31. Sud BiH je u odgovoru na apelaciju naveo da je osporenom presudom potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje i pravilno primijenjeno materijalno pravo zbog čega nisu povrijeđena apelantova ustavna prava na koja se neosnovano pozvao. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

32. Tužena je u odgovoru na apelaciju navela da je Sud BiH apelantu dosudio naknadu na ime nematerijalne štete primjenjujući opće principe u pogledu visine naknade štete, u skladu sa članom 200. ZOO-a. Osporena presuda sadrži potpuna i jasna obrazloženja, a sam postupak pružio je strankama potpuno i pravično suđenje. Članom 436. ZKP taksativno je određeno kojim osobama pripada pravo na naknadu štete, te smatra da je pravilna odluka u dijelu tužbenog zahtjeva za naknadu materijalne štete, na ime troškova posjeta supruge i sina apelantu u pritvorsku jedinicu. Predloženo je da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Relevantni propisi

33. **Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine** ("Službene novine BiH" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09 i 72/13) u relevantnom dijelu glasi:

Član 434.

Podnošenje tužbe nadležnom sudu za naknadu štete

(1) *Ako zahtjev za naknadu štete ne bude usvojen ili po njemu nadležno ministarstvo Bosne i Hercegovine ne donese odluku u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva, oštećeni može kod nadležnog suda podnijeti tužbu za naknadu štete.*

[...]

Član 436.

Ostale osobe kojima pripada pravo na naknadu štete

(1) *Pravo na naknadu štete pripada:*

a) *osobi koja je bila u pritvoru, a nije došlo do pokretanja krivičnog postupka ili je postupak obustavljen ili je pravomoćnom presudom oslobođena od optužbe ili je optužba odbijena,*

b) *osobi koja je izdržavala kaznu lišenja slobode, a povodom ponavljanja krivičnog postupka izrečena joj je kazna lišenja slobode u kraćem trajanju od kazne koju je izdržala ili joj je izrečena krivičnopravna sankcija koja se ne sastoji u lišenju slobode ili je oglašena krivom a oslobođena od kazne,*

c) *osobi koja je usljed pogreške ili nezakonitog rada organa neosnovano lišena slobode ili je zadržana duže u pritvoru ili ustanovi za izdržavanje kazne ili mjere,*

d) *osobi koja je u pritvoru provela duže nego što traje kazna zatvora na koju je osuđena.*

(2) *Osobi koja je lišena slobode bez zakonskog osnova, pripada pravo na naknadu štete ako joj nije određen pritvor, niti joj je vrijeme za koje je lišena slobode uračunato u izrečenu kaznu za krivično djelo ili za prekršaj.*

(4) *U postupku za naknadu štete, u slučajevima iz st. 1. i 2. ovog člana, shodno će se primjenjivati odredbe ove glave.*

[...]

34. **Krivični zakon Bosne i Hercegovine** ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08 i 58/08, 12/09, 16/09 i 93/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 42a.

Zamjena kazne zatvora

(1) *Izrečena kazna zatvora do jedne godine će se, na zahtjev osuđenog, zamijeniti novčanom kaznom koja se plaća u jednokratnom iznosu u roku do 30 dana.*

(2) *Kazna zatvora zamjenjuje se novčanom kaznom tako što se svaki dan izrečene kazne zatvora izjednačava s jednim dnevnim iznosom novčane kazne ili sa 100 KM, ako se novčana kazna utvrđuje u određenom iznosu.*

35. **Zakon o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i "Službeni list RBiH" br. 2/92, 13/93 i 13/94) u relevantnom dijelu glasi:

Član 155.

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njezina povećanja (izmakla koristi), a i nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).

Član 189.

(1) *Oštećenik ima pravo kako na naknadu obične štete, tako i na naknadu izmakle koristi.*

(2) *Visina naknade štete određuje se prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, izuzev slučaja kad zakon naređuje što drugo.*

Član 200.

(1) *Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.*

(2) *Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.*

36. **Zakon o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine** ("Službene novine BiH" br. 36/04, 84/07 i 58/13) u relevantnom dijelu glasi:

Član 12.

(1) *Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.*

Član 13.

Koje će činjenice uzeti kao dokazane odlučuje Sud na osnovu slobodne ocjene dokaza. Sud će savjesno i brižljivo cijeliti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno.

Član 90.

(1) Svaka stranka dužna je dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

(2) Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

VI. Dopustivost

37. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

38. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

39. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Suda BiH broj S1 3 P 016991 16 Rev od 26. augusta 2016. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 19. septembra 2016. godine, a apelacija je podnesena 18. novembra 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

40. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

41. Apelant pobija navedenu presudu tvrdeći da su tom presudom povrijeđena njegova prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

42. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom pobija.

43. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom.

44. U konkretnom slučaju postupak koji je apelant vodio pred redovnim sudovima odnosio se na naknadu štete. Prema praksi Ustavnog suda: "Pravo na naknadu štete u traženom iznosu predstavlja pravo privatnog karaktera i, kao takvo, građansko pravo na koje se primjenjuju standardi pravičnog suđenja." (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 428/04 od 23. marta 2005. godine, stav 22, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 32/05).

45. Ustavni sud ukazuje da, prema praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene pozitivnopravnih propisa (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituirá redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li je, eventualno, došlo do povrede ili zanemarivanja ustavnih prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminaciona.

46. Ustavni sud se, dakle, prema navedenom stavu, može izuzetno, kada ocijeni da je u određenom postupku redovni sud proizvoljno postupao kako u utvrđivanju činjenica tako i u primjeni relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 311/04 od 22. aprila 2005. godine, stav 26), upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise. U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i da je u više svojih odluka ukazao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1293/05 od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja apelacija pokreće, ispitati da li je osporena odluka Suda BiH zasnovana na proizvoljnoj primjeni relevantnih odredaba materijalnog prava.

47. Imajući u vidu suštinu apelantovog tužbenog zahtjeva, dakle zaštitu prava na čast i ugled zbog neosnovanog lišavanja slobode i iz toga proisteklog prava na naknadu štete, Ustavni sud konstatira da je predmet građanskopravne prirode, pa je član 6. stav 1. Evropske konvencije primjenjiv u konkretnom slučaju. Stoga, Ustavni sud mora ispitati da li je postupak pred redovnim sudovima bio pravičan onako kako to zahtijevaju član II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i član 6. stav 1. Evropske konvencije.

48. Ustavni sud podsjeća da je u svojoj dosadašnjoj praksi razmatrao gotovo identično činjenično i pravno pitanje u predmetu AP 754/14 (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 754/14 od 31. marta 2017. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba). Budući da predmetna apelacija pokreće slično činjenično i pravno pitanje, Ustavni sud će u nastavku obrazložena podsjetiti na ključne dijelove iz citirane odluke.

49. Dakle, Ustavni sud je u citiranoj odluci, između ostalog, podsjetio da je njegova nadležnost određena Ustavom Bosne i Hercegovine kao i ograničenjima (kočnicama) koje je Ustavni sud razvio kroz svoju praksu. Jedno od takvih ograničenja (kočnica) principijelan je stav Ustavnog suda da ne ispituje činjenice koje su utvrdili redovni sudovi. Međutim, taj stav nije apsolutan s obzirom na to da praksa Ustavnog suda u tom pravcu dopušta izuzetke u slučajevima kada su relevantne činjenice utvrđene "očigledno proizvoljno". Opravdanje za navedeni izuzetak Ustavni sud nalazi u činjenici da "proizvoljnost" odnosno "arbitrarnost ili samovolja" ne može biti u skladu s principima iz Ustava Bosne i Hercegovine, uprkos tome što utvrđivanje relevantnih činjenica spada u osnovnu nadležnost redovnih sudova. Dakle, navedeni izuzetak je potreban da bi se mogla popraviti odluka koja je potencijalno neustavna. Ovaj izuzetak se mora krajnje oprezno primjenjivati,

ali ne smije postati apsolutno pravilo jer bi to u konačnici predstavljalo redukciju ustavnih prava.

50. Ustavni sud je u citiranoj odluci, imajući u vidu i stavove Evropskog suda zauzete u predmetu *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (vidi Evropski sud, *Tolstoy Miloslavsky protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, aplikacija broj 18139/91 od 13. jula 1995. godine) u kojoj se Evropski sud, osim suštine zahtjeva iz člana 10. Evropske konvencije, dakle prava na slobodu izražavanja, bavio primjenjivošću člana 6. stav 1. Evropske konvenciju u kontekstu dosuđene naknade nematerijalne štete, zaključio da se Ustavni sud može, u smislu člana 6. stav 1. Evropske konvencije, upustiti u raspravljanje dosuđene naknade štete s aspekta njene proporcionalnosti, i to u odnosu na elemente iz kojih se formira novčana naknada kao pravična zadovoljština za neosnovano lišenje slobode, imajući pri tom u vidu da se taj iznos naknade štete "utvrđuje na osnovu specifičnih okolnosti svakog konkretnog slučaja", dakle i ovog, na bazi elemenata iz kojih se formira novčana naknada bez ulaska u njenu visinu, odnosno njen obim.

51. Konačno, Ustavni sud je u citiranoj odluci, imajući u vidu iznesene stavove u kontekstu ključnih apelacionih prigovora, ocijenio da je Sud BiH u žalbenom i revizionom postupku propustio da iznos dosuđene nematerijalne štete dovede u kontekst materijalnog prava u pogledu specifičnih okolnosti koje se tiču apelanta (jasno navedenih u prvostepenoj presudi) i u vezi s tim kontekst zahtjeva proporcionalnosti, dakle nematerijalnih vrijednosti koje se tiču apelanta kao ljudskog bića, a zatim kao pripadnika određene društvene zajednice, i to s njegovog građanskopravnog aspekta, pa proizlazi zaključak da je iznos nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda proizašle zbog neosnovanog lišenja slobode u okolnostima konkretnog slučaja proizvoljno odmjereno, konkretno, propuštanjem dovođenja u vezu specifičnih okolnosti (svakog pojedinog slučaja) i u vezi s tim proporcionalnosti (tačka 31. Odluke).

52. Kada je riječ o samoj suštini ugleda, Ustavni sud podsjeća da, prema praksi Evropskog suda, pravo pojedinca na ugled predstavlja element njegovog "privatnog života" zaštićenog članom 8. Evropske konvencije (vidi Evropski sud, *Chauvy i drugi protiv Francuske*, broj 64915/01, stav 70, ECHR 2004-VI, *Pfeifer protiv Austrije*, broj 12556/03, stav 38, ECHR 2007-XII, i *Petrina protiv Rumunije*, presuda od 14. oktobra 2008. godine, predstavka broj 78060/01, stav 28), što predstavlja vrijednost čiju zaštitu ne treba dovoditi u pitanje. Prilikom pojmovnog određenja časti i ugleda, Ustavni sud ističe da se svaka ljudska individua odlikuje tim kategorijama koje su sastavni i neodvojivi dio njezine ličnosti. Čast se najčešće definiše kao skup nematerijalnih vrijednosti koje čovjek posjeduje kao ljudsko biće i kao pripadnik određene društvene zajednice, a stječe se rođenjem. S druge strane, o ugledu se najčešće govori kao o drugoj strani časti, tzv. vanjskoj časti, koja podrazumijeva uvažavanje koje čovjek ima u društvenoj zajednici. Na taj način određeni, čast i ugled predstavljaju neodvojive kategorije koje se mogu posmatrati s različitih aspekata, pa i s aspekta njihove građanskopravne zaštite (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 2814/13 od 20. aprila 2016. godine, stav 42, dostupna na www.ustavnisud.ba).

53. Dovodeći navedeno u vezu s predmetnim slučajem, Ustavni sud zapaža da je reviziono vijeće Suda BiH prilikom razmatranja apelantovih revizionih prigovora, koji su suštinski identični ovim iz apelacije, utvrdilo da oni nisu osnovani jer su nižestepeni sudovi prilikom odmjeravanja ovog vida štete u dovoljnoj mjeri ocijenili specifične okolnosti konkretnog slučaja, kao što su težina krivične optužbe, dužina trajanja pritvora, nalaz i mišljenje vještaka, apelantova životna dob,

njegove porodične okolnosti i sl. ocijenivši da iznos od 85.000,00 KM predstavlja pravičnu satisfakciju za pretrpljene duševne bolove, te da je pravilno primijenjena odredba člana 200. ZOO-a. Ustavni sud zapaža da je reviziono vijeće Suda BiH do takvog zaključka došlo na osnovu slobodne sudijske procjene, i to ponovnom analizom relevantnih okolnosti konkretnog slučaja koje su navedene u obrazloženju presude. Ustavni sud, isto tako, zapaža da je reviziono vijeće Suda BiH podsjetilo na to da se šteta kod ovog vida nematerijalne štete ogleda u subjektivnom trpljenju nesumnjivo teških duševnih bolova (porodične prilike), te naveo da upravo navedene subjektivne okolnosti predstavljaju osnov za dosuđenu naknadu štete radi mogućeg uspostavljanja ravnoteže u poremećenom subjektivnom stanju oštećenog.

54. U vezi s obrazloženjem revizionog vijeća Suda BiH, Ustavni sud, prije svega, zapaža da je apelant i u reviziji posebno ukazao da prilikom odmjeravanja visine naknade nematerijalne štete u postupku nižestepeni sudovi nije u dovoljnoj mjeri ocijenjena dužina trajanja pritvora, težina optužbi, činjenica da je apelant oslobođen optužbi, te njegove porodične prilike, odvojenost od porodice duži period, reakcije sredine i sl., što sve navedeno, prema apelantovoj ocjeni, treba uzeti u obzir prilikom primjene člana 200. ZOO-a. Apelant i u apelaciji tvrdi da ni reviziono vijeće Suda BiH ove okolnosti nije u dovoljnoj mjeri ocijenilo prilikom odmjeravanja visine štete. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je nesporno utvrđeno da je apelant proveo u pritvoru dvije godine i deset mjeseci (1036 dana), što zaista predstavlja dug period, zatim da je bio optužen za krivično djelo zločin protiv čovječnosti, koje spada u grupu najtežih krivičnih djela, za koje je pravosnažno oslobođen od optužbi, zatim da je prije pritvaranja obavljao izuzetno odgovorne poslove za koje mora postojati povjerenje građana.

55. U vezi s apelantovim prigovorima, Ustavni sud podsjeća na to da, shodno zauzetoj pravnom stavu redovnih sudova na području Bosne i Hercegovine (orijentacioni kriteriji za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete koje je usvojio Vrhovni sud Federacije BiH od 27. januara 2016. godine) "duševni bolovi zbog neosnovanog lišenja slobode predstavljaju jedinstven vid štete koji obuhvata sve štetne posljedice nematerijalne štete vezane za ličnost oštećenog proistekle iz neosnovanog lišenja slobode. Ustavni sud zapaža da se za ovaj vid štete dosuđuje jedan iznos naknade, a da sud prilikom odmjeravanja visine naknade uzima u obzir sve okolnosti slučaja (ugled koji je oštećeni ranije uživao u svojoj sredini, odnos sredine prema njemu poslije osude, odnosno lišenja slobode i sve druge okolnosti koje su utjecale na prirodu, težinu i trajanje psihičkih bolova)".

56. Imajući u vidu sve navedeno, te polazeći od navedenih standarda na koje je ukazao i apelant, te podržavajući praksu Ustavnog suda zauzetu u predmetu AP 754/14, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju navedeni standardi nisu primijenjeni prilikom odmjeravanja visine naknade nematerijalne štete. Ustavni sud smatra da je reviziono vijeće Suda BiH propustilo da iznos dosuđene naknade dovede u kontekst materijalnog prava u pogledu specifičnih okolnosti koje se tiču apelanta i zahtjeva proporcionalnosti, te zaključuje da je iznos nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode u okolnostima konkretnog slučaja proizvoljno odmjereno.

57. Shodno navedenom, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju došlo do arbitrarnog određivanja iznosa naknade nematerijalne štete zbog neosnovanog lišenja slobode, što je imalo za posljedicu kršenje apelantovog prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

sina, a nakon poroda tužiteljci je dijagnosticirana bolest od koje se još uvijek liječi. Potom je Osnovni sud izvršio uvid u materijalne dokaze tužene strane iz kojih je utvrđeno da je Osnovni sud u Banjaluci 5. kolovoza 1998. godine Udruženje građana stare devizne štednje (u daljnjem tekstu: Udruženje) upisao u Registar građana u tom sudu, da je navedeni sud rješenjima od 13. svibnja 1999. godine, 17. listopada 2002. godine i 9. prosinca 2003. godine odobrio spis promjene adrese, sjedišta i osoba ovlaštenih za zastupanje i predstavljanje Udruženja, tako da je prvotuzeni upisan kao tajnik Udruženja (to je utvrđeno iz izvoda iz sudskog registra Osnovnog suda u Banjaluci od 15. listopada 2010. godine), zatim da je Osnovni sud u Banjaluci rješenjem od 8. travnja 2004. godine odobrio spis promjena u Jedinstvenom registru udruženja građana: adrese, osobe ovlaštene za zastupanje i predstavljanje Udruženja te usklađivanje općih akata Udruženja sa zakonom, tako da su upisani Milan Jovičić kao predsjednik Udruženja i Stjepan Hrubi kao dopredsjednik Udruženja (što je proizašlo iz izvoda iz sudskog registra od 5. listopada 2010. godine, ali i rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. travnja 2004. godine).

8. Zatim je utvrđeno da je Osnovni sud u Banjaluci rješenjem od 11. lipnja 2004. godine odbacio žalbu prvotuzenog protiv rješenja od 8. travnja 2004. godine, a Okružni sud je rješenjem od 3. studenog 2004. godine uvažio žalbu Udruženja, ukinuo rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. travnja i 11. lipnja 2004. godine i predmet je vratio na ponovni postupak, da je Osnovni sud u Banjaluci u ponovnom postupku donio rješenje 30. studenog 2005. godine kojim je ponovno odobren spis promjena u Jedinstvenom registru udruženja građana za Udruženje tako da su osobe ovlaštene za zastupanje Milan Jovičić, predsjednik, i Stjepan Hrubi, dopredsjednik, da bi Okružni sud rješenjem od 19. svibnja 2011. godine ukinuo to rješenje i predmet vratio na ponovni postupak Osnovnom sudu u Banjaluci. Na temelju iskaza apelanta i svjedokinje Nade Arlov (tadašnja urednica informativnog programa kod apelantice) utvrđeno je da je apelant pratio konferenciju za novinare Udruženja i da je pripremio prilog koji je emitiran u apelantičinom "Dnevniku 2". Uvidom u sadržaj CD-a, odnosno DVD-a i pismeno od 26. rujna 2013. godine pod nazivom "Štetiše-Mišo Radaković", Osnovni sud se upoznao sa spornim sadržajem iz priloga iz koga je proizašlo da Udruženje građana stare devizne štednje optužuje tužiteljicu (kao sutkinju) za falsificiranje dokumenata, "pa i za pribavljanje imovinske koristi". Osnovni sud je potom naveo da je elektronsku poštu između apelanta i Maje Vulić (osoba zadužena za odnose s javnošću Osnovnog suda u Banjaluci), kao i iskaze apelanta i Nade Arlov cijenio u svezi s radnjama apelanta da se provjeri istinitost navoda sadržanih u spornom prilogu, ali prema ocjeni Osnovnog suda to nije bilo dovoljno.

9. Prilikom odlučivanja Osnovni sud je imao u vidu odredbe Zakona o zaštiti od klevete, kao *lex specialis* u odnosu na druge zakone, te je neutemeljenim ocijenjen prigovor apelanta da tužiteljica ne može tražiti sudsku zaštitu jer prije podnošenja tužbe nije podnijela zahtjev za demanti, u skladu sa člankom 8. Zakona o zaštiti od klevete, jer se nepostupanje po citiranoj odredbi ne može tumačiti kao propust zbog koga bi se izgubila sudska zaštita. Potom je Osnovni sud razmatrao sporno pitanje jesu li apelanti (tuženi) spornim izražavanjem oklevetali tužiteljicu, pri čemu je taj sud pojasnio da se kod klevete radi o naknadi neimovinske štete zbog narušavanja časti i ugleda, a teret dokazivanja kod klevete je na tuženoj strani. U svezi s tim, Osnovni sud je naveo da je cijeneći materijalne dokaze apelanta i prvotuzenog (sudske odluke) utvrdio da ti dokazi ne potvrđuju tvrdnje u svezi s tužiteljicom koje su iznesene u

spornom prilogu (iz odluka Osnovnog suda u Banjaluci vidljivo je da ih nije donijela tužiteljica, već sudac Nijaz Krnić). Osim toga, kako je istaknuo Osnovni sud, tužiteljica je negirala da je poduzimala radnje koje su joj stavljene na teret, a taj iskaz Osnovni sud je doveo u svezu s uvjerenjem Osnovnog suda u Banjaluci od 29. studenog 2013. godine iz kojeg je proizašlo da je tužiteljica od 2. svibnja 2000. godine do 21. studenog 2004. godine bila raspoređena na radno mjesto stručnog suradnika u Osnovnom sudu u Banjaluci – Registar udruženja građana, a da je 22. studenog 2004. godine imenovana za sutkinju Osnovnog suda u Banjaluci i da je raspoređena na parnični referat, na temelju čega je utvrđeno da tužiteljica kao stručna suradnica nije mogla donijeti rješenje od 8. travnja 2004. godine, niti je kao sutkinja na parničnom referatu mogla donositi odluke koje se tiču registra udruženja građana. Upravo zbog navedenog, Osnovni sud je utvrdio da se radi o kleveti i da je sporno izražavanje neistinito jer provedenim dokazima nije utvrđena istinitost iznesenih činjenica.

10. Međutim, kako je naglasio Osnovni sud, utvrđivanje klevete nije dovoljno za dosuđivanje neimovinske štete jer, shodno članku 200. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) i članku 6. Zakona o zaštiti od klevete, sudovi su dužni utvrditi je li neimovinska šteta nastupila i dosuditi naknadu u iznosu same štete. Shodno tome, Osnovni sud je na okolnosti nastanka štete osim uvida u tužiteljčinu brojnu medicinsku dokumentaciju proveo i dokaz vještačenja koje je obavio vještak medicinske struke, te saslušao svjedoke (o čemu se Osnovni sud iscrpno izjasnio na str. od 5. do 7. obrazloženja presude). Prema ocjeni Osnovnog suda, dosuđeni iznos naknade od 5.500,00 KM je realan i u skladu sa člankom 11. Zakona o zaštiti od klevete, pri čemu je taj sud detaljno pojasnio što je sve imao u vidu prilikom odmjeravanja visine naknade.

11. Okružni sud je odlučujući o žalbama parničnih stranaka donio Presudu broj 73 0 P 018472 14 Gž od 9. rujna 2016. godine kojom je žalbe odbio i prvostupanjsku presudu potvrdio, uz istodobno odbijanje zahtjeva stranaka za naknadu troškova sastavljanja žalbe i odgovora na žalbu, odnosno pristojbe na žalbu.

12. Predmet spora je, kako je pojasnio Okružni sud, tužiteljčin zahtjev da joj se isplati nematerijalna šteta za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda i časti koja je nastala iznošenjem, prenošenjem i objavom neistinitog sadržaja u apelantičinom "Dnevniku 2" od 26. rujna 2013. godine, a prema izvješću apelanta koji je prisustvovao konferenciji za novinare i koji je prenio izjavu prvotuzenog, predsjednika Udruženja, koji je izjavio da je tužiteljica kao sutkinja Osnovnog suda u Banjaluci falsificirala rješenje na temelju kojeg je blokirano više od 20.000,00 KM na računu Udruženja, da je Udruženje prevareno jer je tužiteljica falsificiranjem dokumenata i stavljanjem klauzule pravomoćnosti dopustila da nekadašnji zamjenik, predsjednik Udruženja Milan Jovičić, može podići i raspolagati novcem Udruženja koji je blokirano u banci na temelju odluke suca, koja po izjavi sudske administracije nije bila pravomoćna, iako je sudac u odluci utvrdio pravomoćnost.

13. Apelanti su u žalbi naveli da nisu odgovorni za klevetu jer su tijekom postupka dokazali da je nepropisno i nezakonito ovjerena pravomoćnost spornog rješenja od 8. travnja 2004. godine i da je u to vrijeme tužiteljica radila kao stručna suradnica na registraciji Udruženja i da je kontaktirala sa strankama, kao i s prvotuzenim, da je zbog nepropisne ovjere pravomoćnosti rješenja nastupila velika šteta za Udruženje, uslijed čega je blokirano račun tog udruženja, a što je bio razlog da Udruženje sazove konferenciju za novinare i o tome obavijesti javnost, da je prvotuzeni tom prilikom novinarima

(uključujući i apelanta koji je pratio konferenciju) podijelio fotokopije spornih rješenja, da je tražio objašnjenje od Osnovnog suda u Banjaluci, ali da objašnjenje nije dobio, da su kao javni servis imali zakonsku obvezu informirati javnost o pitanjima od javnog interesa, da je dosuđena naknada previsoka jer je tužiteljica propustila poduzeti radnje s ciljem obveze ublažavanja i otklanjanja štete na način da traži ispravku priloga.

14. Okružni sud je sve žalbene prigovore apelanata odbio kao neutemeljene imajući u vidu odredbe čl. 5. i 6. Zakona o zaštiti od klevete i članak 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija). Drugostupanjski sud je naveo da iz provedenih dokaza i utvrđenih činjenica proizlazi da je donositelj sporne odluke, rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. travnja 2004. godine, sudac Nijaz Krnić, da je tužiteljica u razdoblju od 2. svibnja 2000. godine do 21. studenog 2004. godine bila raspoređena na radno mjesto stručnog suradnika na referatu registra udruženja građana, da kao stručna suradnica u tom razdoblju nije mogla donijeti rješenje od 8. travnja 2004. godine, niti je mogla postupati u smislu stavljanja klauzule pravomoćnosti na to rješenje, koju utvrđuje sudac. Još je utvrđeno da je tužiteljica 22. studenog 2004. godine imenovana za sutkinju Osnovnog suda u Banjaluci i da je raspoređena na parnični referat. Shodno takvom utvrđenju, Okružni sud je u cijelosti prihvatio stav prvostupanjskog suda da su prvotučeni i apelanti oklevetali tužiteljicu tako što su iznijeli neistine o njezinom radu na spornom rješenju koje tužiteljica nije donijela, niti je mogla utvrditi njegovu pravomoćnost, pa time ni utjecati na blokadu računa Udruženja, čime su radnjom iznošenja, na način kako je to utvrđeno u osporenoj presudi, narušili ravnotežu između dva zaštićena dobra, čast i ugled tužiteljice u odnosu na pravo na slobodu izražavanja. Okružni sud je još naveo da je prvostupanjski sud pravilno zaključio da je prvotučeni namjerno iznio neproverenu tvrdnju o tužiteljici ličnosti, a apelanti nisu dovoljno provjerili izjavu prvotučenog, pa su time štetu izazvali krajnjom nepažnjom, čime je dokazana uzročno-posljedična veza između radnje i posljedice, pa time i odgovornosti svih tuženih prema odredbi čl. 5. i 11. Zakona o zaštiti od klevete.

15. U odnosu na visinu dosuđene naknade, Okružni sud je zaključio da je pravilno odmjeren, prihativši u cijelosti iscrpno obrazloženje prvostupanjskog suda u tom pravcu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelanti smatraju da im je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju i pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije. Apelanti tvrde da su tijekom postupka uspjeli dokazati da je nepropisno i nezakonito ovjerena pravomoćnost rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. travnja 2004. godine s datumom pravomoćnosti od 3. svibnja 2004. godine, da je u to vrijeme tužiteljica radila kao stručna suradnica na registraciji udruženja građana i fondacija, da je u tom razdoblju komunicirala sa strankama po pitanju registracije i konkretno s prvotučenim, da je na još jednom rješenju nepropisno i nezakonito stavljena klauzula pravomoćnosti (rješenje od 30. prosinca 2005. godine s datumom ovjere pravomoćnosti od 22. travnja 2006. godine), da je nepropisna ovjera pravomoćnosti imala velike štetne posljedice za Udruženje, da je prvotučeni na konferenciji za novinare podijelio novinarima rješenja s nepropisnom klauzulom

pravomoćnosti, da je apelant s ciljem provjere informacija 26. rujna 2013. godine obavio telefonski razgovor s Majom Vulić iz Službe za odnose s javnošću Osnovnog suda u Banjaluci i objasnio joj o čemu se radi, da je u upućenom mailu naveo da Udruženje optužuje Osnovni sud u Banjaluci i tužiteljicu tražeći da navedeni sud osigura sugovornika iz suda koji bi objasnio o čemu se radi, kao i to da je izjava potrebna upravo tog dana. Apelant je u prilogu apelacije dostavio prepisku putem e-maila s Osnovnim sudom u Banjaluci. Apelanti tvrde da sudovi nisu izvršili brižljivu i savjesnu ocjenu dokaza, jer da jesu, utvrdili bi da ne postoji njihova odgovornost. Nadalje tvrde da je prilog urađen profesionalno u skladu s važećim propisima, a sve s ciljem informiranja javnosti o pitanjima od javnog interesa. Pravilnost postupka apelanata dokazuje i činjenica da je tužiteljica bila zaposlena u Osnovnom sudu u Banjaluci i da se radilo o pitanju iz domene rada suda, a ne o pitanju iz tužiteljicičinog privatnog života.

17. Nadalje su apelanti pojasnili da je tužiteljicičin punomoćnik na raspravi uporno ukazivao na potpis suca na spornim rješenjima, koji je čitak i prepoznatljiv i kao takav nije sporan (čime je zbunjivao osobe koje je ispitivao), iako se radilo o potpisu osobe na mjestu ovjere pravomoćnosti, a u postupku je dokazano da je taj potpis nečitak i da se ne može utvrditi o čijem potpisu se radi. Apelanti su se pozvali i na relevantnu praksu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) koji čak i u pogledu činjenica priznaje obranu na temelju iskrene namjere u pružanju medijima prostora za greške. Potom su apelanti posebno istaknuli da tužiteljica nije iskoristila mogućnost da u smislu članka 8. Zakona o zaštiti od klevete zatraži objavu demantija radi eliminiranja ili ublažavanja štete. Tužiteljica kao državna službenica mora imati veći prag tolerancije na uvredu od običnog građanina. Apelanti su se pozvali i na Odluku Ustavnog suda broj AP 1067/06 u kojoj je zauzet stav da novinarska sloboda uključuje i određen stupanj pretjerivanja, da sud mora voditi računa o ograničenjima koja su opravdana i potrebna, ali da svojim odlukama ne smije gušiti slobodu izražavanja i informiranja, a naročito ne istraživačko novinarstvo. Apelanti ukazuju i da visina štete nije propisno utvrđena, tvrdeći da je nepropisno odmjeren u vrlo visokom iznosu. Apelanti tvrde da su redovni sudovi predmetu prišli paušalno i bez uplitanja u suštinu spornog odnosa, te da osporene odluke ne sadrže razloge na kojima su utemeljene, niti sadrže bilo kakvo obrazloženje koje bi svojim sadržajem i kvalitetom opravdalo donošenje spornih odluka. Apelanti su uz apelaciju dostavili CD sa spornim sadržajem i ostale dokumente na koje se u ovoj apelaciji pozivaju.

b) Odgovor na apelaciju

18. Okružni sud je u odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenio neutemeljenim jer je za svoju odluku dao razloge pri kojima i dalje ostaje, te da primjenom materijalnog i procesnog prava taj sud nije učinio povrede prava apelanata predloživši da se apelacija odbije kao neutemeljena.

19. Osnovni sud je naveo da je postupak proveden u skladu s procesnim i materijalnim pravom i u skladu sa sudskom praksom.

20. Tužiteljica je u iscrpnom odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenila neutemeljenim predloživši da se apelacija odbije kao neutemeljena.

V. Relevantni propisi

21. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu nanesenu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen i ne primenjuje se samo za izražavanja koja se smatraju korisnim ili neuvredljivim nego, takođe i za ona koja mogu da uvrede, šokiraju ili uznemire;

v) sredstva informisanja imaju vrlo značajnu ulogu u demokratskom procesu kao javni posmatrači i snabdevači javnosti informacijama.

Član 5. st. (1), (2) i (3)**Odgovornost za klevetu**

1. Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.

2. Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili pronelo izražavanje.

3. Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.

Izuzeci od odgovornosti**Član 6.**

U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Član 7.

Pri utvrđivanju odgovornosti i dodeljivanju naknade u smislu ovog zakona potreba za ograničavanjem prava na slobodu izražavanja mora biti jasno utvrđena u skladu sa članom 10. (2) Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Član 8.

Tužilac u smislu ovog zakona preduzima sve potrebne mere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtev za ispravku koju upućuje tuženom.

Član 11. stav (1)

(1) Naknada štete vrši se isključivo sa namerom nadoknade štete nanesene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili pronošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodeljene štete mogao imati za posledicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

22. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost

23. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

24. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

25. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 73 0 P 018472 14 GŽ od 9. rujna 2016. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelantica je primila 7. listopada 2016. godine, a apelacija je podnesena 28. studenog 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

26. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

27. Apelanti pobijaju osporene presude tvrdeći da su tom presudom povrijeđena njihova prava iz članka II/3.(h) Ustava

Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na slobodu izražavanja

28. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

29. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. *Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.*

2. *Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.*

30. Ustavni sud podsjeća da pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije spada u skupinu tzv. kvalificiranih prava za koja je karakteristično da prvim stavkom definiraju samo pravo, a drugim stavkom definiraju dopuštena miješanja i ograničenja tih prava, pod uvjetima propisanim drugim stavkom. Ova sloboda se, uz ograničenja iz članka 10. stavak 2. Europske konvencije, ne odnosi samo na "informacije" ili "ideje" koje su primljene pozitivno ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima nema stava, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiruju (vidi Europski sud, *Selistö protiv Finske*, presuda od 16. studenog 2004. godine, aplikacija broj 56767/00, stavak 46, i Odluka broj *AP 1203/05* od 27. lipnja 2006. godine, točka 42). Ova sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članku 10. stavak 2. Europske konvencije, pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak neovisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja, koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju.

31. Kada se radi o ograničenjima iz članka 10. stavak 2. Europske konvencije, Europski sud je ukazao da se kod odlučivanja u slučajevima klevete treba voditi računa o sljedećem: postoji li miješanje u pravo na slobodu izražavanja, je li miješanje propisano zakonom, teži li ostvarenju legitimnog cilja i na koncu je li miješanje "nužno u demokratskom društvu".

(a) Je li došlo do miješanja?

32. U svezi s pitanjem je li došlo do miješanja u pravo apelanata na slobodu izražavanja, Ustavni sud nema dilemu da jeste, budući da je osporenim presudama obavezan na naknadu štete, što predstavlja miješanje zajamčeno člankom 10. stavak 1. Europske konvencije.

(b) Zakonitost i legitimni cilj

33. Ustavni sud, također, nema dilemu da je miješanje "propisano zakonom" jer se temeljilo na relevantnim

odredbama Zakona o zaštiti od klevete i ZOO-a i da je miješanje imalo legitiman cilj jer je bilo namijenjeno zaštititi ugleda ili prava drugih.

34. Utvrdivši da je uplitanje u slobodu izražavanja apelanata u ovome predmetu bilo zakonito i da je slijedilo legitiman cilj, jedino pitanje koje Ustavni sud treba utvrditi jeste je li to miješanje bilo "nužno u demokratskom društvu".

(c) Nužno u demokratskom društvu

35. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija pokreće pitanje zaštite prava apelanata na slobodu izražavanja, u smislu članka 10. Europske konvencije u svezi sa zaštitom tužiteljčinog prava na njezin ugled kao sutkinje Osnovnog suda u Banjaluci, u smislu članka 8. Europske konvencije. Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati jesu li sudovi osporenim odlukama postigli pravičnu ravnotežu između ta dva prava iste važnosti, odnosno prava apelanata na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije i tužiteljčinog prava na zaštitu svog ugleda, u smislu članka 8. Europske konvencije. Ustavni sud podsjeća da su relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni u praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u predmetu *Von Hannover protiv Njemačke* (vidi Europski sud, *Von Hannover protiv Njemačke* broj 2 (GC), broj 40660/08 i 60641/08, st. 109.-113., ECHR 2012.). Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa, koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i šta je predmet izvještavanja, ponašanje osobe o kojoj je riječ prije objave i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Pri tome treba uzeti u obzir da kada je zahtjev podnesen na temelju članka 10. Europske konvencije (kao u konkretnom slučaju) nameće se potreba da se ispita i način prikupljanja informacija i njihova vjerodostojnost, kao i težina nametnute sankcije (vidi Europski sud, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*, aplikacija broj 17224/11, § 88 i 118, ECHR 2017. s daljnjim referencama, i *Arztekammer für Wien i Dorner protiv Austrije*, aplikacija broj 8895/10, stavak 64., 16. veljače 2016.).

36. Primjenjujući navedene kriterije na konkretan slučaj, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi utvrdili da su apelanati u informativnoj emisiji "Dnevnik 2" od 26. rujna 2013. godine iznijeli neistinite tvrdnje o tužiteljici i na taj način prouzrokovali štetu njezinom ugledu i časti naloživši apelanata i prvotuzenom da joj solidarno isplate nematerijalnu štetu u iznosu od 5.500,00 KM.

37. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija ne pokreće pitanje pravne kvalifikacije spornog izražavanja, budući da apelanati i ne tvrde da u spornom izražavanju nisu iznesene činjenice, ali apelanati tvrde da su dokazali istinitost navoda iz spornog izražavanja, makar u pretežnom dijelu. Navode i da su postupili profesionalno, da su poduzeli sve kako bi i druga strana, konkretno Osnovni sud u Banjaluci, dala svoj stav u svezi s problemom koji je prvotuzeni kao predsjednik Udruženja iznio na konferenciji za novinare. Smatraju da je postojao javni interes da se javnost informira o nepravilnostima u radu jedne pravosudne institucije, te da se sporno izražavanje nije odnosilo na tužiteljčin privatni život. Tvrde da redovni sudovi nisu izvršili pažljivu ocjenu dokaza, te da se nisu upuštali u suštinu spora.

38. Dakle, predmet se odnosio na slobodu medija vezano za kritiku jedne pravosudne institucije, konkretno Osnovnog suda u Banjaluci, dovodeći njegov nezakoniti rad u kontekst tužiteljice kao sutkinje tog suda.

39. Ustavni sud naglašava da mediji imaju ključnu ulogu u demokratskom društvu, ali je isto tako bitno istaći da mediji prilikom informiranja javnosti o temama od javnog interesa ne smiju prekoračiti određene granice, posebno kada su u pitanju ugled i prava drugih. Zaštita koju novinarima pruža članak 10.

Konvencije podliježe uvjetu da djeluju u dobroj vjeri kako bi pružili točne i pouzdane informacije u skladu s načelima odgovornog novinarstva (vidi Europski sud, *Bédat protiv Švicarske* [GC], broj 56925/08, stavak 72., 29. ožujka 2016.).

40. U svezi s tim, Ustavni sud smatra da pitanja od javnog interesa nesumnjivo uključuju i pitanja o funkcioniranju pravosudnog sustava koji je bitan za bilo koje demokratsko društvo i koji služi interesima zajednice u cjelini (vidi Europski sud, *Morice protiv Francuske* [GC], br. 29369/10, st. 124.-127., ECHR 2015.). U tom pravcu postoji mali opseg, u smislu članka 10. stavak 2. Europske konvencije za ograničavanje političkog govora ili rasprave o pitanjima od javnog interesa. U skladu s tim, visoka razina zaštite slobode izražavanja posebno će biti izražena kada se primjedbe odnose na pitanje od javnog interesa i kada su u pitanju primjedbe u svezi s funkcioniranjem pravosuđa (*op. cit. Morice protiv Francuske*, stavak 125.).

41. Međutim, valja imati na umu posebnu ulogu pravosuđa u društvu. Kao jamac pravde pravosuđe mora uživati povjerenje javnosti ako želi biti uspješno u obavljanju svojih dužnosti. Stoga se može pokazati nužnim da se pruži zaštita od teških štetnih napada koji su u osnovi neutemeljeni, posebice s obzirom na činjenicu da su suci koji su kritizirani podložni diskrecijskoj dužnosti koja ih sprječava da odgovore. Ipak, osim u slučaju teških štetnih napada koji su u suštini neutemeljeni, imajući na umu da suci čine dio temeljne institucije države, oni mogu kao takvi biti podložni osobnoj kritici unutar dopuštenih granica. Kada djeluju u svom službenom svojstvu, oni stoga mogu biti podložni širim granicama prihvatljive kritike od običnih građana (*op. cit. Morice protiv Francuske*, st. 128. i 131.).

42. Ustavni sud podsjeća da je Europski sud u predmetu *Narodni list d.d. protiv Hrvatske* utvrdio kršenja prava na slobodu izražavanja aplikanta (printani medij) utvrdivši da se sporni članak odnosio na pitanje javnog interesa, te da, iako je članak bio štetan, jer je sadržavao vrlo ozbiljnu kritiku, pretjerivanje i grubu metaforu o sucu, sve to ipak nije bilo uvjerljivo prihvatljivo da upotreba štetnog tona u komentarima o sucu nije načelno nespojiva s odredbama članka 10. Europske konvencije. U citiranom predmetu Europski sud se osvrnuo i na visinu nematerijalne štete koju su utvrdili redovni sudovi (50.000,00 kuna – 6.870 eura) smatrajući da je teško prihvatiti da je šteta ugleda suca u tom predmetu bila tako ozbiljna da bi opravdala dodjelu naknade u navedenom iznosu zaključivši da bi visina dosuđene naknade mogla obeshrabruti otvorenu raspravu o pitanjima od javnog interesa (vidi Europski sud, *Narodni list d.d. protiv Hrvatske*, presuda od 8. studenog 2018. godine, aplikacija broj 2782/12).

43. Shodno svemu navedenom u kontekstu istaknutih prigovora, Ustavni sud prije razmatranja apelacijskih prigovora smatra svrsishodnim da citira navode iz spornog priloga, budući da su redovni sudovi to propustili učiniti.

44. Apelant je u prilogu naveo: "Udruženje deviznih štediša našlo se u novom problemu. Više ne mogu da provjere da li na računu imaju 20.000 maraka, a kamoli da ih podignu. Za sve krive sudiju Osnovnog suda Slobodanku Tešanović. Tvrdi da je falsifikovala dokument kojim je dozvoljeno da nekadašnji zamjenik predsjednika Udruženja Milan Jovičić može da podigne i raspolaže tim novcem. Po blokiranom računu u banci odluka sudije je pravosnažna, po odgovoru iz sudske administracije – odluka nije pravosnažna. Kako je moguće da ista ustanova izda dvije različite potvrde, pita Svetozar Nišić, predsjednik Udruženja, koje je nakon svega zatražilo blokadu računa". Prvotučeni je naveo: "Potvrdu, evo je potvrda koju mogu podijeliti ako hoćete, koja kaže: 'Sud nije konstatovao pravosnažnost Rješenja broj F-1234/02 od 30. decembra 2005. godine'. Ako nisu dogovorili se da podijele,

moguće je sve, oni ponovo daju njemu, daju mu ponovo rješenje da on može da podigne novac. I mi smo to blokirali i sad taj račun još uvijek blokiran". Apelant je prilog završio sljedećim riječima: "Štediša su odlučile pravdu potražiti u Strasbourgu, a da bi u tom uspjeti angažovali su i advokate iz Njemačke. U Osnovnom sudu u Banjaluci danas nisu mogli da nam nađu sagovornika, koji bi objasnio ko je u pravu."

45. Imajući u vidu sadržaj spornog izražavanja, Ustavni sud shodno praksi Europskog suda podsjeća da je opseg prihvatljive kritike koji se dopušta medijima veći kada je riječ o debati od općeg interesa i o javnim ličnostima, nego kada je riječ o običnim građanima. Slijedeći kriterije koji su prethodno navedeni, Ustavni sud zapaža da se sporno izražavanje odnosilo na probleme Udruženja u svezi s promjenom upisa osobe ovlaštene za zastupanje u Osnovnom sudu u Banjaluci provođenjem izmjene osobe ovlaštene za zastupanje i predstavljanje Udruženja u Registru udruženja građana po nepravomoćnom rješenju koje je imalo klauzulu pravomoćnosti. Dakle, radilo se o pitanju nezakonitog rada jedne pravosudne institucije. Ustavni sud smatra da se radilo o važnom pitanju od javnog interesa koje je svakako zaslužilo da se o njemu informira javnost. S druge strane, tužiteljica se kao sutkinja Osnovnog suda u Banjaluci u vrijeme spornog izražavanja može smatrati državnom službenicom i dijelom pravosudnog sustava, te je stoga prihvatljiva granica kritike na njezin račun nešto veća, posebno jer se prilog ticao njezinog službenog djelovanja.

46. Imajući u vidu sadržaj spornog izražavanja, Ustavni sud zapaža da je apelant prenio tvrdnje prvotučenoj i nezakonitom postupanju Osnovnog suda u Banjaluci u svezi s falsificiranjem klauzule pravomoćnosti na nepravomoćnom rješenju. Ustavni sud nadalje zapaža da je u spornom prilogu navedeno da se za sve krivi tužiteljica jer je, kako iz Udruženja tvrde, falsificirala dokument kojim je dopušteno da nekadašnji zamjenik predsjednika podigne i raspolaže novcem. Iz spornog priloga je vidljivo da je prvotučeni prezentirao i podijelio prisutnim novinarima dokumente Osnovnog suda u Banjaluci kojima je potkrijepio svoje tvrdnje o postojanju kontradiktornih odluka tog suda. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi na temelju provedenih dokaza utvrdili da tužiteljica nije mogla donijeti sporna rješenja (u prilogu se nije ni tvrdilo da je tužiteljica donijela sporna rješenja). Redovni sudovi su tijekom postupka utvrdili da je tužiteljica u relevantnom razdoblju obavljala poslove stručnog suradnika u Registru udruženja građana Osnovnog suda u Banjaluci, odnosno da je u studenom 2004. godine imenovana za sutkinju u Parničnom odjeljenju, te da shodno tome nije ni mogla donijeti sporna rješenja, niti je mogla na njih staviti klauzulu pravomoćnosti. Ustavni sud, također, zapaža da apelanti, osim što su tvrdili da potpis ovlaštene osobe na klauzuli pravomoćnosti spornih rješenja nije čitak, u svezi s tim nisu pružili relevantne dokumente iz kojih bi bilo vidljivo da se tužiteljica može dovesti u svezu s prenesenim tvrdnjama. Shodno tome, Ustavni sud prihvaća da su u tom dijelu apelanti o tužiteljici prenijeli neistinitu tvrdnju.

47. Međutim, cijeneći sporni sadržaj priloga apelanata u cjelini, Ustavni sud smatra da su apelanti tijekom postupka prezentirali relevantnu dokumentaciju za ostale navode iz spornog priloga (sporna rješenja, potvrdu Osnovnog suda u Banjaluci iz koje je vidljivo da taj sud "službeno" nije stavio klauzule pravomoćnosti na sporna rješenja, odnosno izvod iz registra iz kojeg je vidljivo da je nepravomoćno rješenje provedeno u Registru udruženja što je uzrokovalo štetne posljedice po Udruženje i sl.) kojima je ukazano na kontradiktornost odluka Osnovnog suda u Banjaluci, što je suštinski i bio cilj konferencije za novinare koju je organiziralo Udruženje.

48. Ustavni sud podsjeća da praksa Europskog suda i sudova u drugim europskim zemljama razvija doktrinu koja, u suštini, omogućava obranu medija ukoliko mogu pokazati da su postupali razumno ili u skladu s profesionalnim standardima, dakle "u dobroj namjeri" kada su objavljivali kritičke izjave. Ovakvu doktrinu primjenjuje i Europski sud koji je, kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (vidi Europski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. lipnja 1992. godine, točka 65.). Dakle, čak i kad su u pitanju neistinite informacije moguća je obrana medija ako su postupali razumno, u skladu s profesionalnim standardima, dakle *bona fide*.

49. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da su apelanti i tijekom postupka, ali i uz apelaciju, dostavili dokumente (e-mail prepisku s osobom zaduženom za odnose s javnošću u Osnovnom sudu u Banjaluci) iz kojih je vidljivo da je apelant prije objave spornog priloga tražio (tri puta) da službena osoba tog suda u istom prilogu objasni o čemu se radi, a sve s ciljem profesionalnog izvještavanja kako bi se čula i druga strana. U tom smislu, Ustavni sud zapaža da je apelant na kraju spornog priloga naveo: "U Osnovnom sudu u Banjaluci danas nisu mogli da nam nađu sagovornika koji bi objasnio ko je u pravu". Prema ocjeni Ustavnog suda, upravo je apelant navedenim ostavio prostor za sumnju u preneseno izražavanje jer je u prilogu prenesen stav samo jedne strane spornog slučaja, dok je druga strana propustila pruženu mogućnost da razjasni sporne okolnosti kako bi sporni prilog bio potpun. U takvim činjeničnim okolnostima Ustavni sud ne može prihvatiti obrazloženje redovnih sudova da apelanti nisu poduzeli dovoljno napora kako bi provjerili istinitost tvrdnje o tužiteljici, posebno uzme li se u obzir da je informaciju trebalo prenijeti javnosti upravo na dan kada je organizirana konferencija za novinare jer je "vijest roba ograničenog roka trajanja i odlaganje njezine objave, čak i na kraće razdoblje, može lišiti cijele njezine vrijednosti i interesiranja (vidi Europski sud, *Observer i Guardian protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1991, točka 60.). Ustavni sud smatra da su apelanti takvim postupanjem, suprotno stajalištu redovnih sudova, poduzeli dovoljno napora kako bi profesionalno obavili dužnost informiranja javnosti o pitanju od javnog interesa, te da se postupanje apelanata ne može dovesti u svezu sa člankom 5. stavak (2) Zakona o zaštiti od klevete, koje bi za sobom povuklo njihovu odgovornost.

50. Imajući u vidu sve navedeno, posebno sadržaj spornog izražavanja u kontekstu svih relevantnih okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud smatra da redovni sudovi u okolnostima konkretnog slučaja obvezivanjem apelanata na naknadu nematerijalne štete nisu postigli pravičnu ravnotežu između dva navedena konkurentna prava. Naime, Ustavni sud uvažava da je tužiteljica nakon objave spornog priloga mogla pretrpjeti štetne posljedice. Međutim, Ustavni sud zapaža da je tužiteljica propustila iskoristiti mogućnost da u smislu članka 8. Zakona o zaštiti od klevete zatraži od apelanata da objave demanti, kako bi na taj način štetne posljedice efikasnije otklonila.

51. Stoga, prema ocjeni Ustavnog suda, sve navedeno ukazuje da osporene presude nisu proporcionalne zakonitom cilju kome se teži i da obvezivanje apelanata na isplatu naknade nematerijalne štete u okolnostima konkretnog slučaja nije bilo nužno u demokratskom društvu, u smislu članka 10. stavak 2. Europske konvencije.

52. Ustavni sud zaključuje da je došlo do kršenja prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

Ostali prigovori

53. S obzirom na zaključak u svezi s kršenjem prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebno obrazlagati i prigovore vezane za kršenje prava na pravično suđenje i imovinu.

VIII. Zaključak

54. Ustavni sud zaključuje da je došlo do kršenja prava apelanata na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije kada u okolnostima konkretnog slučaja redovni sudovi obvezivanjem apelanata na isplatu nematerijalne štete nisu postigli pravičnu ravnotežu između prava apelanata na slobodu izražavanja i tužiteljičinog prava na zaštitu njezinog ugleda, odnosno kada reakcija redovnih sudova nije bila proporcionalna zakonitom cilju kojem se teži, dakle nije bila nužna u demokratskom društvu.

55. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

56. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број АП 4483/16, рјешавајући апелацију ЈП Радио-телевизија Републике Српске и Мише Радаковића, на основу члана VI/3б) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник

Мато Тадић, потпредседник

Мирсад Ђеман, потпредседник

Валерија Галић, судија

Миодраг Симовић, судија

Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 6. децембра 2018. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација ЈП Радио-телевизија Републике Српске и Мише Радаковића.

Утврђује се повреда права из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Окружног суда у Бањалуци број 73 0 П 018472 14 Гж од 9. септембра 2016. године.

Предмет се враћа Окружном суду у Бањалуци који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3х) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Окружном суду у Бањалуци да, у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од 90 дана од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и

"Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. ЈП Радио-телевизија Републике Српске (у даљњем тексту: апеланткиња) са сједиштем у Бањалуци, коју заступа Драшко Милиновић као законски заступник, и Мишо Радаковић из Бањалуке (у даљњем тексту: апелант или заједно с апеланткињом апеланти), поднијели су 28. новембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Окружног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Окружни суд) број 73 0 П 018472 14 Гж од 9. септембра 2016. године и Пресуде Основног суда у Котор Вароши (у даљњем тексту: Основни суд) број 73 0 П 018472 13 П од 2. октобра 2014. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Окружног суда, Основног суда и Слободанке Тешановић (у даљњем тексту: тужитељица) затражено је 1. јуна 2018. године да доставе одговор на апелацију.

3. Окружни суд, Основни суд и тужитељица су одговор на апелацију доставили у периоду од 8. до 18. јуна 2018. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Ставом 1 Пресуде Основног суда број 73 0 П 018472 13 П од 2. октобра 2014. године обавезани су Светозар Нишић (у даљњем тексту: првотужени) и апеланти (друготужени и трећетужени) да тужитељици на име накнаде неимовинске штете за претрпљене душевне болове због повреде угледа и части проузрокованих клеветом солидарно исплате новчани износ од 5.500,00 КМ са законском затезном каматом и да јој накнаде трошкове поступка. Ставом 2 изреке одбијен је тужитељин захтјев преко досуђеног износа (све прецизније наведено у изреци пресуде).

6. Током поступка изведени су докази саслушавањем првотуженог и апеланта као странака у поступку, те су саслушани свједоци. Вјештак медицинске струке је спровео вјештачење, извршен је увид у садржај спорног изражавања са CD-а, односно DVD-а (спорни прилог који је апеланткиња емитовала у информативној емисији "Дневник 2" од 26. септембра 2013. године), те је извршен увид у материјалне доказе, између осталих, Извод из судског регистра број Ф-1-234/02 од 15. октобра 2010. године Основног суда у Бањалуци – Регистар удружења грађана, потврду број 071-0-Су-10-00 2562-1 од 4. октобра 2010. године Основног суда у Бањалуци, Рјешење број Ф-1-234/02 од 8. априла 2004. године Основног суда у Бањалуци, Рјешење број Ф-1-234/02 од 30. децембра 2005. године Основног суда у Бањалуци, Рјешење број 11 0 Б 005928 11 Гж од 19. маја 2011. године Окружног суда, увјерење број 071-0-Су-13-002248 од 29. новембра 2013. године Основног суда у Бањалуци, затим читањем електронске поште од 26. септембра 2013. године између апеланта и Маје Вулић, и то "...pravosudje.ba" (три пута), те увид у тужитељину медицинску документацију која датира од новембра 2011. године до маја 2014. године.

7. Основни суд је навео да је доказе цијенио примјеном члана 8 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП), тако да је на основу проведених

доказа утврђено да је тужитељица након волонтерског приправничког рада у Основном суду у Бањалуци запослена од 2. маја 2000. године, да је до 21. новембра 2004. године у том суду обављала послове стручног сарадника у Регистру удружења грађана, а од 22. новембра 2004. године врши дужност судије Основног суда у Бањалуци, да је тужитељица 17. октобра 2011. године родила сина, а након порога тужитељици је дијагностицирана болест од које се још увијек лијечи. Потом је Основни суд извршио увид у материјалне доказе тужене стране из којих је утврђено да је Основни суд у Бањалуци 5. августа 1998. године Удружење грађана старе девизне штедње (у даљњем тексту: Удружење) уписао у Регистар грађана у том суду, да је наведени суд рјешењима од 13. маја 1999. године, 17. октобра 2002. године и 9. децембра 2003. године одобрио упис промјене адресе, сједишта и лица овлашћених за заступање и представљање Удружења, тако да је првотужени уписан као секретар Удружења (то је утврђено из извода из судског регистра Основног суда у Бањалуци од 15. октобра 2010. године), затим да је Основни суд у Бањалуци рјешењем од 8. априла 2004. године одобрио упис промјена у Јединственом регистру удружења грађана: адресе, лица овлашћена за заступање и представљање Удружења те усклађивање општих аката Удружења са законом, тако да су уписани Милан Јовичић као предсједник Удружења и Стјепан Хруби као потпредсједник Удружења (што је произашло из извода из судског регистра од 5. октобра 2010. године, али и рјешења Основног суда у Бањалуци од 8. априла 2004. године).

8. Затим је утврђено да је Основни суд у Бањалуци рјешењем од 11. јуна 2004. године одбацио жалбу првотуженог против рјешења од 8. априла 2004. године, а Окружни суд је рјешењем од 3. новембра 2004. године уважио жалбу Удружења, укинуо рјешења Основног суда у Бањалуци од 8. априла и 11. јуна 2004. године и предмет је вратио на поновни поступак, да је Основни суд у Бањалуци у поновном поступку донио рјешење 30. новембра 2005. године којим је поново одобрен упис промјена у Јединственом регистру удружења грађана за Удружење тако да су лица овлашћена за заступање Милан Јовичић, предсједник, и Стјепан Хруби, потпредсједник, да би Окружни суд рјешењем од 19. маја 2011. године укинуо то рјешење и предмет вратио на поновни поступак Основном суду у Бањалуци. На основу исказа апеланта и свједокиње Наде Арлов (тадашња уредница информативног програма код апеланткиње) утврђено је да је апелант пратио конференцију за новинаре Удружења и да је припремио прилог који је емитован у апеланткињином "Дневнику 2". Увидом у садржај CD-а, односно DVD-а и писмено од 26. септембра 2013. године под називом "Штедише-Мишо Радаковић", Основни суд се упознао са спорним садржајем из прилога из кога је произашло да Удружење грађана старе девизне штедње оптужује тужитељицу (као судију) за фалсификовање докумената, "па и за прибављање имовинске користи". Основни суд је потом навео да је електронску пошту између апеланта и Маје Вулић (лице задужено за односе с јавношћу Основног суда у Бањалуци), као и исказе апеланта и Наде Арлов цијенио у вези с радњама апеланата да се провјери истинитост навода садржаних у спорном прилогу, али према оцјени Основног суда то није било довољно.

9. Приликом одлучења Основни суд је имао у виду одредбе Закона о заштити од клевете, као *lex specialis* у односу на друге законе, те је неоснованим оцијенен приговор апеланата да тужитељица не може тражити

судску заштиту јер прије подношења тужбе није поднијела захтјев за деманти, у складу са чланом 8 Закона о заштити од клевете, јер се непоступање по цитираној одредби не може тумачити као пропуст због кога би се изгубила судска заштита. Потом је Основни суд разматрао спорно питање да ли су апеланти (тужени) спорним изражавањем оклеветали тужитељицу, при чему је тај суд појаснио да се код клевете ради о накнади неимовинске штете због нарушавања части и угледа, а терет доказивања код клевете је на туженој страни. У вези с тим, Основни суд је навео да је цијенећи материјалне доказе апеланата и првотуженог (судске одлуке) утврдио да ти докази не потврђују тврдње у вези с тужитељицом које су изнесене у спорном прилогу (из одлука Основног суда у Бањалуци видљиво је да их није донијела тужитељица, већ судија Нијаз Крнић). Осим тога, како је истакао Основни суд, тужитељица је негирала да је предузимала радње које су јој стављене на терет, а тај исказ Основни суд је довео у везу с увјерењем Основног суда у Бањалуци од 29. новембра 2013. године из којег је произашло да је тужитељица од 2. маја 2000. године до 21. новембра 2004. године била распоређена на радно мјесто стручног сарадника у Основном суду у Бањалуци – Регистар удружења грађана, а да је 22. новембра 2004. године именована за судију Основног суда у Бањалуци и да је распоређена на парнични реферат, на основу чега је утврђено да тужитељица као стручна сарадница није могла да донесе рјешење од 8. априла 2004. године, нити је као судија на парничном реферату могла да доноси одлуке које се тичу регистра удружења грађана. Управо због наведеног, Основни суд је утврдио да се ради о клевети и да је спорно изражавање неистинито јер проведеним доказима није утврђена истинитост изнесених чињеница.

10. Међутим, како је нагласио Основни суд, утврђивање клевете није довољно за досуђивање неимовинске штете јер, сходно члану 200 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО) и члану 6 Закона о заштити од клевете, судови су дужни утврдити да ли је неимовинска штета наступила и досудити накнаду у износу саме штете. Сходно томе, Основни суд је на околности настанка штете осим увида у тужитељину бројну медицинску документацију провео и доказ вјештачења које је обавио вјештак медицинске струке, те саслушао свједоке (о чему се Основни суд исцрпно изјаснио на стр. од 5 до 7 образложења пресуде). Према оцјени Основног суда, досуђени износ накнаде од 5.500,00 КМ је реалан и у складу са чланом 11 Закона о заштити од клевете, при чему је тај суд детаљно појаснио шта је све имао у виду приликом одмјеравања висине накнаде.

11. Окружни суд је одлучујући о жалбама парничних странака донио Пресуду број 73 0 П 018472 14 Гж од 9. септембра 2016. године којом је жалбе одбио и првостепену пресуду потврдио, уз истовремено одбијање захтјева странака за накнаду трошкова састављања жалбе и одговора на жалбу, односно таксе на жалбу.

12. Предмет спора је, како је појаснио Окружни суд, тужитељин захтјев да јој се исплати нематеријална штета за претрпљене душевне болове због повреде угледа и части која је настала изношењем, преношењем и објављивањем неистинитог садржаја у апеланткињином "Дневнику 2" од 26. септембра 2013. године, а према извјештају апеланта који је присуствовао конференцији за новинаре и који је пренио изјаву првотуженог, председника Удружења, који је изјавио да је тужитељица као судија Основног суда у Бањалуци фалсификовала рјешење на основу којег је блокирано више од 20.000,00 КМ на рачуну Удружења, да је Удружење преварено јер је тужитељица

фалсификовањем докумената и стављањем клаузуле правоснажности допустила да некадашњи замјеник, председник Удружења Милан Јовичић, може да подигне и располаже новцем Удружења који је блокиран у банци на основу одлуке судије, која по изјави судске администрације није била правоснажна, иако је судија у одлуци утврдио правоснажност.

13. Апеланти су у жалби навели да нису одговорни за клевету јер су током поступка доказали да је непрописно и незаконито овјерена правоснажност спорног рјешења од 8. априла 2004. године и да је у то вријеме тужитељица радила као стручна сарадница на регистрацији Удружења и да је контактирала са странкама, као и с првотуженим, да је због непрописне овјере правоснажности рјешења наступила велика штета за Удружење, услјед чега је блокиран рачун тог удружења, а што је био разлог да Удружење сазове конференцију за новинаре и о томе обавијести јавност, да је првотужени том приликом новинарима (укључујући и апеланта који је пратио конференцију) подијелио фотокопије спорних рјешења, да је тражио објашњење од Основног суда у Бањалуци, али да објашњење није добио, да су као јавни сервис имали законску обавезу да информишу јавност о питањима од јавног интереса, да је досуђена накнада превисока јер је тужитељица пропустила да предузме радње с циљем обавезе ублажавања и отклањања штете на начин да тражи исправку прилога.

14. Окружни суд је све жалбене приговоре апеланата одбио као неосноване имајући у виду одредбе чл. 5 и 6 Закона о заштити од клевете и члан 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција). Другостепени суд је навео да из проведених доказа и утврђених чињеница произлази да је доносилац спорне одлуке, рјешења Основног суда у Бањалуци од 8. априла 2004. године, судија Нијаз Крнић, да је тужитељица у периоду од 2. маја 2000. године до 21. новембра 2004. године била распоређена на радно мјесто стручног сарадника на реферату регистра удружења грађана, да као стручна сарадница у том периоду није могла донијети рјешење од 8. априла 2004. године, нити је могла поступати у смислу стављања клаузуле правоснажности на то рјешење, коју утврђује судија. Још је утврђено да је тужитељица 22. новембра 2004. године именована за судију Основног суда у Бањалуци и да је распоређена на парнични реферат. Сходно таквом утврђењу, Окружни суд је у цијелости прихватио став првостепеног суда да су првотужени и апеланти оклеветали тужитељицу тако што су изнијели неистине о њеном раду на спорном рјешењу које тужитељица није донијела, нити је могла утврдити његову правоснажност, па тиме ни утицати на блокаду рачуна Удружења, чиме су радњом изношења, на начин како је то утврђено у оспореној пресуди, нарушили равнотежу између два заштићена добра, част и углед тужитељице у односу на право на слободу изражавања. Окружни суд је још навео да је првостепени суд правилно закључио да је првотужени намјерно изнио непровјерену тврдњу о тужитељиној личности, а апеланти нису довољно провјерили изјаву првотуженог, па су тиме штету изазвали крајњом непажњом, чиме је доказана узрочно-последична веза између радње и посљедице, па тиме и одговорности свих тужених према одредби чл. 5 и 11 Закона о заштити од клевете.

15. У односу на висину досуђене накнаде, Окружни суд је закључио да је правилно одмјерена, прихвативши у

цијелости исцрпно образложење првостепеног суда у том правцу.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

16. Апеланти сматрају да им је повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију и право на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције. Апеланти тврде да су током поступка успјели да докажу да је непрописно и незаконито овјерена правоснажност рјешења Основног суда у Бањалуци од 8. априла 2004. године с датумом правоснажности од 3. маја 2004. године, да је у то вријеме тужитељица радила као стручна сарадница на регистрацији удружења грађана и фондација, да је у том периоду комуницирала са странкама по питању регистрације и конкретно с првотуженим, да је на још једном рјешењу непрописно и незаконито стављена клаузула правоснажности (рјешење од 30. децембра 2005. године с датумом овјере правоснажности од 22. априла 2006. године), да је непрописна овјера правоснажности имала велике штетне посљедице за Удружење, да је првотужени на конференцији за новинаре подијелио новинарима рјешења с непрописном клаузулом правоснажности, да је апелант с циљем провјере информација 26. септембра 2013. године обавио телефонски разговор с Мајом Вулић из Службе за односе с јавношћу Основног суда у Бањалуци и објаснио јој о чему се ради, да је у упућеној електронској пошти навео да Удружење оптужује Основни суд у Бањалуци и тужитељицу тражећи да наведени суд обезбједи саговорника из суда који би објаснио о чему се ради, као и то да је изјава потребна управо тог дана. Апелант је у прилогу апелације доставио преписку путем електронске поште с Основним судом у Бањалуци. Апеланти тврде да судови нису извршили брижљиву и савјесну оцјену доказа, јер да јесу, утврдили би да не постоји њихова одговорност. Надаље тврде да је прилог урађен професионално у складу с важећим прописима, а све с циљем информисања јавности о питањима од јавног интереса. Правилност поступка апеланата доказује и чињеница да је тужитељица била запослена у Основном суду у Бањалуци и да се радило о питању из домена рада суда, а не о питању из тужитељициног приватног живота.

17. Надаље су апеланти појаснили да је тужитељин пуномоћник на расправи упорно указивао на потпис судије на спорним рјешењима, који је читак и препознатљив и као такав није споран (чиме је збуђивао лица која је испитивао), иако се радило о потпису лица на мјесту овјере правоснажности, а у поступку је доказано да је тај потпис нечитак и да се не може утврдити о чијем потпису се ради. Апеланти су се позвали и на релевантну праксу Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) који чак и у погледу чињеница признаје одбрану на основу искрене намјере у пружању медијима простора за грешке. Потом су апеланти посебно истакли да тужитељица није искористила могућност да у смислу члана 8 Закона о заштити од клевете затражи објављивање деманција ради елиминисања или ублажавања штете. Тужитељица као државна службеница мора имати већи праг толеранције на увреду од обичног грађанина. Апеланти су се позвали и на Одлуку Уставног суда број АП 1067/06 у којој је заузет став да новинарска слобода укључује и одређен степен

претјеривања, да суд мора водити рачуна о ограничењима која су оправдана и потребна, али да својим одлукама не смије гушити слободу изражавања и информисања, а нарочито не истраживачко новинарство. Апеланти указују и да висина штете није прописно утврђена, тврдећи да је непрописно одмјерена у врло високом износу. Апеланти тврде да су редовни судови предмету пришли паушално и без уплитања у суштину спорног односа, те да оспорене одлуке не садрже разлоге на којима су засноване, нити садрже било какво образложење које би својим садржајем и квалитетом оправдало доношење спорних одлука. Апеланти су уз апелацију доставили CD са спорним садржајем и остале документе на које се у овој апелацији позивају.

б) Одговор на апелацију

18. Окружни суд је у одговору на апелацију све приговоре оцијенио неоснованим јер је за своју одлуку дао разлоге при којима и даље остаје, те да примјеном материјалног и процесног права тај суд није учинио повреде права апеланата предложивши да се апелација одбије као неоснована.

19. Основни суд је навео да је поступак спроведен у складу с процесним и материјалним правом и у складу са судском праксом.

20. Тужитељица је у исцрпном одговору на апелацију све приговоре оцијенила неоснованим предложивши да се апелација одбије као неоснована.

V. Релевантни прописи

21. У **Закону о заштити од клевете** ("Службени гласник Републике Српске" број 37/01) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Овим законом уређују се прихватљива ограничења слободе изражавања у погледу грађанске одговорности за штету нанесену угледу физичког или правног лица изношењем или доношењем нечег неистинитог и потврђује да:

а) право на слободу изражавања, које је гарантовано Уставом Републике Српске и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, представља један од основа демократског друштва, посебно када се ради о питањима од политичког и јавног интереса;

б) право на слободу изражавања штити садржај изражавања, као и начин на који је изнесен и не примењује се само за изражавања која се сматрају корисним или неуверљивим него, такође и за она која могу да увреде, шокирају или узнемире;

в) средства информисања имају врло значајну улогу у демократском процесу као јавни посматрачи и снабдевачи јавности информацијама.

Члан 5. ст. (1), (2) и (3)

Одговорност за клевету

1. Свако пословно способно лице које проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или доношењем изражавања нечег неистинитог, идентификујући то лице трећем лицу, одговорно је за клевету, ако је то лице проузроковало штету у својству аутора, уредника или издавача изражавања, или у својству лица које је на неки други начин ефикасно контролисало садржај тог изражавања, као и правно лице које је објавило изражавања.

2. Лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету ако је намерно или услед непажње изнело или пронело изражавања.

3. *Када се изражавање односи на питања од политичког или јавног интереса, лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету изношењем или проношењем изражавања ако је то лице знало да је изражавање неистинито или је непажњом занемарило неистинитост изражавања. Исти стандард одговорности примењује се ако је оштећени био или је јавни службеник или је кандидат за функцију у јавном органу и ако врши, према општем схватању јавности, значајан утицај на питања од политичког или јавног интереса.*

Изузеци од одговорности

Члан 6.

У следећим случајевима неће се одговарати за клевету:

а) ако се ради о изражавању мишљења или када је изражавање у суштини истинито;

б) ако је лице које је наводно проузроковало штету било по закону обавезно износити или проносити изражавање, или износити или проносити изражавање у току законодавног, судског или управног поступка;

в) ако је изношење или проношење изражавања било разумно.

Када суд доноси овакву одлуку, узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући: начин, облик и време изношења или проношења изражавања, природу и степен проузроковане штете, добронамерности и придржавање опште прихваћених професионалних стандарда од стране штетника, вероватност да би штета настала и да изражавање није изнесено или пронесено, податак да ли изражавање садржи објективну и тачну информацију о изражавању других лица и да ли се односи на питања из приватног живота оштећеног или питања од политичког или јавног значаја.

Члан 7.

При утврђивању одговорности и додељивању накнаде у смислу овог закона потреба за ограничавањем права на слободу изражавања мора бити јасно утврђена у складу са чланом 10. (2) Европске конвенције о људским правима и судском праксом Европског суда за људска права.

Члан 8.

Тужилац у смислу овог закона предузима све потребне мере да ублажи сву штету узроковану наводним клеветничким изражавањем, а нарочито укључујући захтев за исправку коју упућује туженом.

Члан 11. став (1)

(1) Накнада штете врши се искључиво са намером надокнаде штете нанесене угледу оштећеног, а та надокнада мора бити пропорционална проузрокованој штети. При утврђивању накнаде штете, суд узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући све подузете мере да би се ублажила проузрокована штета, као што су: објављивање исправке, опозивање изјаве или извињење, чињеницу да ли је штетник стекао новчану корист учињеним изношењем или проношењем изражавања, или чињеницу да би износ додељене штете могао имати за последицу велике материјалне потешкоће или банкрот штетника.

22. У Закону о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, те "Службени гласник Републике Српске" бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04) релевантне одредбе гласе:

Члан 200.

(1) За претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица као и за страх суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству.

(2) Приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд ће водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

VI. Допустивост

23. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

24. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

25. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Окружног суда број 73 0 П 018472 14 Гж од 9. септембра 2016. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апеланткиња је примила 7. октобра 2016. године, а апелација је поднесена 28. новембра 2016. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда, јер не постоји неки други формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

26. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

27. Апеланти побијају оспорене пресуде тврдећи да су том пресудом повријеђена њихова права из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције, члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на слободу изражавања

28. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

х) Слободу изражавања.

29. Члан 10 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава

државе да захтијевају дозволе за рад радио, телевизијских и кинематографских предузећа.

2. Пошто остваривање ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нередра или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

30. Уставни суд подсјећа да право на слободу изражавања из члана 10 Европске конвенције спада у групу тзв. квалификованих права за која је карактеристично да првим ставом дефинишу само право, а другим ставом дефинишу допуштена мијешања и ограничења тих права, под условима прописаним другим ставом. Ова слобода се, уз ограничења из члана 10 став 2 Европске конвенције, не односи само на "информације" или "идеје" које су примљене позитивно или се сматрају неувредљивим или према њима нема става, већ и на оне које вријеђају, шокирају и узнемиравају (види Европски суд, *Selistö против Финске*, пресуда од 16. новембра 2004. године, апликација број 56767/00, став 46, и Одлука број *АП 1203/05* од 27. јуна 2006. године, тачка 42). Ова слобода, ипак, није апсолутна и може бити ограничена због околности и под условима наведеним у члану 10 став 2 Европске конвенције, под којима се јавна власт може мијешати у уживање слободе изражавања. Стога је кључна улога и задатак независног судства да у сваком појединачном случају јасно утврди границу између оправданих и потребних, те неоправданих и непотребних ограничења, која неко начело потврђују као правило или га негирају као пуку декларацију.

31. Када се ради о ограничењима из члана 10 став 2 Европске конвенције, Европски суд је указао да се код одлучивања у случајевима клевете треба водити рачуна о сљедећем: да ли постоји мијешање у право на слободу изражавања, да ли је мијешање прописано законом, да ли тежи остварењу легитимног циља и на крају да ли је мијешање "нужно у демократском друштву".

(а) Да ли је дошло до мијешања?

32. У вези с питањем да ли је дошло до мијешања у право апеланата на слободу изражавања, Уставни суд нема дилему да јесте, будући да је оспореним пресудама обавезан на накнаду штете, што представља мијешање загарантовано чланом 10 став 1 Европске конвенције.

(б) Законитост и легитимни циљ

33. Уставни суд, такође, нема дилему да је мијешање "прописано законом" јер се заснивало на релевантним одредбама Закона о заштити од клевете и ЗОО-а и да је мијешање имало легитиман циљ јер је било намијењено заштити угледа или права других.

34. Утврдивши да је уплитање у слободу изражавања апеланата у овоме предмету било законито и да је слиједило легитиман циљ, једино питање које Уставни суд треба утврдити јесте да ли је то мијешање било "нужно у демократском друштву".

(ц) Нужно у демократском друштву

35. Уставни суд запажа да предметна апелација покреће питање заштите права апеланата на слободу изражавања, у смислу члана 10 Европске конвенције у вези са заштитом тужитељициног права на њен углед као судије

Основног суда у Бањалуци, у смислу члана 8 Европске конвенције. Сходно наведеном, Уставни суд ће испитати да ли су судови оспореним одлукама постигли правичну равнотежу између та два права исте важности, односно права апеланата на слободу изражавања из члана 10 Европске конвенције и тужитељициног права на заштиту свог угледа, у смислу члана 8 Европске конвенције. Уставни суд подсјећа да су релевантни критеријуми за тест пропорционалности у таквим случајевима утврђени у пракси Европског суда за људска права (у даљем тексту: Европски суд) у предмету *Von Hannover против Њемачке* (види Европски суд, *Von Hannover против Њемачке* број 2 (GC), број 40660/08 и 60641/08, ст. 109-113, ECHR 2012). Ти критеријуми су: допринос расправи од јавног интереса, колико је позната личност о којој је ријеч и шта је предмет извјештавања, понашање лица о којем је ријеч прије објављивања и, гдје је примјењиво, озбиљност санкције. При томе треба узети у обзир да када је захтјев поднесен на основу члана 10 Европске конвенције (као у конкретном случају) намеће се потреба да се испита и начин прикупљања информација и њихова вјеродостојност, као и тежина наметнуте санкције (види Европски суд, *Мејлис Исламске заједнице Брчко и други против БиХ*, апликација број 17224/11, § 88 и 118, ECHR 2017. с даљим референцама, и *Arztammer für Wien и Dorner против Аустрије*, апликација број 8895/10, став 64, 16. фебруар 2016).

36. Примјењујући наведену критеријуме на конкретан случај, Уставни суд запажа да су редовни судови утврдили да су апеланти у информативној емисији "Дневник 2" од 26. септембра 2013. године изнијели неистините тврдње о тужитељици и на тај начин проузроковали штету њеном угледу и части наложивши апелантима и првотуженом да јој солидарно исплате нематеријалну штету у износу од 5.500,00 КМ.

37. Уставни суд запажа да предметна апелација не покреће питање правне квалификације спорног изражавања, будући да апеланти и не тврде да у спорном изражавању нису изнесене чињенице, али апеланти тврде да су доказали истинитост навода из спорног изражавања, макар у претежном дијелу. Наводе и да су поступили професионално, да су предузели све како би и друга страна, конкретно Основни суд у Бањалуци, дала свој став у вези с проблемом који је првотужени као председник Удружења изнио на конференцији за новинаре. Сматрају да је постојао јавни интерес да се јавност информише о неправилностима у раду једне правосудне институције, те да се спорно изражавање није односило на тужитељичин приватни живот. Тврде да редовни судови нису извршили пажљиву оцјену доказа, те да се нису упуштали у суштину спора.

38. Дакле, предмет се односио на слободу медија везано за критику једне правосудне институције, конкретно Основног суда у Бањалуци, доводећи његов незаконити рад у контекст тужитељице као судије тог суда.

39. Уставни суд наглашава да медији имају кључну улогу у демократском друштву, али је исто тако битно истаћи да медији приликом информисања јавности о темама од јавног интереса не смију прекорачити одређене границе, посебно када су у питању углед и права других. Заштита коју новинарима пружа члан 10 Конвенције подлијеже услову да дјелују у доброј вјери како би пружили тачне и поуздане информације у складу с начелима одговорног новинарства (види Европски суд, *Bédat против Швајцарске* [GC], број 56925/08, став 72, 29. март 2016).

40. У вези с тим, Уставни суд сматра да питања од јавног интереса несумњиво укључују и питања о функционисању правосудног система који је битан за било које демократско друштво и који служи интересима заједнице у цјелини (види Европски суд, *Morice protiv Француске* [GC], бр. 29369/10, ст. 124-127, ECHR 2015). У том правцу постоји мали обим, у смислу члана 10 став 2 Европске конвенције за ограничавање политичког говора или расправе о питањима од јавног интереса. У складу с тим, висок ниво заштите слободе изражавања посебно ће бити изражен када се примједбе односе на питање од јавног интереса и када су у питању примједбе у вези с функционисањем правосуђа (*op. cit. Morice protiv Француске*, став 125).

41. Међутим, ваља имати на уму посебну улогу правосуђа у друштву. Као јемац правде правосуђе мора уживати повјерење јавности ако жели бити успјешно у обављању својих дужности. Стога се може показати нужним да се пружи заштита од тешких штетних напада који су у основу неосновани, посебице с обзиром на чињеницу да су судије које су критиковане подложне дискреционој дужности која их спречава да одговоре. Ипак, осим у случају тешких штетних напада који су у суштини неосновани, имајући на уму да судије чине дио основне институције државе, они могу као такви бити подложни личној критици унутар допуштених граница. Када дјелују у свом службеном својству, они стога могу бити подложни ширим границама прихватљиве критике од обичних грађана (*op. cit. Morice protiv Француске*, ст. 128 и 131).

42. Уставни суд подсјећа да је Европски суд у предмету *Народни лист д.д. против Хрватске* утврдио кршења права на слободу изражавања апликанта (принтани медиј) утврдивши да се спорни чланак односио на питање јавног интереса, те да, иако је чланак био штетан, јер је садржавао врло озбиљну критику, претјеривање и грубу метафору о судији, све то ипак није било уврједљиво прихвативши да употреба штетног тона у коментарима о судији није начелно неспојива с одредбама члана 10 Европске конвенције. У цитираном предмету Европски суд се осврнуо и на висину нематеријалне штете коју су утврдили редовни судови (50.000,00 куна – 6.870 евра) сматрајући да је тешко прихватити да је штета угледа судије у том предмету била тако озбиљна да би оправдала додјелу накнаде у наведеном износу закључивши да би висина досуђене накнаде могла обесхрабрити отворену расправу о питањима од јавног интереса (види Европски суд, *Народни лист д.д. против Хрватске*, пресуда од 8. новембра 2018. године, апликација број 2782/12).

43. Сходно свему наведеном у контексту истакнутих приговора, Уставни суд прије разматрања апелационих приговора сматра сврсисходним да цитира наводе из спорног прилога, будући да су редовни судови то пропустили да учине.

44. Апелант је у прилогу навео: "Удружење девизних штедиша нашло се у новом проблему. Више не могу да провере да ли на рачуну имају 20.000 марака, а камоли да их подигну. За све криве судију Основног суда Слободанку Тешановић. Тврде да је фалсификовала документ којим је дозвољено да некадашњи замјеник председника Удружења Милан Јовичић може да подигне и располаже тим новцем. По блокираном рачуну у банци одлука судије је правоснажна, по одговору из судске администрације – одлука није правоснажна. Како је могуће да иста установа изда двије различите потврде, пита Светозар Нишић, председник Удружења, које је након свега затражило

блокаду рачуна". Првотужени је навео: "Потврду, ево је потврда коју могу подијелити ако хоћете, која каже: 'Суд није констатовао правоснажност Рјешења број Ф-1234/02 од 30. децембра 2005. године'. Ако нису договорили се да подијеле, могуће је све, они поново дају њему, дају му поново рјешење да он може да подигне новац. И ми смо то блокирали и сад тај рачун још увијек блокиран". Апелант је прилог завршио следећим ријечима: "Штедише су одлучиле правду потражити у Стразбуру, а да би у том успјели ангажовали су и адвокате из Немачке. У Основном суду у Бањалуци данас нису могли да нам нађу саговорника, који би објаснио ко је у праву."

45. Имајући у виду садржај спорног изражавања, Уставни суд сходно пракси Европског суда подсјећа да је обим прихватљиве критике који се допушта медијима већи када је ријеч о дебати од општег интереса и о јавним личностима, него када је ријеч о обичним грађанима. Слиједећи критеријуме који су претходно наведени, Уставни суд запажа да се спорно изражавање односило на проблеме Удружења у вези с промјеном уписа лица овлашћеног за заступање у Основном суду у Бањалуци спровођењем измјене лица овлашћеног за заступање и представљање Удружења у Регистру удружења грађана по неправоснажном рјешењу које је имало клаузулу правоснажности. Дакле, радило се о питању незаконитог рада једне правосудне институције. Уставни суд сматра да се радило о важном питању од јавног интереса које је свакако заслужило да се о њему информише јавност. С друге стране, тужитељица се као судија Основног суда у Бањалуци у вријеме спорног изражавања може сматрати државном службеницом и дијелом правосудног система, те је стога прихватљива граница критике на њен рачун нешто већа, посебно јер се прилог тицао њеног службеног дјеловања.

46. Имајући у виду садржај спорног изражавања, Уставни суд запажа да је апелант пренио тврдње првотуженог о незаконитом поступању Основног суда у Бањалуци у вези с фалсификовањем клаузуле правоснажности на неправоснажном рјешењу. Уставни суд надаље запажа да је у спорном прилогу наведено да се за све криви тужитељица јер је, како из Удружења тврде, фалсификовала документ којим је допуштено да некадашњи замјеник председника подигне и располаже новцем. Из спорног прилога је видљиво да је првотужени презентовао и подијелио присутним новинарима документе Основног суда у Бањалуци којима је поткријепио своје тврдње о постојању контрадикторних одлука тог суда. Уставни суд запажа да су редовни судови на основу проведених доказа утврдили да тужитељица није могла донијети спорна рјешења (у прилогу се није ни тврдило да је тужитељица донијела спорна рјешења). Редовни судови су током поступка утврдили да је тужитељица у релевантном периоду обављала послове стручног сарадника у Регистру удружења грађана Основног суда у Бањалуци, односно да је у новембру 2004. године именована за судију у Парничном одјељењу, те да сходно томе није ни могла да донесе спорна рјешења, нити је могла да на њих стави клаузулу правоснажности. Уставни суд, такође, запажа да апеланти, осим што су тврдили да потпис овлашћеног лица на клаузули правоснажности спорних рјешења није читак, у вези с тим нису пружили релевантне документе из којих би било видљиво да се тужитељица може довести у везу с пренесеним тврдњама. Сходно томе, Уставни суд прихвата да су у том дијелу апеланти о тужитељици пренијели неистиниту тврдњу.

47. Међутим, цијенећи спорни садржај прилога апеланата у цјелини, Уставни суд сматра да су апеланти током поступка презентovali релевантну документацију за остале наводе из спорног прилога (спорна рјешења, потврду Основног суда у Бањалуци из које је видљиво да тај суд "званично" није ставио клаузуле правоснажности на спорна рјешења, односно извод из регистра из којег је видљиво да је неправоснажно рјешење проведено у Регистру удружења што је узроковало штетне посљедице по Удружење и сл.) којима је указано на контрадикторност одлука Основног суда у Бањалуци, што је суштински и био циљ конференције за новинаре коју је организовало Удружење.

48. Уставни суд подсјећа да пракса Европског суда и судова у другим европским земљама развија доктрину која, у суштини, омогућава одбрану медија уколико могу показати да су поступали разумно или у складу с професионалним стандардима, дакле "у доброј намјери" када су објављивали критичке изјаве. Овакву доктрину примјењује и Европски суд који је, када је ријеч о чињеницама, развио флексибилнија правила од оних која захтијевају доказивање истинитости, остављајући медијима на тај начин простор за грешку (види Европски суд, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, пресуда од 25. јуна 1992. године, тачка 65). Дакле, чак и кад су у питању неистините информације могућа је одбрана медија ако су поступали разумно, у складу с професионалним стандардима, дакле *bona fide*.

49. У вези с тим, Уставни суд запажа да су апеланти и током поступка, али и уз апелацију, доставили документе (преписку путем електронске поште с лицем задуженим за односе с јавношћу у Основном суду у Бањалуци) из којих је видљиво да је апелант прије објављивања спорног прилога тражио (три пута) да службено лице тог суда у истом прилогу објасни о чему се ради, а све с циљем професионалног извјештавања како би се чула и друга страна. У том смислу, Уставни суд запажа да је апелант на крају спорног прилога навео: "У Основном суду у Бањалуци данас нису могли да нам нађу саговорника који би објаснио ко је у праву". Према оцјени Уставног суда, управо је апелант наведеним оставио простор за сумњу у пренесено изражавање Удружења јер је у прилогу пренесен став само једне стране спорног случаја, док је друга страна пропустила пружену могућност да разјасни спорне околности како би спорни прилог био потпун. У таквим чињеничним околностима Уставни суд не може да прихвати образложење редовних судова да апеланти нису предузели довољно напора како би провјерили истинитост тврдње о тужитељици, посебно узме ли се у обзир да је информацију требало пренијети јавности управо на дан када је организована конференција за новинаре јер је "вијест роба ограниченог рока трајања и одлагање њеног објављивања, чак и на краћи период, може лишити цијеле њене вриједности и интересирања (види Европски суд, *Observer и Guardian protiv Уједињеног Краљевства*, 1991, тачка 60). Уставни суд сматра да су апеланти таквим поступањем, супротно становишту редовних судова, предузели довољно напора како би професионално обавили дужност информисања јавности о питању од јавног интереса, те да се поступање апеланата не може довести у везу са чланом 5 став (2) Закона о заштити од клевете, које би за собом повукло њихову одговорност.

50. Имајући у виду све наведено, посебно садржај спорног изражавања у контексту свих релевантних околности конкретног случаја, Уставни суд сматра да редовни судови у околностима конкретног случаја

обавезивањем апеланата на накнаду нематеријалне штете нису постигли правичну равнотежу између два наведена конкурентска права. Наиме, Уставни суд уважава да је тужитељица након објављивања спорног прилога могла претрпјети штетне посљедице. Међутим, Уставни суд запажа да је тужитељица пропустила да искористи могућност да у смислу члана 8 Закона о заштити од клевете затражи од апеланата да објаве деманти, како би на тај начин штетне посљедице ефикасније отклонила.

51. Стога, према оцјени Уставног суда, све наведено указује да оспорене пресуде нису пропорционалне законитом циљу коме се тежи и да обавезивање апеланата на исплату накнаде нематеријалне штете у околностима конкретног случаја није било нужно у демократском друштву, у смислу члана 10 став 2 Европске конвенције.

52. Уставни суд закључује да је дошло до кршења права на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

Остали приговори

53. С обзиром на закључак у вези с кршењем права на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције, Уставни суд сматра да није потребно посебно образлагати и приговоре везане за кршење права на правично суђење и имовину.

VIII. Закључак

54. Уставни суд закључује да је дошло до кршења права апеланата на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције када у околностима конкретног случаја редовни судови обавезивањем апеланата на исплату нематеријалне штете нису постигли правичну равнотежу између права апеланата на слободу изражавања и тужитељиног права на заштиту њеног угледа, односно када реакција редовних судова није била пропорционална законитом циљу којем се тежи, дакле није била нужна у демократском друштву.

55. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

56. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 4483/16**, rješavajući apelaciju **JP Radio-televizija Republike Srpske i Miše Radakovića**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Čeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 6. decembra 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **JP Radio-televizija Republike Srpske i Miše Radakovića**.

Utvrđuje se povreda prava iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Okružnog suda u Banjaluci broj 73 0 P 018472 14 Gž od 9. septembra 2016. godine.

Predmet se vraća Okružnom sudu u Banjaluci koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku u skladu sa članom II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Okružnom sudu u Banjaluci da, u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od 90 dana od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. JP Radio-televizija Republike Srpske (u daljnjem tekstu: apelantica) sa sjedištem u Banjaluci, koju zastupa Draško Milinović kao zakonski zastupnik, i Mišo Radaković iz Banjaluke (u daljnjem tekstu: apelant ili zajedno s apelanticom apelanti), podnijeli su 28. novembra 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Okružnog suda u Banjaluci (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 73 0 P 018472 14 Gž od 9. septembra 2016. godine i Presude Osnovnog suda u Kotor-Varoši (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 73 0 P 018472 13 P od 2. oktobra 2014. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Okružnog suda, Osnovnog suda i Slobodanke Tešanović (u daljnjem tekstu: tužiteljica) zatraženo je 1. juna 2018. godine da dostave odgovor na apelaciju.

3. Okružni sud, Osnovni sud i tužiteljica su odgovor na apelaciju dostavili u periodu od 8. do 18. juna 2018. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacionih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Stavom 1. Presude Osnovnog suda broj 73 0 P 018472 13 P od 2. oktobra 2014. godine obavezani su Svetozar Nišić (u daljnjem tekstu: prvotuzeni) i apelanti (drugotuzeni i trećetuzeni) da tužiteljici na ime naknade neimovinske štete za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda i časti prouzrokovanih klevetom solidarno isplate novčani iznos od 5.500,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom i da joj naknade troškove postupka. Stavom 2. izreke odbijen je tužiteljicin zahtjev preko dosuđenog iznosa (sve preciznije navedeno u izreci presude).

6. Tokom postupka izvedeni su dokazi saslušavanjem prvotuzenog i apelanta kao stranaka u postupku, te su saslušani svjedoci. Vještak medicinske struke je proveo vještačenje, izvršen je uvid u sadržaj spornog izražavanja sa CD-a, odnosno DVD-a (sporni prilog koji je apelantica emitirala u informativnoj emisiji "Dnevnik 2" od 26. septembra 2013. godine), te je izvršen uvid u materijalne dokaze, između ostalih, Izvod iz sudskog registra broj F-1-234/02 od 15. oktobra 2010. godine Osnovnog suda u Banjaluci – Registar udruženja građana, potvrdu broj 071-0-Su-10-00 2562-1 od 4. oktobra 2010. godine Osnovnog suda u Banjaluci, Rješenje broj F-1-

234/02 od 8. aprila 2004. godine Osnovnog suda u Banjaluci, Rješenje broj F-1-234/02 od 30. decembra 2005. godine Osnovnog suda u Banjaluci, Rješenje broj 11 0 B 005928 11 Gž od 19. maja 2011. godine Okružnog suda, uvjerenje broj 071-0-Su-13-002248 od 29. novembra 2013. godine Osnovnog suda u Banjaluci, zatim čitanjem elektronske pošte od 26. septembra 2013. godine između apelanta i Maje Vulić, i to "...pravosudje.ba" (tri puta), te uvid u tužiteljicinu medicinsku dokumentaciju koja datira od novembra 2011. godine do maja 2014. godine.

7. Osnovni sud je naveo da je dokaze cijenio primjenom člana 8. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP), tako da je na osnovu provedenih dokaza utvrđeno da je tužiteljica nakon volonterskog pripravnčkog rada u Osnovnom sudu u Banjaluci zaposlena od 2. maja 2000. godine, da je do 21. novembra 2004. godine u tom sudu obavljala poslove stručnog saradnika u Registru udruženja građana, a od 22. novembra 2004. godine vrši dužnost sudije Osnovnog suda u Banjaluci, da je tužiteljica 17. oktobra 2011. godine rodila sina, a nakon poroda tužiteljici je dijagnosticirana bolest od koje se još uvijek liječi. Potom je Osnovni sud izvršio uvid u materijalne dokaze tužene strane iz kojih je utvrđeno da je Osnovni sud u Banjaluci 5. augusta 1998. godine Udruženje građana stare devizne štednje (u daljnjem tekstu: Udruženje) upisao u Registar građana u tom sudu, da je navedeni sud rješenjima od 13. maja 1999. godine, 17. oktobra 2002. godine i 9. decembra 2003. godine odobrio spis promjene adrese, sjedišta i lica ovlaštenih za zastupanje i predstavljanje Udruženja, tako da je prvotuzeni upisan kao sekretar Udruženja (to je utvrđeno iz izvoda iz sudskog registra Osnovnog suda u Banjaluci od 15. oktobra 2010. godine), zatim da je Osnovni sud u Banjaluci rješenjem od 8. aprila 2004. godine odobrio spis promjena u Jedinstvenom registru udruženja građana: adrese, lica ovlaštena za zastupanje i predstavljanje Udruženja te usklađivanje općih akata Udruženja sa zakonom, tako da su upisani Milan Jovičić kao predsjednik Udruženja i Stjepan Hrubu kao potpredsjednik Udruženja (što je proizašlo iz izvoda iz sudskog registra od 5. oktobra 2010. godine, ali i rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. aprila 2004. godine).

8. Zatim je utvrđeno da je Osnovni sud u Banjaluci rješenjem od 11. juna 2004. godine odbacio žalbu prvotuzenog protiv rješenja od 8. aprila 2004. godine, a Okružni sud je rješenjem od 3. novembra 2004. godine uvažio žalbu Udruženja, ukinuo rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. aprila i 11. juna 2004. godine i predmet je vratio na ponovni postupak, da je Osnovni sud u Banjaluci u ponovnom postupku donio rješenje 30. novembra 2005. godine kojim je ponovo odobren spis promjena u Jedinstvenom registru udruženja građana za Udruženje tako da su lica ovlaštena za zastupanje Milan Jovičić, predsjednik, i Stjepan Hrubu, potpredsjednik, da bi Okružni sud rješenjem od 19. maja 2011. godine ukinuo to rješenje i predmet vratio na ponovni postupak Osnovnom sudu u Banjaluci. Na osnovu iskaza apelanta i svjedokinje Nade Arlov (tadašnja urednica informativnog programa kod apelantice) utvrđeno je da je apelant pratio konferenciju za novinare Udruženja i da je pripremio prilog koji je emitiran u apelanticinom "Dnevniku 2". Uvidom u sadržaj CD-a, odnosno DVD-a i pismeno od 26. septembra 2013. godine pod nazivom "Štetiše-Mišo Radaković", Osnovni sud se upoznao sa spornim sadržajem iz priloga iz koga je proizašlo da Udruženje građana stare devizne štednje optužuje tužiteljicu (kao sutkinju) za falsificiranje dokumenata, "pa i za pribavljanje imovinske koristi". Osnovni sud je potom naveo da je elektronsku poštu između apelanta i Maje Vulić (lice zaduženo za odnose s javnošću Osnovnog suda u Banjaluci), kao i iskaze apelanta i Nade Arlov cijenio u vezi s radnjama apelanta da se provjeri

istinitost navoda sadržanih u spornom prilogu, ali prema ocjeni Osnovnog suda to nije bilo dovoljno.

9. Prilikom odlučivanja Osnovni sud je imao u vidu odredbe Zakona o zaštiti od klevete, kao *lex specialis* u odnosu na druge zakone, te je neosnovanim ocijenjen prigovor apelanata da tužiteljica ne može tražiti sudska zaštitu jer prije podnošenja tužbe nije podnijela zahtjev za demanti, u skladu sa članom 8. Zakona o zaštiti od klevete, jer se nepostupanje po citiranoj odredbi ne može tumačiti kao propust zbog koga bi se izgubila sudska zaštita. Potom je Osnovni sud razmatrao sporno pitanje da li su apelanti (tuženi) spornim izražavanjem oklevetali tužiteljicu, pri čemu je taj sud pojasnio da se kod klevete radi o naknadi neimovinske štete zbog narušavanja časti i ugleda, a teret dokazivanja kod klevete je na tuženoj strani. U vezi s tim, Osnovni sud je naveo da je cijeneći materijalne dokaze apelanata i prvotuzenog (sudske odluke) utvrdio da ti dokazi ne potvrđuju tvrdnje u vezi s tužiteljicom koje su iznesene u spornom prilogu (iz odluka Osnovnog suda u Banjaluci vidljivo je da ih nije donijela tužiteljica, već sudija Nijaz Krnić). Osim toga, kako je istakao Osnovni sud, tužiteljica je negirala da je preduzimala radnje koje su joj stavljene na teret, a taj iskaz Osnovni sud je doveo u vezi s uvjerenjem Osnovnog suda u Banjaluci od 29. novembra 2013. godine iz kojeg je proizašlo da je tužiteljica od 2. maja 2000. godine do 21. novembra 2004. godine bila raspoređena na radno mjesto stručnog saradnika u Osnovnom sudu u Banjaluci – Registar udruženja građana, a da je 22. novembra 2004. godine imenovana za sutkinju Osnovnog suda u Banjaluci i da je raspoređena na parnični referat, na osnovu čega je utvrđeno da tužiteljica kao stručna saradnica nije mogla da donese rješenje od 8. aprila 2004. godine, niti je kao sutkinja na parničnom referatu mogla donositi odluke koje se tiču registra udruženja građana. Upravo zbog navedenog, Osnovni sud je utvrdio da se radi o kleveti i da je sporno izražavanje neistinito jer provedenim dokazima nije utvrđena istinitost iznesenih činjenica.

10. Međutim, kako je naglasio Osnovni sud, utvrđivanje klevete nije dovoljno za dosuđivanje neimovinske štete jer, shodno članu 200. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) i članu 6. Zakona o zaštiti od klevete, sudovi su dužni utvrditi da li je neimovinska šteta nastupila i dosuditi naknadu u iznosu same štete. Shodno tome, Osnovni sud je na okolnosti nastanka štete osim uvida u tužiteljčinu brojnu medicinsku dokumentaciju proveo i dokaz vještačenja koje je obavio vještak medicinske struke, te saslušao svjedoke (o čemu se Osnovni sud iscrpno izjasnio na str. od 5. do 7. obrazloženja presude). Prema ocjeni Osnovnog suda, dosuđeni iznos naknade od 5.500,00 KM je realan i u skladu sa članom 11. Zakona o zaštiti od klevete, pri čemu je taj sud detaljno pojasnio šta je sve imao u vidu prilikom odmjeravanja visine naknade.

11. Okružni sud je odlučujući o žalbama parničnih stranaka donio Presudu broj 73 0 P 018472 14 GŽ od 9. septembra 2016. godine kojom je žalbe odbio i prvostepenu presudu potvrdio, uz istovremeno odbijanje zahtjeva stranaka za naknadu troškova sastavljanja žalbe i odgovora na žalbu, odnosno takse na žalbu.

12. Predmet spora je, kako je pojasnio Okružni sud, tužiteljčin zahtjev da joj se isplati nematerijalna šteta za pretrpljene duševne bolove zbog povrede ugleda i časti koja je nastala iznošenjem, prenošenjem i objavljivanjem neistinitog sadržaja u apellantinim "Dnevniku 2" od 26. septembra 2013. godine, a prema izvještaju apelanata koji je prisustvovao konferenciji za novinare i koji je prenio izjavu prvotuzenog, predsjednika Udruženja, koji je izjavio da je tužiteljica kao sutkinja Osnovnog suda u Banjaluci falsificirala rješenje na osnovu kojeg je blokirano više od 20.000,00 KM na računu

Udruženja, da je Udruženje prevareno jer je tužiteljica falsificiranjem dokumenata i stavljanjem klauzule pravosnažnosti dopustila da nekadašnji zamjenik, predsjednik Udruženja Milan Jovičić, može da podigne i raspolaze novcem Udruženja koji je blokiran u banci na osnovu odluke sudije, koja po izjavi sudske administracije nije bila pravosnažna, iako je sudija u odluci utvrdio pravosnažnost.

13. Apelanti su u žalbi naveli da nisu odgovorni za klevetu jer su tokom postupka dokazali da je nepropisno i nezakonito ovjerena pravosnažnost spornog rješenja od 8. aprila 2004. godine i da je u to vrijeme tužiteljica radila kao stručna saradnica na registraciji Udruženja i da je kontaktirala sa strankama, kao i s prvotuzenim, da je zbog nepropisne ovjere pravosnažnosti rješenja nastupila velika šteta za Udruženje, uslijed čega je blokiran račun tog udruženja, a što je bio razlog da Udruženje sazove konferenciju za novinare i o tome obavijesti javnost, da je prvotuzeni tom prilikom novinarima (uključujući i apelanata koji je pratio konferenciju) podijelio fotokopije spornih rješenja, da je tražio objašnjenje od Osnovnog suda u Banjaluci, ali da objašnjenje nije dobio, da su kao javni servis imali zakonsku obavezu da informiraju javnost o pitanjima od javnog interesa, da je dosuđena naknada previsoka jer je tužiteljica propustila da preduzme radnje s ciljem obaveze ublažavanja i otklanjanja štete na način da traži ispravku priloga.

14. Okružni sud je sve žalbene prigovore apelanata odbio kao neosnovane imajući u vidu odredbe čl. 5. i 6. Zakona o zaštiti od klevete i član 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija). Drugostepeni sud je naveo da iz provedenih dokaza i utvrđenih činjenica proizlazi da je donosilac sporne odluke, rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. aprila 2004. godine, sudija Nijaz Krnić, da je tužiteljica u periodu od 2. maja 2000. godine do 21. novembra 2004. godine bila raspoređena na radno mjesto stručnog saradnika na referatu registra udruženja građana, da kao stručna saradnica u tom periodu nije mogla donijeti rješenje od 8. aprila 2004. godine, niti je mogla postupati u smislu stavljanja klauzule pravosnažnosti na to rješenje, koju utvrđuje sudija. Još je utvrđeno da je tužiteljica 22. novembra 2004. godine imenovana za sutkinju Osnovnog suda u Banjaluci i da je raspoređena na parnični referat. Shodno takvom utvrđenju, Okružni sud je u cijelosti prihvatio stav prvostepenog suda da su prvotuzeni i apelanti oklevetali tužiteljicu tako što su iznijeli neistine o njenom radu na spornom rješenju koje tužiteljica nije donijela, niti je mogla utvrditi njegovu pravosnažnost, pa time ni utjecati na blokadu računa Udruženja, čime su radnjom iznošenja, na način kako je to utvrđeno u osporenoj presudi, narušili ravnotežu između dva zaštićena dobra, čast i ugled tužiteljice u odnosu na pravo na slobodu izražavanja. Okružni sud je još naveo da je prvostepeni sud pravilno zaključio da je prvotuzeni namjerno iznio neprovjerenu tvrdnju o tužiteljicinju ličnosti, a apelanti nisu dovoljno provjerili izjavu prvotuzenog, pa su time štetu izazvali krajnjom nepažnjom, čime je dokazana uzročno-posljedična veza između radnje i posljedice, pa time i odgovornosti svih tuženih prema odredbi čl. 5. i 11. Zakona o zaštiti od klevete.

15. U odnosu na visinu dosuđene naknade, Okružni sud je zaključio da je pravilno odmjerena, prihvativši u cijelosti iscrpno obrazloženje prvostepenog suda u tom pravcu.

IV. Apelacija **a) Navodi iz apelacije**

16. Apelanti smatraju da im je povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1

uz Evropsku konvenciju i pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije. Apelanti tvrde da su tokom postupka uspjeli da dokažu da je nepropisno i nezakonito ovjerena pravosnažnost rješenja Osnovnog suda u Banjaluci od 8. aprila 2004. godine s datumom pravosnažnosti od 3. maja 2004. godine, da je u to vrijeme tužiteljica radila kao stručna saradnica na registraciji udruženja građana i fondacija, da je u tom periodu komunicirala sa strankama po pitanju registracije i konkretno s prvotuženim, da je na još jednom rješenju nepropisno i nezakonito stavljena klauzula pravosnažnosti (rješenje od 30. decembra 2005. godine s datumom ovjere pravosnažnosti od 22. aprila 2006. godine), da je nepropisna ovjera pravosnažnosti imala velike štetne posljedice za Udruženje, da je prvotuženi na konferenciji za novinare podijelio novinarima rješenja s nepropisnom klauzulom pravosnažnosti, da je apelant s ciljem provjere informacija 26. septembra 2013. godine obavio telefonski razgovor s Majom Vulić iz Službe za odnose s javnošću Osnovnog suda u Banjaluci i objasnio joj o čemu se radi, da je u upućenom mailu naveo da Udruženje optužuje Osnovni sud u Banjaluci i tužiteljicu tražeći da navedeni sud osigura sagovornika iz suda koji bi objasnio o čemu se radi, kao i to da je izjava potrebna upravo tog dana. Apelant je u prilogu apelacije dostavio prepisku putem e-maila s Osnovnim sudom u Banjaluci. Apelanti tvrde da sudovi nisu izvršili brižljivu i savjesnu ocjenu dokaza, jer da jesu, utvrdili bi da ne postoji njihova odgovornost. Nadalje tvrde da je prilog urađen profesionalno u skladu s važećim propisima, a sve s ciljem informiranja javnosti o pitanjima od javnog interesa. Pravilnost postupka apelanta dokazuje i činjenica da je tužiteljica bila zaposlena u Osnovnom sudu u Banjaluci i da se radilo o pitanju iz domena rada suda, a ne o pitanju iz tužiteljicinog privatnog života.

17. Nadalje su apelanti pojasnili da je tužiteljicinu punomoćnik na raspravi uporno ukazivao na potpis sudije na spornim rješenjima, koji je čitak i prepoznatljiv i kao takav nije sporan (čime je zbunjivao lica koja je ispitivao), iako se radilo o potpisu lica na mjestu ovjere pravosnažnosti, a u postupku je dokazano da je taj potpis nečitak i da se ne može utvrditi o čijem potpisu se radi. Apelanti su se pozvali i na relevantnu praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) koji čak i u pogledu činjenica priznaje odbranu na osnovu iskrene namjere u pružanju medijima prostora za greške. Potom su apelanti posebno istakli da tužiteljica nije iskoristila mogućnost da u smislu člana 8. Zakona o zaštiti od klevete zatraži objavljivanje demantija radi eliminiranja ili ublažavanja štete. Tužiteljica kao državna službenica mora imati veći prag tolerancije na uvredu od običnog građanina. Apelanti su se pozvali i na Odluku Ustavnog suda broj AP 1067/06 u kojoj je zauzet stav da novinarska sloboda uključuje i određen stepen pretjerivanja, da sud mora voditi računa o ograničenjima koja su opravdana i potrebna, ali da svojim odlukama ne smije gušiti slobodu izražavanja i informiranja, a naročito ne istraživačko novinarstvo. Apelanti ukazuju i da visina štete nije propisno utvrđena, tvrdeći da je nepropisno odmjerena u vrlo visokom iznosu. Apelanti tvrde da su redovni sudovi predmetu prišli paušalno i bez uplitanja u suštinu spornog odnosa, te da osporene odluke ne sadrže razloge na kojima su zasnovane, niti sadrže bilo kakvo obrazloženje koje bi svojim sadržajem i kvalitetom opravdalo donošenje spornih odluka. Apelanti su uz apelaciju dostavili CD sa spornim sadržajem i ostale dokumente na koje se u ovoj apelaciji pozivaju.

b) Odgovor na apelaciju

18. Okružni sud je u odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenio neosnovanim jer je za svoju odluku dao razloge pri kojima i dalje ostaje, te da primjenom materijalnog i procesnog prava taj sud nije učinio povrede prava apelanta predloživši da se apelacija odbije kao neosnovana.

19. Osnovni sud je naveo da je postupak proveden u skladu s procesnim i materijalnim pravom i u skladu sa sudskom praksom.

20. Tužiteljica je u iscrpnom odgovoru na apelaciju sve prigovore ocijenila neosnovanim predloživši da se apelacija odbije kao neosnovana.

V. Relevantni propisi

21. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se prihvatljiva ograničenja slobode izražavanja u pogledu građanske odgovornosti za štetu naneseu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem nečeg neistinitog i potvrđuje da:

a) *pravo na slobodu izražavanja, koje je garantovano Ustavom Republike Srpske i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, predstavlja jedan od osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;*

b) *pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen i ne primenjuje se samo za izražavanja koja se smatraju korisnim ili neuvredljivim nego, takođe i za ona koja mogu da uvrede, šokiraju ili uznemire;*

v) *sredstva informisanja imaju vrlo značajnu ulogu u demokratskom procesu kao javni posmatrači i snabdevači javnosti informacijama.*

Član 5. st. (1), (2) i (3)

Odgovornost za klevetu

1. *Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravno lice koje je objavilo izražavanje.*

2. *Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili prnelo izražavanje.*

3. *Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.*

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) *ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;*

b) *ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;*

v) *ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.*

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

Član 7.

Pri utvrđivanju odgovornosti i dodeljivanju naknade u smislu ovog zakona potreba za ograničavanjem prava na slobodu izražavanja mora biti jasno utvrđena u skladu sa članom 10. (2) Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Član 8.

Tužilac u smislu ovog zakona preduzima sve potrebne mere da ublaži svu štetu uzrokovanu navodnim klevetničkim izražavanjem, a naročito uključujući zahtev za ispravku koju upućuje tuženom.

Član 11. stav (1)

(1) Naknada štete vrši se isključivo sa namerom nadoknade štete nanesene ugledu oštećenog, a ta nadoknada mora biti proporcionalna prouzrokovanoj šteti. Pri utvrđivanju naknade štete, sud uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući sve poduzete mere da bi se ublažila prouzrokovana šteta, kao što su: objavljivanje ispravke, opozivanje izjave ili izvinjenje, činjenicu da li je štetnik stekao novčanu korist učinjenim iznošenjem ili pronošenjem izražavanja, ili činjenicu da bi iznos dodeljene štete mogao imati za posledicu velike materijalne poteškoće ili bankrot štetnika.

22. U **Zakonu o obligacionim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04) relevantne odredbe glase:

Član 200.

(1) Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

(2) Prilikom odlučivanja o zahtevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom.

VI. Dopustivost

23. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

24. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

25. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Okružnog suda broj 73 0 P 018472 14 Gž od 9. septembra 2016. godine protiv koje nema drugih

djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelantica je primila 7. oktobra 2016. godine, a apelacija je podnesena 28. novembra 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

26. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

27. Apelanti pobijaju osporene presude tvrdeći da su tom presudom povrijeđena njihova prava iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije, člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na slobodu izražavanja

28. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

29. Član 10. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

30. Ustavni sud podsjeća da pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije spada u grupu tzv. kvalificiranih prava za koja je karakteristično da prvim stavom definišu samo pravo, a drugim stavom definišu dopuštena miješanja i ograničenja tih prava, pod uvjetima propisanim drugim stavom. Ova sloboda se, uz ograničenja iz člana 10. stav 2. Evropske konvencije, ne odnosi samo na "informacije" ili "ideje" koje su primljene pozitivno ili se smatraju neuvredljivim ili prema njima nema stava, već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju (vidi Evropski sud, *Selistö protiv Finske*, presuda od 16. novembra 2004. godine, aplikacija broj 56767/00, stav 46, i Odluka broj *AP 1203/05* od 27. juna 2006. godine, tačka 42). Ova sloboda, ipak, nije apsolutna i može biti ograničena zbog okolnosti i pod uvjetima navedenim u članu 10. stav 2. Evropske konvencije, pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Stoga je ključna uloga i zadatak nezavisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju jasno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja, koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju.

31. Kada se radi o ograničenjima iz člana 10. stav 2. Evropske konvencije, Evropski sud je ukazao da se kod odlučivanja u slučajevima klevete treba voditi računa o sljedećem: da li postoji miješanje u pravo na slobodu

izražavanja, da li je miješanje propisano zakonom, da li teži ostvarenju legitimnog cilja i na kraju da li je miješanje "nužno u demokratskom društvu".

(a) Da li je došlo do miješanja?

32. U vezi s pitanjem da li je došlo do miješanja u pravo apelanata na slobodu izražavanja, Ustavni sud nema dilemu da jeste, budući da je osporenim presudama obavezan na naknadu štete, što predstavlja miješanje zagwarantirano članom 10. stav 1. Evropske konvencije.

(b) Zakonitost i legitimni cilj

33. Ustavni sud, također, nema dilemu da je miješanje "propisano zakonom" jer se zasnivalo na relevantnim odredbama Zakona o zaštiti od klevete i ZOO-a i da je miješanje imalo legitimni cilj jer je bilo namijenjeno zaštiti ugleda ili prava drugih.

34. Utvrdivši da je uplitanje u slobodu izražavanja apelanata u ovome predmetu bilo zakonito i da je slijedilo legitimni cilj, jedino pitanje koje Ustavni sud treba utvrditi jeste da li je to miješanje bilo "nužno u demokratskom društvu".

(c) Nužno u demokratskom društvu

35. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija pokreće pitanje zaštite prava apelanata na slobodu izražavanja, u smislu člana 10. Evropske konvencije u vezi sa zaštitom tužiteljčinog prava na njen ugled kao sutkinje Osnovnog suda u Banjaluci, u smislu člana 8. Evropske konvencije. Shodno navedenom, Ustavni sud će ispitati da li su sudovi osporenim odlukama postigli pravičnu ravnotežu između ta dva prava iste važnosti, odnosno prava apelanata na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije i tužiteljčinog prava na zaštitu svog ugleda, u smislu člana 8. Evropske konvencije. Ustavni sud podsjeća da su relevantni kriteriji za test proporcionalnosti u takvim slučajevima utvrđeni u praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) u predmetu *Von Hannover protiv Njemačke* (vidi Evropski sud, *Von Hannover protiv Njemačke* broj 2 (GC), broj 40660/08 i 60641/08, st. 109-113, ECHR 2012). Ti kriteriji su: doprinos raspravi od javnog interesa, koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i šta je predmet izvještavanja, ponašanje lica o kojem je riječ prije objavljivanja i, gdje je primjenjivo, ozbiljnost sankcije. Pri tome treba uzeti u obzir da kada je zahtjev podnesen na osnovu člana 10. Evropske konvencije (kao u konkretnom slučaju) nameće se potreba da se ispita i način prikupljanja informacija i njihova vjerodostojnost, kao i težina nametnute sankcije (vidi Evropski sud, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*, aplikacija broj 17224/11, § 88 i 118, ECHR 2017. s daljnjim referencama, i *Arztammer für Wien i Dorner protiv Austrije*, aplikacija broj 8895/10, stav 64, 16. februar 2016).

36. Primjenjujući navedene kriterije na konkretan slučaj, Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi utvrdili da su apelanti u informativnoj emisiji "Dnevnik 2" od 26. septembra 2013. godine iznijeli neistinite tvrdnje o tužiteljici i na taj način prouzrokovali štetu njenom ugledu i časti naloživši apelantima i prvotuženom da joj solidarno isplate nematerijalnu štetu u iznosu od 5.500,00 KM.

37. Ustavni sud zapaža da predmetna apelacija ne pokreće pitanje pravne kvalifikacije spornog izražavanja, budući da apelanti i ne tvrde da u spornom izražavanju nisu iznesene činjenice, ali apelanti tvrde da su dokazali istinitost navoda iz spornog izražavanja, makar u pretežnom dijelu. Navode i da su postupili profesionalno, da su preduzeli sve kako bi i druga strana, konkretno Osnovni sud u Banjaluci, dala svoj stav u vezi s problemom koji je prvotuženi kao predsjednik Udruženja iznio na konferenciji za novinare. Smatraju da je postojao javni interes da se javnost informira o nepravilnostima u radu jedne

pravosudne institucije, te da se sporno izražavanje nije odnosilo na tužiteljčin privatni život. Tvrde da redovni sudovi nisu izvršili pažljivu ocjenu dokaza, te da se nisu upuštali u suštinu spora.

38. Dakle, predmet se odnosio na slobodu medija vezano za kritiku jedne pravosudne institucije, konkretno Osnovnog suda u Banjaluci, dovodeći njegov nezakoniti rad u kontekst tužiteljice kao sutkinje tog suda.

39. Ustavni sud naglašava da mediji imaju ključnu ulogu u demokratskom društvu, ali je isto tako bitno istaći da mediji prilikom informiranja javnosti o temama od javnog interesa ne smiju prekoračiti određene granice, posebno kada su u pitanju ugled i prava drugih. Zaštita koju novinarima pruža član 10. Konvencije podliježe uvjetu da djeluju u dobroj vjeri kako bi pružili tačne i pouzdane informacije u skladu s načelima odgovornog novinarstva (vidi Evropski sud, *Bédat protiv Švicarske* [GC], broj 56925/08, stav 72, 29. mart 2016).

40. U vezi s tim, Ustavni sud smatra da pitanja od javnog interesa nesumnjivo uključuju i pitanja o funkcioniranju pravosudnog sistema koji je bitan za bilo koje demokratsko društvo i koji služi interesima zajednice u cjelini (vidi Evropski sud, *Morice protiv Francuske* [GC], br. 29369/10, st. 124-127, ECHR 2015). U tom pravcu postoji mali obim, u smislu člana 10. stav 2. Evropske konvencije za ograničavanje političkog govora ili rasprave o pitanjima od javnog interesa. U skladu s tim, visok nivo zaštite slobode izražavanja posebno će biti izražen kada se primjedbe odnose na pitanje od javnog interesa i kada su u pitanju primjedbe u vezi s funkcioniranjem pravosuđa (*op. cit. Morice protiv Francuske*, stav 125).

41. Međutim, valja imati na umu posebnu ulogu pravosuđa u društvu. Kao jamac pravde pravosuđe mora uživati povjerenje javnosti ako želi biti uspješno u obavljanju svojih dužnosti. Stoga se može pokazati nužnim da se pruži zaštita od teških štetnih napada koji su u osnovu neosnovani, posebice s obzirom na činjenicu da su sudije koje su kritizirane podložne diskrecionoj dužnosti koja ih sprečava da odgovore. Ipak, osim u slučaju teških štetnih napada koji su u suštini neosnovani, imajući na umu da sudije čine dio osnovne institucije države, oni mogu kao takvi biti podložni ličnoj kritici unutar dopuštenih granica. Kada djeluju u svom službenom svojstvu, oni stoga mogu biti podložni širim granicama prihvatljive kritike od običnih građana (*op. cit. Morice protiv Francuske*, st. 128. i 131).

42. Ustavni sud podsjeća da je Evropski sud u predmetu *Narodni list d.d. protiv Hrvatske* utvrdio kršenja prava na slobodu izražavanja aplikanta (printani medij) utvrdivši da se sporni članak odnosio na pitanje javnog interesa, te da, iako je članak bio štetan, jer je sadržavao vrlo ozbiljnu kritiku, pretjerivanje i grubu metaforu o sudiji, sve to ipak nije bilo uvredljivo prihvativši da upotreba štetnog tona u komentarima o sudiji nije načelno nespojiva s odredbama člana 10. Evropske konvencije. U citiranom predmetu Evropski sud se osvrnuo i na visinu nematerijalne štete koju su utvrdili redovni sudovi (50.000,00 kuna – 6.870 eura) smatrajući da je teško prihvatiti da je šteta ugleda sudije u tom predmetu bila tako ozbiljna da bi opravdala dodjelu naknade u navedenom iznosu zaključivši da bi visina dosuđene naknade mogla obeshabriti otvorenu raspravu o pitanjima od javnog interesa (vidi Evropski sud, *Narodni list d.d. protiv Hrvatske*, presuda od 8. novembra 2018. godine, aplikacija broj 2782/12).

43. Shodno svemu navedenom u kontekstu istaknutih prigovora, Ustavni sud prije razmatranja apelacionih prigovora smatra svrsishodnim da citira navode iz spornog priloga, budući da su redovni sudovi to propustili učiniti.

44. Apelant je u prilogu naveo: "Udruženje deviznih štediša našlo se u novom problemu. Više ne mogu da provjere

da li na računu imaju 20.000 maraka, a kamoli da ih podignu. Za sve krive sudiju Osnovnog suda Slobodanku Tešanović. Tvrdi da je falsifikovala dokument kojim je dozvoljeno da nekadašnji zamjenik predsjednika Udruženja Milan Jovičić može da podigne i raspolaže tim novcem. Po blokiranom računu u banci odluka sudije je pravosnažna, po odgovoru iz sudske administracije – odluka nije pravosnažna. Kako je moguće da ista ustanova izda dvije različite potvrde, pita Svetozar Nišić, predsjednik Udruženja, koje je nakon svega zatražilo blokadu računa". Prvotuzeni je naveo: "Potvrdu, evo je potvrda koju mogu podijeliti ako hoćete, koja kaže: 'Sud nije konstatovao pravosnažnost Rješenja broj F-1234/02 od 30. decembra 2005. godine'. Ako nisu dogovorili se da podijele, moguće je sve, oni ponovo daju njemu, daju mu ponovo rješenje da on može da podigne novac. I mi smo to blokirali i sad taj račun još uvijek blokirani". Apelant je prilog završio sljedećim riječima: "Štetiše su odlučile pravdu potražiti u Strazburu, a da bi u tom uspjeli angažovali su i advokate iz Njemačke. U Osnovnom sudu u Banjaluci danas nisu mogli da nam nađu sagovornika, koji bi objasnio ko je u pravu."

45. Imajući u vidu sadržaj spornog izražavanja, Ustavni sud shodno praksi Evropskog suda podsjeća da je obim prihvatljive kritike koji se dopušta medijima veći kada je riječ o debati od općeg interesa i o javnim ličnostima, nego kada je riječ o običnim građanima. Sljedeći kriterije koji su prethodno navedeni, Ustavni sud zapaža da se sporno izražavanje odnosilo na probleme Udruženja u vezi s promjenom upisa lica ovlaštenog za zastupanje u Osnovnom sudu u Banjaluci provodenjem izmjene lica ovlaštenog za zastupanje i predstavljanje Udruženja u Registru udruženja građana po nepravosnažnom rješenju koje je imalo klauzulu pravosnažnosti. Dakle, radilo se o pitanju nezakonitog rada jedne pravosudne institucije. Ustavni sud smatra da se radilo o važnom pitanju od javnog interesa koje je svakako zaslužilo da se o njemu informira javnost. S druge strane, tužiteljica se kao sutkinja Osnovnog suda u Banjaluci u vrijeme spornog izražavanja može smatrati državnom službenicom i dijelom pravosudnog sistema, te je stoga prihvatljiva granica kritike na njen račun nešto veća, posebno jer se prilog ticao njenog službenog djelovanja.

46. Imajući u vidu sadržaj spornog izražavanja, Ustavni sud zapaža da je apelant prenio tvrdnje prvotuzenog o nezakonitom postupanju Osnovnog suda u Banjaluci u vezi s falsificiranjem klauzule pravosnažnosti na nepravosnažnom rješenju. Ustavni sud nadalje zapaža da je u spornom prilogu navedeno da se za sve krivi tužiteljica jer je, kako iz Udruženja tvrde, falsificirala dokument kojim je dopušteno da nekadašnji zamjenik predsjednika podigne i raspolaže novcem. Iz spornog priloga je vidljivo da je prvotuzeni prezentirao i podijelio prisutnim novinarima dokumente Osnovnog suda u Banjaluci kojima je potkrijepio svoje tvrdnje o postojanju kontradiktornih odluka tog suda. Ustavni sud zapaža da su redovni sudovi na osnovu provedenih dokaza utvrdili da tužiteljica nije mogla donijeti sporna rješenja (u prilogu se nije ni tvrdilo da je tužiteljica donijela sporna rješenja). Redovni sudovi su tokom postupka utvrdili da je tužiteljica u relevantnom periodu obavljala poslove stručnog saradnika u Registru udruženja građana Osnovnog suda u Banjaluci, odnosno da je u novembru 2004. godine imenovana za sutkinju u Parničnom odjeljenju, te da shodno tome nije ni mogla donijeti sporna rješenja, niti je mogla na njih staviti klauzulu pravosnažnosti. Ustavni sud, također, zapaža da apelanti, osim što su tvrdili da potpis ovlaštenog lica na klauzuli pravosnažnosti spornih rješenja nije čitak, u vezi s tim nisu pružili relevantne dokumente iz kojih bi bilo vidljivo da se tužiteljica može dovesti u vezu s prenesenim

tvrdnjama. Shodno tome, Ustavni sud prihvata da su u tom dijelu apelanti o tužiteljici prenijeli neistinitu tvrdnju.

47. Međutim, cijeneći sporni sadržaj priloga apelanata u cjelini, Ustavni sud smatra da su apelanti tokom postupka prezentirali relevantnu dokumentaciju za ostale navode iz spornog priloga (sporna rješenja, potvrdu Osnovnog suda u Banjaluci iz koje je vidljivo da taj sud "zvanično" nije stavio klauzule pravosnažnosti na sporna rješenja, odnosno izvod iz registra iz kojeg je vidljivo da je nepravosnažno rješenje provedeno u Registru udruženja što je uzrokovalo štetne posljedice po Udruženje i sl.) kojima je ukazano na kontradiktornost odluka Osnovnog suda u Banjaluci, što je suštinski i bio cilj konferencije za novinare koju je organiziralo Udruženje.

48. Ustavni sud podsjeća da praksa Evropskog suda i sudova u drugim evropskim zemljama razvija doktrinu koja, u suštini, omogućava odbranu medija ukoliko mogu pokazati da su postupali razumno ili u skladu s profesionalnim standardima, dakle "u dobroj namjeri" kada su objavljivali kritičke izjave. Ovakvu doktrinu primjenjuje i Evropski sud koji je, kada je riječ o činjenicama, razvio fleksibilnija pravila od onih koja zahtijevaju dokazivanje istinitosti, ostavljajući medijima na taj način prostor za grešku (vidi Evropski sud, *Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda*, presuda od 25. juna 1992. godine, tačka 65). Dakle, čak i kad su u pitanju neistinite informacije moguća je odbrana medija ako su postupali razumno, u skladu s profesionalnim standardima, dakle *bona fide*.

49. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da su apelanti i tokom postupka, ali i uz apelaciju, dostavili dokumente (e-mail prepisku s licem zaduženim za odnose s javnošću u Osnovnom sudu u Banjaluci) iz kojih je vidljivo da je apelant prije objavljivanja spornog priloga tražio (tri puta) da službeno lice tog suda u istom prilogu objasni o čemu se radi, a sve s ciljem profesionalnog izvještavanja kako bi se čula i druga strana. U tom smislu, Ustavni sud zapaža da je apelant na kraju spornog priloga naveo: "U Osnovnom sudu u Banjaluci danas nisu mogli da nam nađu sagovornika koji bi objasnio ko je u pravu". Prema ocjeni Ustavnog suda, upravo je apelant navedenim ostavio prostor za sumnju u preneseno izražavanje Udruženja jer je u prilogu prenesen stav samo jedne strane spornog slučaja, dok je druga strana propustila pruženu mogućnost da razjasni sporne okolnosti kako bi sporni prilog bio potpun. U takvim činjeničnim okolnostima Ustavni sud ne može prihvatiti obrazloženje redovnih sudova da apelanti nisu preduzeli dovoljno napora kako bi provjerili istinitost tvrdnje o tužiteljici, posebno uzme li se u obzir da je informaciju trebalo prenijeti javnosti upravo na dan kada je organizirana konferencija za novinare jer je "vijest roba ograničenog roka trajanja i odlaganje njenog objavljivanja, čak i na kraći period, može lišiti cijele njene vrijednosti i interesiranja (vidi Evropski sud, *Observer i Guardian protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1991, tačka 60). Ustavni sud smatra da su apelanti takvim postupanjem, suprotno stanovištu redovnih sudova, preduzeli dovoljno napora kako bi profesionalno obavili dužnost informiranja javnosti o pitanju od javnog interesa, te da se postupanje apelanata ne može dovesti u vezu sa članom 5. stav (2) Zakona o zaštiti od klevete, koje bi za sobom povuklo njihovu odgovornost.

50. Imajući u vidu sve navedeno, posebno sadržaj spornog izražavanja u kontekstu svih relevantnih okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud smatra da redovni sudovi u okolnostima konkretnog slučaja obavezivanjem apelanata na naknadu nematerijalne štete nisu postigli pravičnu ravnotežu između dva navedena konkurentna prava. Naime, Ustavni sud uvažava da je tužiteljica nakon objavljivanja spornog priloga mogla pretrpjeti štetne posljedice. Međutim, Ustavni sud zapaža da je

Kantona Sarajevo za 2011. godinu i proračunske instrukcije broj 2 od 21. srpnja 2010. godine. Uvidom i čitanjem rješenja od 10. ožujka 2011. godine na ime apelanata utvrđeno je da je rješenjem utvrđeno pravo apelanata na isplatu jubilarne nagrade u preciziranom iznosu jer su navršili 15 godina radnog staža kod tuženog i stekli su pravo na isplatu jubilarne nagrade. Uvidom i čitanjem zaključka Vlade Kantona Sarajevo od 23. veljače 2012. godine, proračuna za 2011. godinu i proračunske instrukcije broj 2 od 21. srpnja 2010. godine utvrđeno je da proračunom tuženog nije planirana isplata na ime naknade jubilarne nagrade. Odlučujući o tužbenim zahtjevima apelanata, Općinski sud je usvojio zahtjeve pozivajući se na odredbu članka 28. Kolektivnog ugovora za službenike organa uprave i sudske vlasti u FBiH (u daljnjem tekstu: Kolektivni ugovor), te odredbu članka 3. stavak 3. Općeg kolektivnog ugovora za teritorij Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Opći kolektivni ugovor). Dalje je navedeno da visina tužbenog zahtjeva među partijskim strankama nije sporna jer su apelanti opredijelili tužbeni zahtjev u skladu sa člankom 28. Kolektivnog ugovora, pa je sud zahtjevu udovoljio u cijelosti. Sud je ocijenio da je člankom 3. Općeg kolektivnog ugovora predviđeno da ako je neko pravo iz radnog odnosa različito uređeno navedenim kolektivnim ugovorom, kolektivnim ugovorom na razini kantona, kolektivnim ugovorom za područje djelatnosti, pravilnikom o radu, ugovorom o radu ili zakonom primjenjuje se za uposlenika najpovoljnije pravo, osim u slučaju članka 8. stavak 3. Kolektivnog ugovora. Primjenom navedene odredbe, kako je zaključio Općinski sud, apellantima pripada pravo na isplatu naknade na ime jubilarne nagrade, iako to pravo nije predviđeno Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti u Federaciji BiH (u daljnjem tekstu: Zakon o plaćama i naknadama) i Uredbom o naknadama koje nemaju karakter plaće.

9. Tuženi se žalio protiv navedene odluke Općinskog suda. Odlučujući o žalbi, Kantonalni sud je Presudom broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. rujna 2016. godine uvažio žalbu tuženog i preinačio prvostupanjsku presudu tako što je odbio kao neutemeljen tužbeni zahtjev apelanata kojim su tražili da se tuženi obveže da im na ime jubilarne nagrade, za neprekidan rad kod tuženog u trajanju od 15 godina, isplati po određeni novčani iznos uz naknadu troškova partijskog postupka.

10. U obrazloženju presude Kantonalni sud je naveo da je tuženi pravodobno podnesenom žalbom, pored ostalog, naveo da se prilikom donošenja pobijane presude prvostupanjski sud nepravilno pozvao na odredbu članka 28. Kolektivnog ugovora i pogrešno je primijenio. Naveo je da se isplata jubilarnih nagrada vrši iz proračuna Kantona Sarajevo i da se one planiraju u proračunu za tekuću godinu prema prilivu novčanih sredstava. Ukoliko nema priliva sredstava, ove nagrade se ne mogu ni planirati za isplatu. Istaknuo je da je proračun Kantona Sarajevo za 2011. godinu javno objavljen i da njime nisu predviđena sredstva za jubilarnu nagradu. Tuženi se u žalbi pozvao i na odredbe Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti Kantona Sarajevo prema kojima nije planirana niti predviđena pozicija jubilarnih nagrada, niti je predviđeno pravo na jubilarnu nagradu. Kantonalni sud je utvrdio da je predmet spora između partijskih stranaka zahtjev apelanata za isplatu jubilarne nagrade za navršanih 15 godina neprekidnog rada koji su apelanti ostvarili u Profesionalnoj vatrogasnoj brigadi Kantona Sarajevo.

11. Kantonalni sud navodi da odredbom članka 28. Kolektivnog ugovora pravo na jubilarnu nagradu je predviđeno u skladu s materijalnim mogućnostima obveznika, te da se slijedom navedene odredbe jubilarna nagrada isplaćuje ako postoje materijalne mogućnosti obveznika, a u konkretnom slučaju Kantona Sarajevo. Kantonalni sud je istaknuo da u

proračunu Kantona Sarajevo za 2011. godinu nisu bila odobrena sredstva za isplatu jubilarnih nagrada proračunskih korisnika u koje spada i Profesionalna vatrogasna brigada Kantona Sarajevo, a kako slijedi iz Zakona o izvršenju proračuna Kantona Sarajevo i zaključka Vlade Kantona Sarajevo od 23. veljače 2012. godine. Kantonalni sud konstatira da iz prednjeg proizlazi da nije postojala materijalna mogućnost tuženog za isplatu jubilarnih nagrada, pa tuženi nije bio u obvezi isplatiti je apellantima bez obzira što su stekli to pravo koje je uvjetovano materijalnim mogućnostima obveznika. Osim toga, Kantonalni sud naglašava da su apelanti navedeni radni staž napunili u ožujku i travnju 2011. godine, pa se na njihov status trebao primijeniti Zakon o plaćama i naknadama koji ne predviđa isplatu po osnovi jubilarne nagrade, kao ni Zakon o plaćama i naknadama u organima vlasti u Kantonu Sarajevo.

12. Rješenjem Vrhovnog suda broj 65 0 Rs 230377 16 Rev od 15. veljače 2018. godine odbačena je revizija apelanata podnesena protiv navedene presude Kantonalnog suda kao nedozvoljena. U obrazloženju rješenja Vrhovni sud je naveo da shodno odredbi članka 237. stavak 2. Zakona o partijskom postupku ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05 i 19/06 – u daljnjem tekstu: ZPP), koji se u konkretnom postupku primjenjuje na temelju odredbe članka 106. stavak 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o partijskom postupku ("Službene novine FBiH" broj 98/15), revizija nije dopuštena budući da vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude ne prelazi propisani cenzus (iznos od 10.000,00 KM). U odnosu na izuzetnu dopustivost revizije u smislu članka 237. stavak 3. ZPP, taj sud je ocijenio da odlučivanje o predmetnoj reviziji ne bi imalo utjecaja na usvajanje određene pravne shvaćanja koje je od značaja za jedinstvenu pravilnu primjenu prava u drugim slučajevima, pa revizija ni po tom kriteriju nije dopuštena.

Uporedni slučajevi ostvarivanja prava na jubilarnu nagradu iz sredstava tuženog

13. Presudom Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 459354 15 Rsž od 20. listopada 2016. godine odbijena je kao neutemeljena žalba tuženog protiv Presude Općinskog suda broj 65 0 Rs 459354 14 Rs od 8. rujna 2015. godine kojom je usvojen zahtjev tužiteljice A. M., uposlenice Ministarstva stambene politike tuženog za isplatu jubilarne nagrade. U postupku je utvrđeno da je tužiteljica za neprekidan rad u trajanju od 10 godina ostvarila pravo na jubilarnu nagradu. Tuženi je u žalbi protiv navedene presude Općinskog suda naveo da nije imao financijske mogućnosti za isplatu jubilarnih nagrada, da za konkretnu proračunsku godinu nisu planirana sredstva za tu namjenu, da važeći Zakon o plaćama i naknadama, kao i Zakon o plaćama i naknadama u organima vlasti Kantona Sarajevo ne predviđa isplatu za te naknade. U obrazloženju presude Kantonalni sud je naveo da je prvostupanjski sud pravilno postupio primijenivši odredbu članka 28. Kolektivnog ugovora, a kojom je propisano da će se službeniku isplatiti jubilarna nagrada za neprekidan rad za ostvarenih 10 godina ukupnog rada u preciziranom iznosu. Dalje je navedeno da tužiteljica kao uposlenik tuženog svoja prava iz radnog odnosa crpi iz njoj najpovoljnije pravne osnove, a u konkretnom slučaju to je Kolektivni ugovor, pri čemu je tuženi svakako bio dužan u proračunu osigurati dovoljno sredstava za isplatu obveza koje proizlaze iz radnog odnosa, a koje se temelje na zakonu. Stoga je neutemeljen i nije od utjecaja žalbeni navod tuženog glede nepostojanja materijalnih mogućnosti za isplatu jubilarne nagrade. Dakle, u konkretnoj pravnoj situaciji, primjenjujući načelo povoljnosti sadržano u odredbi članka 3. stavak 3. Općeg kolektivnog ugovora, prvostupanjski sud je pravilno

primijenio Kolektivni ugovor kao *lex specialis* jer ima dejstvo zakona kao pravna norma koja garantira minimum prava. Odredbe Zakona o plaćama i naknadama i Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti Kantona Sarajevo nisu od utjecaja na primjenu članka 28. Kolektivnog ugovora kao najpovoljnijeg prava za tužiteljicu shodno članku 3. stavak 3. Općeg kolektivnog ugovora budući da ona izričito govori o isplati jubilarne nagrade bez uvjetovanja drugim propisima.

14. Ustavni sud zapaža de je u ostalim presudama Kantonalnog suda (51), koje su apelanti dostavili kao uporedne predmete, Kantonalni sud izrazio ista pravna stajališta kao u citiranom predmetu.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

15. Apelanti smatraju da im je osporenom odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. U svezi s tim, apelanti navode da im je osporenom presudom Kantonalnog suda povrijeđeno pravo na pravnu sigurnost kao segmentu prava na pravično suđenje i temeljnog vida vladavine prava. Istaknuli su da je Kantonalni sud kao sud posljednje instance u konkretnom predmetu zauzeo drugačije stajalište u osporenoj presudi u slučaju koji je činjenično sličan i pravno identičan kao i prethodni predmeti pred tim sudom. Naveli su da je postojala jasno utvrđena praksa Kantonalnog suda gdje se u gotovo identičnim predmetima udovoljavalo tužbenim zahtjevima, te su se u tom smislu pozvali na konkretne odluke Kantonalnog suda koje su i priložili uz apelaciju (37 presuda Kantonalnog suda donesenih u razdoblju od 2013. do 2016. godine), kao i na mnoge druge donesene u identičnim postupcima. Dalje je navedeno da je Kantonalni sud kao sud posljednje instance za odlučivanje u predmetnom slučaju, protiv čijih odluka nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu, zauzeo drugačije stajalište u osporenoj presudi u slučaju koji je činjenično sličan i pravno identičan kao i prethodni predmeti pred tim sudom i u razdoblju od samo 25 dana (Odluka u predmetu broj 65 0 Rs 389859 14 Rsž donesena je 26. rujna 2016. godine, osporena odluka u konkretnom predmetu 29. rujna 2016. godine, a potom ponovo odluka kojom je udovoljeno tužbenom zahtjevu u predmetu broj 65 0 Rs 459354 15 Rsž od 20. listopada 2016. godine), a da nije dao obrazloženje zašto odstupa od dotadašnje prakse rješavanja istih ili sličnih predmeta pred tim sudom. Osim toga, apelanti su istaknuli da je zakonskim rješenjima ZPP predviđeno da kada u postupku pred prvostupanjiskim sudom u većem broju predmeta postoji potreba da se zauzme stajalište o spornom pravnom pitanju koje je od značaja za odlučivanje o predmetu postupka, prvostupanjiski sud će po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke zahtjevom pokrenuti postupak pred Vrhovnim sudom radi rješavanja spornog pravnog pitanja. Shodno navedenom, proizlazi da je u domaćem pravnom sustavu sada uspostavljen mehanizam kojim bi se osigurala dosljednost sudske prakse i izbjeglo usvajanje proturječnih presuda. Ukazali su da je u predmetu Općinskog suda broj 65 0 Rs 476737 14 Rs pokrenuto rješavanje spornog pravnog pitanja, ali Vrhovni sud u njemu nije odlučio, već ga je odbacio. Apelanti ističu da, iako je uspostavljen mehanizam kojim bi se osigurala dosljednost sudske prakse u istoj pravnoj stvari, on nije poslužio svojoj svrsi.

16. Povredu navedenih prava apelanti vide i u pogrešnoj primjeni materijalnog prava kada je Kantonalni sud u osporenoj

odluci, uvažavajući žalbu tuženog, odbio zahtjev apelanata za isplatu preciziranih iznosa na ime jubilarne nagrade. Naveli su da je Kantonalni sud paušalno naveo da u proračunu tuženog (za 2011. godinu) nisu odobrena sredstva za isplatu jubilarnih nagrada, te da tuženi iz tog razloga nije u obvezi isplatiti ih. Takvim stajalištem Kantonalnog suda, prema mišljenju apelanata, daje se mogućnost tuženom da neplaniranjem sredstava ne izvršava bilo koju obvezu utvrđenu zakonom odnosno kolektivnim ugovorom. Pored toga, istaknuli su da je u članku 28. Kolektivnog ugovora upotrijebljena sintagma "službeniku će se isplatiti", a ne "službeniku se može isplatiti", te je tuženi bio dužan osigurati novčana sredstva za ovu vrstu naknade.

17. U drugoj apelaciji (AP 2114/18) apelanti su istaknuli da je nakon podnesene prve apelacije broj AP 4582/16 Kantonalni sud nastavio s praksom usvajanja tužbenih zahtjeva koji se odnose na isplatu jubilarne nagrade, te su u prilog navedenih tvrdnji dostavili 15 novih presuda Kantonalnog suda donesenih od 2016. do 2017. godine u kojima je Kantonalni sud odbio žalbe tuženog i potvrdio presude Općinskog suda kojima je udovoljeno zahtjevima tužitelja za isplatu jubilarne nagrade. Također su se pozvali na praksu Ustavnog suda u odlukama br. AP 9/07 (točka 34.), AP 3271/06 (točka 49.) i AP 1315/06 u kojima je Ustavni sud zauzeo stajalište da nedostatak novca na koji se u konkretnom slučaju poziva tuženi ne može biti prihvaćen kao razlog neispunjenja obveze, te da se argument da tuženi nije imao novca, odnosno da nije predvidio sredstva za isplatu obveze na koji se sudovi pozivaju kada odbijaju zahtjev tužitelja, ne može protumačiti drukčije nego kao proizvoljnost u primjenjivanju zakona s izravnim štetnim utjecajem na ostvarivanje prava apelanata. Ustavni sud je u tim odlukama, također, zaključio da to što tuženi nije osigurao sredstva ne može biti razlog da se odbije zahtjev apelanata, a propust drugostupanjiskog suda se ogleda u činjenici da je potvrdio prvostupanjiske presude u dijelu kojim je odbijen zahtjev apelanata zbog nedostatka sredstava, iako to nije njihova krivnja. Apelanti su također ukazali na stajalište Vrhovnog suda (kao suda koji bi trebao osigurati dosljednost sudske prakse i dovesti do izbjegavanja usvajanja proturječnih presuda) iskazan u Presudi broj 65 0 Rs 310559 15 Rev od 24. siječnja 2017. godine (koja je dostavljena u prilogu). Naveli su da je reviziju u navedenom predmetu izjavio tuženi, a koja je glede isplate jubilarne nagrade odbijena kao neutemeljena i kojom je u tom dijelu potvrđena Presuda Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 310559 14 Rsž od 8. lipnja 2015. godine koji je udovoljio tužbenom zahtjevu za isplatu jubilarne nagrade.

b) Odgovor na apelaciju

18. Kantonalni sud je u odgovoru na apelaciju naveo da su apelanti protiv osporene presude tog suda izjavili reviziju koju je Vrhovni sud Rješenjem broj 65 0 Rs 230377 16 Rev od 15. veljače 2018. odbacio kao nedozvoljenu, te da je navedeno rješenje dostavljeno apellantima.

V. Relevantni propisi

19. U **Zakonu o plaćama i naknadama u organima vlasti Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 45/10, 111/12 i 20/17) relevantne odredbe glase:

Članak 1.

Predmet Zakona

Ovim zakonom uređuju se plaće i naknade izabranih dužnosnika, nositelja izvršnih funkcija i savjetnika u organima zakonodavne i organima izvršne vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija), državnih službenika i namještenika u organima državne službe Federacije (u daljnjem tekstu: organ državne službe),

pravobranitelja, službenika sudske policije i zatvorskih policajaca-stražara u kaznenopopravnim zavodima Federacije, te primjena ovog zakona u kantonima, gradovima i općinama u Federaciji.

Članak 58.

Sredstva za plaće i naknade

Financijska sredstva za plaće i naknade i druga primanja uposlenih u organima vlasti kantona, općine i grada, planiraju se i osiguravaju na proračunu kantona, općine i grada.

20. U **Kolektivnom ugovoru za organe uprave i sudske vlasti u Federaciji BiH** ("Službene novine FBiH" br. 23/00 i 50/00) relevantne odredbe glase:

Članak 28.

Službeniku će se isplatiti jubilarne nagrade za neprekidan rad u organima uprave, sukladno njihovim materijalnim mogućnostima, i to za navršениh:

- 5 godina 0,5 prosječne mjesečne plaće
- 10 godina 1 prosječna mjesečna plaća
- 15 godina 1,25 prosječne mjesečne plaće
- 20 godina 1,25 prosječne mjesečne plaće
- 25 godina 1,75 prosječne mjesečne plaće
- 30 godina 2 prosječne mjesečne plaće
- 35 godina 2,5 prosječne mjesečne plaće.

Osnovica za utvrđivanje visine jubilarne nagrade je prosječna plaća ostvarena u Federaciji u prethodna tri mjeseca.

21. U **Općem kolektivnom ugovoru za teritoriju Federacije BiH** ("Službene novine FBiH" br. 54/05 i 62/08) relevantne odredbe glase:

Članak 2. st. 1. i 2.

Ovaj kolektivni ugovor zaključuje se i primjenjuje na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

Kolektivni ugovor je obvezujući i važi za sva gospodarska društva bez obzira na vlasničku strukturu kapitala u njima, organe uprave i službe za upravu, policiju, javne ustanove i druge pravne subjekte.

Članak 3. stavak 3.

Ako je neko pravo iz radnog odnosa različito uređeno ovim kolektivnim ugovorom, kolektivnim ugovorom na razini kantona, kolektivnim ugovorom za područje djelatnosti, pravilnikom o radu, ugovorom o radu ili zakonom, primjenjuje se za zaposlenika najpovoljnije pravo, osim u slučaju članka 8. stavak 3. ovog kolektivnog ugovora.

Članak 8. stavak 3.

Izuzetno, kolektivnim ugovorima za područja djelatnosti, za pojedine subjekte u područjima djelatnosti, mogu se utvrditi uvjeti, visina, način i periodi utvrđivanja bruto, odnosno neto satnice, koja ne može biti niža od 1,25 KM neto.

22. U **Zakonu o parničnom postupku** ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15) relevantne odredbe glase:

Članak 237. stavak 3.

(3) Iznimno, Vrhovni sud Federacije može dopustiti reviziju u svim predmetima ako ocijeni da bi odlučivanje po reviziji bilo od značaja za primjenu prava u drugim slučajevima.

IIIa. –Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja

Članak 61a.

(1) Ako u postupku pred prvostupanjskim sudom u većem broju predmeta postoji potreba da se zauzme stav o spornom pravnom pitanju, koje je od značaja za odlučivanje o predmetu postupka pred prvostupanjskim sudovima, prvostupanjski će sud po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke zahtjevom

pokrenuti postupak pred Vrhovnim sudom Federacije radi rješavanja spornog pravnog pitanja.

(2) Sud koji je pokrenuo postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja dužan je zastati s postupkom dok se ne okonča postupak pred Vrhovnim sudom Federacije.

VI. Dopustivost

23. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

24. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

25. Ustavni sud zapaža da su apelanti podnijeli dvije apelacije kojima osporavaju isključivo Presudu Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. rujna 2016. godine s obzirom na to da je Rješenjem Vrhovnog suda broj 65 0 Rs 230377 16 Rev od 15. veljače 2018. godine revizija odbačena kao nedopuštena, što znači da je ona u slučaju apelanata bila neefektivan pravni lijek u smislu članka 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Stoga, Ustavni suda konstatira da je u slučaju apelanata konačna odluka, u smislu ranije iznesenog stajališta, Presuda Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. rujna 2016. godine. Potom, osporenu presudu apelanti su primili 28. listopada 2018. godine, a apelacija je podnesena 8. prosinca 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacije ispunjavaju i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacije nisu dopustive, niti su očigledno (*prima facie*) neutemeljene.

26. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, te članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetne apelacije ispunjavaju uvjete glede dopustivosti.

VII. Meritum

27. Apelanti pobijaju osporenu presudu, tvrdeći da su im tom presudom zbog proizvoljne primjene materijalnog prava povrijeđena njihova prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije i članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, a u okviru prava na pravično suđenje da im je povrijeđeno i ustavno pravo na pravnu sigurnost jer je Kantonalni sud, ne slijedeći sudsku praksu tog suda, osporenim presudom odbio tužbeni zahtjev apelanata za isplatu jubilarne nagrade, dok je u istovrsnim predmetima s istim tuženim i uposlenicima organa uprave tuženog kao parničnim strankama i s gotovo identičnom pravnom i činjeničnom osnovom zauzeo suprotno stajalište prema kojem je u konačnici usvojen tužbeni zahtjev za isplatu jubilarne nagrade drugih tužitelja. U prilog ovoj tvrdnji apelanti su priložili veći broj presuda Kantonalnog suda donesenih u razdoblju od 2013. do 2017. godine.

Pravo na pravično suđenje

28. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

29. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravično i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom.

30. Ustavni sud zapaža da se u konkretnom slučaju postupak iz kojeg je proizašla osporena presuda odnosi na utvrđivanje prava iz radnog odnosa, dakle radi se o predmetu građanskopravne prirode (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj AP 2184/09 od 13. lipnja 2012. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba, točka 24.) pa, stoga, apelanti u predmetnom postupku uživaju garancije prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

31. Imajući u vidu navode apelacije Ustavni sud će najprije ispitati navode apelanata o nedosljednosti sudske prakse Kantonalnog suda, odnosno pravnoj nesigurnosti koju je, prema mišljenju apelanata, izazvala osporena odluka Kantonalnog suda.

32. U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je prema stajalištu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) jedan od fundamentalnih aspekata vladavine prava načelo pravne sigurnosti, koje se pretpostavlja u Konvenciji (vidi *Beian protiv Rumunjske (broj 1)*, aplikacija broj 30658/05, stavak 39., ECHR 2007-XIII (izvodi)). Načelo pravne sigurnosti garantira, *inter alia*, određenu stabilnost u pravnom poretku i doprinosi povjerenju javnosti u pravosuđe. Europski sud je stajališta da iako se mogu prihvatiti određena odstupanja u tumačenju kao prirodno svojstvena svakom pravosudnom sustavu koji je utemeljen na mreži prvostupajskih i drugostupajskih sudova koji imaju nadležnost na određenom teritoriju, u slučajevima koje je razmatrao u kojima proturječna tumačenja proistječu iz iste sudske nadležnosti, tj. sudske prakse istog suda koji je sud posljednje instance u predmetnom pitanju (vidi, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor protiv Rumunjske* broj 21911/03, stavak 29. od 24. ožujka 2009. godine) i uključuje nedosljedno presuđivanje o zahtjevima mnogih osoba u identičnim situacijama, Europski sud je takva tumačenja smatrao neprihvatljivim. Pri tome je obrazlagao da takve proturječnosti stvaraju stanje stalne nesigurnosti što, zauzvrat, mora smanjiti povjerenje javnosti u pravosuđe, pri čemu je to povjerenje, jasno, jedno od temeljnih komponenti države utemeljene na vladavini prava, pa je u takvim slučajevima utvrđivao povredu prava na pravično suđenje.

33. Europski sud je također istaknuo da zahtjevi pravne sigurnosti i zaštita legitimnog očekivanja javnosti ne daju stečeno pravo na dosljednost sudske prakse (vidi presudu u predmetu *Unédic protiv Francuske* broj 20153/04, stavak 74. od 18. prosinca 2008. godine). Razvoj sudske prakse nije sam po sebi suprotan pravilnom provođenju pravde budući da bi propust u održavanju dinamičnog i evolutivnog pristupa riskirao kočenje reforme ili poboljšanja (vidi presudu u predmetu *Atanasovski protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije* broj 36815/03, stavak 38. od 14. siječnja 2010. godine). Međutim, ako odstupanje od dosljednosti sudske prakse "nema objektivno i razumno opravdanje", tj. ako ne slijedi legitiman cilj ili ako ne postoji "razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja kojem se teži" (vidi presudu *Marckx protiv Belgije* od 13. lipnja 1979. godine, serija A, broj 31, strana 16, stavak 33.) ono može uzrokovati različito postupanje glede uživanja prava koja su

garantirana i tako dovesti i do povrede članka 14. Europske konvencije (vidi već navedenu *Beian*, st. od 59. do 64.).

34. Ustavni sud podsjeća da je i sam, slijedeći praksu Europskog suda, u Odluci o dopustivosti i meritumu broj AP 1076/09 od 26. siječnja 2012. godine (dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavnisud.ba) usvojio stajalište da načelo pravne sigurnosti predstavlja segment prava na pravično suđenje. Naime, u navedenoj odluci je zaključeno da je ovo načelo povrijeđeno u situaciji kada iz istog suda, koji je pri tome i sud posljednje instance, u slučajevima koji se temelje na istoj ili sličnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi dolaze proturječne odluke u kojima su izostala obrazloženja i razlozi iz kojih bi bilo vidljivo zašto je sud odstupio od ranije prakse, a pri tome ne postoji mehanizam koji bi osigurao konzistentnost u odlučivanju (točka 37.).

35. U okolnostima konkretnog slučaja, koji je predmet ove odluke, predmet osporavanja apelacijom je presuda Kantonalnog suda kao suda posljednje instance u konkretnom slučaju, protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Apelanti navedenu presudu osporavaju tvrdeći da je taj sud u sporovima proisteklim između istog tuženog i uposlenika organa uprave tuženog kao parničnih stranaka i iz gotovo identičnog činjeničnog i pravnog pitanja donosio potpuno drugačije odluke u razdoblju od 2013. do 2017. godine koje su priložene uz apelaciju. Stoga, Ustavni sud u svjetlu pobrojanih načela mora ispitati je li došlo do kršenja načela pravne sigurnosti kao segmenta prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

36. Polazeći od ustaljene prakse Europskog i Ustavnog suda da zadatak ovih sudova nije preispitivati zaključke redovnih sudova glede činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01), te podržavajući navedena stajališta Europskog suda o ulozi višeg suda u sustavu redovnih sudova, Ustavni sud smatra da nije njegov zadatak rješavati sukob sudske prakse, izbjeci razilaženje i osigurati jednoobraznu primjenu prava od strane redovnih sudova. Međutim, zadatak Ustavnog suda u okviru apelacijske nadležnosti je preispitati može li takva situacija imati za posljedicu povredu ustavnih prava ili prava iz Europske konvencije (vidi, pored ostalih, citirane *Beina protiv Rumunjske*, st. 40. i 64., *Vusić protiv Hrvatske*, stavak 45., *Vinčić i drugi protiv Srbije*, stavak 56.).

37. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u presudama koje su apelanti dostavili kao uporedne slučajeve, među kojima je i kao primjer Presuda broj 65 0 Rs 459354 15 Rsž od 20. listopada 2016. godine, odbio kao neutemeljene žalbe tuženog protiv presuda Općinskog suda kojima su usvojeni tužbeni zahtjevi uposlenika organa uprave tuženog za isplatu jubilarne nagrade. U svim žalbama tuženi je navodio da nisu postojale materijalne mogućnosti tuženog za isplatu jubilarne nagrade, da sredstva nisu planirana u proračunu za tekuću godinu (2011-2016 godina), pa tuženi nije bio u obvezi tužiteljima isplatiti jubilarnu nagradu. Tuženi je u žalbama, također, isticao da Zakonom o plaćama i naknadama nije propisano pravo na jubilarnu nagradu. U odnosu na takve žalbene navode Kantonalni sud je u svim presudama koje su apelanti dostavili, pa tako i u citiranoj odluci od 20. listopada 2016. godine, odbio žalbe tuženog i istaknuo da je prvostupajski sud pravilno postupio primijenivši odredbu članka 28. Kolektivnog ugovora, a kojom je propisano da će se službeniku isplatiti jubilarna nagrada. Također je utvrđeno da tužitelji kao uposlenici tuženog svoja prava iz radnog odnosa crpe iz njima najpovoljnije pravne osnove, a u konkretnom slučaju to je Kolektivni ugovor, pri čemu je tuženi svakako bio

dužan u proračunu osigurati dovoljno sredstava za isplatu obveza koje proizlaze iz radnog odnosa. Stoga je neutemeljen i nije od utjecaja žalbeni navod tuženog glede nepostojanja materijalnih mogućnosti za isplatu jubilarne nagrade. Dalje je navedeno da je u konkretnoj pravnoj situaciji, primjenjujući načelo povoljnosti sadržano u članku 3. stavak 3. Općeg kolektivnog ugovora, prvostupanjski sud pravilno primijenio Kolektivni ugovor kao *lex specialis* jer ima dejstvo zakona kao pravna norma koja garantira minimum prava. U odnosu na pozivanje tuženog da odredbe Zakona o plaćama i naknadama ne propisuju pravo na jubilarnu nagradu Kantonalni sud je u navedenim odlukama utvrdio da takvi navodi nisu od utjecaja na primjenu odredbe članka 28. Kolektivnog ugovora kao najpovoljnijeg prava za tužitelje shodno članku 3. stavak 3. Općeg kolektivnog ugovora budući da ona izričito govori o isplati jubilarne nagrade bez uvjetovanja drugim propisima.

38. Nasuprot navedenom pravnom stajalištu, Kantonalni sud je u osporenoj odluci zauzeo potpuno suprotno stajalište kada je, za razliku od svih drugih citiranih predmeta, uvažio žalbu tuženog i preinačio presudu Općinskog suda tako što je u konačnici odbio zahtjev apelanata za isplatu jubilarne nagrade. Pri tome, Ustavni sud zapaža da je konkretnom slučaju utvrđeno gotovo identično činjenično stanje i identična pravna osnova kao i u drugim navedenim predmetima. Osim toga, Kantonalni sud je u žalbi naveo iste razloge kao i u navedenim uporednim predmetima, i to da nije postojala materijalna mogućnost tuženog za isplatu jubilarne nagrade jer u proračunu za 2011. godinu nisu bila planirana sredstva za jubilarnu nagradu, kao i da Zakonom o plaćama i naknadama nije propisano pravo na jubilarnu nagradu. Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u osporenoj presudi, potpuno suprotno od svog postupanja u ranijim i kasnijim gotovo identičnim predmetima, uvažio žalbene navode tuženog. Pri tome, Ustavni sud zapaža da je u obrazloženju osporene odluke Kantonalni sud naveo da se na apelante primjenjuje Zakon o plaćama i naknadama koji ne predviđa isplatu po osnovi jubilarne nagrade, a da je pri tome izostalo objektivno i razumno obrazloženje zašto apelantima nisu priznata prava prema članku 28. Kolektivnog ugovora u svezi sa člankom 3. stavak 3. Općeg kolektivnog ugovora kojim je predviđena primjena najpovoljnijeg prava iz radnog odnosa i kako je to ocijenio Kantonalni sud u svim drugim navedenim slučajevima. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da je u osporenoj odluci Kantonalni sud u okolnostima potpuno identične ili slične činjenične i pravne osnove donio suprotnu odluku u odnosu na dugogodišnju zauzetu praksu, a da za promjenu prakse nije ponudio bilo kakve razloge. Ustavni sud, pri tome, ima u vidu da redovni sudovi tijekom izgradnje sudske prakse mogu donositi različite odluke, što podrazumijeva razvoj sudske prakse, međutim odstupanja od dosljednosti sudske prakse moraju imati objektivno i razumno opravdanje i objašnjenje, a što je u konkretnom slučaju izostalo. Stoga, Ustavni sud smatra da je osporenom odlukom prekršeno načelo pravne sigurnosti u situaciji kada je isti sud u gotovo identičnim ili sličnim pitanjima ostvarivanja prava na jubilarnu nagradu tužitelja, koji su u istoj situaciji kao i apelanti, donosio odluke kojima je usvojen tužbeni zahtjev tužitelja.

39. Imajući u vidu sve navedeno, kao i stajališta Europskog suda, među kojima i stajalište da je uloga višeg suda u državi članici upravo rješavati sukob sudske prakse, izbjeci razilaženje i osigurati jednoobraznu primjenu prava (vidi Europski sud, *Vusić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 48101/07, presuda od 1. listopada 2010. godine, stavak 45.), Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju osporena odluka Kantonalnog suda konačna odluka protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. U svezi s

tim, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud kao najviši sud u sudskoj hijerarhiji imao zakonsku mogućnost da, odlučujući o reviziji apelanata protiv presude Kantonalnog suda, shodno članku 237. stavak 3. ZPP utvrdi pravno shvaćanje koje bi bilo od značaja za jedinstvenu pravilnu primjenu prava u drugim slučajevima. Međutim, Vrhovni sud je rješenjem od 15. veljače 2018. godine takav zahtjev apelanata odbacio kao nedopušten. Ustavni sud, također, zapaža da je zahtjev Općinskog suda u predmetu broj 65 0 Rs 476737 14 Rs, kojim je u smislu članka 61a. ZPP pokrenuto rješavanje spornog pravnog pitanja, Vrhovni sud odbacio kao nedozvoljen. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da postojeći mehanizmi ujednačavanja sudske prakse u konkretnom slučaju nisu bili efikasni. Stoga, Ustavni sud smatra da je Kantonalni sud kao sud posljednje instance za odlučivanje u konkretnom slučaju apelanata, zauzimajući drugačije stajalište u osporenoj presudi u slučaju koji je potpuno identičan ili sličan drugim predmetima, a da za to nije dao objektivno i razumno obrazloženje, povrijedio načelo pravne sigurnosti kao jedno od temeljnih vidova vladavine prava, koje je neodvojiv element prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

40. S obzirom na utvrđenu povredu načela pravne sigurnosti kao jednog od temeljnih vidova vladavine prava u okviru prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud ne smatra neophodnim razmatrati je li osporenom odlukom Kantonalnog suda došlo i do kršenja prava na pravično suđenje proizvoljnom primjenom materijalnog prava, kao i povrede prava na imovinu.

VIII. Zaključak

41. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda načela pravne sigurnosti kao jednog od temeljnih vidova vladavine prava u okviru prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije u situaciji kada je sud, koji je pri tome bio i sud posljednje instance, protiv čije odluke nije postojao zakonom propisan efikasan pravni lijek za odlučivanje o konkretnom pitanju, u slučaju koji se temelji na istoj ili sličnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi donio potpuno suprotnu odluku dugogodišnjoj ustanovljenoj sudskoj praksi, a da za to nije dao objektivno i razumno obrazloženje, a pri tome mehanizam koji bi osigurao konzistentnost u odlučivanju nije bio učinkovit.

42. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

43. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik

Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број АП 4582/16, рјешавајући апелацију **Едина Бајровића и др.**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник

Мато Тадић, потпредседник

Мирсад Ђеман, потпредседник

Валерија Галић, судија

Миодраг Симовић, судија

Сеада Палаврић, судија
на сједници одржаној 6. децембра 2018. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Едина Бајровића, Нихада Велића, Агина Прашовића, Денијала Хаџића и Мевлудина Кулића.**

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Пресуда Кантоналног суда у Сарајеву број 65 0 Рс 230377 12 Рсж од 29. септембра 2016. године.

Предмет се враћа Кантоналном суду у Сарајеву који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II(3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Кантоналном суду у Сарајеву да у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Един Бајровић, Нихад Велић, Агин Прашовић, Денијал Хаџић и Мевлудин Кулић (у даљњем тексту: апеланти), сви из Сарајева, које заступа Недим Мухић, адвокат из Сарајева, поднијели су 8. децембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Кантоналног суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 65 0 Рс 230377 12 Рсж од 29. септембра 2016. године. Предметна апелација је заведена под бројем АП 4582/16.

2. Апеланти су посредством истог адвоката 9. априла 2018. године поднијели још једну апелацију, и то након што су исходили Рјешење Врховног суда Федерације БиХ (у даљњем тексту: Врховни суд) број 65 0 Рс 230377 16 Рев од 15. фебруара 2018. године о изјављеној ревизији против пресуде Кантоналног суда. Предметном апелацијом оспорили су исту пресуду Кантоналног суда као коначну одлуку у предметном поступку. Предметна апелација је заведена под бројем АП 2114/18.

II. Поступак пред Уставним судом

3. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Кантоналног суда и Кантона Сарајево (у даљњем тексту: тужени) затражено је 14. септембра 2018. године да доставе одговоре на апелацију.

4. Кантонални суд је одговорио 2. октобра 2018. године, док тужени није доставио одговор на апелацију.

5. С обзиром на то да су Уставном суду достављене двије апелације истих апеланата које се односе на исти чињенични и правни основ, Уставни суд је у складу са чланом 32 став (1) Правила Уставног суда донио одлуку о спајању предмета бр. АП 4582/16 и АП 2114/18 у којима ће водити један поступак и донијети једну одлуку под бројем АП 4582/16.

III. Чињенично стање

6. Чињенице предмета које произлазе из навода апелације и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

7. Пресудом Општинског суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Општински суд) број 65 0 Рс 230377 12 Рс од 24. јула 2012. године обавезан је тужени (Кантон Сарајево, Професионална ватрогасна бригада) да апелантима на име јубиларне награде за непрекидан рад код туженог у трајању од 15 година исплати износ од по 1.016,73 КМ са законском затезном каматом у складу са Законом о висини стопе затезне камате почев од 26. јануара 2012. године па до исплате, уз накнаду трошкова поступка како је прецизирано у изреци пресуде.

8. У образложењу пресуде Општински суд је навео да је у току доказног поступка провео доказе увидом и читањем рјешења на име апеланата од 10. марта 2011. године, закључка Владе Кантона Сарајево од 23. фебруара 2012. године, буџета Кантона Сарајево за 2011. годину и буџетске инструкције број 2 од 21. јула 2010. године. Увидом и читањем рјешења од 10. марта 2011. године на име апеланата утврђено је да је рјешењем утврђено право апеланата на исплату јубиларне награде у прецизираном износу јер су навршили 15 година радног стажа код туженог и стекли су право на исплату јубиларне награде. Увидом и читањем закључка Владе Кантона Сарајево од 23. фебруара 2012. године, буџета за 2011. годину и буџетске инструкције број 2 од 21. јула 2010. године утврђено је да буџетом туженог није планирана исплата на име накнаде јубиларне награде. Одлучујући о тужбеним захтјевима апеланата, Општински суд је усвојио захтјеве позивајући се на одредбу члана 28 Колективног уговора за службенике органа управе и судске власти у ФБиХ (у даљњем тексту: Колективни уговор), те одредбу члана 3 став 3 Општег колективног уговора за територију Федерације БиХ (у даљњем тексту: Општи колективни уговор). Даље је наведено да висина тужбеног захтјева међу парничним странкама није спорна јер су апеланти одредили тужбени захтјев у складу са чланом 28 Колективног уговора, па је суд захтјеву удовољио у цијелости. Суд је цијенио да је чланом 3 Општег колективног уговора предвиђено да ако је неко право из радног односа различито уређено наведеним колективним уговором, колективним уговором на нивоу кантона, колективним уговором за подручје дјелатности, правилником о раду, уговором о раду или законом примјењује се за запосленика најповољније право, осим у случају члана 8 став 3 Колективног уговора. Примјеном наведене одредбе, како је закључио Општински суд, апелантима припада право на исплату накнаде на име јубиларне награде, иако то право није предвиђено Законом о платама и накнадама у органима власти у Федерацији БиХ (у даљњем тексту: Закон о платама и накнадама) и Уредбом о накнадама које немају карактер плате.

9. Тужени се жалио против наведене одлуке Општинског суда. Одлучујући о жалби, Кантонални суд је Пресудом број 65 0 Рс 230377 12 Рсж од 29. септембра 2016. године уважио жалбу туженог и преиначио првостепену пресуду тако што је одбио као неоснован тужбени захтјев апеланата којим су тражили да се тужени обавезе да им на име јубиларне награде, за непрекидан рад код туженог у трајању од 15 година, исплати по одређени новчани износ уз накнаду трошкова парничног поступка.

10. У образложењу пресуде Кантонални суд је навео да је тужени благовремено поднесеном жалбом, поред осталог, навео да се приликом доношења побијане пресуде

првостепени суд неправилно позвао на одредбу члана 28 Колективног уговора и погрешно је примијенио. Навео је да се исплата јубиларних награда врши из буџета Кантона Сарајево и да се оне планирају у буџету за текућу годину према приливу новчаних средстава. Уколико нема прилива средстава, ове награде се не могу ни планирати за исплату. Истакао је да је буџет Кантона Сарајево за 2011. годину јавно објављен и да њиме нису предвиђена средства за јубиларну награду. Тужени се у жалби позвао и на одредбе Закона о платама и накнадама у органима власти Кантона Сарајево према којима није планирана нити предвиђена позиција јубиларних награда, нити је предвиђено право на јубиларну награду. Кантонални суд је утврдио да је предмет спора између парничних странака захтјев апеланата за исплату јубиларне награде за навршених 15 година непрекидног рада који су апеланти остварили у Професионалној ватрогасној бригади Кантона Сарајево.

11. Кантонални суд наводи да одредбом члана 28 Колективног уговора право на јубиларну награду је предвиђено у складу с материјалним могућностима обвезника, те да се слиједом наведене одредбе јубиларна награда исплаћује ако постоје материјалне могућности обвезника, а у конкретном случају Кантона Сарајево. Кантонални суд је истакао да у буџету Кантона Сарајево за 2011. годину нису била одобрена средства за исплату јубиларних награда буџетских корисника у које спада и Професионална ватрогасна бригада Кантона Сарајево, а како слиједи из Закона о извршењу буџета Кантона Сарајево и закључка Владе Кантона Сарајево од 23. фебруара 2012. године. Кантонални суд констатује да из предњег произлази да није постојала материјална могућност туженог за исплату јубиларних награда, па тужени није био у обавези исплатити је апелантима без обзира што су стекли то право које је условљено материјалним могућностима обвезника. Осим тога, Кантонални суд наглашава да су апеланти наведени радни стаж напунили у марту и априлу 2011. године, па се на њихов статус требао примијенити Закон о платама и накнадама који не предвиђа исплату по основу јубиларне награде, као ни Закон о платама и накнадама у органима власти у Кантону Сарајево.

12. Рјешењем Врховног суда број 65 0 Рс 230377 16 Рев од 15. фебруара 2018. године одбачена је ревизија апеланата поднесена против наведене пресуде Кантоналног суда као недозвољена. У образложењу рјешења Врховни суд је навео да сходно одредби члана 237 став 2 Закона о парничном поступку ("Службене новине ФБиХ" бр. 53/03, 73/05 и 19/06 – у даљњем тексту: ЗПП), који се у конкретном поступку примјењује на основу одредбе члана 106 став 2 Закона о измјенама и допунама Закона о парничном поступку ("Службене новине ФБиХ" број 98/15), ревизија није допуштена будући да вриједност побијаног дијела правоснажне пресуде не прелази прописани цензус (износ од 10.000,00 КМ). У односу на изузетну допустивост ревизије у смислу члана 237 став 3 ЗПП, тај суд је оцијенио да одлучивање о предметној ревизији не би имало утицаја на усвајање одређеног правног схватања које је од значаја за јединствену правилну примјену права у другим случајевима, па ревизија ни по том критеријуму није допуштена.

Упоредни случајеви остваривања права на јубиларну награду из средстава туженог

13. Пресудом Кантоналног суда број 65 0 Рс 459354 15 Рсж од 20. октобра 2016. године одбијена је као неоснована жалба туженог против Пресуде Општинског суда број 65 0

Рс 459354 14 Рс од 8. септембра 2015. године којом је усвојен захтјев тужитељице А. М, запосленице Министарства стамбене политике туженог за исплату јубиларне награде. У поступку је утврђено да је тужитељица за непрекидан рад у трајању од 10 година остварила право на јубиларну награду. Тужени је у жалби против наведене пресуде Општинског суда навео да није имао финансијске могућности за исплату јубиларних награда, да за конкретну буџетску годину нису планирана средства за ту намјену, да важећи Закон о платама и накнадама, као и Закон о платама и накнадама у органима власти Кантона Сарајево не предвиђа исплату за те накнаде. У образложењу пресуде Кантонални суд је навео да је првостепени суд правилно поступио примијенивши одредбу члана 28 Колективног уговора, а којом је прописано да ће се службенику исплатити јубиларна награда за непрекидан рад за остварених 10 година укупног рада у прецизираном износу. Даље је наведено да тужитељица као запосленик туженог своја права из радног односа црпи из њој најповољнијег правног основа, а у конкретном случају то је Колективни уговор, при чему је тужени свакако био дужан да у буџету обезбиједи довољно средстава за исплату обавеза које произлазе из радног односа, а које се заснивају на закону. Стога је неоснован и није од утицаја жалбени навод туженог у погледу непостојања материјалних могућности за исплату јубиларне награде. Дакле, у конкретној правној ситуацији, примјењујући принцип повољности садржан у одредби члана 3 став 3 Општег колективног уговора, првостепени суд је правилно примијенио Колективни уговор као *lex specialis* јер има дејство закона као правна норма која гарантује минимум права. Одредбе Закона о платама и накнадама и Закона о платама и накнадама у органима власти Кантона Сарајево нису од утицаја на примјену члана 28 Колективног уговора као најповољнијег права за тужитељицу сходно члану 3 став 3 Општег колективног уговора будући да она изричито говори о исплати јубиларне награде без условљавања другим прописима.

14. Уставни суд запажа да је у осталим пресудама Кантоналног суда (51), које су апеланти доставили као упоредне предмете, Кантонални суд изразио исте правне ставове као у цитираном предмету.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

15. Апеланти сматрају да им је оспореном одлуком повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. У вези с тим, апеланти наводе да им је оспореном пресудом Кантоналног суда повријеђено право на правну сигурност као сегменту права на правично суђење и основног вида владавине права. Истакли су да је Кантонални суд као суд последње инстанце у конкретном предмету заузео другачији став у оспореној пресуди у случају који је чињенично сличан и правно идентичан као и претходни предмети пред тим судом. Навели су да је постојала јасно утврђена пракса Кантоналног суда гдје се у готово идентичним предметима удовољавало тужбеним захтјевима, те су се у том смислу позвали на конкретне одлуке Кантоналног суда које су и приложили уз апелацију (37 пресуда Кантоналног суда донесених у периоду од 2013. до 2016. године), као и на многе друге донесене у

идентичним поступцима. Даље је наведено да је Кантонални суд као суд посљедње инстанце за одлучивање у предметном случају, против чијих одлука нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону, заузео другачији став у оспореној пресуди у случају који је чињенично сличан и правно идентичан као и претходни предмети пред тим судом и у периоду од само 25 дана (Одлука у предмету број 65 0 Рс 389859 14 Рсж донесена је 26. септембра 2016. године, оспорена одлука у конкретном предмету 29. септембра 2016. године, а затим поново одлука којом је удовољено тужбеном захтјеву у предмету број 65 0 Рс 459354 15 Рсж од 20. октобра 2016. године), а да није дао образложење зашто одступа од дотадашње праксе рјешавања истих или сличних предмета пред тим судом. Осим тога, апеланти су истакли да је законским рјешењима ЗПП предвиђено да када у поступку пред првостепеним судом у већем броју предмета постоји потреба да се заузме став о спорном правном питању које је од значаја за одлучивање о предмету поступка, првостепени суд ће по службеној дужности или на приједлог странке захтјевом покренути поступак пред Врховним судом ради рјешавања спорног правног питања. Сходно наведеном, произлази да је у домаћем правном систему сада успостављен механизам којим би се обезбиједила досљедност судске праксе и избјегло усвајање противрјечних пресуда. Указали су да је у предмету Општинског суда број 65 0 Рс 476737 14 Рс покренуто рјешавање спорног правног питања, али Врховни суд у њему није одлучио, већ га је одбацио. Апеланти истичу да, иако је успостављен механизам којим би се обезбиједила досљедност судске праксе у истој правној ствари, он није послужио својој сврси.

16. Повреду наведених права апеланти виде и у погрешној примјени материјалног права када је Кантонални суд у оспореној одлуци, уважавајући жалбу туженог, одбио захтјев апеланата за исплату прецизираних износа на име јубиларне награде. Навели су да је Кантонални суд паушално навео да у буџету туженог (за 2011. годину) нису одобрена средства за исплату јубиларних награда, те да тужени из тог разлога није у обавези исплатити их. Таквим ставом Кантоналног суда, према мишљењу апеланата, даје се могућност туженом да непланирањем средстава не извршава било коју обавезу утврђену законом односно колективним уговором. Поред тога, истакли су да је у члану 28 Колективног уговора употријебљена синтагма "службенику ће се исплатити", а не "службенику се може исплатити", те је тужени био дужан обезбиједити новчана средства за ову врсту накнаде.

17. У другој апелацији (АП 2114/18) апеланти су истакли да је након поднесене прве апелације број АП 4582/16 Кантонални суд наставио с праксом усвајања тужбених захтјева који се односе на исплату јубиларне награде, те су у прилог наведених тврдњи доставили 15 нових пресуда Кантоналног суда донесених од 2016. до 2017. године у којима је Кантонални суд одбио жалбе туженог и потврдио пресуде Општинског суда којима је удовољено захтјевима тужилаца за исплату јубиларне награде. Такође су се позвали на праксу Уставног суда у одлукама бр. АП 9/07 (тачка 34), АП 3271/06 (тачка 49) и АП 1315/06 у којима је Уставни суд заузео став да недостатак новца на који се у конкретном случају позива тужени не може бити прихваћен као разлог неиспуњења обавезе, те да се аргумент да тужени није имао новца, односно да није предвидио средства за исплату обавезе на који се судови позивају када одбијају захтјев тужилаца, не може протумачити друкчије него као произвољност у

примјењивању закона с директним штетним утицајем на остваривање права апеланткиња. Уставни суд је у тим одлукама, такође, закључио да то што тужени није обезбиједио средства не може бити разлог да се одбије захтјев апеланткиња, а пропуст другостепеног суда се огледа у чињеници да је потврдио првостепену пресуду у дијелу којим је одбијен захтјев апеланткиња због недостатка средстава, иако то није њихова кривица. Апеланти су такође указали на став Врховног суда (као суда који би требало да обезбиједи досљедност судске праксе и доведе до избјегавања усвајања противрјечних пресуда) исказан у Пресуди број 65 0 Рс 310559 15 Рев од 24. јануара 2017. године (која је достављена у прилогу). Навели су да је ревизију у наведеном предмету изјавио тужени, а која је у погледу исплате јубиларне награде одбијена као неоснована и којом је у том дијелу потврђена Пресуда Кантоналног суда број 65 0 Рс 310559 14 Рсж од 8. јуна 2015. године који је удовољило тужбеном захтјеву за исплату јубиларне награде.

б) Одговор на апелацију

18. Кантонални суд је у одговору на апелацију навео да су апеланти против оспорене пресуде тог суда изјавили ревизију коју је Врховни суд Рјешењем број 65 0 Рс 230377 16 Рев од 15. фебруара 2018. одбацио као недозвољену, те да је наведено рјешење достављено апелантима.

V. Релевантни прописи

19. У **Закону о платама и накнадама у органима власти Федерације Босне и Херцеговине** ("Службене новине ФБиХ" бр. 45/10, 111/12 и 20/17) релевантне одредбе гласе:

Члан 1.

Предмет Закона

Овим законом уређују се плате и накнаде изабраних дужносника, носиоца извршних функција и савјетника у органима законодавне и органима извршне власти у Федерацији Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Федерација), државних службеника и намјештеника у органима државне службе Федерације (у даљњем тексту: орган државне службе), правобраниоца, службеника судске полиције и затворских полицајаца-стражара у казненопоправним заводима Федерације, те примјена овог закона у кантонима, градовима и општинама у Федерацији.

Члан 58.

Средства за плате и накнаде

Финансијска средства за плате и накнаде и друга примања запослених у органима власти кантона, општине и града, планирају се и обезбјеђују у буџету кантона, општине и града.

20. У **Колективном уговору за органе управе и судске власти у Федерацији БиХ** ("Службене новине ФБиХ" бр. 23/00 и 50/00) релевантне одредбе гласе:

Члан 28.

Службенику ће се исплатити јубиларна награда за непрекидан рад у органима управе, у складу са њиховим материјалним могућностима, и то за навршених:

- 5 година 0,5 просјечне мјесечне плаће
- 10 година 1 просјечна мјесечна плаћа
- 15 година 1,25 просјечне мјесечне плаће
- 20 година 1,25 просјечне мјесечне плаће
- 25 година 1,75 просјечне мјесечне плаће
- 30 година 2 просјечне мјесечне плаће
- 35 година 2,5 просјечне мјесечне плаће.

Основица за утврђивање висине јубиларне награде је просјечна плаћа остварена у Федерацији у претходна три мјесеца.

21. У Општем колективном уговору за територију Федерације БиХ ("Службене новине ФБиХ" бр. 54/05 и 62/08) релевантне одредбе гласе:

Члан 2. ст. 1. и 2.

Овај колективни уговор закључује се и примјењује на територији Федерације Босне и Херцеговине.

Колективни уговор је обавезујући и важи за све послодавце без обзира на структуру капитала, органе управе и службе за управу, полицију, јавне установе и друге правне субјекте.

Члан 3. став 3.

Ако је неко право из радног односа различито уређено овим колективним уговором, колективним уговором на нивоу кантона, колективним уговором за подручје дјелатности, правилником о раду, уговором о раду или законом, примјењује се за запосленика најповољније право, осим у случају члана 8. став 3. овог колективног уговора.

Члан 8. став 3.

Изузетно, колективним уговорима за подручја дјелатности, за поједине субјекте у подручјима дјелатности, могу се утврдити услови, висина, начин и периоди утврђивања бруто, односно нето сатнице, која не може бити нижа од 1,25 КМ нето.

22. У Закону о парничном поступку ("Службене новине ФБиХ" бр. 53/03, 73/05, 19/06 и 98/15) релевантне одредбе гласе:

Члан 237. став 3.

(3) Изузетно, Врховни суд Федерације може допустити ревизију у свим предметима ако оцијени да би одлучивање по ревизији било од значаја за примјену права у другим случајевима.

Ша. – Поступак за рјешавање спорног правног питања

Члан 61а.

(1) Ако у поступку пред првостепеним судом у већем броју предмета постоји потреба да се заузме став о спорном правном питању, које је од значаја за одлучивање о предмету поступка пред првостепеним судовима, првостепени ће суд по службеној дужности или на приједлог странке, захтјевом да покрене поступак пред Врховним судом Федерације ради рјешавања спорног правног питања.

(2) Суд који је покренуо поступак за рјешавање спорног правног питања дужан је да застане са поступком док се не заврши поступак пред Врховним судом Федерације.

VI. Допустивост

23. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

24. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њом побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

25. Уставни суд запажа да су апеланти поднијели двије апелације којима оспоравају искључиво Пресуду

Кантоналног суда број 65 0 Рс 230377 12 Рсж од 29. септембра 2016. године с обзиром на то да је Рјешењем Врховног суда број 65 0 Рс 230377 16 Рев од 15. фебруара 2018. године ревизија одбачена као недопуштена, што значи да је она у случају апеланата била неефективан правни лијек у смислу члана 18 став (1) Правила Уставног суда. Стога, Уставни суд констатује да је у случају апеланата коначна одлука, у смислу раније изнесеног става, Пресуда Кантоналног суда број 65 0 Рс 230377 12 Рсж од 29. септембра 2016. године. Затим, оспорену пресуду апеланти су примили 28. октобра 2018. године, а апелација је поднесена 8. децембра 2016. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелације испуњавају и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки други формални разлог због којег апелације нису допустиве, нити су очигледно (*prima facie*) неосноване.

26. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, те члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметне апелације испуњавају услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

27. Апеланти побијају оспорену пресуду, тврдећи да су им том пресудом због произвољне примјене материјалног права повријеђена њихова права из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције и члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, а у оквиру права на правично суђење да им је повријеђено и уставно право на правну сигурност јер је Кантонални суд, не слиједећи судску праксу тог суда, оспореном пресудом одбио тужбени захтјев апеланата за исплату јубиларне награде, док је у истоврсним предметима с истим туженим и запосленицима органа управе туженог као парничним странкама и с готово идентичним правним и чињеничним основом заузео супротан став према којем је у коначници усвојен тужбени захтјев за исплату јубиларне награде других тужилаца. У прилог овој тврдњи апеланти су приложили већи број пресуда Кантоналног суда донесених у периоду од 2013. до 2017. године.

Право на правично суђење

28. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

29. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом.

30. Уставни суд запажа да се у конкретном случају поступак из којег је произашла оспорена пресуда односи на утврђивање права из радног односа, дакле ради се о предмету грађанскоправне природе (види Уставни суд, Одлука о допустивости и меритуму број АП 2184/09 од 13. јуна 2012. године, доступна на www.ustavnisud.ba, тачка 24) па, стога, апеланти у предметном поступку уживају

гаранције права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

31. Имајући у виду наводе апелације Уставни суд ће најприје испитати наводе апеланата о недоследности судске праксе Кантоналног суда, односно правној несигурности коју је, према мишљењу апеланата, изазвала оспорена одлука Кантоналног суда.

32. У вези с тим, Уставни суд указује да је према ставу Европског суда за људска права (у даљем тексту: Европски суд) један од фундаменталних аспеката владавине права принцип правне сигурности, које се претпоставља у Конвенцији (види *Beian против Румуније (број 1)*, апликација број 30658/05, став 39, ЕCHR 2007-XIII (изводи)). Принцип правне сигурности гарантује, *inter alia*, одређену стабилност у правном поретку и доприноси повјерењу јавности у правосудје. Европски суд је става да иако се могу прихватити одређена одступања у тумачењу као природно својствена сваком правосудном систему који је заснован на мрежи првостепених и другостепених судова који имају надлежност на одређеној територији, у случајевима које је разматрао у којима противрјечна тумачења проистичу из исте судске надлежности, тј. судске праксе истог суда који је суд посљедње инстанце у предметном питању (види, *mutatis mutandis*, *Tudor Tudor против Румуније* број 21911/03, став 29 од 24. марта 2009. године) и укључује недоследно пресуђивање о захтјевима многих лица у идентичним ситуацијама, Европски суд је таква тумачења сматрао неприхватљивим. При томе је образлагао да такве противрјечности стварају стање сталне несигурности што, заузврат, мора смањити повјерење јавности у правосудје, при чему је то повјерење, јасно, једно од основних компоненти државе засноване на владавини права, па је у таквим случајевима утврђивао повреду права на правично суђење.

33. Европски суд је такође истакао да захтјеви правне сигурности и заштита легитимног очекивања јавности не дају стечено право на досљедност судске праксе (види пресуду у предмету *Unédic против Француске* број 20153/04, став 74 од 18. децембра 2008. године). Развој судске праксе није сам по себи супротан правилном спровођењу правде будући да би пропуст у одржавању динамичног и еволутивног приступа ризикуао кочење реформе или побољшања (види пресуду у предмету *Atanasovski против Бивше Југославенске Републике Македоније* број 36815/03, став 38 од 14. јануара 2010. године). Међутим, ако одступање од досљедности судске праксе "нема објективно и разумно оправдање", тј. ако не слиједи легитиман циљ или ако не постоји "разуман однос пропорционалности између употребљених средстава и циља којем се тежи" (види пресуду *Marckx против Белгије* од 13. јуна 1979. године, серија А, број 31, страна 16, став 33) оно може узроковати различито поступање у погледу уживања права која су гарантована и тако довести и до повреде члана 14 Европске конвенције (види већ наведену *Beian*, ст. од 59 до 64).

34. Уставни суд подсјећа да је и сам, слиједећи праксу Европског суда, у Одлуци о допустивости и меритуму број АП 1076/09 од 26. јануара 2012. године (доступна на интернет страници Уставног суда www.ustavnisud.ba) усвојио став да принцип правне сигурности представља сегмент права на правично суђење. Наиме, у наведеној одлуци је закључено да је овај принцип повријеђен у ситуацији када из истог суда, који је при томе и суд посљедње инстанце, у случајевима који се заснивају на истом или сличном чињеничном и правном основу долазе противрјечне одлуке у којима су изостала образложења и

разлози из којих би било видљиво зашто је суд одступио од раније праксе, а при томе не постоји механизам који би обезбиједио конзистентност у одлучивању (тачка 37).

35. У околностима конкретног случаја, који је предмет ове одлуке, предмет оспоравања апелацијом је пресуда Кантоналног суда као суда посљедње инстанце у конкретном случају, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Апеланти наведену пресуду оспоравају тврдећи да је тај суд у споровима проистеклим између истог туженог и запосленика органа управе туженог као парничних странака и из готово идентичног чињеничног и правног питања доносио потпуно другачије одлуке у периоду од 2013. до 2017. године које су приложене уз апелацију. Стога, Уставни суд у свјетлу побројаних принципа мора испитати да ли је дошло до кршења принципа правне сигурности као сегмента права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

36. Полазећи од устаљене праксе Европског и Уставног суда да задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене материјалног права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допустивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01), те подржавајући наведене ставове Европског суда о улози вишег суда у систему редовних судова, Уставни суд сматра да није његов задатак рјешавати сукоб судске праксе, избјећи разилажење и обезбиједити једнообразну примјену права од стране редовних судова. Међутим, задатак Уставног суда у оквиру апелационе надлежности је да преиспита да ли таква ситуација може имати за посљедицу повреду уставних права или права из Европске конвенције (види, поред осталих, цитиране *Veina против Румуније*, ст. 40 и 64, *Вусић против Хрватске*, став 45, *Винчић и други против Србије*, став 56).

37. У вези с тим, Уставни суд запажа да је Кантонални суд у пресудама које су апеланти доставили као упоредне случајеве, међу којима је и као примјер Пресуда број 65 0 Рс 459354 15 Рсж од 20. октобра 2016. године, одбио као неосноване жалбе туженог против пресуда Општинског суда којима су усвојени тужбени захтјеви запосленика органа управе туженог за исплату јубиларне награде. У свим жалбама тужени је наводио да нису постојале материјалне могућности туженог за исплату јубиларних награда, да средства нису планирана у буџету за текућу годину (2011-2016 година), па тужени није био у обавези тужиоцима исплатити јубиларну награду. Тужени је у жалбама, такође, истицао да Законом о платама и накнадама није прописано право на јубиларну награду. У односу на такве жалбене наводе Кантонални суд је у свим пресудама које су апеланти доставили, па тако и у цитираној одлуци од 20. октобра 2016. године, одбио жалбе туженог и истакао да је првостепени суд правилно поступио примјенивши одредбу члана 28 Колективног уговора, а којом је прописано да ће се службенику исплатити јубиларна награда. Такође је утврђено да тужиоци као запосленици туженог своја права из радног односа црпе из њима најповољнијег правног основа, а у конкретном случају то је Колективни уговор, при чему је тужени свакако био дужан да у буџету обезбиједи довољно средства за исплату обавеза које произлазе из радног односа. Стога је неоснован и није од утицаја жалбени навод туженог у погледу непостојања материјалних могућности за исплату јубиларне награде. Даље је наведено да је у конкретној правној ситуацији, примјењујући принцип

повољности садржан у члану 3 став 3 Општег колективног уговора, првостепени суд правилно примијенио Колективни уговор као *lex specialis* јер има дејство закона као правна норма која гарантује минимум права. У односу на позивање туженог да одредбе Закона о платама и накнадама не прописују право на јубиларну награду Кантонални суд је у наведеним одлукама утврдио да такви наводи нису од утицаја на примјену одредбе члана 28 Колективног уговора као најповољнијег права за тужиоце сходно члану 3 став 3 Општег колективног уговора будући да она изричито говори о исплати јубиларне награде без условљавања другим прописима.

38. Насупрот наведеном правном ставу, Кантонални суд је у оспореној одлуци заузео потпуно супротан став када је, за разлику од свих других цитираних предмета, уважио жалбу туженог и преиначио пресуду Општинског суда тако што је у коначници одбио захтјев апеланата за исплату јубиларне награде. При томе, Уставни суд запажа да је конкретном случају утврђено готово идентично чињенично стање и идентичан правни основ као и у другим наведеним предметима. Осим тога, Кантонални суд је у жалби навео исте разлоге као и у наведеним упоредним предметима, и то да није постојала материјална могућност туженог за исплату јубиларних награда јер у буџету за 2011. годину нису била планирана средства за јубиларну награду, као и да Законом о платама и накнадама није прописано право на јубиларну награду. Уставни суд запажа да је Кантонални суд у оспореној пресуди, потпуно супротно од свог поступања у ранијим и каснијим готово идентичним предметима, уважио жалбене наводе туженог. При томе, Уставни суд запажа да је у образложењу оспорене одлуке Кантонални суд навео да се на апеланте примјењује Закон о платама и накнадама који не предвиђа исплату по основу јубиларне награде, а да је при томе изостало објективно и разумно образложење зашто апелантима нису призната права према члану 28 Колективног уговора у вези са чланом 3 став 3 Општег колективног уговора којим је предвиђена примјена најповољнијег права из радног односа и како је то оцијенио Кантонални суд у свим другим наведеним случајевима. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да је у оспореној одлуци Кантонални суд у околностима потпуно идентичног или сличног чињеничног и правног основа донио супротну одлуку у односу на дугогодишњу заузету праксу, а да за промјену праксе није понудио било какве разлоге. Уставни суд, при томе, има у виду да редовни судови током изградње судске праксе могу доносити различите одлуке, што подразумијева развој судске праксе, међутим одступања од досљедности судске праксе морају имати објективно и разумно оправдање и објашњење, а што је у конкретном случају изостало. Стога, Уставни суд сматра да је оспореном одлуком прекршен принцип правне сигурности у ситуацији када је исти суд у готово идентичним или сличним питањима остваривања права на јубиларну награду тужилаца, који су у истој ситуацији као и апеланти, доносио одлуке којима је усвојен тужбени захтјев тужилаца.

39. Имајући у виду све наведено, као и ставове Европског суда, међу којима и став да је улога вишег суда у држави чланици управо да рјешава сукоб судске праксе, избјегне разилажење и обезбједи једнообразну примјену права (види Европски суд, *Вусић против Хрватске*, апликација број 48101/07, пресуда од 1. октобра 2010. године, став 45), Уставни суд запажа да је у конкретном случају оспорена одлука Кантоналног суда коначна одлука против које нема других дјелотворних правних лијекова

могућих према закону. У вези с тим, Уставни суд запажа да је Врховни суд као највиши суд у судској хијерархији имао законску могућност да, одлучујући о ревизији апеланата против пресуде Кантоналног суда, сходно члану 237 став 3 ЗПП утврди правно схватање које би било од значаја за јединствену правилну примјену права у другим случајевима. Међутим, Врховни суд је рјешењем од 15. фебруара 2018. године такав захтјев апеланата одбацио као недопуштен. Уставни суд, такође, запажа да је захтјев Општинског суда у предмету број 65 0 Рс 476737 14 Рс, којим је у смислу члана 61а ЗПП покренуто рјешавање спорног правног питања, Врховни суд одбацио као недозвољен. Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да постојећи механизми уједначавања судске праксе у конкретном случају нису били ефикасни. Стога, Уставни суд сматра да је Кантонални суд као суд последње инстанце за одлучивање у конкретном случају апеланата, заузимајући другачији став у оспореној пресуди у случају који је потпуно идентичан или сличан другим предметима, а да за то није дао објективно и разумно образложење, повриједио принцип правне сигурности као један од основних видова владавине права, који је неодвојив елемент права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

40. С обзиром на утврђену повреду принципа правне сигурности као једног од основних видова владавине права у оквиру права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, Уставни суд не сматра неопходним разматрати да ли је оспореном одлуком Кантоналног суда дошло и до крашења права на правично суђење произвољном примјеном материјалног права, као и повреде права на имовину.

VIII. Закључак

41. Уставни суд закључује да постоји повреда принципа правне сигурности као једног од основних видова владавине права у оквиру права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције у ситуацији када је суд, који је при томе био и суд последње инстанце, против чије одлуке није постојао законом прописан ефикасан правни лијек за одлучивање о конкретном питању, у случају који се заснива на истом или сличном чињеничном и правном основу донио потпуно супротну одлуку дугогодишњој установљеној судској пракси, а да за то није дао објективно и разумно образложење, а при томе механизам који би обезбједио конзистентност у одлучивању није био дјелотворан.

42. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

43. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 4582/16, rješavajući apelaciju **Edina Bajrovića i dr.**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b), člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik

Mato Tadić, potpredsjednik
Mirsad Čeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 6. decembra 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Edina Bajrovića, Nihada Velića, Agina Prašovića, Denijala Hadžića i Mevludina Kulića.**

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ukida se Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. septembra 2016. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Sarajevu koji je dužan po hitnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Sarajevu da u skladu sa članom 72. stav (5) Pravila Ustavnog suda u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Edin Bajrović, Nihad Velić, Agin Prašović, Denijal Hadžić i Mevludin Kulić (u daljnjem tekstu: apelanti), svi iz Sarajeva, koje zastupa Nedim Muhić, advokat iz Sarajeva, podnijeli su 8. decembra 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. septembra 2016. godine. Predmetna apelacija je zavedena pod brojem AP 4582/16.

2. Apelanti su posredstvom istog advokata 9. aprila 2018. godine podnijeli još jednu apelaciju, i to nakon što su ishodili Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 65 0 Rs 230377 16 Rev od 15. februara 2018. godine o izjavljenoj reviziji protiv presude Kantonalnog suda. Predmetnom apelacijom osporili su istu presudu Kantonalnog suda kao konačnu odluku u predmetnom postupku. Predmetna apelacija je zavedena pod brojem AP 2114/18.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog suda i Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 14. septembra 2018. godine da dostave odgovore na apelaciju.

4. Kantonalni sud je odgovorio 2. oktobra 2018. godine, dok tuženi nije dostavio odgovor na apelaciju.

5. S obzirom na to da su Ustavnom sudu dostavljene dvije apelacije istih apelanata koje se odnose na isti činjenični i pravni osnov, Ustavni sud je u skladu sa članom 32. stav (1) Pravila Ustavnog suda donio odluku o spajanju predmeta br. AP 4582/16 i AP 2114/18 u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP 4582/16.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelacije i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

7. Presudom Općinskog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 65 0 Rs 230377 12 Rs od 24. jula 2012. godine obavezan je tuženi (Kanton Sarajevo, Profesionalna vatrogasna brigada) da apellantima na ime jubilarne nagrade za neprekidan rad kod tuženog u trajanju od 15 godina isplati iznos od po 1.016,73 KM sa zakonskom zateznom kamatom u skladu sa Zakonom o visini stope zatezne kamate počev od 26. januara 2012. godine pa do isplate, uz naknadu troškova postupka kako je precizirano u izreci presude.

8. U obrazloženju presude Općinski sud je naveo da je u toku dokaznog postupka proveo dokaze uvidom i čitanjem rješenja na ime apelanata od 10. marta 2011. godine, zaključka Vlade Kantona Sarajevo od 23. februara 2012. godine, budžeta Kantona Sarajevo za 2011. godinu i budžetske instrukcije broj 2 od 21. jula 2010. godine. Uvidom i čitanjem rješenja od 10. marta 2011. godine na ime apelanata utvrđeno je da je rješenjem utvrđeno pravo apelanata na isplatu jubilarne nagrade u preciziranom iznosu jer su navršili 15 godina radnog staža kod tuženog i stekli su pravo na isplatu jubilarne nagrade. Uvidom i čitanjem zaključka Vlade Kantona Sarajevo od 23. februara 2012. godine, budžeta za 2011. godinu i budžetske instrukcije broj 2 od 21. jula 2010. godine utvrđeno je da budžetom tuženog nije planirana isplata na ime naknade jubilarne nagrade. Odlučujući o tužbenim zahtjevima apelanata, Općinski sud je usvojio zahtjeve pozivajući se na odredbu člana 28. Kolektivnog ugovora za službenike organa uprave i sudske vlasti u FBiH (u daljnjem tekstu: Kolektivni ugovor), te odredbu člana 3. stav 3. Općeg kolektivnog ugovora za teritoriju Federacije BiH (u daljnjem tekstu: Opći kolektivni ugovor). Dalje je navedeno da visina tužbenog zahtjeva među parničnim strankama nije sporna jer su apelanti opredijelili tužbeni zahtjev u skladu sa članom 28. Kolektivnog ugovora, pa je sud zahtjevu udovoljio u cijelosti. Sud je cijenio da je članom 3. Općeg kolektivnog ugovora predviđeno da ako je neko pravo iz radnog odnosa različito uređeno navedenim kolektivnim ugovorom, kolektivnim ugovorom na nivou kantona, kolektivnim ugovorom za područje djelatnosti, pravilnikom o radu, ugovorom o radu ili zakonom primjenjuje se za zaposlenika najpovoljnije pravo, osim u slučaju člana 8. stav 3. Kolektivnog ugovora. Primjenom navedene odredbe, kako je zaključio Općinski sud, apellantima pripada pravo na isplatu naknade na ime jubilarne nagrade, iako to pravo nije predviđeno Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti u Federaciji BiH (u daljnjem tekstu: Zakon o plaćama i naknadama) i Uredbom o naknadama koje nemaju karakter plaće.

9. Tuženi se žalio protiv navedene odluke Općinskog suda. Odlučujući o žalbi, Kantonalni sud je Presudom broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. septembra 2016. godine uvažio žalbu tuženog i preinačio prvostepenu presudu tako što je odbio kao neosnovan tužbeni zahtjev apelanata kojim su tražili da se tuženi obaveže da im na ime jubilarne nagrade, za neprekidan rad kod tuženog u trajanju od 15 godina, isplati po određeni novčani iznos uz naknadu troškova parničnog postupka.

10. U obrazloženju presude Kantonalni sud je naveo da je tuženi blagovremeno podnesenom žalbom, pored ostalog, naveo da se prilikom donošenja pobijane presude prvostepeni sud nepravilno pozvao na odredbu člana 28. Kolektivnog ugovora i pogrešno je primijenio. Naveo je da se isplata jubilarnih nagrada vrši iz budžeta Kantona Sarajevo i da se one planiraju u budžetu za tekuću godinu prema prilivu novčanih sredstava. Ukoliko nema priliva sredstava, ove nagrade se ne mogu ni planirati za isplatu. Istakao je da je budžet Kantona Sarajevo za 2011. godinu javno objavljen i da njime nisu predviđena sredstva za jubilarnu nagradu. Tuženi se u žalbi

pozvao i na odredbe Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti Kantona Sarajevo prema kojima nije planirana niti predviđena pozicija jubilarne nagrade, niti je predviđeno pravo na jubilarnu nagradu. Kantonalni sud je utvrdio da je predmet spora između partijskih stranaka zahtjev apelanata za isplatu jubilarne nagrade za izvršenih 15 godina neprekidnog rada koji su apelanti ostvarili u Profesionalnoj vatrogasnoj brigadi Kantona Sarajevo.

11. Kantonalni sud navodi da odredbom člana 28. Kolektivnog ugovora pravo na jubilarnu nagradu je predviđeno u skladu s materijalnim mogućnostima obveznika, te da se slijedom navedene odredbe jubilarna nagrada isplaćuje ako postoje materijalne mogućnosti obveznika, a u konkretnom slučaju Kantona Sarajevo. Kantonalni sud je istakao da u budžetu Kantona Sarajevo za 2011. godinu nisu bila odobrena sredstva za isplatu jubilarne nagrade budžetskih korisnika u koje spada i Profesionalna vatrogasna brigada Kantona Sarajevo, a kako slijedi iz Zakona o izvršenju budžeta Kantona Sarajevo i zaključka Vlade Kantona Sarajevo od 23. februara 2012. godine. Kantonalni sud konstatira da iz prednjeg proizlazi da nije postojala materijalna mogućnost tuženog za isplatu jubilarne nagrade, pa tuženi nije bio u obavezi isplatiti je apellantima bez obzira što su stekli to pravo koje je uvjetovano materijalnim mogućnostima obveznika. Osim toga, Kantonalni sud naglašava da su apelanti navedeni radni staž napunili u martu i aprilu 2011. godine, pa se na njihov status trebao primijeniti Zakon o plaćama i naknadama koji ne predviđa isplatu po osnovu jubilarne nagrade, kao ni Zakon o plaćama i naknadama u organima vlasti u Kantonu Sarajevo.

12. Rješenjem Vrhovnog suda broj 65 0 Rs 230377 16 Rev od 15. februara 2018. godine odbačena je revizija apelanata podnesena protiv navedene presude Kantonalnog suda kao nedozvoljena. U obrazloženju rješenja Vrhovni sud je naveo da shodno odredbi člana 237. stav 2. Zakona o parničnom postupku ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05 i 19/06 – u daljnjem tekstu: ZPP), koji se u konkretnom postupku primjenjuje na osnovu odredbe člana 106. stav 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku ("Službene novine FBiH" broj 98/15), revizija nije dopuštena budući da vrijednost pobijanog dijela pravomoćne presude ne prelazi propisani cenzus (iznos od 10.000,00 KM). U odnosu na izuzetnu dopustivost revizije u smislu člana 237. stav 3. ZPP, taj sud je ocijenio da odlučivanje o predmetnoj reviziji ne bi imalo utjecaja na usvajanje određenog pravnog shvaćanja koje je od značaja za jedinstvenu pravilnu primjenu prava u drugim slučajevima, pa revizija ni po tom kriteriju nije dopuštena.

Uporedni slučajevi ostvarivanja prava na jubilarnu nagradu iz sredstava tuženog

13. Presudom Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 459354 15 Rsž od 20. oktobra 2016. godine odbijena je kao neosnovana žalba tuženog protiv Presude Općinskog suda broj 65 0 Rs 459354 14 Rs od 8. septembra 2015. godine kojom je usvojen zahtjev tužiteljice A. M, zaposlenice Ministarstva stambene politike tuženog za isplatu jubilarne nagrade. U postupku je utvrđeno da je tužiteljica za neprekidan rad u trajanju od 10 godina ostvarila pravo na jubilarnu nagradu. Tuženi je u žalbi protiv navedene presude Općinskog suda naveo da nije imao finansijske mogućnosti za isplatu jubilarne nagrade, da za konkretnu budžetsku godinu nisu planirana sredstva za tu namjenu, da važeći Zakon o plaćama i naknadama, kao i Zakon o plaćama i naknadama u organima vlasti Kantona Sarajevo ne predviđa isplatu za te naknade. U obrazloženju presude Kantonalni sud je naveo da je prvostepeni sud pravilno postupio primijenivši odredbu člana 28. Kolektivnog ugovora, a kojom je propisano da će se službeniku isplatiti jubilarna

nagrada za neprekidan rad za ostvarenih 10 godina ukupnog rada u preciziranom iznosu. Dalje je navedeno da tužiteljica kao zaposlenik tuženog svoja prava iz radnog odnosa crpi iz njoj najpovoljnijeg pravnog osnova, a u konkretnom slučaju to je Kolektivni ugovor, pri čemu je tuženi svakako bio dužan da u budžetu osigura dovoljno sredstava za isplatu obaveza koje proizlaze iz radnog odnosa, a koje se zasnivaju na zakonu. Stoga je neosnovan i nije od utjecaja žalbeni navod tuženog u pogledu nepostojanja materijalnih mogućnosti za isplatu jubilarne nagrade. Dakle, u konkretnoj pravnoj situaciji, primjenjujući načelo povoljnosti sadržano u odredbi člana 3. stav 3. Općeg kolektivnog ugovora, prvostepeni sud je pravilno primijenio Kolektivni ugovor kao *lex specialis* jer ima dejstvo zakona kao pravna norma koja garantira minimum prava. Odredbe Zakona o plaćama i naknadama i Zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti Kantona Sarajevo nisu od utjecaja na primjenu člana 28. Kolektivnog ugovora kao najpovoljnijeg prava za tužiteljicu shodno članu 3. stav 3. Općeg kolektivnog ugovora budući da ona izričito govori o isplati jubilarne nagrade bez uvjetovanja drugim propisima.

14. Ustavni sud zapaža de je u ostalim presudama Kantonalnog suda (51), koje su apelanti dostavili kao uporedne predmete, Kantonalni sud izrazio iste pravne stavove kao u citiranom predmetu.

IV. Apelacija **a) Navodi iz apelacije**

15. Apelanti smatraju da im je osporenom odlukom povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. U vezi s tim, apelanti navode da im je osporenom presudom Kantonalnog suda povrijeđeno pravo na pravnu sigurnost kao segmentu prava na pravično suđenje i osnovnog vida vladavine prava. Istakli su da je Kantonalni sud kao sud posljednje instance u konkretnom predmetu zauzeo drugačiji stav u osporenoj presudi u slučaju koji je činjenično sličan i pravno identičan kao i prethodni predmeti pred tim sudom. Naveli su da je postojala jasno utvrđena praksa Kantonalnog suda gdje se u gotovo identičnim predmetima udovoljavalo tužbenim zahtjevima, te su se u tom smislu pozvali na konkretne odluke Kantonalnog suda koje su i priložili uz apelaciju (37 presuda Kantonalnog suda donesenih u periodu od 2013. do 2016. godine), kao i na mnoge druge donesene u identičnim postupcima. Dalje je navedeno da je Kantonalni sud kao sud posljednje instance za odlučivanje u predmetnom slučaju, protiv čijih odluka nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu, zauzeo drugačiji stav u osporenoj presudi u slučaju koji je činjenično sličan i pravno identičan kao i prethodni predmeti pred tim sudom i u periodu od samo 25 dana (Odluka u predmetu broj 65 0 Rs 389859 14 Rsž donesena je 26. septembra 2016. godine, osporena odluka u konkretnom predmetu 29. septembra 2016. godine, a zatim ponovo odluka kojom je udovoljeno tužbenom zahtjevu u predmetu broj 65 0 Rs 459354 15 Rsž od 20. oktobra 2016. godine), a da nije dao obrazloženje zašto odstupa od dotadašnje prakse rješavanja istih ili sličnih predmeta pred tim sudom. Osim toga, apelanti su istakli da je zakonskim rješenjima ZPP predviđeno da kada u postupku pred prvostepeni sudom u većem broju predmeta postoji potreba da se zauzme stav o spornom pravnom pitanju koje je od značaja za odlučivanje o predmetu postupka, prvostepeni sud će po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke zahtjevom pokrenuti postupak pred Vrhovnim sudom radi rješavanja spornog pravnog pitanja.

Shodno navedenom, proizlazi da je u domaćem pravnom sistemu sada uspostavljen mehanizam kojim bi se osigurala dosljednost sudske prakse i izbjeglo usvajanje protivrječnih presuda. Ukazali su da je u predmetu Općinskog suda broj 65 0 Rs 476737 14 Rs pokrenuto rješavanje spornog pravnog pitanja, ali Vrhovni sud u njemu nije odlučio, već ga je odbacio. Apelanti ističu da, iako je uspostavljen mehanizam kojim bi se osigurala dosljednost sudske prakse u istoj pravnoj stvari, on nije poslužio svojoj svrsi.

16. Povredu navedenih prava apelanti vide i u pogrešnoj primjeni materijalnog prava kada je Kantonalni sud u osporenoj odluci, uvažavajući žalbu tuženog, odbio zahtjev apelanata za isplatu preciziranih iznosa na ime jubilarne nagrade. Naveli su da je Kantonalni sud paušalno naveo da u budžetu tuženog (za 2011. godinu) nisu odobrena sredstva za isplatu jubilarnih nagrada, te da tuženi iz tog razloga nije u obavezi isplatiti ih. Takvim stavom Kantonalnog suda, prema mišljenju apelanata, daje se mogućnost tuženom da neplaniranjem sredstava ne izvršava bilo koju obavezu utvrđenu zakonom odnosno kolektivnim ugovorom. Pored toga, istakli su da je u članu 28. Kolektivnog ugovora upotrijebljena sintagma "službeniku će se isplatiti", a ne "službeniku se može isplatiti", te je tuženi bio dužan osigurati novčana sredstva za ovu vrstu naknade.

17. U drugoj apelaciji (AP 2114/18) apelanti su istakli da je nakon podnesene prve apelacije broj AP 4582/16 Kantonalni sud nastavio s praksom usvajanja tužbenih zahtjeva koji se odnose na isplatu jubilarne nagrade, te su u prilog navedenih tvrdnji dostavili 15 novih presuda Kantonalnog suda donesenih od 2016. do 2017. godine u kojima je Kantonalni sud odbio žalbe tuženog i potvrdio presude Općinskog suda kojima je udovoljeno zahtjevima tužilaca za isplatu jubilarne nagrade. Također su se pozvali na praksu Ustavnog suda u odlukama br. AP 9/07 (tačka 34), AP 3271/06 (tačka 49) i AP 1315/06 u kojima je Ustavni sud zauzeo stav da nedostatak novca na koji se u konkretnom slučaju poziva tuženi ne može biti prihvaćen kao razlog neispunjenja obaveze, te da se argument da tuženi nije imao novca, odnosno da nije predvidio sredstva za isplatu obaveze na koji se sudovi pozivaju kada odbijaju zahtjev tužilaca, ne može protumačiti drukčije nego kao proizvoljnost u primjenjivanju zakona s direktnim štetnim utjecajem na ostvarivanje prava apelanata. Ustavni sud je u tim odlukama, također, zaključio da to što tuženi nije osigurao sredstva ne može biti razlog da se odbije zahtjev apelanata, a propust drugostepenog suda se ogleda u činjenici da je potvrdio prvostepene presude u dijelu kojim je odbijen zahtjev apelanata zbog nedostatka sredstava, iako to nije njihova krivica. Apelanti su također ukazali na stav Vrhovnog suda (kao suda koji bi trebalo da osigura dosljednost sudske prakse i dovede do izbjegavanja usvajanja protivrječnih presuda) iskazan u Presudi broj 65 0 Rs 310559 15 Rev od 24. januara 2017. godine (koja je dostavljena u prilogu). Naveli su da je reviziju u navedenom predmetu izjavio tuženi, a koja je u pogledu isplate jubilarne nagrade odbijena kao neosnovana i kojom je u tom dijelu potvrđena Presuda Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 310559 14 Rsž od 8. juna 2015. godine koji je udovoljio tužbenom zahtjevu za isplatu jubilarne nagrade.

b) Odgovor na apelaciju

18. Kantonalni sud je u odgovoru na apelaciju naveo da su apelanti protiv osporene presude tog suda izjavili reviziju koju je Vrhovni sud Rješenjem broj 65 0 Rs 230377 16 Rev od 15. februara 2018. odbacio kao nedozvoljenu, te da je navedeno rješenje dostavljeno apellantima.

V. Relevantni propisi

19. U **Zakonu o plaćama i naknadama u organima vlasti Federacije Bosne i Hercegovine** ("Službene novine FBiH" br. 45/10, 111/12 i 20/17) relevantne odredbe glase:

Član 1.

Predmet Zakona

Ovim zakonom uređuju se plaće i naknade izabranih dužnosnika, nosioca izvršnih funkcija i savjetnika u organima zakonodavne i organima izvršne vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija), državnih službenika i namještenika u organima državne službe Federacije (u daljnjem tekstu: organ državne službe), pravobranioca, službenika sudske policije i zatvorskih policajaca-stražara u kaznenopopravnim zavodima Federacije, te primjena ovog zakona u kantonima, gradovima i općinama u Federaciji.

Član 58.

Sredstva za plaće i naknade

Finansijska sredstva za plaće i naknade i druga primanja zaposlenih u organima vlasti kantona, općine i grada, planiraju se i osiguravaju u budžetu kantona, općine i grada.

20. U **Kolektivnom ugovoru za organe uprave i sudske vlasti u Federaciji BiH** ("Službene novine FBiH" br. 23/00 i 50/00) relevantne odredbe glase:

Član 28.

Službeniku će se isplatiti jubilarna nagrada za neprekidan rad u organima uprave, u skladu sa njihovim materijalnim mogućnostima, i to za navršenih:

- 5 godina 0,5 prosječne mjesečne plaće
- 10 godina 1 prosječna mjesečna plaća
- 15 godina 1,25 prosječne mjesečne plaće
- 20 godina 1,25 prosječne mjesečne plaće
- 25 godina 1,75 prosječne mjesečne plaće
- 30 godina 2 prosječne mjesečne plaće
- 35 godina 2,5 prosječne mjesečne plaće.

Osnovica za utvrđivanje visine jubilarne nagrade je prosječna plaća ostvarena u Federaciji u prethodna tri mjeseca.

21. U **Općem kolektivnom ugovoru za teritoriju Federacije BiH** ("Službene novine FBiH" br. 54/05 i 62/08) relevantne odredbe glase:

Član 2. st. 1. i 2.

Ovaj kolektivni ugovor zaključuje se i primjenjuje na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

Kolektivni ugovor je obavezujući i važi za sve poslodavce bez obzira na strukturu kapitala, organe uprave i službe za upravu, policiju, javne ustanove i druge pravne subjekte.

Član 3. stav 3.

Ako je neko pravo iz radnog odnosa različito uređeno ovim kolektivnim ugovorom, kolektivnim ugovorom na nivou kantona, kolektivnim ugovorom za područje djelatnosti, pravilnikom o radu, ugovorom o radu ili zakonom, primjenjuje se za zaposlenika najpovoljnije pravo, osim u slučaju člana 8. stav 3. ovog kolektivnog ugovora.

Član 8. stav 3.

Izuzetno, kolektivnim ugovorima za područja djelatnosti, za pojedine subjekte u područjima djelatnosti, mogu se utvrditi uslovi, visina, način i periodi utvrđivanja bruto, odnosno neto satnice, koja ne može biti niža od 1,25 KM neto.

22. U **Zakonu o parničnom postupku** ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15) relevantne odredbe glase:

Član 237. stav 3.

(3) *Izuzetno, Vrhovni sud Federacije može dopustiti reviziju u svim predmetima ako ocijeni da bi odlučivanje o predmetu reviziji bilo od značaja za primjenu prava u drugim slučajevima.*

*IIIa. – Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja**Član 61a.*

(1) *Ako u postupku pred prvostepenim sudom u većem broju predmeta postoji potreba da se zauzme stav o spornom pravnom pitanju koje je od značaja za odlučivanje o predmetu postupka pred prvostepenim sudovima, prvostepeni sud će po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke zahtjevom pokrenuti postupak pred Vrhovnim sudom Federacije radi rješavanja spornog pravnog pitanja.*

(2) *Sud koji je pokrenuo postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja dužan je zastati sa postupkom dok se ne okonča postupak pred Vrhovnim sudom Federacije.*

VI. Dopustivost

23. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

24. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njom pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

25. Ustavni sud zapaža da su apelanti podnijeli dvije apelacije kojima osporavaju isključivo Presudu Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. septembra 2016. godine s obzirom na to da je Rješenjem Vrhovnog suda broj 65 0 Rs 230377 16 Rev od 15. februara 2018. godine revizija odbačena kao nedopuštena, što znači da je ona u slučaju apelanata bila neefektivan pravni lijek u smislu člana 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Stoga, Ustavni suda konstatira da je u slučaju apelanata konačna odluka, u smislu ranije iznesenog stava, Presuda Kantonalnog suda broj 65 0 Rs 230377 12 Rsž od 29. septembra 2016. godine. Zatim, osporenu presudu apelanti su primili 28. oktobra 2018. godine, a apelacija je podnesena 8. decembra 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacije ispunjavaju i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacije nisu dopustive, niti su očigledno (*prima facie*) neosnovane.

26. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, te člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetne apelacije ispunjavaju uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

27. Apelanti pobijaju osporenu presudu, tvrdeći da su im tom presudom zbog proizvoljne primjene materijalnog prava povrijeđena njihova prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije i člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, a u okviru prava na pravično suđenje da im je povrijeđeno i ustavno pravo na pravnu sigurnost jer je Kantonalni sud, ne slijedeći sudske praksu tog suda, osporenim presudom odbio tužbeni zahtjev apelanata za isplatu jubilarne nagrade, dok je u istovrsnim predmetima s istim tuženim i zaposlenicima organa uprave tuženog kao parničnim strankama

i s gotovo identičnim pravnim i činjeničnim osnovom zauzeo suprotan stav prema kojem je u konačnici usvojen tužbeni zahtjev za isplatu jubilarne nagrade drugih tužilaca. U prilog ovoj tvrdnji apelanti su priložili veći broj presuda Kantonalnog suda donesenih u periodu od 2013. do 2017. godine.

Pravo na pravično suđenje

28. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

29. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom.

30. Ustavni sud zapaža da se u konkretnom slučaju postupak iz kojeg je proizašla osporena presuda odnosi na utvrđivanje prava iz radnog odnosa, dakle radi se o predmetu građanskopravne prirode (vidi Ustavni sud, Odluka o dopustivosti i meritumu broj *AP 2184/09* od 13. juna 2012. godine, dostupna na www.ustavnisud.ba, tačka 24) pa, stoga, apelanti u predmetnom postupku uživaju garancije prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

31. Imajući u vidu navode apelacije Ustavni sud će najprije ispitati navode apelanata o nedosljednosti sudske prakse Kantonalnog suda, odnosno pravnoj nesigurnosti koju je, prema mišljenju apelanata, izazvala osporena odluka Kantonalnog suda.

32. U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje da je prema stavu Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) jedan od fundamentalnih aspekata vladavine prava načelo pravne sigurnosti, koje se pretpostavlja u Konvenciji (vidi *Beian protiv Rumunije (broj 1)*, aplikacija broj 30658/05, stav 39, ECHR 2007-XIII (izvodi)). Načelo pravne sigurnosti garantira, *inter alia*, određenu stabilnost u pravnom poretku i doprinosi povjerenju javnosti u pravosuđe. Evropski sud je stava da iako se mogu prihvatiti određena odstupanja u tumačenju kao prirodno svojstvena svakom pravosuđnom sistemu koji je zasnovan na mreži prvostepenih i drugostepenih sudova koji imaju nadležnost na određenoj teritoriji, u slučajevima koje je razmatrao u kojima protivvrječna tumačenja proistječu iz iste sudske nadležnosti, tj. sudske prakse istog suda koji je sud posljednje instance u predmetnom pitanju (vidi, *mutatis mutandis, Tudor Tudor protiv Rumunije* broj 21911/03, stav 29. od 24. marta 2009. godine) i uključuje nedosljedno presuđivanje o zahtjevima mnogih lica u identičnim situacijama, Evropski sud je takva tumačenja smatrao neprihvatljivim. Pri tome je obrazlagao da takve protivvrječnosti stvaraju stanje stalne nesigurnosti što, zauzvrat, mora smanjiti povjerenje javnosti u pravosuđe, pri čemu je to povjerenje, jasno, jedno od osnovnih komponenti države zasnovane na vladavini prava, pa je u takvim slučajevima utvrđivao povredu prava na pravično suđenje.

33. Evropski sud je također istakao da zahtjevi pravne sigurnosti i zaštita legitimnog očekivanja javnosti ne daju stečeno pravo na dosljednost sudske prakse (vidi presudu u predmetu *Unédic protiv Francuske* broj 20153/04, stav 74. od 18. decembra 2008. godine). Razvoj sudske prakse nije sam po sebi suprotan pravilnom provođenju pravde budući da bi propust u održavanju dinamičnog i evolutivnog pristupa riskirao kočenje reforme ili poboljšanja (vidi presudu u

predmetu *Atanasovski protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije* broj 36815/03, stav 38. od 14. januara 2010. godine). Međutim, ako odstupanje od dosljednosti sudske prakse "nema objektivno i razumno opravdanje", tj. ako ne slijedi legitiman cilj ili ako ne postoji "razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja kojem se teži" (vidi presudu *Marckx protiv Belgije* od 13. juna 1979. godine, serija A, broj 31, strana 16, stav 33) ono može uzrokovati različito postupanje u pogledu uživanja prava koja su garantirana i tako dovesti i do povrede člana 14. Evropske konvencije (vidi već navedenu *Beian*, st. od 59. do 64).

34. Ustavni sud podsjeća da je i sam, slijedeći praksu Evropskog suda, u Odluci o dopustivosti i meritumu broj AP 1076/09 od 26. januara 2012. godine (dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ustavisud.ba) usvojio stav da načelo pravne sigurnosti predstavlja segment prava na pravično suđenje. Naime, u navedenoj odluci je zaključeno da je ovo načelo povrijeđeno u situaciji kada iz istog suda, koji je pri tome i sud posljednje instance, u slučajevima koji se zasnivaju na istom ili sličnom činjeničnom i pravnom osnovu dolaze protivrječne odluke u kojima su izostala obrazloženja i razlozi iz kojih bi bilo vidljivo zašto je sud odstupio od ranije prakse, a pri tome ne postoji mehanizam koji bi osigurao konzistentnost u odlučivanju (tačka 37).

35. U okolnostima konkretnog slučaja, koji je predmet ove odluke, predmet osporavanja apelacijom je presuda Kantonalnog suda kao suda posljednje instance u konkretnom slučaju, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Apelanti navedenu presudu osporavaju tvrdeći da je taj sud u sporovima proisteklim između istog tuženog i zaposlenika organa uprave tuženog kao partijskih stranaka i iz gotovo identičnog činjeničnog i pravnog pitanja donosio potpuno drugačije odluke u periodu od 2013. do 2017. godine koje su priložene uz apelaciju. Stoga, Ustavni sud u svjetlu pobrojanih načela mora ispitati da li je došlo do kršenja načela pravne sigurnosti kao segmenta prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

36. Polazeći od ustaljene prakse Evropskog i Ustavnog suda da zadatak ovih sudova nije preispitivati zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01), te podržavajući navedene stavove Evropskog suda o ulozi višeg suda u sistemu redovnih sudova, Ustavni sud smatra da nije njegov zadatak rješavati sukob sudske prakse, izbjeci razilaženje i osigurati jednoobraznu primjenu prava od strane redovnih sudova. Međutim, zadatak Ustavnog suda u okviru apelacione nadležnosti je preispitati može li takva situacija imati za posljedicu povredu ustavnih prava ili prava iz Evropske konvencije (vidi, pored ostalih, citirane *Beina protiv Rumunije*, st. 40. i 64, *Vusić protiv Hrvatske*, stav 45, *Vinčić i drugi protiv Srbije*, stav 56).

37. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u presudama koje su apelanti dostavili kao uporedne slučajeve, među kojima je i kao primjer Presuda broj 65 0 Rs 459354 15 Rsž od 20. oktobra 2016. godine, odbio kao neosnovane žalbe tuženog protiv presuda Općinskog suda kojima su usvojeni tužbeni zahtjevi zaposlenika organa uprave tuženog za isplatu jubilarne nagrade. U svim žalbama tuženi je navodio da nisu postojale materijalne mogućnosti tuženog za isplatu jubilarne nagrade, da sredstva nisu planirana u budžetu za tekuću godinu (2011-2016 godina), pa tuženi nije bio u obavezi tužiocima isplatiti jubilarnu nagradu. Tuženi je u žalbama, također, isticao da Zakonom o plaćama i naknadama nije propisano pravo na jubilarnu nagradu. U odnosu na takve žalbene navode

Kantonalni sud je u svim presudama koje su apelanti dostavili, pa tako i u citiranoj odluci od 20. oktobra 2016. godine, odbio žalbe tuženog i istakao da je prvostepeni sud pravilno postupio primijenivši odredbu člana 28. Kolektivnog ugovora, a kojom je propisano da će se službeniku isplatiti jubilarna nagrada. Također je utvrđeno da tužioci kao zaposlenici tuženog svoja prava iz radnog odnosa crpe iz njima najpovoljnijeg pravnog osnova, a u konkretnom slučaju to je Kolektivni ugovor, pri čemu je tuženi svakako bio dužan da u budžetu osigura dovoljno sredstava za isplatu obaveza koje proizlaze iz radnog odnosa. Stoga je neosnovan i nije od utjecaja žalbeni navod tuženog u pogledu nepostojanja materijalnih mogućnosti za isplatu jubilarne nagrade. Dalje je navedeno da je u konkretnoj pravnoj situaciji, primjenjujući načelo povoljnosti sadržano u členu 3. stav 3. Općeg kolektivnog ugovora, prvostepeni sud pravilno primijenio Kolektivni ugovor kao *lex specialis* jer ima dejstvo zakona kao pravna norma koja garantira minimum prava. U odnosu na pozivanje tuženog da odredbe Zakona o plaćama i naknadama ne propisuju pravo na jubilarnu nagradu Kantonalni sud je u navedenim odlukama utvrdio da takvi navodi nisu od utjecaja na primjenu odredbe člana 28. Kolektivnog ugovora kao najpovoljnijeg prava za tužioce shodno členu 3. stav 3. Općeg kolektivnog ugovora budući da ona izričito govori o isplati jubilarne nagrade bez uvjetovanja drugim propisima.

38. Nasuprot navedenom pravnom stavu, Kantonalni sud je u osporenoj odluci zauzeo potpuno suprotan stav kada je, za razliku od svih drugih citiranih predmeta, uvažio žalbu tuženog i preinačio presudu Općinskog suda tako što je u konačnici odbio zahtjev apelanata za isplatu jubilarne nagrade. Pri tome, Ustavni sud zapaža da je konkretnom slučaju utvrđeno gotovo identično činjenično stanje i identičan pravni osnov kao i u drugim navedenim predmetima. Osim toga, Kantonalni sud je u žalbi naveo iste razloge kao i u navedenim uporednim predmetima, i to da nije postojala materijalna mogućnost tuženog za isplatu jubilarne nagrade jer u budžetu za 2011. godinu nisu bila planirana sredstva za jubilarnu nagradu, kao i da Zakonom o plaćama i naknadama nije propisano pravo na jubilarnu nagradu. Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u osporenoj presudi, potpuno suprotno od svog postupanja u ranijim i kasnijim gotovo identičnim predmetima, uvažio žalbene navode tuženog. Pri tome, Ustavni sud zapaža da je u obrazloženju osporene odluke Kantonalni sud naveo da se na apelante primjenjuje Zakon o plaćama i naknadama koji ne predviđa isplatu po osnovu jubilarne nagrade, a da je pri tome izostalo objektivno i razumno obrazloženje zašto apellantima nisu priznata prava prema členu 28. Kolektivnog ugovora u vezi sa članom 3. stav 3. Općeg kolektivnog ugovora kojim je predviđena primjena najpovoljnijeg prava iz radnog odnosa i kako je to ocijenio Kantonalni sud u svim drugim navedenim slučajevima. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da je u osporenoj odluci Kantonalni sud u okolnostima potpuno identičnog ili sličnog činjeničnog i pravnog osnova donio suprotnu odluku u odnosu na dugogodišnju zauzetu praksu, a da za promjenu prakse nije ponudio bilo kakve razloge. Ustavni sud, pri tome, ima u vidu da redovni sudovi tokom izgradnje sudske prakse mogu donositi različite odluke, što podrazumijeva razvoj sudske prakse, međutim odstupanja od dosljednosti sudske prakse moraju imati objektivno i razumno opravdanje i objašnjenje, a što je u konkretnom slučaju izostalo. Stoga, Ustavni sud smatra da je osporenom odlukom prekršeno načelo pravne sigurnosti u situaciji kada je isti sud u gotovo identičnim ili sličnim pitanjima ostvarivanja prava na jubilarnu nagradu tužilaca, koji su u istoj situaciji kao i apelanti, donosio odluke kojima je usvojen tužbeni zahtjev tužilaca.

39. Imajući u vidu sve navedeno, kao i stavove Evropskog suda, među kojima i stav da je uloga višeg suda u državi članici upravo da rješava sukob sudske prakse, izbjegne razilaženje i osigura jednoobraznu primjenu prava (vidi Evropski sud, *Vusić protiv Hrvatske*, aplikacija broj 48101/07, presuda od 1. oktobra 2010. godine, stav 45), Ustavni sud zapaža da je u konkretnom slučaju osporena odluka Kantonalnog suda konačna odluka protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Vrhovni sud kao najviši sud u sudskoj hijerarhiji imao zakonsku mogućnost da, odlučujući o reviziji apelanata protiv presude Kantonalnog suda, shodno članu 237. stav 3. ZPP utvrdi pravno shvaćanje koje bi bilo od značaja za jedinstvenu pravilnu primjenu prava u drugim slučajevima. Međutim, Vrhovni sud je rješenjem od 15. februara 2018. godine takav zahtjev apelanata odbacio kao nedopušten. Ustavni sud, također, zapaža da je zahtjev Općinskog suda u predmetu broj 65 0 Rs 476737 14 Rs, kojim je u smislu člana 61a. ZPP pokrenuto rješavanje spornog pravnog pitanja, Vrhovni sud odbacio kao nedozvoljen. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da postojeći mehanizmi ujednačavanja sudske prakse u konkretnom slučaju nisu bili efikasni. Stoga, Ustavni sud smatra da je Kantonalni sud kao sud posljednje instance za odlučivanje u konkretnom slučaju apelanata, zauzimajući drugačiji stav u osporenoj presudi u slučaju koji je potpuno identičan ili sličan drugim predmetima, a da za to nije dao objektivno i razumno obrazloženje, povrijedio načelo pravne sigurnosti kao jedno od osnovnih vidova vladavine prava, koje je neodvojiv element prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

40. S obzirom na utvrđenu povredu načela pravne sigurnosti kao jednog od osnovnih vidova vladavine prava u okviru prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, Ustavni sud ne smatra neophodnim razmatrati da li je osporenim odlukom Kantonalnog suda došlo i do kršenja prava na pravično suđenje proizvoljnom primjenom materijalnog prava, kao i povrede prava na imovinu.

VIII. Zaključak

41. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda načela pravne sigurnosti kao jednog od osnovnih vidova vladavine prava u okviru prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije u situaciji kada je sud, koji je pri tome bio i sud posljednje instance, protiv čije odluke nije postojao zakonom propisan efikasan pravni lijek za odlučivanje o konkretnom pitanju, u slučaju koji se zasniva na istom ili sličnom činjeničnom i pravnom osnovu donio potpuno suprotnu odluku dugogodišnjoj ustanovljenoj sudskoj praksi, a da za to nije dao objektivno i razumno obrazloženje, a pri tome mehanizam koji bi osigurao konzistentnost u odlučivanju nije bio djelotvoran.

42. Na osnovu člana 59. st. (1) i (2) i člana 62. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

43. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

16

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 4644/16, rješavajući apelaciju **Marka Dragića**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i

Hercegovine, članka 57. stavak (2) točka b), članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 94/14), u sastavu:

Mirsad Čeman, predsjednik
Mato Tadić, dopredsjednik
Zlatko M. Knežević, dopredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudac
Seada Palavrić, sutkinja

na sjednici održanoj 6. prosinca 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Marka Dragića**.

Utvrđuje se povreda članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 0 P 541079 16 Mož 2 od 28. rujna 2016. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Sarajevu, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku u skladu sa člankom II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i člankom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Sarajevu da u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke u skladu sa člankom 72. stavak (5) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Marko Dragić, odvjetnik iz Odžaka (u daljnjem tekstu: apelant), podnio je 6. prosinca 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Rješenja Kantonalnog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 65 0 P 541079 16 Mož 2 od 28. rujna 2016. godine i Rješenja Općinskog suda u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) broj 65 0 P 541079 16 Mo od 20. siječnja 2016. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Kantonalnog i Općinskog suda zatraženo je 6. lipnja 2018. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Kantonalni sud je odgovor na apelaciju dostavio 22. lipnja 2018. godine, a Općinski sud 21. lipnja 2018. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Rješenjem Općinskog suda broj 65 0 P 541079 16 Mo od 20. siječnja 2016. godine u postupku za donošenje privremene mjere radi predaje putne isprave mlđb. djeteta i određivanja načina i uvjeta ostvarivanja kontakata oca s mlđb. djetetom apelant je kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 600,00 KM, koju je dužan platiti u roku od 30 dana po prijemu rješenja, a zbog vrijeđanja suda učinjenog u podnesku predatom poštom 7. siječnja 2016. godine, koji je Općinski sud primio 12. siječnja 2016. godine.

6. Općinski sud je u obrazloženju svog rješenja utvrdio da je apelant u više navrata vrijeđao sud navodeći: "Pored toga dispozitivom (!?) predmetnog Rješenja, a ne poukom o

pravnom lijeku što je nesvakidašnji kuriozitet u pravosudnoj praksi, određeno je da protivnik predlagača može..., u konkretnom slučaju je očito da ih Općinski sud u Sarajevu ili uopšte ne poznaje ili je zahtjev odredbe člana 2. stav 3. ZPP FBiH da 'primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni' shvatio kao ovlaštenje da ga, očito udovoljavajući po svaku cijenu interesima jedne strane u postupku, tumači po vlastitom nahođenju, bez obzira što je zakonom... Rješenjem o određivanju privremene mjere sud, kao primjenjivač prava, je na najgrublji mogući način ugrozio pravnu sigurnost protivnika predlagača, same temelje pravne države i otvorio put u anarhiju i proizvoljno kadijsko sudovanje..., ova evidentna činjenica nužno otvara pitanje stručne osposobljenosti ili zlonamjernosti, postupajućeg sudije u rješenju predmetne stvari..., mjera obezbjeđenja nikad u istoriji pravosudne prakse sama sebi nije bila cilj, niti razlog donošenja, što onako kako je u ovom slučaju učinjeno predstavlja apsolutan nonsens, grubu negaciju pravne države i isto takav atak na prava protivnika predlagača..., što je sud, iz neznanja ili zle namjere nekritički prihvatio..., pored svih naprijed navedenih razloga nepravilnosti i nezakonitosti predmetne odluke..., pozivanje Suda na nepostojeću konvenciju o kontaktu što se tiče djece nije predmet komentara i potvrda je cijelog niza počinjenih disciplinskih prekršaja od strane sudije..., vidljivo je da Sud nije niti je i teoretski mogao iz podnesenog prijedloga izvesti zaključak da..., bez obrazloženja utvrđenog činjeničnog stanja kojeg potvrđuju predloženi dokazi, definitivna je potvrda nezakonitosti i nepravilnosti predmetne odluke."

7. Kako je naveo Općinski sud, u konkretnom slučaju citirani navodi iz odgovora punomoćnika protivnice osiguranja – apelanta su očigledno suprotni općeprihvaćenim normama uobičajenog jezika u korespondenciji između stranaka i suda. Dakle, sve navedeno predstavlja uvredu suda, te citirani navodi izlaze iz okvira dozvoljenog sadržaja pravnih sredstava kojima se može osporavati pravilnost i zakonitost sudske odluke. Pri tome, on pokušava učiniti upitnim znanje i stručnost postupajućeg suca Općinskog suda, što je nedopustiv način komuniciranja stranaka sa sudom jer predstavlja izravno vrijeđanje suda, implicirajući stručno neznanje i nesposobnost sudaca Općinskog suda za obnašanje sudačke funkcije. Na navedeni način on je iskazao nepoštovanje suda, te prešao granicu zahtjeva civiliziranog i korektnog odnosa prema sudu kao instituciji društva.

8. Pri odmjeraivanju novčane kazne, sud je imao u vidu da je apelant uvrijedio sud kao instituciju, koji je jamac pravde i koji ima temeljnu ulogu u uspostavi vladavine prava, da rad suda treba uživati povjerenje javnosti i da ga stoga treba štiti od neutemeljenih napada, posebice što dolaze od strane stručne osobe, člana Regionalne odvjetničke komore Tuzla, te da izrečena novčana kazna nije nerazmjerna legitimnom cilju koji se teži ostvariti, i to održavanju digniteta pravosuđa i autoriteta sudske vlasti, zbog čega je na temelju čl. 407. i 413. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) valjalo odlučiti kao u izreci ovog rješenja i o navedenom obavijestiti Odvjetničku komoru čiji je punomoćnik član.

9. Rješenjem Kantonalnog suda broj 65 0 P 541079 16 Mož 2 od 28. rujna 2016. godine apelantova žalba je odbijena i prvostupanjsko rješenje potvrđeno.

10. Kako je naveo Kantonalni sud, suglasno sadržaju odredbe članka 407. ZPP, parnični sud je ovlašten kazniti novčanom kaznom u zakonom propisanom iznosu (100-1000 KM) osobu koja sudjeluje u postupku i vrijeđa sud, stranku ili drugog sudionika u postupku. Sam pojam „vrijeđa“ nije definiran navedenom odredbom i isti predstavlja pravni standard. Prema ocjeni Kantonalnog suda, kao vrijeđanje može se smatrati opis radnji suca i suda kao institucije, koji je u

suprotnosti s općeprihvaćenim normama uobičajenog jezika u pravnoj korespondenciji između stranaka sa sudom. Apelant je kao punomoćnik protivnika predlagača mjere osiguranja u podnesku naveo sljedeće: "Rješenjem o određivanju privremene mjere sud, kao primjenjivač prava, na najgrublji mogući način je ugrozio pravnu sigurnost protivnika predlagača, same temelje pravne države i otvorio put u anarhiju i proizvoljno kadijsko sudovanje..., ova evidentna činjenica nužno otvara pitanje stručne osposobljenosti ili zlonamjernosti, postupajućeg sudije u rješenju predmetne stvari...", te "da sud, iz neznanja ili zle namjere nekritički prihvatio". Navedeno, prema mišljenju Kantonalnog suda ne predstavlja uobičajen način "pravne komunikacije" osoba koje sudjeluju u postupku i suda. Kantonalni sud dalje navodi da je ovakvo ponašanje suprotno uobičajenim normama pristojnog ponašanja, ne dovodi u sumnju da se radi o neprihvatljivom i uvredljivom postupanju, što po stupnju uvredljivosti visinu izrečene novčane kazne čini opravdanom.

11. Kantonalni sud podsjeća da je obveza suca da tijekom cijelog postupka vodi računa, odnosno da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda. Rješenje o novčanom kažnjavanju, prema mišljenju vijeća Kantonalnog suda, predstavlja adekvatnu sankciju jer je izrečena novčana kazna, prema mišljenju ovog suda, "mjerodavna i dostatna" i razmjerna je legitimnom cilju koji se želi ostvariti, a to je, prije svega, poštovanje suda i održavanje autoriteta sudske vlasti. Narušavanje procesne discipline u konkretnom slučaju, te donošenje rješenja o novčanom kažnjavanju je, prema mišljenju Kantonalnog suda, bilo neophodno i imalo je krajnji cilj da ubuduće spriječi takvo ponašanje punomoćnika protivnika predlagača, a ujedno da ga kazni zbog učinjenog ponašanja odnosno iskazanog nepoštovanja. Odredbom članka 412. ZPP sud je također odredio da ako novčana kazna ne bude plaćena, ona će se zamijeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjeraiva sud razmjerno visini izrečene kazne, a u skladu s odredbama Kaznenog zakona, a koja ne može biti dulja od 15 dana. Primjenom odredbe članka 413. stavak 1. ZPP sud je utvrdio da žalba protiv ovog rješenja ne odlaže izvršenje rješenja. Zbog navedenog, prvostupanjski sud je pravilno primijenio odredbu članka 407. ZPP i ponašanje imenovanog sankcionirao izrečenom novčanom kaznom.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant tvrdi da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija).

13. Kako navodi apelant, postupajući sudac je, suprotno odredbi članka 191. stavak 3. u svezi sa člankom 202. stavak 1. ZPPFBiH, u dispozitivu rješenja, umjesto poukom o pravnom lijeku, odredio da protivnik predlagača može u roku od tri dana u svom obrazloženom odgovoru osporiti razloge za određivanje privremene mjere osiguranja. Ovdje je očito da primjenjivač prava ne poznaje formu i sadržaj sudske odluke, što otvara pitanje stručne osposobljenosti postupajućeg suca. Svakodnevna logika stvari, posebno pravnička, mora prosječno inteligentnog čovjeka dovesti do zaključka da je „griješ“ koji se mora sankcionirati na strani primjenjivača prava, a ne apelanta, koji upozorava da pravosudna praksa ne poznaje tako grubu nepravilnost. Donošenje odluke o novčanom kažnjavanju, i to od strane suda i suca koji je donio nezakonitu odluku o privremenim mjerama, objektivno već otvara sumnju u nepristranost suda, te je imalo za cilj opravdanje ove prethodne odluke. Kako navodi apelant, postupanje suda na ovaj način

predstavlja svojevrsnu, „prijetnju“ punomoćnicima da ne iznose svoja stajališta i mišljenja tijekom postupka radi najbolje zaštite interesa stranaka, što je u suprotnosti i s pravilima odvjjetničke profesije sadržanim u čl. 6. i 26. Zakona o odvjjetništvu FBiH. Osim toga, predmetna odluka o novčanom kažnjavanju je neprovediva jer u njoj nisu sadržane konkretne upute kome i na koji način treba uplatiti izrečenu kaznu. Zato odluka o kazni nije izvršiva, niti se može pretvoriti u kaznu zatvora.

14. Osim toga, evidentno je da je sud u konkretnom slučaju *zanemario* apelantovo ustavno pravo na slobodu izražavanja jer nigdje u obrazloženju svoje odluke nije odgovorio na pitanje zašto je novčano kažnjavanje bilo *neophodno u demokratskom društvu* radi zaštite autoriteta sudske vlasti, čime nije ispunjen *treći uvjet* iz članka 10. Konvencije za donošenje odluke kojim se ograničava ovo apelantovo pravo. U tom smislu, *nije dana ni objektivna analiza* sadržaja apelantovih navoda kojima je *opravdano* izražena sumnja u neovisnost i nepristranost suda utemeljena na očigledno nezakonitom rješenju o privremenoj mjeri kako u materijalnom tako i u procesnom smislu. Stoga, citirani apelantovi navodi kojima je *izraženo vlastito mišljenje* i otvorena sumnja u neovisnost i nepristranost pravosuđa predstavljaju logičnu posljedicu očigledno nezakonitog postupanja suda i postupajućeg suca. Na kraju, istina o nezakonitom sadržaju rješenja o privremenoj mjeri objektivno ne predstavlja vrijeđanje suda, niti postupajućeg suca.

15. Iz navedenog jasno proizlazi da odluke redovnih sudova nisu utemeljene na prihvatljivoj analizi činjenica i važnih okolnosti, da su u suprotnosti sa stajalištima Ustavnog suda sadržanim u odlukama Ustavnog suda br. AP 840/06, AP 1095/06, AP 520/10, AP 2591/12, te apelant smatra da je nezakonito kažnjen zbog izražavanje sumnje u neovisnost i nepristranost suda, te zahtijeva da Ustavni sud BiH u skladu s odredbom članka 59. stavak (4) Pravila Ustavnog suda BiH usvoji apelantov zahtjev i u skladu s odredbom članka 62. stavak (1) istih Pravila ukine odluku Kantonalnog suda.

b) Odgovori na apelaciju

16. Općinski sud navodi da je navedenim podneskom apelant grubo vrijeđao sud i postupajućeg suca i svojim navodima izašao izvan okvira dozvoljenog sadržaja pravnih sredstava kojim se može osporavati pravilnost i zakonitost sudske odluke. Pored toga, sud je posebno imao u vidu profesiju i iskustvo apelanta koji je upoznat s pravilima ponašanja u komunikaciji sa sudom, iz kojih razloga u potpunosti osporava utemeljenost podnesene apelacije.

17. Kantonalni sud u cijelosti smatra da u postupku donošenja osporenog rješenja nisu povrijeđena apelantova ustavna prava.

V. Relevantni propisi

18. U **Zakonu o parničnom postupku Federacije BiH** ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05 i 19/06) relevantne odredbe glase:

Članak 407.

(1) *Novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM sud će kazniti osobu koja u podnesku vrijeđa sud, stranku ili drugoga sudionika u postupku.*

(2) *Ako osoba koja sudjeluje u postupku ili osoba koja je kao slušatelj nazočna raspravi vrijeđa sud ili druge sudionike u postupku, ometa rad ili se ne pokorava naredbama suda za održavanje reda, sud će je opomenuti. Ako opomena bude bezuspješna, sud će opomenutu osobu udaljiti iz sudnice ili kazniti novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM, a može je i udaljiti i kazniti novčanom kaznom.*

[...]

Članak 412.

Ako osoba koja je novčano kažnjena prema odredbama ovoga zakona ne plati tu kaznu u određenom roku, ona će se zamijeniti kaznom zatvora, čije trajanje odmjerava sud razmjerno visini izrečene kazne sukladno odredbama Kaznenog zakona, ali koje ne može biti duže od 15 dana.

VI. Dopustivost

19. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

20. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

21. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 65 0 P 541079 16 Mož 2 od 28. rujna 2016. godine protiv kojeg nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporeno rješenje apelant je primio 7. listopada 2016. godine, a apelacija je podnesena 6. prosinca 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

22. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete glede dopustivosti.

VII. Meritum

23. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama redovnih sudova povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

Pravo na slobodu izražavanja

24. Članak II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:
Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

25. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. *Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.*

2. *Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.*

26. Ustavni sud zapaža da konkretna apelacija pokreće pitanje jesu li redovni sudovi u postupku za donošenje privremene mjere radi predaje putne isprave mldb. djeteta i određivanja načina i uvjeta ostvarivanja kontakata oca s mldb.

djetetom opravdano izrekli novčanu kaznu zbog vrijeđanja suda primjenjujući odredbe članka 407. stavak 1. ZPP, odnosno je li u konkretnom slučaju osporenim odlukama povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. Europske konvencije.

27. Ustavni sud naglašava da je sloboda izražavanja *conditio sine qua non* funkcioniranja i opstanka svakog demokratskog društva i garancija svih drugih ljudskih prava i sloboda. Svaka restrikcija, uvjet, ograničenje ili bilo koja vrsta miješanja u slobodu izražavanja mogu se primijeniti samo na određeno ostvarivanje ove slobode, a sadržaj prava na slobodu izražavanja uvijek ostaje netaknut.

28. Ustavni sud ističe da članak 10. Europske konvencije prvim stavkom definira zaštićene slobode, a drugim stavkom propisuje okolnosti pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Ovaj članak štiti ne samo informacije i ideje koje su primljene pozitivno, ili se smatraju bezopasnim, ili prema njima nema stava, već i one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju, i to je ono što zahtijeva tolerancija i pluralizam bez kojih nema demokratskog društva (vidi Europski sud, *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. prosinca 1976. godine). Dalje, Ustavni sud ističe da ovaj članak ne garantira potpuno neograničenu slobodu izražavanja, te da izvršavanje te slobode nosi sa sobom "dužnosti i odgovornosti" (vidi Europski sud, *Europapress Holding d.o.o. protiv Hrvatske*, presuda od 22. rujna 2009. godine). Kao što je navedeno u članku 10. stavak 2. Europske konvencije, sloboda izražavanja je ograničena iznimkama, koje se moraju strogo tumačiti, a potreba da se postave bilo kakva ograničenja mora biti uvjerljivo utvrđena (vidi Europski sud, *Skalka protiv Poljske*, broj 43425/98, stavak 32., 27. svibnja 2003. godine). Međutim, čak i kad se ograničavanjem prava žele zaštititi, npr. autoritet i nepristranost sudstva, ono se mora svesti na mjeru neophodnu u demokratskom društvu. To znači da ograničavanje prava ne smije prelaziti preko onog što se smatra neophodnim da bi se zaštitio određeni interes. Suštinski je važno da određeni cilj bude jasan, što znači da država mora biti u stanju jasno ukazati na razlog ometanja prava i na koji način je to ometanje doprinijelo postizanju cilja, u konkretnom slučaju zaštititi autoriteta i nepristranosti sudskih organa.

29. Stavak 2. članka 10. Europske konvencije zahtijeva da svako ograničenje prava na slobodu izražavanja mora biti "predviđeno zakonom". Razlog za to je da osoba mora imati mogućnost predvidjeti s utemeljenom sigurnošću posljedice svog djelovanja. To predstavlja zaštitu od proizvoljnosti u nametanju ograničenja prava na slobodu izražavanja. Istim člankom je predviđeno da svako ograničavanje prava na slobodu izražavanja bude "neophodno u demokratskom društvu" radi zaštite određenih interesa. Ovi interesi uključuju, kako je navedeno u stavku 2. članka 10. Europske konvencije, i održavanje autoriteta i nepristranosti sudstva. Prema tome, čak i kad se ograničavanjem prava žele zaštititi, primjerice, autoritet i nepristranost sudstva, ono se mora svesti na mjeru neophodnu u demokratskom društvu. To znači da ograničavanje prava ne smije prelaziti preko onog što se smatra neophodnim da bi se zaštitio određeni interes. Suštinski je važno da određeni cilj bude jasan, što znači da država mora biti u stanju jasno ukazati na razlog ometanja prava i na koji način je to ometanje doprinijelo postizanju cilja, u konkretnom slučaju zaštititi autoriteta i nepristranosti sudskih organa.

30. Dakle, u skladu sa stavkom 2. članka 10. Europske konvencije, vlast se može miješati u ostvarivanje slobode izražavanja samo ako se ispune tri kumulativna uvjeta: a) miješanje je propisano zakonom, b) cilj miješanja je zaštititi jedan ili više predviđenih interesa ili vrijednosti i c) miješanje je neophodno u demokratskom društvu. Sudovi moraju slijediti

ova tri uvjeta kad razmatraju i odlučuju o predmetima koji se tiču slobode izražavanja.

31. U konkretnom slučaju Ustavni sud primjećuje da je iz osporenih odluka vidljivo da su redovni sudovi izrekli apelantu novčanu kaznu od 600,00 KM, ocijenivši da određeni navodi iz apelantovog zahtjeva predstavljaju vrijeđanje suda. Pored toga, Ustavni sud zapaža da je Kantonalni sud u osporenoj presudi prihvatio razloge koje je dao Općinski sud u osporenom nižestupajskom rješenju, dodatno obrazloživši da riječi upotrijebljene u samom zahtjevu nemaju nikakvog drugog cilja izuzev vrijeđanja suca koji je donio negativnu odluku po stranku koju apelant zastupa, a da je cilj podneska strane u postupku da razjasni određene činjenice, predloži eventualne dokaze, analizira materijalno pravo, ukaže na povrede postupka i tome slično, a ne da vrijeđa sud jer to nije svrha nijednog podneska, niti se njime može postići neki legitimni cilj.

32. Stoga, Ustavni sud smatra da se navodi iz apelantovog podneska ne mogu kvalificirati kao vrijeđanje suda jer su dani u granicama tolerancije koje nameće demokratsko društvo i predstavljaju, prije svega, apelantovo vrijednosni sud i mišljenje. Prema mišljenju Ustavnog suda, sporne riječi iz apelantovog podneska su napisane s ciljem skretanja pozornosti da postupak određivanja privremene mjere nije bio pravilan i prema svojoj prirodi ne narušavaju autoritet suda.

33. Dalje, Ustavni sud smatra da se jezičnom analizom riječi upotrijebljenih u spornom podnesku teško može utvrditi da konkretni tekst doista sadrži navode uvredljivog sadržaja, čiji je cilj bio da se naruši autoritet suda. Isticanje navoda u konkretnom podnesku, za koje apelant misli da su opravdani, ne pruža dovoljno osnove da se zaključi da je apelant konkretnim tekstom narušio granice postavljene stavkom 2. članka 10. Europske konvencije ili uvrijedio sud. Ustavni sud smatra da su redovni sudovi osporenim odlukama prekoračili granice svojih ovlaštenja, utvrdivši da su predmetni navodi uvredljivi za sud jer svoje odluke nisu utemeljili na prihvatljivoj analizi činjenica koje su relevantne i svih okolnosti koje su važne u konkretnom slučaju. U tom kontekstu, Ustavni sud naglašava da je nesporno da članak 407. stavak 1. ZPP, koji je primijenjen u konkretnom slučaju, propisuje da će sud kazniti osobe koje u podnesku vrijeđaju sud. Međutim, Ustavni sud smatra, imajući u vidu sadržaj spornog podneska, da su redovni sudovi u konkretnom slučaju na arbitraran način primijenili predmetnu zakonsku odredbu, te da, u okolnostima konkretnog slučaja, miješanje u apelantovo pravo na slobodu izražavanja nije bilo "u skladu sa zakonom" i da se razlozi koje su redovni sudovi naveli u svojim odlukama ne mogu smatrati relevantnim i dovoljnim da se to miješanje opravda.

34. U svezi s tim, Ustavni sud se poziva na svoju Odluku u predmetu broj AP 840/06 (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 840/06 od 25. siječnja 2008. godine, dostupna na internetskoj stranici Ustavnog suda www.ccbh.ba) u kojoj je već razmatrao slično pravno pitanje, dajući odgovore glede narušavanja granica postavljenih stavkom 2. članka 10. Europske konvencije, nakon čega je zaključio da je povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu izražavanja time što su redovni sudovi apelantovo izražavanje sumnje u nepristranost suda kvalificirali kao vrijeđanje suda i narušavanje njegovog autoriteta izricanjem novčane kazne.

35. Stoga, Ustavni sud smatra da je u konkretnom slučaju osporenim odlukama povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

36. Apelantovo pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske

конвенције је повриједено тиме што су редовни судови апелантово изражавање сумње у правилност доношења привремене мјере у конкретном поступку оквалificирали као vrijeđanje суда, за што су му изrekli novčanu kaznu, a да nisu u dovoljnoj mjeri, te u skladu sa standardima članka 10. Europske konvencije analizirali sadržaj spornog podneska, čime je došlo do nezakonitog miješanja u apelantovo pravo na slobodu izražavanja.

37. Na temelju članka 59. st. (1) i (2) i članka 62. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

38. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik

Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 4644/16**, рјешавајући апелацију **Марка Драгића**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б), члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Мирсад Ђеман, председник

Мато Тадић, потпредседник

Златко М. Кнежевић, потпредседник

Валерија Галић, судија

Миодраг Симовић, судија

Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 6. децембра 2018. године донио

је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Марка Драгића**.

Утврђује се повреда члана II/3x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Укида се Рјешење Кантоналног суда у Сарајеву број 65 0 П 541079 16 Мож 2 од 28. септембра 2016. године.

Предмет се враћа Кантоналном суду у Сарајеву, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку у складу са чланом II/3x) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Кантоналном суду у Сарајеву да у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке у складу са чланом 72 став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Марко Драгић, адвокат из Оцака (у даљњем тексту: апелант), поднио је 6. децембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Кантоналног суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 65 0 П 541079 16 Мож 2 од 28. септембра 2016. године и Рјешења Општинског суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Општински суд) број 65 0 П 541079 16 Мо од 20. јануара 2016. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Кантоналног и Општинског суда затражено је 6. јуна 2018. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Кантонални суд је одговор на апелацију доставио 22. јуна 2018. године, а Општински суд 21. јуна 2018. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произлазе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Рјешењем Општинског суда број 65 0 П 541079 16 Мо од 20. јануара 2016. године у поступку за доношење привремене мјере ради предаје путне исправе млдб. дјетета и одређивања начина и услова остваривања контаката оца с млдб. дјететом апелант је кажњен новчаном казном у износу од 600,00 КМ, коју је дужан платити у року од 30 дана по пријему рјешења, а због врљења суда учињеног у поднеску предатом поштом 7. јануара 2016. године, који је Општински суд примио 12. јануара 2016. године.

6. Општински суд је у образложењу свог рјешења утврдио да је апелант у више наврата врљења суд наводећи: "Поред тога диспозитивом (!?) предметног Рјешења, а не поуком о правном лијеку што је несвакидашњи куриозитет у правосудној пракси, одређено је да противник предлагача може..., у конкретном случају је очито да их Општински суд у Сарајеву или уопште не познаје или је захтјев одредбе члана 2. став 3. ЗПП ФБиХ да 'примјењује материјално право по властитој оцјени' схватио као овлаштење да га, очито удовољавајући по сваку цијену интересима једне стране у поступку, тумачи по властитом нахођењу, без обзира што је законом... Рјешењем о одређивању привремене мјере суд, као примјењивач права, је на најгрубљи могући начин угрозио правну сигурност противника предлагача, саме темеље правне државе и отворио пут у анархију и произвољно кадијско судовање..., ова евидентна чињеница нужно отвара питање стручне оспособљености или злонамјерности, поступајућег судије у рјешењу предметне ствари..., мјера обезбјеђења никад у историји правосудне праксе сама себи није била циљ, нити разлог доношења, што онако како је у овом случају учињено представља апсолутан нонсенс, грубу негацију правне државе и исто такав атак на права противника предлагача..., што је суд, из незнања или зле намјере некритички прихватио..., поред свих напријед наведених разлога неправилности и незаконитости предметне одлуке..., позивање Суда на непостојећу конвенцију о контакту што се тиче дјецe није предмет коментара и потврда је цијелог низа почињених дисциплинских прекршаја од стране судије..., видљиво је да Суд није нити је и теоретски могао из поднесеног приједлога извести закључак да., без образложења утврђеног чињеничног стања којег потврђују предложени докази, дефинитивна је потврда незаконитости и неправилности предметне одлуке."

7. Како је навео Општински суд, у конкретном случају цитирани наводи из одговора пуномоћника противнице обезбјеђења – апеланта су очигледно супротни општеприхваћеним нормама уобичајеног језика у кореспонденцији између странака и суда. Дакле, све наведено представља увреду суда, те цитирани наводи излазе из оквира дозвољеног садржаја правних средстава којима се може оспоравати правилност и законитост судске одлуке. При томе, он покушава учинити упитним знање и стручност поступајућег судије Општинског суда, што је

недопустив начин комуницирања странака са судом јер представља директно вријећање суда, имплицирајући стручно незнање и неспособност судија Општинског суда за обављање судијске функције. На наведени начин он је исказао непоштовање суду, те прешао границу захтјева цивилизованог и коректног односа према суду као институцији друштва.

8. При одмјеравању новчане казне, суд је имао у виду да је апелант увриједио суд као институцију, који је јемац правде и који има основну улогу у успостављању владавине права, да рад суда треба да ужива повјерење јавности и да га стога треба штитити од неоснованих напада, посебно што долазе од стране стручног лица, члана Регионалне адвокатске коморе Тузла, те да изречена новчана казна није несразмјерна легитимном циљу који се тежи остварити, и то одржавању дигнитета правосуђа и ауторитета судске власти, због чега је на основу чл. 407 и 413 Закона о парничном поступку (у даљњем тексту: ЗПП) ваљало одлучити као у изреци овог рјешења и о наведеном обавијестити Адвокатску комору чији је пуномоћник члан.

9. Рјешењем Кантоналног суда број 65 0 П 541079 16 Мож 2 од 28. септембра 2016. године апелантова жалба је одбијена и првостепено рјешење потврђено.

10. Како је навео Кантонални суд, сагласно садржају одредбе члана 407 ЗПП, парнични суд је овлашћен казнити новчаном казном у закону прописаном износу (100-1000 КМ) лице које учествује у поступку и вријећа суд, странку или другог учесника у поступку. Сам појам „вријећа“ није дефинисан наведеном одредбом и исти представља правни стандард. Према оцјени Кантоналног суда, као вријећање може се сматрати опис радњи судије и суда као институције, који је у супротности с општеприхваћеним нормама уобичајеног језика у правној кореспонденцији између странака са судом. Апелант је као пуномоћник противника предлагача мјере обезбјеђења у поднеску навео сљедеће: "Рјешењем о одређивању привремене мјере суд, као примјењивач права, на најгрубљи могући начин је угрозио правну сигурност противника предлагача, саме темеље правне државе и отворио пут у анархију и произвољно кадијско судовање..., ова евидентна чињеница нужно отвара питање стручне оспособљености или злонамјерности поступајућег судије у рјешењу предметне ствари...", те "да суд, из незнања или зле намјере некритички прихватио". Наведено, према мишљењу Кантоналног суда не представља уобичајен начин "правне комуникације" лица која учествују у поступку и суда. Кантонални суд даље наводи да је овакво понашање супротно уобичајеним нормама пристојног понашања, не доводи у сумњу да се ради о неприхватљивом и увредљивом поступању, што по степену увредљивости висину изречене новчане казне чини оправданом.

11. Кантонални суд подсјећа да је обавеза судије да током цијелог поступка води рачуна, односно да се стара о одржавању реда у судници и достојанству суда. Рјешење о новчаном кажњавању, према мишљењу вијећа Кантоналног суда, представља адекватну санкцију јер је изречена новчана казна, према мишљењу овог суда, "мјеродавна и довољна" и сразмјерна је легитимном циљу који се жели остварити, а то је, прије свега, поштовање суда и одржавање ауторитета судске власти. Нарушавање процесне дисциплине у конкретном случају, те доношење рјешења о новчаном кажњавању је, према мишљењу Кантоналног суда, било неопходно и имало је крајњи циљ да убудуће спријечи такво понашање пуномоћника противника предлагача, а уједно да га казни због учињеног понашања односно исказаног непоштовања. Одредбом

члана 412 ЗПП суд је такође одредио да уколико новчана казна не буде плаћена, она ће се замијенити казном затвора чије трајање одмјерава суд сразмјерно висини изречене казне, а у складу с одредбама Кривичног закона, а која не може бити дужа од 15 дана. Примјеном одредбе члана 413 став 1 ЗПП суд је утврдио да жалба против овог рјешења не одлаже извршење рјешења. Због наведеног, првостепени суд је правилно примијенио одредбу члана 407 ЗПП и понашање именованог санкционисао изреченом новчаном казном.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

12. Апелант тврди да му је оспореним одлукама повријеђено право на слободу изражавања из члана II/3x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција).

13. Како наводи апелант, поступајући судија је, супротно одредби члана 191 став 3 у вези са чланом 202 став 1 ЗППФБиХ, у диспозитиву рјешења, умјесто поуком о правном лијеку, одредио да противник предлагача може у року од три дана у свом образложеном одговору оспорити разлоге за одређивање привремене мјере обезбјеђења. Овдје је очито да примјењивач права не познаје форму и садржај судске одлуке, што отвара питање стручне оспособљености поступајућег судије. Свакодневна логика ствари, посебно правничка, мора просјечно интелигентног човјека довести до закључка да је „гријех“ који се мора санкционисати на страни примјењивача права, а не апеланта, који упозорава да правосудна пракса не познаје тако грубу неправилност. Доношење одлуке о новчаном кажњавању, и то од стране суда и судије који је донио незакониту одлуку о привременом мјерама, објективно већ отвара сумњу у непристрасност суда, те је имало за циљ оправдање ове претходне одлуке. Како наводи апелант, поступање суда на овај начин представља својеврсну „пријетњу“ пуномоћницима да не износе своје ставове и мишљења у току поступка ради најбоље заштите интереса странака, што је у супротности и с правилима адвокатске професије садржаним у чл. 6 и 26 Закона о адвокатури ФБиХ. Осим тога, предметна одлука о новчаном кажњавању је непроведива јер у њој нису садржана конкретна упутства коме и на који начин треба уплатити изречену казну. Зато одлука о казни није извршива, нити се може претворити у казну затвора.

14. Осим тога, евидентно је да је суд у конкретном случају занемарио апелантово уставно право на слободу изражавања јер нигдје у образложењу своје одлуке није одговорио на питање зашто је новчано кажњавање било неопходно у демократском друштву ради заштите ауторитета судске власти, чиме није испуњен трећи услов из члана 10 Конвенције за доношење одлуке којим се ограничава ово апелантово право. У том смислу, није дата ни објективна анализа садржаја апелантових навода којима је оправдано изражена сумња у независност и непристрасност суда заснована на очигледно незаконитом рјешењу о привременој мјери како у материјалном тако и у процесном смислу. Стога, цитирани апелантови наводи којима је изражено сопствено мишљење и отворена сумња у независност и непристрасност правосуђа представљају логичну посљедицу очигледно незаконитог поступања суда и поступајућег судије. На крају, истина о незаконитом садржају рјешења о привременој мјери објективно не представља вријећање суда, нити поступајућег судије.

15. Из наведеног јасно произлази да одлуке редовних судова нису засноване на прихватљивој анализи чињеница и важних околности, да су у супротности са ставовима Уставног суда садржаним у одлукама Уставног суда бр. АП 840/06, АП 1095/06, АП 520/10, АП 2591/12, те апелант сматра да је незаконито кажњен због изражавања сумње у независност и непристрасност суда, те захтијева да Уставни суд БиХ у складу с одредбом члана 59 став (4) Правила Уставног суда БиХ усвоји апелантов захтјев и у складу с одредбом члана 62 став (1) истих Правила укине одлуку Кантоналног суда.

б) Одговори на апелацију

16. Општински суд наводи да је наведеним поднеском апелант грубо вријеђао суд и поступајућег судију и својим наводима изашао ван оквира дозвољеног садржаја правних средстава којим се може оспоравати правилност и законитост судске одлуке. Поред тога, суд је посебно имао у виду професију и искуство апеланта који је упознат с правилима понашања у комуникацији са судом, из којих разлога у потпуности оспорава основаност поднесене апелације.

17. Кантонални суд у цијелости сматра да у поступку доношења оспореног рјешења нису повријеђена апелантова уставна права.

V. Релевантни прописи

18. У **Закону о парничном поступку Федерације БиХ** ("Службене новине ФБиХ" бр. 53/03, 73/05 и 19/06) релевантне одредбе гласе:

Члан 407.

(1) Новчаном казном од 100 до 1.000 КМ суд ће казнити лице које у поднеску вријеђа суд, странку или другог учесника у поступку.

(2) Ако лице које учествује у поступку или лице које је као слушаалац присутан расправи вријеђа суд или друге учеснике у поступку, омета рад или се не покорава наредбама суда за одржавање реда, судија ће га опоменути. Ако опомена буде безуспјешна, суд ће опоменуто лице удаљити из суднице или казнити новчаном казном од 100 до 1.000 КМ, а може га и удаљити и казнити новчаном казном.

[...]

Члан 412.

Ако лице које је новчано кажњено по одредбама овог закона не плати ту казну у одређеном року, она ће се замијенити казном затвора, чије трајање одмјерава суд сразмјерно висини изречене казне у складу са одредбама Кривичног закона, али које не може бити дуже од 15 дана.

VI. Допустивост

19. У складу са чланом VI(б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

20. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њом побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

21. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Кантоналног суда број 65 0 П 541079 16 Мож 2 од 28. септембра 2016. године против којег нема других дјелотворних правних лијекова могућих

према закону. Затим, оспорено рјешење апелант је примио 7. октобра 2016. године, а апелација је поднесена 6. децембра 2016. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

22. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. (1), (3) и (4) Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

23. Апелант сматра да му је оспореним одлукама редовних судова повријеђено право на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

Право на слободу изражавања

24. Члан II/3х) Устава Босне и Херцеговине гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

х) Слободу изражавања.

25. Члан 10 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволе за рад радио, телевизијских и кинематографских предузећа.

2. Пошто остваривање ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

26. Уставни суд запажа да конкретна апелација покреће питање да ли су редовни судови у поступку за доношење привремене мјере ради предаје путне исправе млдб. дјетета и одређивања начина и услова остваривања контаката оца с млдб. дјететом оправдано изrekli новчану казну због вријеђања суда примјењујући одредбе члана 407 став 1 ЗПП, односно да ли је у конкретном случају оспореним одлукама повријеђено апелантово право на слободу изражавања из члана 10 Европске конвенције.

27. Уставни суд наглашава да је слобода изражавања *conditio sine qua non* функционисања и опстанка сваког демократског друштва и гаранција свих других људских права и слобода. Свака рестрикција, услов, ограничење или било која врста мијешања у слободу изражавања могу се примјенити само на одређено остваривање ове слободе, а садржај права на слободу изражавања увијек остаје нетакнут.

28. Уставни суд истиче да члан 10 Европске конвенције првим ставом дефинише заштићене слободе, а другим ставом прописује околности под којима се јавна власт може мијешати у уживање слободе изражавања. Овај члан штити не само информације и идеје које су примљене позитивно, или се сматрају безбедним, или према њима нема става, већ и оне које вријеђају, шокирају и узнемиравају, и то је оно што захтијева толерантност и

плурализам без којих нема демократског друштва (види Европски суд, *Handyside против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 7. децембра 1976. године). Даље, Уставни суд истиче да овај члан не гарантује потпуно неограничену слободу изражавања, те да извршавање те слободе носи са собом "дужности и одговорности" (види Европски суд, *Europapress Holding d.o.o. против Хрватске*, пресуда од 22. септембра 2009. године). Као што је наведено у члану 10 став 2 Европске конвенције, слобода изражавања је ограничена изузетима, који се морају строго тумачити, а потреба да се поставе било каква ограничења мора да буде увјерљиво утврђена (види Европски суд, *Skalka против Пољске*, број 43425/98, став 32, 27. мај 2003. године). Међутим, чак и кад се ограничавањем права желе заштитити, нпр. ауторитет и непристрасност судства, оно се мора свести на мјеру неопходну у демократском друштву. То значи да ограничавање права не смије прелазити преко оног што се сматра неопходним да би се заштитио одређени интерес. Суштински је важно да одређени циљ буде јасан, што значи да држава мора бити у стању да јасно укаже на разлог ометања права и на који начин је то ометање допринијело постизању циља, у конкретном случају заштити ауторитета и непристрасности судских органа.

29. Став 2 члана 10 Европске конвенције захтијева да свако ограничење права на слободу изражавања мора бити "предвиђено законом". Разлог за то је да лице мора имати могућност да предвиди са основаном сигурношћу посљедице свог дјеловања. То представља заштиту од произвољности у наметању ограничења права на слободу изражавања. Истим чланом је предвиђено да свако ограничавање права на слободу изражавања буде "неопходно у демократском друштву" ради заштите одређених интереса. Ови интереси укључују, како је наведено у ставу 2 члана 10 Европске конвенције, и одржавање ауторитета и непристрасности судства. Према томе, чак и кад се ограничавањем права желе заштитити, на примјер, ауторитет и непристрасност судства, оно се мора свести на мјеру неопходну у демократском друштву. То значи да ограничавање права не смије прелазити преко оног што се сматра неопходним да би се заштитио одређени интерес. Суштински је важно да одређени циљ буде јасан, што значи да држава мора бити у стању јасно указати на разлог ометања права и на који начин је то ометање допринијело постизању циља, у конкретном случају заштити ауторитета и непристрасности судских органа.

30. Дакле, у складу са ставом 2 члана 10 Европске конвенције, власт се може мијешати у остваривање слободе изражавања само ако се испуне три кумулативна услова: а) мијешање је прописано законом, б) циљ мијешања је да заштити један или више предвиђених интереса или вриједности и ц) мијешање је неопходно у демократском друштву. Судови морају слиједити ова три услова кад разматрају и одлучују о предметима који се тичу слободе изражавања.

31. У конкретном случају Уставни суд примјећује да је из оспорених одлука видљиво да су редовни судови изrekli апеланту новчану казну од 600,00 КМ, оцијенивши да одређени наводи из апелантовог захтјева представљају вријећање суда. Поред тога, Уставни суд запажа да је Кантонални суд у оспореној пресуди прихватио разлоге које је дао Општински суд у оспореном нижестепеном рјешењу, додатно образложивши да ријечи употребљене у самом захтјеву немају никаквог другог циља изузев вријећања судије који је донио негативну одлуку по

странку коју апелант заступа, а да је циљ поднеска стране у поступку да разјасни одређене чињенице, предложи евентуалне доказе, анализира материјално право, укаже на повреду поступка и томе слично, а не да вријећа суд јер то није сврха ниједног поднеска, нити се њиме може постићи неки легитимни циљ.

32. Стога, Уставни суд сматра да се наводи из апелантовог поднеска не могу квалификовати као вријећање суда јер су дати у границама толеранције које намеће демократско друштво и представљају, прије свега, апелантов вриједносни суд и мишљење. Према мишљењу Уставног суда, спорне ријечи из апелантовог поднеска су написане с циљем скретања пажње да поступак одређивања привремене мјере није био правилан и према својој природи не нарушавају ауторитет суда.

33. Даље, Уставни суд сматра да се језичком анализом ријечи употребљених у спорном поднеску тешко може утврдити да конкретни текст заиста садржи наводе увредљивог садржаја, чији је циљ био да се наруши ауторитет суда. Истицање навода у конкретном поднеску, за које апелант мисли да су оправдани, не пружа довољно основа да се закључи да је апелант конкретним текстом нарушио границе постављене ставом 2 члана 10 Европске конвенције или увриједио суд. Уставни суд сматра да су редовни судови оспореним одлукама прекорачили границе својих овлашћења, утврдивши да су предметни наводи увредљиви за суд јер своје одлуке нису засновали на прихватљивој анализи чињеница које су релевантне и свих околности које су важне у конкретном случају. У том контексту, Уставни суд наглашава да је неспорно да члан 407 став 1 ЗПП, који је примијењен у конкретном случају, прописује да ће суд казнити лица која у поднеску вријећају суд. Међутим, Уставни суд сматра, имајући у виду садржај спорног поднеска, да су редовни судови у конкретном случају на арбитражан начин примијенили предметну законску одредбу, те да, у околностима конкретног случаја, мијешање у апелантово право на слободу изражавања није било "у складу са законом" и да се разлози које су редовни судови навели у својим одлукама не могу сматрати релевантним и довољним да се то мијешање оправда.

34. У вези с тим, Уставни суд се позива на своју Одлуку у предмету број АП 840/06 (види Уставни суд, Одлука број АП 840/06 од 25. јануара 2008. године, доступна на интернет страници Уставног суда www.ccbh.ba) у којој је већ разматрао слично правно питање, дајући одговоре у погледу нарушавања граница постављених ставом 2 члана 10 Европске конвенције, након чега је закључио да је повријеђено апелантово право на слободу изражавања тиме што су редовни судови апелантово изражавање сумње у непристрасност суда квалификовали као вријећање суда и нарушавање његовог ауторитета изрицањем новчане казне.

35. Стога, Уставни суд сматра да је у конкретном случају оспореним одлукама повријеђено апелантово право на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

VIII. Закључак

36. Апелантово право на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције је повријеђено тиме што су редовни судови апелантово изражавање сумње у правилност доношења привремене мјере у конкретном поступку оквалификовали као вријећање суда, за шта су му изrekli новчану казну, а да нису у довољној мјери, те у складу са стандардима члана 10 Европске конвенције анализирали садржај спорног

поднеска, чиме је дошло до незаконитог мијешања у апелантово право на слободу изражавања.

37. На основу члана 59 ст. (1) и (2) и члана 62 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

38. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вјећу, у предмету број **AP 4644/16**, рјешавајући апелацију **Marka Dragića**, на основу члана VI/3.b) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став (2) тачка b), члана 59. ст. (1) и (2) и члана 62. став (1) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – преčišчени текст ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 94/14), у саставу:

Mirsad Ćeman, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik
Zlatko M. Knežević, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
на сједници одржаној 6. децембра 2018. године donio је

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Marka Dragića**.

Utvrđuje se povreda члана II/3.h) Устава Босне и Херцеговине и члана 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Ukida se Rješenje Kantonalnog suda u Sarajevu број 65 0 P 541079 16 Моž 2 од 28. септембра 2016. године.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Sarajevu, који је дужан да по hitnom поступку donese novu одлуку у складу са чланом II/3.h) Устава Босне и Херцеговине и чланом 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Nalaže se Kantonalnom sudu u Sarajevu да у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке у складу са чланом 72. став (5) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине.

Odluku objaviti у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Marko Dragić, адвокат из Одžака (у даљњем тексту: апелант), поднио је 6. децембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Рјешења Кантоналног суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 65 0 P 541079 16 Моž 2 од 28. септембра 2016. године и Рјешења Опćинског суда у Сарајеву (у даљњем тексту: Опćински суд) број 65 0 P 541079 16 Мо од 20. јануара 2016. године.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. На основу члана 23. Правила Уставног суда, од Кантоналног и Опćинског суда затражено је 6. јуна 2018. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Кантонални суд је одговор на апелацију доставио 22. јуна 2018. године, а Опćински суд 21. јуна 2018. године.

III. Ćinjenično stanje

4. Ćinjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predочених Уставном суду могу се сумирати на слjedeћи начин.

5. Рјешењем Опćинског суда број 65 0 P 541079 16 Мо од 20. јануара 2016. године у поступку за donoшење привремене мјере ради предаје путне исправе mldb. дјетета и одређивања начина и увјета ostvarивања kontakata oca s mldb. дјететом апелант је казњен novčanом kazном у износу од 600,00 KM, коју је дужан платити у року од 30 дана по пријему рјешења, а због врјеђања суда учинјеног у поднеску predatom поштом 7. јануара 2016. године, који је Опćински суд primio 12. јануара 2016. године.

6. Опćински суд је у образложењу свог рјешења utvrdio да је апелант у више наврата врјеђао суд navodeћи: "Pored toga dispozitivom (!!) predmetnog Rješenja, a ne poukom o pravnom lijeku što je nesvakidašnji kuriozitet u pravosudnoj praksi, određeno je da protivnik predlagača može..., u konkretnom slučaju je očitо da ih Općinski sud u Sarajevu ili uopšte ne poznaje ili je zahtjev одређе члана 2. став 3. ZPP FBiH да 'primjenjuje materijalno право по vlastitoj ocjeni' shvatio kao овлаштенје да га, očitо udovoljavajući по svaku cijenu interesima jedne strane u postupku, tumači по vlastitom nahođenju, bez obzira što je zakonom... Rješenjem o određivanju privremene мјере суд, као primjenjivač права, је на najgrublji mogući način угрозио правну сигурност protivnika predlagača, same temelje правне државе и otvorio put у anarhiju и proizvoljno kadijsko sudovanje..., ova evidentna činjenica nužno otvara pitanje стручне osposobljenosti или zlonamjernosti, postupajućег судије у рјешењу предметне ствари..., мјера obezbjeđenja nikad у istoriji pravosudne prakse sama sebi nije bila cilj, niti razlog donošenja, što onako како је у ovom slučaju učinjeno predstavlja apsolutan nonsens, grubu negaciju правне државе и isto takav atak на права protivnika predlagača..., што је суд, из neznanja или zle namjere nekritički prihvatio..., pored svih naprijed navedenih razloga nepravilnosti и nezakonitosti предметне одлуке..., pozivanje Suda на nepostojeću konvenciju о kontaktu што се tiče дјече nije предмет komentara и potvrda је cijelog niza počinjenih disciplinskih prekršaja од strane судије..., vidljivo је да Суд nije niti је и teoretski mogao из podnesenog prijedloga izvesti zaključak да..., bez obrazloženja utvrđenog činjeničnog stanja kojeg potvrđuju predloženi dokazi, definitivna је potvrda nezakonitosti и nepravilnosti предметне одлуке."

7. Како је навео Опćински суд, у konkretnom slučaju citirani navodi из одговора punomoćника protivnice osiguranja – апеланта су očigledно suprotni опćеприхваћеним normama uobičajenog jezika у korespondenciji između stranaka и суда. Dakle, sve navedeno predstavlja uvredu суда, те citirani navodi izlaze из оквира dozvoljenog sadržaja правних sredstava kojima се може osporavati pravilnost и zakonitost sudske одлуке. Pri tome, он pokušava učiniti upitnim znanje и stručnost postupajućег судије Опćинског суда, што је nedopustiv način komuniciranja stranaka са sudом jer predstavlja direktno врјеђање суда, implicirajući стручно neznanje и nesposobnost судија Опćинског суда за obavljanje судијске функције. На navedeni način он је iskazao nepoštovanje суда, те prešao granicu zahtjeva civiliziranog и korektnog odnosa prema sudu као instituciji društva.

8. При odmjeravanju novčane kazne, суд је imao у vidu да је апелант uvrijedio суд као instituciju, који је jamac правде и који ima основну ulogu у uspostavljanju vladavine права, да рад суда треба да uživa povjerenje javnosti и да га stoga треба štitiти од neosnovanih napada, посебно што dolaze од strane стручног lica, člana Regionalne advokatske komore Tuzla, те да izrečena novčana kazna nije nesrazmjerna legitimnom cilju koji

se teži ostvariti, i to održavanju digniteta pravosuđa i autoriteta sudske vlasti, zbog čega je na osnovu čl. 407. i 413. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) valjalo odlučiti kao u izreci ovog rješenja i o navedenom obavijestiti Advokatsku komoru čiji je punomoćnik član.

9. Rješenjem Kantonalnog suda broj 65 0 P 541079 16 Mož 2 od 28. septembra 2016. godine apelantova žalba je odbijena i prvostepeno rješenje potvrđeno.

10. Kako je naveo Kantonalni sud, saglasno sadržaju odredbe člana 407. ZPP, parnični sud je ovlašten kazniti novčanom kaznom u zakonom propisanom iznosu (100-1000 KM) lice koje učestvuje u postupku i vrijeđa sud, stranku ili drugog učesnika u postupku. Sam pojam „vrijeđa“ nije definiran navedenom odredbom i isti predstavlja pravni standard. Prema ocjeni Kantonalnog suda, kao vrijeđanje može se smatrati opis radnji sudije i suda kao institucije, koji je u suprotnosti s općeprihvaćenim normama uobičajenog jezika u pravnoj korespondenciji između stranaka sa sudom. Apelant je kao punomoćnik protivnika predlagača mjere osiguranja u podnesku naveo sljedeće: "Rješenjem o određivanju privremene mjere sud, kao primjenjivač prava, na najgrublji mogući način je ugrozio pravnu sigurnost protivnika predlagača, same temelje pravne države i otvorio put u anarhiju i proizvoljno kadijsko sudovanje..., ova evidentna činjenica nužno otvara pitanje stručne osposobljenosti ili zlonamjernosti, postupajućeg sudije u rješenju predmetne stvari...", te "da sud, iz neznanja ili zle namjere nekritički prihvatio". Navedeno, prema mišljenju Kantonalnog suda ne predstavlja uobičajen način "pravne komunikacije" lica koja učestvuju u postupku i suda. Kantonalni sud dalje navodi da je ovakvo ponašanje suprotno uobičajenim normama pristojnog ponašanja, ne dovodi u sumnju da se radi o neprihvatljivom i uvredljivom postupanju, što po stepenu uvredljivosti visinu izrečene novčane kazne čini opravdanom.

11. Kantonalni sud podsjeća da je obaveza sudije da tokom cijelog postupka vodi računa, odnosno da se stara o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda. Rješenje o novčanom kažnjavanju, prema mišljenju vijeća Kantonalnog suda, predstavlja adekvatnu sankciju jer je izrečena novčana kazna, prema mišljenju ovog suda, "mjerodavna i dovoljna" i srazmjerna je legitimnom cilju koji se želi ostvariti, a to je, prije svega, poštovanje suda i održavanje autoriteta sudske vlasti. Narušavanje procesne discipline u konkretnom slučaju, te donošenje rješenja o novčanom kažnjavanju je, prema mišljenju Kantonalnog suda, bilo neophodno i imalo je krajnji cilj da ubuduće spriječi takvo ponašanje punomoćnika protivnika predlagača, a ujedno da ga kazni zbog učinjenog ponašanja odnosno iskazanog nepoštovanja. Odredbom člana 412. ZPP sud je također odredio da ukoliko novčana kazna ne bude plaćena, ona će se zamijeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne, a u skladu s odredbama Krivičnog zakona, a koja ne može biti duža od 15 dana. Primjenom odredbe člana 413. stav 1. ZPP sud je utvrdio da žalba protiv ovog rješenja ne odlaže izvršenje rješenja. Zbog navedenog, prvostepeni sud je pravilno primijenio odredbu člana 407. ZPP i ponašanje imenovanog sankcionirao izrečenom novčanom kaznom.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

12. Apelant tvrdi da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija).

13. Kako navodi apelant, postupajući sudija je, suprotno odredbi člana 191. stav 3. u vezi sa članom 202. stav 1. ZPPFBiH, u dispozitivu rješenja, umjesto poukom o pravnom lijeku, odredio da protivnik predlagača može u roku od tri dana u svom obrazloženom odgovoru osporiti razloge za određivanje privremene mjere osiguranja. Ovdje je očito da primjenjivač prava ne poznaje formu i sadržaj sudske odluke, što otvara pitanje stručne osposobljenosti postupajućeg sudije. Svakodnevna logika stvari, posebno pravnička, mora prosječno inteligentnog čovjeka dovesti do zaključka da je „grijeh“ koji se mora sankcionirati na strani primjenjivača prava, a ne apelanta, koji upozorava da pravosudna praksa ne poznaje tako grubu nepravilnost. Donošenje odluke o novčanom kažnjavanju, i to od strane suda i sudije koji je donio nezakonitu odluku o privremenim mjerama, objektivno već otvara sumnju u nepristrasnost suda, te je imalo za cilj opravdanje ove prethodne odluke. Kako navodi apelant, postupanje suda na ovaj način predstavlja svojevrsnu „prijetnju“ punomoćnicima da ne iznose svoje stavove i mišljenja u toku postupka radi najbolje zaštite interesa stranaka, što je u suprotnosti i s pravilima advokatske profesije sadržanim u čl. 6. i 26. Zakona o advokaturi FBiH. Osim toga, predmetna odluka o novčanom kažnjavanju je neprovediva jer u njoj nisu sadržana konkretna uputstva kome i na koji način treba uplatiti izrečenu kaznu. Zato odluka o kazni nije izvršiva, niti se može pretvoriti u kaznu zatvora.

14. Osim toga, evidentno je da je sud u konkretnom slučaju *zanemario* apelantovo ustavno pravo na slobodu izražavanja jer nigdje u obrazloženju svoje odluke nije odgovorio na pitanje zašto je novčano kažnjavanje bilo *neophodno* u *demokratskom društvu* radi zaštite autoriteta sudske vlasti, čime *nije ispunjen treći uvjet* iz člana 10. Konvencije za donošenje odluke kojim se ograničava ovo apelantovo pravo. U tom smislu, *nije data ni objektivna analiza* sadržaja apelantovih navoda kojima je *opravdano* izražena sumnja u nezavisnost i nepristrasnost suda zasnovana na očigledno nezakonitom rješenju o privremenoj mjeri kako u materijalnom tako i u procesnom smislu. Stoga, citirani apelantovi navodi kojima je *izraženo vlastito mišljenje* i otvorena sumnja u nezavisnost i nepristrasnost pravosuđa predstavljaju logičnu posljedicu očigledno nezakonitog postupanja suda i postupajućeg sudije. Na kraju, istina o nezakonitom sadržaju rješenja o privremenoj mjeri objektivno ne predstavlja vrijeđanje suda, niti postupajućeg sudije.

15. Iz navedenog jasno proizlazi da odluke redovnih sudova nisu zasnovane na prihvatljivoj analizi činjenica i važnih okolnosti, da su u suprotnosti sa stavovima Ustavnog suda sadržanim u odlukama Ustavnog suda br. AP 840/06, AP 1095/06, AP 520/10, AP 2591/12, te apelant smatra da je nezakonito kažnjen zbog izražavanje sumnje u nezavisnost i nepristrasnost suda, te zahtijeva da Ustavni sud BiH u skladu s odredbom člana 59. stav (4) Pravila Ustavnog suda BiH usvoji apelantov zahtjev i u skladu s odredbom člana 62. stav (1) istih Pravila ukine odluku Kantonalnog suda.

b) Odgovori na apelaciju

16. Općinski sud navodi da je navedenim podneskom apelant grubo vrijeđao sud i postupajućeg sudiju i svojim navodima izašao van okvira dozvoljenog sadržaja pravnih sredstava kojim se može osporavati pravilnost i zakonitost sudske odluke. Pored toga, sud je posebno imao u vidu profesiju i iskustvo apelanta koji je upoznat s pravilima ponašanja u komunikaciji sa sudom, iz kojih razloga u potpunosti osporava osnovanost podnesene apelacije.

17. Kantonalni sud u cijelosti smatra da u postupku donošenja osporenog rješenja nisu povrijeđena apelantova ustavna prava.

V. Relevantni propisi

18. U Zakonu o parničnom postupku Federacije BiH ("Službene novine FBiH" br. 53/03, 73/05 i 19/06) relevantne odredbe glase:

Član 407.

(1) Novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM sud će kazniti osobu koja u podnesku vrijeđa sud, stranku ili drugog sudionika u postupku.

(2) Ako osoba koja sudjeluje u postupku ili osoba koja je kao slušatelj prisutna raspravi vrijeđa sud ili druge sudionike u postupku, ometa rad ili se ne pokorava naredbama suda za održavanje reda, sud će je opomenuti. Ako opomena bude bezuspješna, sud će opomenutu osobu udaljiti iz sudnice ili kazniti novčanom kaznom od 100 do 1.000 KM, a može je i udaljiti i kazniti novčanom kaznom.

[...]

Član 412.

Ako osoba koja je novčano kažnjena po odredbama ovog zakona ne plati tu kaznu u određenom roku, ona će se zamijeniti kaznom zatvora, čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu s odredbama Krivičnog zakona, ali koje ne može biti duže od 15 dana.

VI. Dopustivost

19. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

20. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njom pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

21. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Rješenje Kantonalnog suda broj 65 0 P 541079 16 Mož 2 od 28. septembra 2016. godine protiv kojeg nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporeno rješenje apelant je primio 7. oktobra 2016. godine, a apelacija je podnesena 6. decembra 2016. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

22. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. (1), (3) i (4) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

23. Apelant smatra da mu je osporenim odlukama redovnih sudova povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije.

Pravo na slobodu izražavanja

24. Član II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

25. Član 10. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja

informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

26. Ustavni sud zapaža da konkretna apelacija pokreće pitanje da li su redovni sudovi u postupku za donošenje privremene mjere radi predaje putne isprave mladb. djeteta i određivanja načina i uvjeta ostvarivanja kontakata oca s mladb. djetetom opravdano izrekli novčanu kaznu zbog vrijeđanja suda primjenjujući odredbe člana 407. stav 1. ZPP, odnosno da li je u konkretnom slučaju osporenim odlukama povrijeđeno apelantovo pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije.

27. Ustavni sud naglašava da je sloboda izražavanja *conditio sine qua non* funkcioniranja i opstanka svakog demokratskog društva i garancija svih drugih ljudskih prava i sloboda. Svaka restrikcija, uvjet, ograničenje ili bilo koja vrsta miješanja u slobodu izražavanja mogu se primijeniti samo na određeno ostvarivanje ove slobode, a sadržaj prava na slobodu izražavanja uvijek ostaje netaknut.

28. Ustavni sud ističe da član 10. Evropske konvencije prvim stavom definira zaštićene slobode, a drugim stavom propisuje okolnosti pod kojima se javna vlast može miješati u uživanje slobode izražavanja. Ovaj član štiti ne samo informacije i ideje koje su primljene pozitivno, ili se smatraju bezopasnim, ili prema njima nema stava, već i one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju, i to je ono što zahtijeva tolerantnost i pluralizam bez kojih nema demokratskog društva (vidi Evropski sud, *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. decembra 1976. godine). Dalje, Ustavni sud ističe da ovaj član ne garantira potpuno neograničenu slobodu izražavanja, te da izvršavanje te slobode nosi sa sobom "dužnosti i odgovornosti" (vidi Evropski sud, *Europapress Holding d.o.o. protiv Hrvatske*, presuda od 22. septembra 2009. godine). Kao što je navedeno u članu 10. stav 2. Evropske konvencije, sloboda izražavanja je ograničena izuzecima, koji se moraju strogo tumačiti, a potreba da se postave bilo kakva ograničenja mora biti uvjerljivo utvrđena (vidi Evropski sud, *Skalka protiv Poljske*, broj 43425/98, stav 32, 27. maj 2003. godine). Međutim, čak i kad se ograničavanjem prava žele zaštititi, npr. autoritet i nepristrasnost sudstva, ono se mora svesti na mjeru neophodnu u demokratskom društvu. To znači da ograničavanje prava ne smije prelaziti preko onog što se smatra neophodnim da bi se zaštitio određeni interes. Suštinski je važno da određeni cilj bude jasan, što znači da država mora biti u stanju da jasno ukaže na razlog ometanja prava i na koji način je to ometanje doprinijelo postizanju cilja, u konkretnom slučaju zaštiti autoriteta i nepristrasnosti sudskih organa.

29. Stav 2. člana 10. Evropske konvencije zahtijeva da svako ograničenje prava na slobodu izražavanja mora biti "predviđeno zakonom". Razlog za to je da lice mora imati mogućnost da predvidi sa osnovanom sigurnošću posljedice svog djelovanja. To predstavlja zaštitu od proizvoljnosti u nametanju ograničenja prava na slobodu izražavanja. Istim članom je predviđeno da svako ograničavanje prava na slobodu izražavanja bude "neophodno u demokratskom društvu" radi zaštite određenih interesa. Ovi interesi uključuju, kako je navedeno u stavu 2. člana 10. Evropske konvencije, i

protiv Presude Okružnog suda u Trebinju (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. prosinca 2015. godine i Presude Osnovnog suda u Trebinju (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 95 0 P 029356 13 P od 20. travnja 2015. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Ustavni sud je prethodno Odlukom o dopustivosti broj *AP 139/15* od 7. lipnja 2016. godine odbacio kao preuranjenu, između ostalih i apelaciju apelanata broj *AP 795/16* koju su 17. veljače 2016. godine bili podnijeli protiv presude Okružnog suda (osporene ovom apelacijom) jer je podnesena prije odluke Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) o reviziji koju su apelanti izjavili protiv osporene presude.

3. Na temelju članka 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Okružnog i Osnovnog suda, te od Miljkana Pucara, odvjetnika iz Banjaluke, koji zastupa Srpsku pravoslavnu crkvu – eparhija Zahumsko-hercegovačka i primorska, manastir Tvrdoš (u daljnjem tekstu: prvotuzitelj) i Mladena Durića, episkopa zahumsko-hercegovačkog i primorskog, gospodina Grigorija (u daljnjem tekstu: drugotuzitelj), zatraženo je 16. kolovoza 2018. godine da dostave odgovore na apelaciju.

4. Osnovni sud je dostavio odgovor 4. rujna, a punomoćnik tužitelja 30. kolovoza 2018. godine. Okružni sud nije dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacionih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

6. Tužitelji su Osnovnom sudu podnijeli tužbu protiv apelanata i Saliha Alijagića (u daljnjem tekstu: drugotuzeni) radi naknade štete zbog klevete. Osnovni sud je Presudom broj 95 0 P 029356 13 P od 20. travnja 2015. godine utvrdio da su apelanti i drugotuzeni oklevetali tužitelje "na način da su zloupotrijebili pravo na slobodno izražavanje predviđeno članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda" (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i svjesno iznijeli i prenijeli neistine u prilogu pod nazivom "Razgovor sa Salihom Alijagićem" koji je objavljen na programu apelanata RTV 2. kolovoza 2013. godine. Stoga su apelanti i drugotuzeni obvezani naknaditi štetu prvotuzitelju tako što će trpjeti da se ta presuda tri puta uzastopno objavi u dnevnom listu "Glas Srpske" i u programu apelanata RTV, a drugotuzitelju tako što će mu solidarno isplatiti iznos od 5.000 KM sa kamatama i troškovima postupka, kako je to precizirano u izreci prvostupanjske presude. Osnovni sud je, nakon provedenog postupka u kojem je izveden niz dokaza koje su predložile parnične stranke, utvrdio da je apelant RTV emitirao prilog pod nazivom "Razgovor sa Salihom Alijagićem", a da je urednik i autor te emisije bio apelant N. V. kojem je drugotuzeni bio sugovornik. Drugotuzeni je u tom prilogu, između ostalog, rekao "da je bio dobar sa vladikom sa kojim je mijenjano 'tu kuću' koju mu je prije osam godina ukradio vladika i crkva, da ta kuća nije poklonjena od strane opštine [prvotuzitelju], da je vladika znao čija je kuća i da je zato došlo da drugotuzeni mijenja tu kuću za Stradun". Dalje, drugotuzeni je također izjavio "da su na toj (njegovoj kući) upisane hipoteke vrijednosti šest miliona KM od strane [prvotuzitelja], da je to kredit samo na jednoj kući, a ko zna šta je uzela više". Također, drugotuzeni je naveo da je od prvotuzitelja dobio prostor koji se nalazi u Dubrovniku na korištenje u razdoblju od 80 godina "i da su ga tu malo prevarili jer je on njima dao kuću za stalno", da je drugotuzitelj "ispao naivan što je prije ukradio kuću, prije osam godina, ja govorim ukr'o, a šta bi Vi mislili kad vidite, eto dao sam Vam papire".

7. Osnovni sud je dalje naveo da je apelant N. V. u svojoj izjavi, između ostalog, naveo da ga je drugotuzeni pozvao nakon objave "priloga o besjedi koju je drugotuzitelj imao u crkvi [...]" i kritikama koje je uputio na račun člnika opštine gdje se pominjao i [drugotuzeni] koji je poznat u Trebinju", da je "otišao u Konavle i u kući [drugotuzenog] napravio razgovor 2. 8. 2013. godine", te da je taj poziv drugotuzenog "iniciran određenom ljutnjom [drugotuzenog] na [drugotuzitelja]", kao i da "nije nagovarao [drugotuzenog] kakav će biti njegov odgovor na postavljena pitanja, ali da se trudio da postavi pitanja koja bi bila interesantna za domaću javnost." Apelant N. V. je također izjavio da prije objave nije provjeravao činjenice "jer to nije bila praksa" i da smatra "da on nije taj koji je trebao da utvrdi da li su sve informacije koje je iznio [drugotuzeni] istinite ili lažne." Osnovni sud je dalje utvrdio da je apelant N. V. 3. kolovoza 2013. godine objavio videozapis ovog intervjua na svojoj internetskoj stranici, te da ga je naredni dan postavio i na Youtube servis. Tužitelji su 5. kolovoza 2013. godine uputili apelanatu RTV demanti koji ovaj "nije objavio u autentičnom tekstu", ali je 7. kolovoza 2013. godine apelant N. V. na svojoj internetskoj stranici postavio članak "Odgovor na saopštenje Eparhije ZHiP" u kojem se govori "o naivnoj transakciji nekretnina između vladike Grigorija i Saliha Alijagića i izgubljenih stotina miliona evra te da je prvotuzitelj stavio pod hipoteku naše crkve i hramove". Ocjenjujući radi li se u konkretnom slučaju o istinitim navodima, Osnovni sud je naveo da je iz provedenih dokaza utvrdio da je kuća koja je bila predmet razgovora u spornoj emisiji uknjižena kao vlasništvo prvotuzitelja na temelju ugovora o zamjeni nekretnina iz 2003. godine (kuća i dvorište) koji su zaključili prvotuzitelj i drugotuzeni Salih Alijagić. Tim ugovorom je drugotuzeni prenio pravo vlasništva 1/1 na navedenoj nekretnini na prvotuzitelja kao zamjenu za pravo plodouživanja kao osobne služnosti u trajanju od 80 godina u korist drugotuzenog na nekretnini koja se nalazi u Dubrovniku na Stradunu. Dalje, sud je utvrdio da kuća o kojoj je bilo riječi u spornoj emisiji nikada nije poklonjena prvotuzitelju, već da su je koristili privremeni korisnici od 1996. do 2000. godine, kada je vraćena drugotuzenom u posjed, a da se ugovor o poklonu koji je spomenut u spornoj emisiji odnosi na "sasvim drugu imovinu [...]", koja je odlukom Skupštine opštine Trebinje [iz 1996. godine] putem instituta poklona vraćena prvotuzitelju a koja je oduzeta u postupku nacionalizacije imovine".

8. Dalje, Osnovni sud je iz provedenih dokaza utvrdio i da na kući koja je spomenuta u spornoj emisiji nije bilo upisane hipoteke od šest miliona KM, odnosno da ta kuća "nije bila opterećena založnim pravom – hipotekom ili drugim stvarnim pravom". Također, sud je naveo da iz nalaza vještaka građevinske struke o vrijednosti plodouživanja poslovnog prostora u Dubrovniku koji je ustupljen drugotuzenom u zamjenu za njegovu kuću u Trebinju proizlazi da nije postojala nerazmjera međusobnih davanja po tom ugovoru o zamjeni. Također, Osnovni sud je naveo da je drugotuzeni tvrdio da su mu podaci iz zemljišnoknjižnog izvataka o navodno upisanim hipotekama na kući koju je zamijenio "dali povod za sporni razgovor". Stoga je sud proveo dokaz uvidom u taj zemljišnoknjižni izvatak i utvrdio da prvotuzitelj jeste upisivao hipoteke radi osiguranja kredita ali na drugim nekretninama, ali ne i na "kući [drugotuzenog]" koja je upisana kao vlasništvo prvotuzitelja 1/1. Na temelju ovako utvrđenog činjeničnog stanja, Osnovni sud je zaključio da su "izgovorene riječi od strane drugotuzenog da je mijenjao kuću sa vladikom i crkvom koji su mu tu kuću prethodno ukrali, da su njegovu kuću opteretili hipotekom vrijednom šest miliona KM, da postoji očigledna nesrazmjera međusobnih davanja po naprijed navedenom ugovoru o zamjeni nekretnina, predstavljaju

iznošenje izražavanja nečega što u postupku nije dokazano kao istinito, a što je prouzrokovalo štetu časti i ugledu tužitelja, jer je opisanim izražavanjem tužiteljima pripisano da su se bavili kriminalnim radnjama koje imaju obilježja veoma teškog krivičnog djela." Stoga je sud zaključio da ovakve izjave predstavljaju klevetu kako je to definirano člankom 5. stavak 1. Zakona o zaštiti od klevete (u daljnjem tekstu: ZZK). Osnovni sud je također obrazložio da su ove neistinite izjave iznesene ne samo u prilogu koji je emitirao apelant RTV, već ih je i apelant N. V. objavio na svojoj internetskoj stranici i na Youtube servisu. Osnovni sud je naveo da su apelanti imali mogućnost da prije objave spornog priloga provjere točnost navoda iz priloga, ali da to nisu učinili, zbog čega je "nesporna odgovornost [apelanta N. V.] kao autora i odgovornog urednika koji je to omogućio drugotuženom, ali i kao lica koje je objavilo neistinite navode na internet stranicama, te [apelanta RTV] koji je objavio neistinito izražavanje bez prethodne provjere tačnosti". Također, sud je uzeo u obzir i ponašanje apelanta u svezi s upućenim demantijem, pa je zaključio da iz svega proizlazi da namjera apelanta "nije služila javnom interesu već naprotiv namjera u cilju nanošenja klevete iznošenjem i prenošenjem neistinitih navoda o tužiteljima, te njihova diskvalifikacija u moralnom pogledu."

9. Dalje, Osnovni sud se pozvao na relevantne odredbe ZZK, pa je zaključio da nesumnjivo proizlazi da je ZZK propisao da i pravna osoba, u konkretnom slučaju prvotuzitelj, "može imati povrijeđen ugled i ima pravo na naknadu štete zbog klevete". Sud je u svezi s tim naveo da u potpunosti prihvaća navode o tome "da se radi o prvotuzitelju kao duhovnoj zajednici, simbolu najtrajnije duhovne vrijednosti srpskog naroda i kao takva predstavlja moralni autoritet među građanima i vjernicima", te da je "drugotužitelj kao episkop Zahumsko-hercegovački i primorski u neraskidivoj vezi sa prvotuziteljem i svako rušenje dostojanstva, morala i etike drugotužitelja predstavlja direktan atak i na prvotuzitelja kao paradigme morala i duhovne čestitosti." Dalje, sud je istaknuo da je "opštepoznata činjenica da na prostoru Republike Srpske i Srbije živi ogroman broj lica pravoslavne vjeroispovijesti, čime su predmetne klevete posebno teške, uvredljive i štetne po ugled koji tužitelji imaju među vjernicima pravoslavne vjeroispovijesti", zato što one predstavljaju "suštu suprotnost svega onoga na čemu se temelji rad i postojanje prvotuzitelja", te da je tim klevetama "narušen moralni kredibilitet koji isti ima u duhovnoj i svetovnoj zajednici".

10. Imajući u vidu sve navedeno, Osnovni sud je zaključio da je "ovakva odluka suda neophodna u demokratskom društvu", ima za cilj 'zaštitu ugleda i prava drugih', te da donošenje ovakve odluke nema za povredu prava na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine [...] i člana 10. Evropske konvencije, tim prije što navedeni član Evropske konvencije ne štiti iznošenje informacija kojima se određeno lice bez valjanog i uvjerljivog dokaza optužuje za činjenje radnji koje u sebi imaju obilježje krivičnog djela." Također, Osnovni sud je naveo i da mediji ne smiju prekoračivati uspostavljene granice pri izvršavanju svog zadatka prenošenja informacija i ideja koje su važne za javnost. Kad je riječ o "obvezama i odgovornostima" novinara, Osnovni sud je istaknuo da ZZK regulira odgovornost za štetu nanесenu ugledu fizičke ili pravne osobe zbog toga "da se pravo na slobodu izražavanja ne zloupotrijebi i ne pretvori u svoju suprotnost, te izražavanjem neistinitih činjenica nanese šteta ugledu drugom namjerno ili nepažnjom." U svezi s tim, sud je obrazložio da je u postupku nesumnjivo utvrđeno da je drugotuženi iznio, apelant N. V. mu omogućio, a apelant RTV objavio informacije o tužiteljima "kojima su ih doveli u neposrednu vezu sa teškim kriminalom, a da pri tome nisu

pružili ni jedan relevantan dokaz da su tačne te informacije", iako je na njima bio teret dokazivanja da su objavili istinite informacije, pri čemu se sud pozvao na odluku Ustavnog suda u predmetu broj AP 1145/04.

11. Dalje, Osnovni sud je naveo da, prema ZZK, obeštećenje treba biti u razmjeri sa štetom koja je klevetom nanесena oštećenom, te da sud mora cijенiti sve okolnosti slučaja. Stoga je sud, kako je dalje obrazložio, kod odmjeravanja visine naknade na koju je obvezao apelante i drugotuženog vodio računa o tome da je to "televizija koja ima veoma veliku gledanost i da je dostupna gledateljima u cijelom svijetu, da je sporni prilog objavljen i na web stranici [drugoapelanta] i na Youtube međunarodno dostupnom servisu, da je sadržaj predmetnog intervjua u cijelosti neistinit, da su iznošenjem neistine u spornom prilogu drugotužitelju pričinjene duševne patnje i da mu je to nanijelo neprijatnosti." Kako je sud dalje naveo, pravo na čast i ugled čine sadržaj prava ličnosti "kao izraz specifične socijalne funkcije čovjeka i socijalnog ugrožavanja njegove ličnosti. Postojanje duševnog bola kako uslov za dosuđivanje novčane naknade i sam pojam duševnog bola treba shvatiti kao manifestaciju određenih emocija koje su izražene kod drugotužitelja, što je vidljivo iz samog njegovog iskaza, a ne samo kao uobičajeno klasično shvatanje ovog pojma." Stoga, kako je sud naveo, kod dosuđivanja naknade štete zbog klevete "nije potrebno utvrđivati intenzitet i dužinu pretrpljenog duševnog bola oštećenog, već koliko iznesena kleveta može škoditi časti i ugledu tog lica po shvatanju sredine u kojoj živi i opšte usvojenim društvenim normama." Imajući u vidu navedeno, te cijeneći odredbu članka 200. Zakona o obligacijskim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), Osnovni sud je zaključio da je naknada od 5.000 KM u odnosu na drugotužitelja adekvatna satisfakcija za štetu koju je on pretrpio, dok je iznos preko dosuđenog odbio. U odnosu na prvotuzitelja, sud je odredio da je adekvatna satisfakcija objava presude tri puta uzastopno o solidarnom trošku apelanta i drugotuženog u programu prvoapelanta i u dnevnom listu "Glas Srpske".

12. Okružni sud je osporenom presudom broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. prosinca 2015. godine odbio žalbu drugotuženog, dok je djelomično uvažio žalbe apelanta, te preinačio prvostupajnsku presudu u dijelu u kojem je dosuđena naknada štete prvotuzitelju objavom presude, tako da je presudio da ta presuda bude samo jednom (umjesto tri puta uzastopno) objavljena u "Glasu Srpske" i programu apelanta RTV. U ostalom dijelu prvostupajnska presuda je ostala neizmijenjena. Okružni sud je, između ostalog, odbio prigovor nepostojanja aktivne legitimacije na strani prvotuzitelja označenog kao manastir Tvrdoš, koji se u intervjuu nije spominjao. U svezi s tim, Okružni sud je naveo da iznošenje bliže oznake za prvotuzitelja ne čini tužbu nedopuštenom, kako je to tvrdio apelant N. V., budući da prvotuzitelj, onako kako je označen u tužbi, ima svojstvo pravne osobe. Dalje, Okružni sud je naveo da se žalbama neutemeljeno ističe da nisu bili ispunjeni uvjeti za naknadu štete prema ZZK, odnosno da su postojali izuzeci od odgovornosti koje taj zakon predviđa. Okružni sud je, između ostalog, naveo da je prvostupajnski sud pravilno utvrdio da su apelanti i drugotuženi uvredljivim izjavama, iznošenjem i pronošenjem "opisali tužitelje (crkvu, odnosno vladiku) da su "ukrali imovinu", da su "prevarili" i da se "bave kriminalnim radnjama". Stoga je Okružni sud prihvatio pravni stav prvostupajnskog suda da se radi o kleveti, o čemu su dani jasni razlozi koji opravdavaju prvostupajnsku odluku.

13. Rješenjem Vrhovnog suda broj 95 0 P 029356 16 Rev od 23. studenog 2016. godine revizija apelanta je, na temelju

članka 247. u svezi sa člankom 237. st. 1., 2. i 3. ZPP, odbačena kao nepravovremena, odnosno nedopuštena.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

14. Apelanti smatraju da im je osporenim odlukama prekršeno pravo iz članka II/3.(e) i (h) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 10. Europske konvencije. U svezi s tim, apelanti navode da su sudovi proizvoljno primijenili "niz relevantnih odredaba" ZZK i ZOO-a, a time i navedena ustavna prava. Apelanti su dalje naveli da nesumnjivo postoji javni interes za emitiranje spornog intervjua, s obzirom na to da je drugotužitelj "visoki vjerski dužnosnik Srpske pravoslavne crkve, da isti nesumnjivo uživa veliki autoritet u dijelu javnosti, te da je isti u toj funkciji često istupao u javnosti i iznio svoja mišljenja i stavove o nizu relevantnih društveno-političkih tema bitnih za sve građane Bosne i Hercegovine." Stoga je, kako navode, nesporno postojanje javnog interesa za informiranje javnosti o postupanju visokih vjerskih dužnosnika, zbog čega su "ispunjeni uslovi za primjenu [ZZK] kojim je predviđena odgovornost za klevetu samo ukoliko je odgovorno lice znalo ili je nepažnjom zanemarilo da je iznijeto odnosno pronijeto izražavanje neistinito." Stoga smatraju da je neprihvatljiv zaključak sudova da su apelanti "svjesno iznijeli i pronijeli neistine", te da to ni tužitelji nisu tvrdili. Apelanti tvrde da nisu iznosili bilo kakve tvrdnje koje se mogu kvalificirati kao kleveta, nego da su sudovi utvrdili "da je te tvrdnje iznio drugotuženi prilikom davanja intervjua [apelantu N. V.], a koji intervju je emitovan na tv kanalu [apelanta RTV]." Dalje, smatraju da se ne može govoriti ni o pronošenju neistinitih informacija jer se ne radi o "pronošenju tj. saopštavanju tuđih saznanja i mišljenja od strane novinara i medijskih uposlenika apelanta", jer bi tek to "konstituisalo klevetu". Apelanti smatraju da su "pokazali dužnu pažnju i profesionalnu odgovornost pozvavši i omogućivši tužitelju da iznese 'svoju stranu priče' i ospori i kontraargumentuje navode drugotuženog", te da su objavili i demanti koji su poslali tužitelji.

15. Apelanti, također, navode da je "nedopustivo da se pred medije postavlja, a naročito u kontekstu intervjua kao specifičnog oblika medijske komunikacije, zahtjev da istražuju činjeničnu osnovanost tvrdnji koje su intervjuisana lica iznijela prilikom intervjua, te da na osnovu toga vrše cenzurisanje ili zabranu emitovanja navedenih intervjua." Ovakav stav bi, kako navode, u velikoj mjeri otežao ostvarivanje funkcije medija, dok bi "praktično onemogućio formu 'živog' intervjua kao oblika informisanja javnosti u kojem mediji svakako nisu u mogućnosti da kontrolišu sadržaj koji iznose intervjuisana lica." Apelanti se u svezi s ovim pozivaju na praksu Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Europski sud) u presudi *Jersild protiv Danske* u kojoj je naglašena važnost izvješćivanja temeljenog na intervjuima, te da se ograničavanje takvog izvješćivanja može podržati samo ako za to postoje "osobito važni razlozi". Također, apelanti su se pozvali i na praksu Ustavnog suda iz Odluke broj *AP 5008/13* u kojoj je istaknuta važnost utvrđivanja je li novinar postupao u dobroj namjeri, "što može biti njegova odbrana od klevete".

16. Povredu prava na pravično suđenje apelanti vide u tome što ih je sud obvezao da, kao naknadu štete prvotužitelju, u svom trošku objave presudu, zato što, kako navode, "objavlivanje presude upravo predstavlja oblik naknade nematerijalne štete."

b) Odgovori na apelaciju

17. Osnovni sud je osporio navode iz apelacije tako što je naveo da apelanti ponavljaju navode koje su iznijeli tijekom postupka i u žalbi protiv prvostupanjske presude, te da su

neutemeljeni navodi da je materijalno pravo proizvoljno primijenjeno.

18. Tužitelji su u vrlo iscrpnom zajedničkom odgovoru na apelaciju, između ostalog, naveli da u konkretnom slučaju sporno izražavanje nije bilo iznošenje vrijednosnih sudova, već činjenica koje se mogu dokazati. Opći interes koji dopušta pokretanje pitanja o eventualnim nezakonitim radnjama tužitelja se ne može, kako su naveli, braniti iznošenjem neistinitih činjenica koje predstavljaju napad na njihov ugled i koje se ne mogu smatrati kritikom koju su oni dužni tolerirati s obzirom na funkciju koju vrše. Također, tužitelji su naveli da u konkretnom slučaju "nije bilo riječi o bilo kakvom zdravom, argumentovanom, logičkom kriticizmu, niti o bilo kakvom iznošenju vrijednosnih ocjena, vlastitih uvjerenja i mišljenja", već da je sve što je izneseno predstavljalo "neistinu, netačnu tvrdnju i klevetu. Ne postoje standardi koji bi dozvoljavali toleranciju potpuno malicioznom iznošenju neistina" kao u konkretnom slučaju. U svezi s tim, tužitelji su naveli da su dokazali da je sve što je izneseno bilo neistinito, uvredljivo i da predstavlja klevetu, pa da su stoga neutemeljeni navodi iz apelacije da apelanti nisu iznijeli "bilo kakve tvrdnje koje se mogu kvalifikovati kao kleveta". Također, tužitelji su naveli i to da se naknada štete dosuđuje i fizičkim i pravnim osobama "jer je osnov naknada štete, odnosno šteta koja nastaje kao posljedica klevete". U svezi s tim pozvali su se na praksu Europskog suda u predmetima *Comingersoll S. A. protiv Portugala* i *Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske*.

V. Relevantni propisi

19. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 5.

Odgovornost za klevetu

1. *Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravio lice koje je objavilo izražavanje.*

2. *Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili pronošlo izražavanje.*

3. *Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.[...]*

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) *ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;*

b) *ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronošiti izražavanje, ili iznositi ili pronošiti izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;*

v) *ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.*

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme

iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

VI. Dopustivost

20. U skladu sa člankom VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

21. U skladu sa člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

22. Pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova iz članka 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda zahtijeva da apelant dođe do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na posljednji pravni lijek koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestupanjsku odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Pri tome apelant odlučuje hoće li koristiti pravni lijek bez obzira na to radi li se o redovnom ili izvanrednom pravnom lijeku. Odluka kojom je pravni lijek odbačen zato što apelant nije ispoštovao formalne zahtjeve pravnog lijeka (rok, plaćanje pristojbi, forma ili ispunjenje drugih zakonskih uvjeta) ne može se smatrati konačnom. Korištenje takvog pravnog lijeka ne prekida rok od 60 dana propisan člankom 16. stavak (1) Pravila Ustavnog suda (vidi Rješenje Ustavnog suda broj *U 15/01* od 4. i 5. svibnja 2001. godine).

23. Ustavni sud je odlukom od 7. lipnja 2016. godine odbacio kao preuranjenu apelaciju broj *AP 795/16* koju su apelanti podnijeli Ustavnom sudu 17. veljače 2016. godine jer je u tijeku bio postupak povodom revizije pred Vrhovnim sudom. S obzirom na to da je Rješenjem Vrhovnog suda broj 95 0 P 029356 16 Rev od 23. studenog 2016. godine revizija apelanata odbačena kao nedopuštena zbog formalnih razloga, konačnu odluku u ovom predmetu predstavlja Presuda Okružnog suda broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. prosinca 2015. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. U skladu sa svojom praksom, Ustavni sud u ovakvim slučajevima kao relevantan datum podnošenja apelacije uzima datum podnošenja apelacije koja je odbačena kao preuranjena. S obzirom na to da je osporenu presudu Okružnog suda broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. prosinca 2015. godine punomoćnik apelanata primio 1. veljače 2016. godine, a da je apelacija u predmetu broj *AP 795/16* podnesena 17. veljače 2016. godine, proizlazi da je apelacija podnesena u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

VII. Meritum

24. Apelanti smatraju da im je osporenim odlukama prekršeno pravo na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije.

25. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

26. Članak 10. Europske konvencije glasi:

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.

27. Ustavni sud najprije ističe da osporene odluke nesumnjivo predstavljaju miješanje u pravo apelanata na slobodu izražavanja, te da je nesporno da je to miješanje propisano zakonom i da je imalo legitiman cilj – zaštitu prava i sloboda drugih, odnosno dostojanstvo, kredibilitet i ugled tužitelja, što ni apelanti nisu osporili.

28. Stoga je jedino pitanje na koje treba odgovoriti u konkretnom slučaju je li ovo miješanje bilo "neophodno u demokratskom društvu". U svezi s tim, Ustavni sud ukazuje na praksu Evropskog suda prema kojoj se miješanje u pravo na slobodu izražavanja mora promatrati u svjetlu predmeta kao cjeline i utvrditi jesu li razlozi koje su ponudili domaći sudovi "relevantni i dovoljni", te je li miješanje bilo proporcionalno cilju koji se želi postići. Kod razmatranja neophodnosti miješanja u ovo pravo u demokratskom društvu u interesu "zaštite ugleda ili prava drugih", od Evropskog suda se može tražiti da potvrdi jesu li domaći organi postigli pravu ravnotežu pri zaštiti dviju vrijednosti zajamčenih Europskom konvencijom koje mogu doći u međusobni sukob u određenim slučajevima, naime, slobode izražavanja zaštićene člankom 10. s jedne i prava na poštovanje privatnog života predviđenog člankom 8. Europske konvencije s druge strane. Kada domaći sudovi pristupe postizanju ravnoteže između ova dva prava u skladu s kriterijima utvrđenim u praksi Evropskog suda, onda tom sudu trebaju jaki razlozi da svojim mišljenjem zamijeni mišljenje domaćih sudova. Relevantni kriteriji u svezi s tim su: (a) doprinos članka raspravi od općeg interesa; (b) koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i šta je predmet izvješćivanja; (c) ponašanje osobe o kojoj je riječ prije objave članka; (d) način pribavljanja informacija i njihova istinitost; (e) sadržaj, forma i posljedice objave i (f) ozbiljnost nametnute sankcije. Osim toga, Evropski sud uvijek naglašava da se mora napraviti razlika između privatnih pojedinaca i osoba koje postupaju u javnom kontekstu, kao što su političke ili javne ličnosti. Shodno tome, dok privatni pojedinac nepoznat javnosti može tražiti posebnu zaštitu njegovog prava na privatni život, isto ne važi za javne ličnosti u svezi s kojima su granice kritičkog komentara šire, pošto su one neizbježno i svjesno izložene ispitivanju javnosti i zbog toga moraju pokazati posebno visoku razinu tolerancije (vidi Evropski sud, *Milislavjević protiv Srbije*, presuda od 4. travnja 2017. godine, predstavka broj 50123/06, točke 31.-34. s daljnjim referencama). Kada predstavku ispituje prema članku 10. Europske konvencije, Evropski sud, također, uzima u obzir i način na koji se došlo do spornih informacija i njihovu vjerodostojnost (vidi Evropski sud, *Ártztekkammer für Wien and Dorner protiv Austrije*, presuda od 16. svibnja 2016.

godine, predstavka broj 8895/10, točka broj 64. s daljnjim referencama, u daljnjem tekstu: presuda *Liječnička komora*).

29. Također, i Europski i Ustavni sud konzistentno ističu da se kod ocjene opravdanosti spornih izjava mora praviti razlika između činjenica i vrijednosnih sudova, pri čemu ovi drugi nisu podložni dokazivanju. Klasifikacija neke izjave kao činjenice ili vrijednosnog suda je pitanje koje, prvenstveno, spada u prostor slobodne procjene državnih organa, a posebno domaćih sudova. Međutim, čak i kad izjava predstavlja vrijednosni sud, mora postojati dovoljna činjenična osnova koja će podržati takvu izjavu (*ibid.*, presuda *Liječnička komora*, točka 67. s daljnjim referencama; i Ustavni sud, između ostalih i *AP 787/04*, odluka o dopustivosti i meritumu od 20. prosinca 2005. godine, točka 36.).

30. Vraćajući se na konkretan predmet, Ustavni sud zapaža da su sudovi sporne izjave cijenili u cjelini i u kontekstu u kojem su dane. Najprije, prvostupanjski sud je u presudi detaljno iznio razloge zbog kojih je zaključio da su sporne izjave drugotuzenog o tome da su tužitelji njegovu kuću "prethodno ukrali", da su je "opteretili hipotekom vrijednom šest miliona KM", te da "postoji očigledna nesrazmjera međusobnih davanja po ugovoru o zamjeni nekretnina" između drugotuzenog i tužitelja činjenice koje su se mogle dokazivati, kao i da su tužitelji dokazali da te izjave nisu istinite (vidi točke 8. i 9. ove odluke). U svezi s tim, Ustavni sud smatra da su neprihvatljivi navodi apelanata da oni "nisu iznosili bilo kakve tvrdnje koje se mogu kvalifikovati kao kleveta", zato što je te "tvrdnje iznio drugotuzeni prilikom davanja intervjua [apelantu N. V.]", a taj intervju je emitirao apelant RTV. Stoga, Ustavni sud smatra da nema potrebe dalje analizirati radi li se o činjenicama ili vrijednosnim sudovima, budući da su sudovi o tome dali relevantne i dovoljne razloge utemeljene na provedenim dokazima u svezi s istinitošću spornih izjava, u cijelosti u skladu s ranije navedenim standardima.

31. U svezi s pozivanjem apelanata na presudu Europskog suda u predmetu *Jersild protiv Danske*, Ustavni sud ukazuje da je Europski sud u toj presudi zauzeo stav da izvješćivanje utemeljeno na intervjuima, kasnije uređivanim ili ne, predstavlja jedno od najvažnijih sredstava pomoću kojih je tisak u mogućnosti igrati svoju vitalnu ulogu "čuvara javnog interesa" (*public watchdog*), te da bi sankcioniranje novinara zbog asistiranja prilikom širenja izjava koje je dala neka osoba značajno u negativnom smislu utjecalo na doprinos medija diskusijama o pitanjima koja su od javnog interesa i ona ne bi trebala biti predviđena, osim ako za to ne postoje naročito jaki razlozi (vidi Europski sud, *Jersild protiv Danske*, presuda od 23. rujna 1994. godine, predstavka broj 15890/89, točka 35. s daljnjim referencama). Međutim, Ustavni sud ukazuje da su i u tom predmetu uzete u obzir sve okolnosti slučaja i da se ovaj stav Europskog suda ne može promatrati izvan konteksta.

32. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da su sudovi nesporno zaključili da apelanti jesu "javne ličnosti", odnosno da i Srpska pravoslavna crkva i vladika Grigorije imaju važnu javnu ulogu u društvu, naročito u sredini gdje živi veliki broj vjernika za koje oni predstavljaju "simbole duhovne vrijednosti". Međutim, unatoč zahtjevu da, s obzirom na svoj status u javnosti, s više tolerancije podnose kritiku, pa čak i neopravdanu, i prvotuzitelj kao pravna osoba i drugotuzitelj, kako je to naveo prvostupanjski sud, mogu trpjeti štetu zbog iznošenja neistinitih tvrdnji zbog kojih može biti nanesena šteta njihovom kredibilitetu i ugledu u javnosti. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je apelant N. V. u postupku pred prvostupanjskim sudom izjavio da je intervju s drugotuzenim napravio u kući drugotuzenog, ali da nije provjeravao istinitost tvrdnji koje je u tom intervjuu drugotuzeni iznio zato što "to nije bila praksa" i zato što je smatrao "da on nije taj koji je

trebao da utvrdi da li su sve informacije koje je iznio [drugotuzeni] istinite ili lažne." Dakle, iz ovoga se nesumnjivo može zaključiti da intervju nije emitiran "uživo", odnosno da drugotuzeni nije gostovao u emisiji koja je bila izravno emitirana, već su apelanti imali priliku provjeriti informacije koje su u odnosu na tužitelje iznesene, ili ih bar kontaktirati prije objave intervjua kako bi i oni mogli iznijeti svoje stavove o onome što je drugotuzeni izjavio. Međutim, apelanti nisu ničim dokazali da su tako postupili. Osim toga, sud je utvrdio i da je apelant N. V. isti intervju objavio i na svojoj internetskoj stranici i na Youtube servisu, čime ga je učinio dostupnim široj publici. Također, sud je nesumnjivo utvrdio da demanti koji su tužitelji poslali nije emitiran u cijelosti, ali da je apelant N. V. na svoju internetsku stranicu postavio odgovor na taj demanti u kojoj je i sam iznio tvrdnje "o naivnoj transakciji nekretnina između vladike Grigorija i Saliha Alijagića i izgubljenih stotina miliona evra te da je [prvotuzitelj] stavio pod hipoteku naše crkve i hramove", iako te činjenice nije ni naknadno provjerio. Stoga, Ustavni sud smatra da apelanti nisu u postupku pred sudom dokazali da su poduzeli bar minimum koraka kako bi potvrdili izjave drugotuzenog, pa se stoga ne mogu uspješno pozivati na postupanje u "dobraj namjeri" kao moguću obranu od iznošenja neistinitih činjenica.

33. Dalje, u svezi s navodima koji se tiču dosuđene naknade štete, Ustavni sud, također, ukazuje da je prvostupanjski sud vrlo detaljno i pažljivo cijenio sve okolnosti konkretnog slučaja, te da je kao satisfakciju u odnosu na prvotuzitelja dosudio objavu presude, a u odnosu na drugotuzitelja je obvezao apelante i drugotuzenog da mu solidarno isplate iznos od 5.000 KM. Ustavni sud smatra da su i o ovom aspektu ispitivanja proporcionalnosti miješanja u pravo na slobodu izražavanja sudovi dali relevantne i dovoljne razloge. Naročito, Ustavni sud zapaža da je prvostupanjski sud ocjenu svih relevantnih okolnosti ocijenio upravo primjenom tzv. testa proporcionalnosti i standarda članka 10. Europske konvencije, pa je na temelju toga izveo zaključak o tome što je adekvatna satisfakcija za klevetu u konkretnom slučaju (vidi točke 11. i 12. ove odluke). Zbog toga se ne mogu prihvatiti navodi apelanata o proizvoljnoj primjeni ZZK jer su sudovi i o tome dali relevantne i dovoljne razloge.

34. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da je miješanje u pravo apelanata na slobodu izražavanja bilo "neophodno u demokratskom društvu" u smislu članka 10. Europske konvencije s ciljem zaštite prava i ugleda tužitelja, te da stoga nema kršenja prava na slobodu izražavanja.

35. Što se tiče navoda o kršenju prava na pravično suđenje, Ustavni sud zapaža da su ti navodi izneseni kao "proizvoljna primjena prava", te da je Ustavni sud analizom članka 10. Europske konvencije već odgovorio na to pitanje. Budući da apelanti ne iznose da su na bilo koji način bili uskraćeni za neku procesnu garanciju iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud neće posebno ispitivati navode o kršenju ovog članka.

36. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da su navodi apelanata o kršenju njihovog prava iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije neutemeljeni.

VIII. Zaključak

37. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na slobodu izražavanja iz članka II/3.(h) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 10. Europske konvencije kada je u postupku pred sudovima nesumnjivo utvrđeno da je miješanje u to pravo bilo zakonito i da je imalo legitiman cilj, te da je bilo "neophodno u demokratskom društvu" zato što su apelanti objavili izjave koje predstavljaju klevetu, a da nisu ni pokušali

provjeriti te tvrdnje, odnosno zato što nisu mogli dokazati da su postupali "u dobroj namjeri".

38. Na temelju članka 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

39. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 5055/16**, рјешавајући апелацију **Радио-телевизије БН д.о.о. Бијељина и Н. В.**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став (2) тачка б) и члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда Босне и Херцеговине – пречишћени текст ("Службени гласник БиХ" број 94/14), у саставу:

Златко М. Кнежевић, председник

Мато Тадић, потпредседник

Мирсад Ћеман, потпредседник

Валерија Галић, судија

Миодраг Симовић, судија

Сеада Палаврић, судија

на сједници одржаној 6. децембра 2018. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Радио-телевизије БН д.о.о. Бијељина и Н. В.** поднесена против Пресуде Окружног суда у Требињу број 95 0 П 029356 15 Гж од 25. децембра 2015. године и Пресуде Основног суда у Требињу број 95 0 П 029356 13 П од 20. априла 2015. године.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Радио-телевизија БН д.о.о. Бијељина (у даљњем тексту: апелант РТВ) и Н. В. из Требиња (у даљњем тексту: апелант Н. В.) поднијели су 27. децембра 2016. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Окружног суда у Требињу (у даљњем тексту: Окружни суд) број 95 0 П 029356 15 Гж од 25. децембра 2015. године и Пресуде Основног суда у Требињу (у даљњем тексту: Основни суд) број 95 0 П 029356 13 П од 20. априла 2015. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. Уставни суд је претходно Одлуком о допуствости број *АП 139/15* од 7. јуна 2016. године одбацио као преурањену, између осталих и апелацију апеланата број *АП 795/16* коју су 17. фебруара 2016. године били поднијели против пресуде Окружног суда (оспорене овом апелацијом) јер је поднесена прије одлуке Врховног суда Републике Српске (у даљњем тексту: Врховни суд) о ревизији коју су апеланти изјавили против оспорене пресуде.

3. На основу члана 23 ст. (2) и (3) Правила Уставног суда, од Окружног и Основног суда, те од Миљкана Пуцара, адвоката из Бањалуке, који заступа Српску православу цркву епархија Захумско-херцеговачка и приморска, манастир Тврдош (у даљњем тексту: првотужилац) и Младена Дурића, епископа захумско-херцеговачког и приморског, господина Григорија (у

даљњем тексту: друготужилац), затражено је 16. августа 2018. године да доставе одговоре на апелацију.

4. Основни суд је доставио одговор 4. септембра, а пуномоћник тужилаца 30. августа 2018. године. Окружни суд није доставио одговор на апелацију.

III. Чињенично стање

5. Чињенице предмета које произлазе из апелационих навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

6. Тужиоци су Основном суду поднијели тужбу против апеланата и Салиха Алијагића (у даљњем тексту: друготужени) ради накнаде штете због клевете. Основни суд је Пресудом број 95 0 П 029356 13 П од 20. априла 2015. године утврдио да су апеланти и друготужени оклеветали тужиоце "на начин да су злоупотријебили право на слободно изражавање предвиђено чланом 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода" (у даљњем тексту: Европска конвенција) и свјесно изнијели и пренијели неистине у прилогу под називом "Разговор са Салихом Алијагићем" који је објављен на програму апеланта РТВ 2. августа 2013. године. Стога су апеланти и друготужени обавезани да накнаде штету првотужиоцу тако што ће трпјети да се та пресуда три пута узастопно објави у дневном листу "Глас Српске" и у програму апеланта РТВ, а друготужиоцу тако што ће му солидарно исплатити износ од 5.000 КМ са каматама и трошковима поступка, како је то прецизирано у изреци првостепене пресуде. Основни суд је, након спроведеног поступка у којем је изведен низ доказа које су предложиле парничне странке, утврдио да је апелант РТВ емитовао прилог под називом "Разговор са Салихом Алијагићем", а да је уредник и аутор те емисије био апелант Н. В. којем је друготужени био саговорник. Друготужени је у том прилогу, између осталог, рекао "да је био добар са владиком са којим је мијењано 'ту кућу' коју му је прије осам година украо владика и црква, да та кућа није поклоњена од стране општине [првотужиоцу], да је владика знао чија је кућа и да је зато дошло да друготужени мијења ту кућу за Страдун". Даље, друготужени је такође изјавио "да су на тој (његовој кући) уписане хипотеке вриједности шест милиона КМ од стране [првотужиоца], да је то кредит само на једној кући, а ко зна шта је узела више". Такође, друготужени је навео да је од првотужиоца добио простор који се налази у Дубровнику на коришћење у периоду од 80 година "и да су га ту мало преварили јер је он њима дао кућу за стално", да је друготужилац "испао наиван што је прије украо кућу, прије осам година, ја говорим укр'о, а шта би Ви мислили кад видите, ето дао сам Вам папире".

7. Основни суд је даље навео да је апелант Н. В. у својој изјави, између осталог, навео да га је друготужени позвао након објављивања "прилога о бесједи коју је друготужилац имао у цркви [...] и критикама које је упутио на рачун челника општине гдје се помињао и [друготужени] који је познат у Требињу", да је "отишао у Конавле и у кући [друготуженог] направио разговор 2. 8. 2013. године", те да је тај позив друготуженог "инициран одређеном љутњом [друготуженог] на [друготужиоца]", као и да "није наговарао [друготуженог] какав ће бити његов одговор на постављена питања, али да се трудио да постави питања која би била интересантна за домаћу јавност." Апелант Н. В. је такође изјавио да прије објављивања није провјеравао чињенице "јер то није била пракса" и да сматра "да он није тај који је требао да утврди да ли су све информације које је изнио [друготужени] истините или лажне." Основни суд је даље утврдио да је

апелант Н. В. 3. августа 2013. године објавио видео-запис овог интервјуа на својој интернет страници, те да га је наредни дан поставио и на Youtube сервис. Тужиоци су 5. августа 2013. године упутили апеланту РТВ деманти који овај "није објавио у аутентичном тексту", али је 7. августа 2013. године апелант Н. В. на својој интернет страници поставио чланак "Одговор на саопштење Епархије ЗХиП" у којем се говори "о наивној трансакцији некретнина између владике Григорија и Салиха Алијагића и изгубљених стотина милиона евра те да је првотужилац ставио под хипотеку наше цркве и храмове". Оцјењујући да ли се у конкретном случају ради о истинитим наводима, Основни суд је навео да је из проведених доказа утврдио да је кућа која је била предмет разговора у спорној емисији укњижена као власништво првотужиоца на основу уговора о замјени непокретности из 2003. године (кућа и двориште) који су закључили првотужилац и друготужени Салих Алијагић. Тим уговором је друготужени пренио право власништва 1/1 на наведеној непокретности на првотужиоца као замјену за право плодоуживања као личне служности у трајању од 80 година у корист друготуженог на непокретности која се налази у Дубровнику на Страдуну. Даље, суд је утврдио да кућа о којој је било ријечи у спорној емисији никада није поклоњена првотужиоцу, већ да су је користили привремени корисници од 1996. до 2000. године, када је враћена друготуженом у посјед, а да се уговор о поклону који је поменут у спорној емисији односи на "сасвим другу имовину [...], која је одлуком Скупштине општине Требиње [из 1996. године] путем института поклоне враћена првотужиоцу а која је одузета у поступку национализације имовине".

8. Даље, Основни суд је из проведених доказа утврдио и да на кући која је поменута у спорној емисији није било уписане хипотеке од шест милиона КМ, односно да та кућа "није била оптерећена заложним правом – хипотеком или другим стварним правом". Такође, суд је навео да из налаза вјештака грађевинске струке о вриједности плодоуживања пословног простора у Дубровнику који је уступљен друготуженом у замјену за његову кућу у Требињу произлази да није постојала несразмјера међусобних давања по том уговору о замјени. Такође, Основни суд је навео да је друготужени тврдио да су му подаци из земљишнокњижног изватка о наводно уписаним хипотекама на кући коју је замијенио "дали повод за спорни разговор". Стога је суд провео доказ увидом у тај земљишнокњижни извадак и утврдио да првотужилац јесте уписивао хипотеке ради обезбјеђења кредита на другим непокретностима, али не и на "кући [друготуженог]" која је уписана као власништво првотужиоца 1/1. На основу овако утврђеног чињеничног стања, Основни суд је закључио да су "изговорене ријечи од стране друготуженог да је мијењао кућу са владиком и црквом који су му ту кућу претходно украли, да су његову кућу оптеретили хипотеком вриједном шест милиона КМ, да постоји очигледна несразмјера међусобних давања по напријед наведеном уговору о замјени некретнина, представљају изношење изражавања нечега што у поступку није доказано као истинито, а што је проузроковало штету части и угледу тужилаца, јер је описаним изражавањем тужиоцима приписано да су се бавили криминалним радњама које имају обиљежја веома тешког кривичног дјела." Стога је суд закључио да овакве изјаве представљају клевету како је то дефинисано чланом 5 став 1 Закона о заштити од клевете (у даљњем тексту: ЗЗК). Основни суд је такође образложио да су ове неистините изјаве изнесене не само у прилогу који је емитовао апелант РТВ већ их је и

апелант Н. В. објавио на својој интернет страници и на Youtube сервису. Основни суд је навео да су апеланти имали могућност да прије објављивања спорног прилога провјере тачност навода из прилога, али да то нису учинили, због чега је "неспорна одговорност [апеланта Н. В.] као аутора и одговорног уредника који је то омогућио друготуженом, али и као лица које је објавило неистините наводе на интернет страницама, те [апеланта РТВ] који је објавио неистинито изражавање без претходне провјере тачности". Такође, суд је узео у обзир и понашање апеланата у вези с упућеним демантијем, па је закључио да из свега произлази да намјера апеланата "није служила јавном интересу већ напротив намјера у циљу наношења клевете изношењем и преношењем неистинитих навода о тужиоцима, те њихова дисквалификација у моралном погледу."

9. Даље, Основни суд се позвао на релевантне одредбе ЗЗК, па је закључио да несумњиво произлази да је ЗЗК прописао да и правно лице, у конкретном случају првотужилац, "може имати повријеђен углед и има право на накнаду штете због клевете". Суд је у вези с тим навео да у потпуности прихвата наводе о томе "да се ради о првотужиоцу као духовној заједници, симболу најтрајније духовне вриједности српског народа и као таква представља морални ауторитет међу грађанима и вјерницима", те да је "друготужилац као епископ Захумско-херцеговачки и приморски у нераскидивој вези са првотужиоцем и свако рушење достојанства, морала и етике друготужиоца представља директан атак и на првотужиоца као парадигме морала и духовне честитости." Даље, суд је истакао да је "општепозната чињеница да на простору Републике Српске и Србије живи огроман број лица православне вјероисповијести, чиме су предметне клевете посебно тешке, увредљиве и штетне по углед који тужиоци имају међу вјерницима православне вјероисповијести", зато што оне представљају "сушту супротност свега онога на чему се темељи рад и постојање првотужиоца", те да је тим клеветама "нарушен морални кредибилитет који исти има у духовној и световној заједници".

10. Имајући у виду све наведено, Основни суд је закључио да је "оваква одлука суда 'неопходна у демократском друштву', има за циљ 'заштиту угледа и права других', те да доношење овакве одлуке нема за повреду права на слободу изражавања из члана II(3.х) Устава Босне и Херцеговине [...] и члана 10. Европске конвенције, тим прије што наведени члан Европске конвенције не штити изношење информација којима се одређено лице без ваљаног и увјерљивог доказа оптужује за чињење радњи које у себи имају обиљежје кривичног дјела." Такође, Основни суд је навео и да медији не смију да прекорачују успостављене границе при извршавању свог задатка преношења информација и идеја које су важне за јавност. Кад је ријеч о "обавезама и одговорностима" новинара, Основни суд је истакао да ЗЗК регулише одговорност за штету нанесену угледу физичког или правног лица због тога "да се право на слободу изражавања не злоупотреби и не претвори у своју супротност, те изражавањем неистинитих чињеница нанесе штета угледу другом намјерно или непажњом." У вези с тим, суд је образложио да је у поступку несумњиво утврђено да је друготужени изнио, апелант Н. В. му омогућио, а апелант РТВ објавио информације о тужиоцима "којима су их довели у непосредну везу са тешким криминалом, а да при томе нису пружили ни један релевантан доказ да су тачне те информације", иако је на њима био терет доказивања да

су објавили истините информације, при чему се суд позвао на одлуку Уставног суда у предмету број *АП 1145/04*.

11. Даље, Основни суд је навео да, према ЗЗК, обештећење треба да буде у сразмјери са штетом која је клеветом нанесена оштећеном, те да суд мора цијенити све околности случаја. Стога је суд, како је даље образложио, код одмјеравања висине накнаде на коју је обавезао апеланте и друготуженог водио рачуна о томе да је то "телевизија која има веома велику гледаност и да је доступна гледаоцима у цијелом свијету, да је спорни прилог објављен и на веб страници [другоапеланта] и на Youtube међународно доступном сервису, да је садржај предметног интервјуа у цијелости неистинит, да су изношењем неистине у спорном прилогу друготужиоцу причињене душевне патње и да му је то нанијело непријатности." Како је суд даље навео, право на част и углед чине садржај права личности "као израз специфичне социјалне функције човјека и социјалног угрожавања његове личности. Постојање душевног бола како услов за досуђивање новчане накнаде и сам појам душевног бола треба схватити као манифестацију одређених емоција које су изражене код друготужиоца, што је видљиво из самог његовог исказа, а не само као уобичајено класично схватање овог појма." Стога, како је суд навео, код досуђивања накнаде штете због клевете "није потребно утврђивати интензитет и дужину претрпљеног душевног бола оштећеног, већ колико изнесена клевета може шкодити части и угледу тог лица по схватању средине у којој живи и опште усвојеним друштвеним нормама." Имајући у виду наведено, те цијенећи одредбу члана 200 Закона о облигационим односима (у даљњем тексту: ЗОО), Основни суд је закључио да је накнада од 5.000 КМ у односу на друготужиоца адекватна сатисфакција за штету коју је он претрпио, док је износ преко досуђеног одбио. У односу на првотужиоца, суд је одредио да је адекватна сатисфакција објављивање пресуде три пута узастопно о солидарном трошку апеланата и друготуженог у програму првоапеланта и у дневном листу "Глас Српске".

12. Окружни суд је оспореном пресудом број 95 0 П 029356 15 Гж од 25. децембра 2015. године одбио жалбу друготуженог, док је дјелимично уважио жалбу апеланата, те преиначио првостепену пресуду у дијелу у којем је досуђена накнада штете првотужиоцу објављивањем пресуде, тако да је пресудио да та пресуда буде само једном (умјесто три пута узастопно) објављена у "Гласу Српске" и програму апеланта РТВ. У осталом дијелу првостепенa пресуда је остала неизмијењена. Окружни суд је, између осталог, одбио приговор непостојања активне легитимације на страни првотужиоца означеног као манастир Тврдош, који се у интервјуу није помињао. У вези с тим, Окружни суд је навео да уношење ближе ознаке за првотужиоца не чини тужбу недопуштеном, како је то тврдио апелант Н. В., будући да првотужилац, онако како је означен у тужби, има својство правног лица. Даље, Окружни суд је навео да се жалбама неосновано истиче да нису били испуњени услови за накнаду штете према ЗЗК, односно да су постојали изузеци од одговорности које тај закон предвиђа. Окружни суд је, између осталог, навео да је првостепени суд правилно утврдио да су апеланти и друготужени увредљивим изјавама, изношењем и проношењем "описали тужиоце (цркву, односно владику) да су "украли имовину", да су "преварили" и да се "баве криминалним радњама". Стога је Окружни суд прихватио правни став првостепеног суда да се ради о клевети, о чему су дати јасни разлози који оправдавају првостепену одлуку.

13. Рјешењем Врховног суда број 95 0 П 029356 16 Рев од 23. новембра 2016. године ревизија апеланата је, на основу члана 247 у вези са чланом 237 ст. 1, 2 и 3 ЗПП, одбачена као неблагоприятна, односно недопуштена.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

14. Апеланти сматрају да им је оспореним одлукама прекршено право из члана II(3е) и х) Устава Босне и Херцеговине и чл. 6 и 10 Европске конвенције. У вези с тим, апеланти наводе да су судови произвољно примијенили "низ релевантних одредаба" ЗЗК и ЗОО-а, а тиме и наведена уставна права. Апеланти су даље навели да несумњиво постоји јавни интерес за емитовање спорног интервјуа, с обзиром на то да је друготужилац "високи вјерски дужносник Српске православне цркве, да исти несумњиво ужива велики ауторитет у дијелу јавности, те да је исти у тој функцији често иступао у јавности и износио своја мишљења и ставове о низу релевантних друштвено-политичких тема битних за све грађане Босне и Херцеговине." Стога је, како наводе, неспорно постојање јавног интереса за информисање јавности о поступању високих вјерских дужносника, због чега су "испуњени услови за примјену [ЗЗК] којим је предвиђена одговорност за клевету само уколико је одговорно лице знало или је непажњом занемарило да је изнијето односно пронијето изражавање неистинито." Стога сматрају да је неприхватљив закључак суда да су апеланти "свјесно изнијели и пронијели неистине", те да то ни тужиоци нису тврдили. Апеланти тврде да нису износили било какве тврдње које се могу квалификовати као клевета, него да су судови утврдили "да је те тврдње изнио друготужени приликом давања интервјуа [апеланту Н. В.], а који интервју је емитован на тв каналу [апеланта РТВ]." Даље, сматрају да се не може говорити ни о проношењу неистинитих информација јер се не ради о "проношењу тј. саопштавању туђих сазнања и мишљења од стране новинара и медијских упосленика апеланта", јер би тек то "конституисало клевету". Апеланти сматрају да су "показали дужну пажњу и професионалну одговорност позвавши и омогућивши тужиоцу да изнесе 'своју страну приче' и оспори и контрааргументује наводе друготуженог", те да су објавили и деманти који су послали тужиоци.

15. Апеланти, такође, наводе да је "недопустиво да се пред медије поставља, а нарочито у контексту интервјуа као специфичног облика медијске комуникације, захтјев да истражују чињеничну основаност тврдњи које су интервјуисана лица изнијела приликом интервјуа, те да на основу тога врше цензурисање или забрану емитовања наведених интервјуа." Овакав став би, како наводе, у великој мјери отежао остваривање функције медија, док би "практично онемогућио форму 'живог' интервјуа као облика информисања јавности у којем медији свакако нису у могућности да контролишу садржај који износи интервјуисана лица." Апеланти се у вези с овим позивају на праксу Европског суда за људска права (у даљњем тексту: Европски суд) у пресуди *Jersild против Данске* у којој је наглашена важност извјештавања темељног на интервјуима, те да се ограничавање таквог извјештавања може подржати само ако за то постоје "особито важни разлози". Такође, апеланти су се позвали и на праксу Уставног суда из Одлуке број *АП 5008/13* у којој је истакнута важност утврђивања да ли је новинар поступао у доброј намјери, "што може бити његова одбрана од клевете".

16. Повреду права на правично суђење апеланти виде у томе што их је суд обавезао да, као накнаду штете првотужиоцу, о свом трошку објаве пресуду, зато што, како наводе, "објављивање пресуде управо представља облик накнаде нематеријалне штете."

б) Одговори на апелацију

17. Основни суд је оспорио наводе из апелације тако што је навео да апеланти понављају наводе које су изнијели током поступка и у жалби против првостепене пресуде, те да су неосновани наводи да је материјално право произвољно примijeњено.

18. Тужиоци су у врло исцрпном заједничком одговору на апелацију, између осталог, навели да у конкретном случају спорно изражавање није било изношење вриједносних судова, већ чињеница које се могу доказати. Општи интерес који допушта покретање питања о евентуалним незаконитим радњама тужилаца се не може, како су навели, бранити изношењем неистинитих чињеница које представљају напад на њихов углед и које се не могу сматрати критиком коју су они дужни толерисати с обзиром на функцију коју врше. Такође, тужиоци су навели да у конкретном случају "није било ријечи о било каквом здравом, аргументованом, логичком критицизму, нити о било каквом изношењу вриједносних оцјена, властитих увјерења и мишљења", већ да је све што је изнесено представљало "неистину, нетачну тврдњу и клевету. Не постоје стандарди који би дозвољавали толеранцију потпуно малициозном изношењу неистина" као у конкретном случају. У вези с тим, тужиоци су навели да су доказали да је све што је изнесено било неистинито, увредљиво и да представља клевету, па да су стога неосновани наводи из апелације да апеланти нису изнијели "било какве тврдње које се могу квалификовати као клевета". Такође, тужиоци су навели и то да се накнада штете досуђује и физичким и правним лицима "јер је основ накнада штете, односно штета која настаје као посљедица клевете". У вези с тим позвали су се на праксу Европског суда у предметима *Comingersoll S. A. против Португала* и *Партија слободe и демократије (ÖZDEP) против Турске*.

V. Релевантни прописи

19. У **Закону о заштити од клевете** ("Службени гласник Републике Српске" број 37/01) релевантне одредбе гласе:

Члан 5.

Одговорност за клевету

1. Свако пословно способно лице које проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или доношењем изражавања нечег неистинитог, идентификујући то лице трећем лицу, одговорно је за клевету, ако је то лице проузроковало штету у својству аутора, уредника или издавача изражавања, или у својству лица које је на неки други начин ефикасно контролисало садржај тог изражавања, као и право лице које је објавило изражавање.

2. Лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету ако је намерно или услед непажње изнело или пронело изражавање.

3. Када се изражавање односи на питања од политичког или јавног интереса, лице из става 1. овог члана је одговорно за изазвану штету изношењем или доношењем изражавања ако је то лице знало да је изражавање неистинито или је непажњом занемарило неистинитост изражавања. Исти стандард одговорности примењује се ако је оштећени био или је

јавни службеник или је кандидат за функцију у јавном органу и ако врши, према општем схватању јавности, значајан утицај на питања од политичког или јавног интереса.[...]

Изузеци од одговорности

Члан 6.

У следећим случајевима неће се одговарати за клевету:

а) ако се ради о изражавању мишљења или када је изражавање у суштини истинито;

б) ако је лице које је наводно проузроковало штету било по закону обавезно износити или проносити изражавање, или износити или проносити изражавање у току законодавног, судског или управног поступка;

в) ако је изношење или доношење изражавања било разумно.

Када суд доноси овакву одлуку, узима у обзир све околности случаја, нарочито укључујући: начин, облик и време изношења или доношења изражавања, природу и степен проузроковане штете, добронамерности и придржавање опште прихваћених професионалних стандарда од стране штетника, вероватност да би штета настала и да изражавање није изнесено или пронесено, податак да ли изражавање садржи објективну и тачну информацију о изражавању других лица и да ли се односи на питања из приватног живота оштећеног или питања од политичког или јавног значаја.

VI. Допустивост

20. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

21. У складу са чланом 18 став (1) Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

22. Правило исцрпљивања правних лијекова из члана 18 став (1) Правила Уставног суда захтијева да апелант дође до коначне одлуке. Коначна одлука представља одговор на посљедњи правни лијек који је дјелотворан и адекватан да испита нижестепену одлуку како у чињеничном тако и у правном погледу. При томе апелант одлучује да ли ће користити правни лијек без обзира на то да ли се ради о редовном или ванредном правном лијеку. Одлука којом је правни лијек одбачен зато што апелант није испоштовао формалне захтјеве правног лијека (рок, плаћање такси, форма или испуњење других законских услова) не може се сматрати коначном. Коришћење таквог правног лијека не прекида рок од 60 дана прописан чланом 16 став (1) Правила Уставног суда (види Рјешење Уставног суда број У 15/01 од 4. и 5. маја 2001. године).

23. Уставни суд је одлуком од 7. јуна 2016. године одбацио као преурањену апелацију број АП 795/16 коју су апеланти поднијели Уставном суду 17. фебруара 2016. године јер је у току био поступак поводом ревизије пред Врховним судом. С обзиром на то да је Рјешењем Врховног суда број 95 0 П 029356 16 Рев од 23. новембра 2016. године ревизија апеланата одбачена као недопуштена због формалних разлога, коначну одлуку у овом предмету представља Пресуда Окружног суда број 95 0 П 029356 15 Гж од 25. децембра 2015. године, против које нема других

дјелотворних правних лијекова могућих према закону. У складу са својом праксом, Уставни суд у оваквим случајевима као релевантан датум подношења апелације узима датум подношења апелације која је одбачена као преурањена. С обзиром на то да је оспорену пресуду Окружног суда број 95 0 П 029356 15 Гж од 25. децембра 2015. године пуномоћник апеланата примио 1. фебруара 2016. године, а да је апелација у предмету број АП 795/16 поднесена 17. фебруара 2016. године, произлази да је апелација поднесена у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став (1) Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. (3) и (4) Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

VII. Меритум

24. Апеланти сматрају да им је оспореним одлукама прекршено право на слободу изражавања из члана II/3х) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције.

25. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

х) Слободу изражавања.

26. Члан 10 Европске конвенције гласи:

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволе за рад радио, телевизијских и кинематографских предузећа.

2. Пошто остваривање ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

27. Уставни суд најприје истиче да оспорене одлуке несумњиво представљају мијешање у право апеланата на слободу изражавања, те да је неспорно да је то мијешање прописано законом и да је имало легитиман циљ – заштиту права и слобода других, односно достојанство, кредибилитет и углед тужилаца, што ни апеланти нису оспорили.

28. Стога је једино питање на које треба одговорити у конкретном случају да ли је ово мијешање било "неопходно у демократском друштву". У вези с тим, Уставни суд указује на праксу Европског суда према којој се мијешање у право на слободу изражавања мора посматрати у свјетлу предмета као цјелине и утврдити да ли су разлози које су понудили домаћи судови "релевантни и довољни", те да ли је мијешање било пропорционално циљу који се жели постићи. Код разматрања неопходности мијешања у ово право у демократском друштву у интересу "заштите угледа или права других", од Европског суда се може тражити да потврди да ли су домаћи органи постигли праву равнотежу при заштити двију вриједности загарантованих Европском конвенцијом које могу доћи у међусобни сукоб у одређеним случајевима, наиме, слободе

изражавања заштићене чланом 10 с једне и права на поштовање приватног живота предвиђеног чланом 8 Европске конвенције с друге стране. Када домаћи судови приступе постизању равнотеже између ова два права у складу с критеријумима утврђеним у пракси Европског суда, онда том суду требају јаки разлози да својим мишљењем замијени мишљење домаћих судова. Релевантни критеријуми у вези с тим су: (а) допринос чланка расправи од општег интереса; (б) колико је позната личност о којој је ријеч и шта је предмет извјештавања; (ц) понашање лица о којем је ријеч прије објављивања чланка; (д) начин прибављања информација и њихова истинитост; (е) садржај, форма и последице објављивања и (ф) озбиљност наметнуте санкције. Осим тога, Европски суд увијек наглашава да се мора направити разлика између приватних појединаца и лица која поступају у јавном контексту, као што су политичке или јавне личности. Сходно томе, док приватни појединац непознат јавности може тражити посебну заштиту његовог права на приватни живот, исто не важи за јавне личности у вези с којима су границе критичког коментара шире, пошто су оне неизбјежно и свјесно изложене испитивању јавности и због тога морају показати посебно висок ниво толеранције (види Европски суд, *Милосављевић против Србије*, пресуда од 4. априла 2017. године, представка број 50123/06, тачке 31-34 с даљњим референцама). Када представку испитује према члану 10 Европске конвенције, Европски суд, такође, узима у обзир и начин на који се дошло до спорних информација и њихову вјеродостојност (види Европски суд, *Artztekammer fur Wien and Dorner против Аустрије*, пресуда од 16. маја 2016. године, представка број 8895/10, тачка број 64 с даљњим референцама, у даљњем тексту: пресуда *Љекарска комора*).

29. Такође, и Европски и Уставни суд конзистентно истичу да се код оцјене оправданости спорних изјава мора правити разлика између чињеница и вриједносних судова, при чему ови други нису подложни доказивању. Класификација неке изјаве као чињенице или вриједносног суда је питање које, првенствено, спада у простор слободне процјене државних органа, а посебно домаћих судова. Међутим, чак и кад изјава представља вриједносни суд, мора постојати довољан чињенични основ који ће подржати такву изјаву (*ibid.*, пресуда *Љекарска комора*, тачка 67 с даљњим референцама; и Уставни суд, између осталих и АП 787/04, одлука о допуштивости и меритуму од 20. децембра 2005. године, тачка 36).

30. Враћајући се на конкретан предмет, Уставни суд запажа да су судови спорне изјаве цијенили у цјелини и у контексту у којем су дате. Најприје, првостепени суд је у пресуди детаљно изнио разлоге због којих је закључио да су спорне изјаве друготуженог о томе да су тужиоци његову кућу "претходно украли", да су је "оптеретили хипотеком вриједном шест милиона КМ", те да "постоји очигледна несразмјера међусобних давања по уговору о замјени некретнина" између друготуженог и тужилаца чињенице које су се могле доказивати, као и да су тужиоци доказали да те изјаве нису истините (види тачке 8 и 9 ове одлуке). У вези с тим, Уставни суд сматра да су неприхватљиви наводи апеланата да они "нису износили било какве тврдње које се могу квалификовати као клевета", зато што је те "тврдње изнио друготужени приликом давања интервјуа [апеланту Н. В.], а тај интервју је емитирао апелант РТВ. Стога, Уставни суд сматра да нема потребе даље анализирати да ли се ради о чињеницама или вриједносним судовима, будући да су судови о томе дали релевантне и довољне разлоге

засноване на provedеним доказима у вези с истинитошћу спорних изјава, у цијелости у складу с раније наведеним стандардима.

31. У вези с позивањем апеланата на пресуду Европског суда у предмету *Jersild protiv Данске*, Уставни суд указује да је Европски суд у тој пресуди заузео став да извјештавање засновано на интервјуима, касније уређиваним или не, представља једно од најважнијих средстава помоћу којих је штампа у могућности да игра своју виталну улогу "чувара јавног интереса" (*public watchdog*), те да би санкционисање новинара због асистирања приликом ширења изјава које је дало неко лице значајно у негативном смислу утицало на допринос медија дискусијама о питањима која су од јавног интереса и она не би требала да буде предвиђена, осим ако за то не постоје нарочито јаки разлози (види Европски суд, *Jersild protiv Данске*, пресуда од 23. септембра 1994. године, представка број 15890/89, тачка 35 с даљњим референцама). Међутим, Уставни суд указује да су и у том предмету узете у обзир све околности случаја и да се овај став Европског суда не може посматрати ван контекста.

32. У конкретном случају, Уставни суд запажа да су судови неспорно закључили да апеланти јесу "јавне личности", односно да и Српска православна црква и владика Григорије имају важну јавну улогу у друштву, нарочито у средини гдје живи велики број вјерника за које они представљају "симболе духовне вриједности". Међутим, упркос захтјеву да, с обзиром на свој статус у јавности, с више толеранције подносе критику, па чак и неоправдану, и првотужилац као правно лице и друготужилац, како је то навео првостепени суд, могу трпјети штету због изношења неистинитих тврдњи због којих може бити нанесена штета њиховом кредибилитету и угледу у јавности. У вези с тим, Уставни суд запажа да је апелант Н. В. у поступку пред првостепеним судом изјавио да је интервју с друготуженим направио у кући друготуженог, али да није провјеравао истинитост тврдњи које је у том интервјуу друготужени изнио зато што "то није била пракса" и зато што је сматрао "да он није тај који је требао да утврди да ли су све информације које је изнио [друготужени] истините или лажне." Дакле, из овога се несумњиво може закључити да интервју није емитован "уживо", односно да друготужени није гостовао у емисији која је била директно емитована, већ су апеланти имали прилику да провјере информације које су у односу на тужиоце изнесене, или их бар контактирати прије објављивања интервјуа како би и они могли изнијети своје ставове о ономе што је друготужени изјавио. Међутим, апеланти нису ничим доказали да су тако поступили. Осим тога, суд је утврдио и да је апелант Н. В. исти интервју објавио и на својој интернет страници и на Youtube сервису, чиме га је учинио доступним широј публици. Такође, суд је несумњиво утврдио да деманти који су тужиоци послали није емитован у цијелости, али да је апелант Н. В. на своју интернет страницу поставио одговор на тај деманти у којој је и сам изнио тврдње "о наивној трансакцији некретнина између владике Григорија и Салиха Алијагића и изгубљених стотина милиона евра те да је [првотужилац] ставио под хипотеку наше цркве и храмове", иако те чињенице није ни накнадно провјерио. Стога, Уставни суд сматра да апеланти нису у поступку пред судом доказали да су предузели бар минимум корака како би потврдили изјаве друготуженог, па се стога не могу успјешно позивати на поступање у "доброј намјери" као могућу одбрану од изношења неистинитих чињеница.

33. Даље, у вези с наводима који се тичу досуђене накнаде штете, Уставни суд, такође, указује да је првостепени суд врло детаљно и пажљиво цијенио све околности конкретног случаја, те да је као сатисфакцију у односу на првотужиоца досудио објављивање пресуде, а у односу на друготужиоца је обавезао апеланте и друготуженог да му солидарно исплате износ од 5.000 КМ. Уставни суд сматра да су и о овом аспекту испитивања пропорционалности мијешања у право на слободу изражавања судови дали релевантне и довољне разлоге. Нарочито, Уставни суд запажа да је првостепени суд оцјену свих релевантних околности оцијенио управо примјеном тзв. теста пропорционалности и стандарда члана 10 Европске конвенције, па је на основу тога извео закључак о томе шта је адекватна сатисфакција за клевету у конкретном случају (види тачке 11 и 12 ове одлуке). Због тога се не могу прихватити наводи апеланата о произвољној примјени ЗЗК јер су судови и о томе дали релевантне и довољне разлоге.

34. Имајући у виду све наведено, Уставни суд сматра да је мијешање у право апеланата на слободу изражавања било "неопходно у демократском друштву" у смислу члана 10 Европске конвенције с циљем заштите права и угледа тужилаца, те да стога нема кршења права на слободу изражавања.

35. Што се тиче навода о кршењу права на правично суђење, Уставни суд запажа да су ти наводи изнесени као "произвољна примјена права", те да је Уставни суд анализом члана 10 Европске конвенције већ одговорио на то питање. Будући да апеланти не изнесе да су на било који начин били ускраћени за неку процесну гаранцију из члана 6 став 1 Европске конвенције, Уставни суд неће посебно испитивати наводе о кршењу овог члана.

36. Имајући у виду све наведено, Уставни суд сматра да су наводи апеланата о кршењу њиховог права из члана II/3x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције неосновани.

VIII. Закључак

37. Уставни суд закључује да нема кршења права на слободу изражавања из члана II/3x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10 Европске конвенције када је у поступку пред судовима несумњиво утврђено да је мијешање у то право било законито и да је имало легитиман циљ, те да је било "неопходно у демократском друштву" зато што су апеланти објавили изјаве које представљају клевету, а да нису ни покушали провјерити те тврдње, односно зато што нису могли доказати да су поступали "у доброј намјери".

38. На основу члана 59 ст. (1) и (3) Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

39. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда Босне и Херцеговине
Златко М. Кнежевић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 5055/16, rješavajući apelaciju **Radio-televizije BN d.o.o. Bijeljina i N. V.**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav (2) tačka b) i člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" broj 94/14), u sastavu:

Zlatko M. Knežević, predsjednik
Mato Tadić, potpredsjednik

Mirsad Ćeman, potpredsjednik
Valerija Galić, sutkinja
Miodrag Simović, sudija
Seada Palavrić, sutkinja
na sjednici održanoj 6. decembra 2018. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Radio-televizije BN d.o.o. Bijeljina** i N. V. podnesena protiv Presude Okružnog suda u Trebinju broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. decembra 2015. godine i Presude Osnovnog suda u Trebinju broj 95 0 P 029356 13 P od 20. aprila 2015. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Radio-televizija BN d.o.o. Bijeljina (u daljnjem tekstu: apelant RTV) i N. V. iz Trebinja (u daljnjem tekstu: apelant N. V.) podnijeli su 27. decembra 2016. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Okružnog suda u Trebinju (u daljnjem tekstu: Okružni sud) broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. decembra 2015. godine i Presude Osnovnog suda u Trebinju (u daljnjem tekstu: Osnovni sud) broj 95 0 P 029356 13 P od 20. aprila 2015. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Ustavni sud je prethodno Odlukom o dopustivosti broj *AP 139/15* od 7. juna 2016. godine odbacio kao preuranjenu, između ostalih i apelaciju apelanata broj *AP 795/16* koju su 17. februara 2016. godine bili podnijeli protiv presude Okružnog suda (osporene ovom apelacijom) jer je podnesena prije odluke Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) o reviziji koju su apelanti izjavili protiv osporene presude.

3. Na osnovu člana 23. st. (2) i (3) Pravila Ustavnog suda, od Okružnog i Osnovnog suda, te od Miljkana Pucara, advokata iz Banjaluke, koji zastupa Srpsku pravoslavnu crkvu – eparhija Zahumsko-hercegovačka i primorska, manastir Tvrdoš (u daljnjem tekstu: prvotuzitelj) i Mladena Đurića, episkopa zahumsko-hercegovačkog i primorskog, gospodina Grigorija (u daljnjem tekstu: drugotuzitelj), zatraženo je 16. augusta 2018. godine da dostave odgovore na apelaciju.

4. Osnovni sud je dostavio odgovor 4. septembra, a punomoćnik tužitelja 30. augusta 2018. godine. Okružni sud nije dostavio odgovor na apelaciju.

III. Činjenično stanje

5. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelacionih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

6. Tužitelji su Osnovnom sudu podnijeli tužbu protiv apelanata i Saliha Alijagića (u daljnjem tekstu: drugotuzeni) radi naknade štete zbog klevete. Osnovni sud je Presudom broj 95 0 P 029356 13 P od 20. aprila 2015. godine utvrdio da su apelanti i drugotuzeni oklevetali tužitelje "na način da su zloupotrijebili pravo na slobodno izražavanje predviđeno članom 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda" (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i svjesno iznijeli i prenijeli neistine u prilogu pod nazivom "Razgovor sa Salihom Alijagićem" koji je objavljen na programu apelanta RTV 2. augusta 2013. godine. Stoga su apelanti i drugotuzeni obavezani naknaditi štetu prvotuzitelju tako što će trpjeti da se ta presuda tri puta uzastopno objavi u dnevnom listu "Glas Srpske" i u programu apelanta RTV, a drugotuzitelju tako što će mu solidarno isplatiti iznos od 5.000

KM sa kamatama i troškovima postupka, kako je to precizirano u izreci prvostepene presude. Osnovni sud je, nakon provedenog postupka u kojem je izveden niz dokaza koje su predložile parnične stranke, utvrdio da je apelant RTV emitirao prilog pod nazivom "Razgovor sa Salihom Alijagićem", a da je urednik i autor te emisije bio apelant N. V. kojem je drugotuzeni bio sagovornik. Drugotuzeni je u tom prilogu, između ostalog, rekao "da je bio dobar sa vladikom sa kojim je mijenjano 'tu kuću' koju mu je prije osam godina ukrao vladika i crkva, da ta kuća nije poklonjena od strane opštine [prvotuzitelju], da je vladika znao čija je kuća i da je zato došlo da drugotuzeni mijenja tu kuću za Stradun". Dalje, drugotuzeni je također izjavio "da su na toj (njegovoj kući) upisane hipoteke vrijednosti šest miliona KM od strane [prvotuzitelja], da je to kredit samo na jednoj kući, a ko zna šta je uzela više". Također, drugotuzeni je naveo da je od prvotuzitelja dobio prostor koji se nalazi u Dubrovniku na korištenje u periodu od 80 godina "i da su ga tu malo prevarili jer je on njima dao kuću za stalno", da je drugotuzitelj "ispaov naivan što je prije ukrao kuću, prije osam godina, ja govorim ukr'o, a šta bi Vi mislili kad vidite, eto dao sam Vam papire".

7. Osnovni sud je dalje naveo da je apelant N. V. u svojoj izjavi, između ostalog, naveo da ga je drugotuzeni pozvao nakon objavljivanja "priloga o besjedi koju je drugotuzitelj imao u crkvi [...] i kritikama koje je uputio na račun članka opštine gdje se pominjao i [drugotuzeni] koji je poznat u Trebinju", da je "otišao u Konavle i u kući [drugotuzenog] napravio razgovor 2. 8. 2013. godine", te da je taj poziv drugotuzenog "iniciran određenom ljutnjom [drugotuzenog] na [drugotuzitelja]", kao i da "nije nagovarao [drugotuzenog] kakav će biti njegov odgovor na postavljena pitanja, ali da se trudio da postavi pitanja koja bi bila interesantna za domaću javnost." Apelant N. V. je također izjavio da prije objavljivanja nije provjeravao činjenice "jer to nije bila praksa" i da smatra "da on nije taj koji je trebao da utvrdi da li su sve informacije koje je iznio [drugotuzeni] istinite ili lažne." Osnovni sud je dalje utvrdio da je apelant N. V. 3. augusta 2013. godine objavio videozapis ovog intervjua na svojoj internetskoj stranici, te da ga je naredni dan postavio i na Youtube servis. Tužitelji su 5. augusta 2013. godine uputili apelantu RTV demanti koji ovaj "nije objavio u autentičnom tekstu", ali je 7. augusta 2013. godine apelant N. V. na svojoj internetskoj stranici postavio članak "Odgovor na saopštenje Eparhije ZHiP" u kojem se govori "o naivnoj transakciji nekretnina između vladike Grigorija i Saliha Alijagića i izgubljenih stotina miliona evra te da je prvotuzitelj stavio pod hipoteku naše crkve i hramove". Ocjenjujući radi li se u konkretnom slučaju o istinitim navodima, Osnovni sud je naveo da je iz provedenih dokaza utvrdio da je kuća koja je bila predmet razgovora u spornoj emisiji uknjižena kao vlasništvo prvotuzitelja na osnovu ugovora o zamjeni nekretnina iz 2003. godine (kuća i dvorište) koji su zaključili prvotuzitelj i drugotuzeni Salih Alijagić. Tim ugovorom je drugotuzeni prenio pravo vlasništva 1/1 na navedenoj nekretnini na prvotuzitelja kao zamjenu za pravo plodouživanja kao lične služnosti u trajanju od 80 godina u korist drugotuzenog na nekretnini koja se nalazi u Dubrovniku na Stradunu. Dalje, sud je utvrdio da kuća o kojoj je bilo riječi u spornoj emisiji nikada nije poklonjena prvotuzitelju, već da su je koristili privremeni korisnici od 1996. do 2000. godine, kada je vraćena drugotuzenom u posjed, a da se ugovor o poklonu koji je spomenut u spornoj emisiji odnosi na "sasvim drugu imovinu [...], koja je odlukom Skupštine opštine Trebinje [iz 1996. godine] putem instituta poklona vraćena prvotuzitelju a koja je oduzeta u postupku nacionalizacije imovine".

8. Dalje, Osnovni sud je iz provedenih dokaza utvrdio i da na kući koja je spomenuta u spornoj emisiji nije bilo upisane hipoteke od šest miliona KM, odnosno da ta kuća "nije bila opterećena založnim pravom – hipotekom ili drugim stvarnim pravom". Također, sud je naveo da iz nalaza vještaka građevinske struke o vrijednosti plodouživanja poslovnog prostora u Dubrovniku koji je ustupljen drugotuženom u zamjenu za njegovu kuću u Trebinju proizlazi da nije postojala nerazmjera međusobnih davanja po tom ugovoru o zamjeni. Također, Osnovni sud je naveo da je drugotuženi tvrdio da su mu podaci iz zemljišnoknjižnog izvataka o navodno upisanim hipotekama na kući koju je zamijenio "dali povod za sporni razgovor". Stoga je sud proveo dokaz uvidom u taj zemljišnoknjižni izvadak i utvrdio da prvotužitelj jeste upisivao hipoteke radi osiguranja kredita na drugim nekretninama, ali ne i na "kući [drugotuženog]" koja je upisana kao vlasništvo prvotužitelja 1/1. Na osnovu ovako utvrđenog činjeničnog stanja, Osnovni sud je zaključio da su "izgovorene riječi od strane drugotuženog da je mijenjao kuću sa vladikom i crkvom koji su mu tu kuću prethodno ukrali, da su njegovu kuću opteretili hipotekom vrijednom šest miliona KM, da postoji očigledna nesrazmjera međusobnih davanja po naprijed navedenom ugovoru o zamjeni nekretnina, predstavljaju iznošenje izražavanja nečega što u postupku nije dokazano kao istinito, a što je prouzrokovalo štetu časti i ugledu tužitelja, jer je opisanim izražavanjem tužiteljima pripisano da su se bavili kriminalnim radnjama koje imaju obilježja veoma teškog krivičnog djela." Stoga je sud zaključio da ovakve izjave predstavljaju klevetu kako je to definirano članom 5. stav 1. Zakona o zaštiti od klevete (u daljnjem tekstu: ZZK). Osnovni sud je također obrazložio da su ove neistinite izjave iznesene ne samo u prilogu koji je emitirao apelant RTV već ih je i apelant N. V. objavio na svojoj internetskoj stranici i na Youtube servisu. Osnovni sud je naveo da su apelanti imali mogućnost da prije objave spornog priloga provjere tačnost navoda iz priloga, ali da to nisu učinili, zbog čega je "nesporna odgovornost [apelanta N. V.] kao autora i odgovornog urednika koji je to omogućio drugotuženom, ali i kao lica koje je objavilo neistinite navode na internet stranicama, te [apelanta RTV] koji je objavio neistinito izražavanje bez prethodne provjere tačnosti". Također, sud je uzeo u obzir i ponašanje apelanata u vezi s upućenim demantijem, pa je zaključio da iz svega proizlazi da namjera apelanata "nije služila javnom interesu već naprotiv namjera u cilju nanošenja klevete iznošenjem i prenošenjem neistinitih navoda o tužiteljima, te njihova diskvalifikacija u moralnom pogledu."

9. Dalje, Osnovni sud se pozvao na relevantne odredbe ZZK, pa je zaključio da nesumnjivo proizlazi da je ZZK propisao da i pravno lice, u konkretnom slučaju prvotužitelj, "može imati povrijeđen ugled i ima pravo na naknadu štete zbog klevete". Sud je u vezi s tim naveo da u potpunosti prihvata navode o tome "da se radi o prvotužitelju kao duhovnoj zajednici, simbolu najtrajnije duhovne vrijednosti srpskog naroda i kao takva predstavlja moralni autoritet među građanima i vjernicima", te da je "drugotužitelj kao episkop Zahumsko-hercegovački i primorski u neraskidivoj vezi sa prvotužiteljem i svako rušenje dostojanstva, morala i etike drugotužitelja predstavlja direktan atak i na prvotužitelja kao paradigme morala i duhovne čestitosti." Dalje, sud je istakao da je "opštepoznata činjenica da na prostoru Republike Srpske i Srbije živi ogroman broj lica pravoslavne vjeroispovijesti, čime su predmetne klevete posebno teške, uvredljive i štetne po ugled koji tužitelji imaju među vjernicima pravoslavne vjeroispovijesti", zato što one predstavljaju "suštu suprotnost svega onoga na čemu se temelji rad i postojanje prvotužitelja",

te da je tim klevetama "narušen moralni kredibilitet koji isti ima u duhovnoj i svetovnoj zajednici".

10. Imajući u vidu sve navedeno, Osnovni sud je zaključio da je "ovakva odluka suda 'neophodna u demokratskom društvu', ima za cilj 'zaštitu ugleda i prava drugih', te da donošenje ovakve odluke nema za povredu prava na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine [...] i člana 10. Evropske konvencije, tim prije što navedeni član Evropske konvencije ne štiti iznošenje informacija kojima se određeno lice bez valjanog i uvjerljivog dokaza optužuje za činjenje radnji koje u sebi imaju obilježje krivičnog djela." Također, Osnovni sud je naveo i da mediji ne smiju da prekoračuju uspostavljene granice pri izvršavanju svog zadatka prenošenja informacija i ideja koje su važne za javnost. Kad je riječ o "obavezama i odgovornostima" novinara, Osnovni sud je istakao da ZZK regulira odgovornost za štetu nanесenu ugledu fizičkog ili pravnog lica zbog toga "da se pravo na slobodu izražavanja ne zloupotrijebi i ne pretvori u svoju suprotnost, te izražavanjem neistinitih činjenica nanese šteta ugledu drugom namjerno ili nepažnjom." U vezi s tim, sud je obrazložio da je u postupku nesumnjivo utvrđeno da je drugotuženi iznio, apelant N. V. mu omogućio, a apelant RTV objavio informacije o tužiteljima "kojima su ih doveli u neposrednu vezu sa teškim kriminalom, a da pri tome nisu pružili ni jedan relevantan dokaz da su tačne te informacije", iako je na njima bio teret dokazivanja da su objavili istinite informacije, pri čemu se sud pozvao na odluku Ustavnog suda u predmetu broj *AP 1145/04*.

11. Dalje, Osnovni sud je naveo da, prema ZZK, obeštećenje treba da bude u razmjeri sa štetom koja je klevetom nanесena oštećenom, te da sud mora cijeniti sve okolnosti slučaja. Stoga je sud, kako je dalje obrazložio, kod odmjeravanja visine naknade na koju je obavezao apelante i drugotuženog vodio računa o tome da je to "televizija koja ima veoma veliku gledanost i da je dostupna gledateljima u cijelom svijetu, da je sporni prilog objavljen i na web stranici [drugoaapelanta] i na Youtube međunarodno dostupnom servisu, da je sadržaj predmetnog intervjua u cijelosti neistinit, da su iznošenjem neistine u spornom prilogu drugotužitelju pričinjene duševne patnje i da mu je to nanijelo neprijatnosti." Kako je sud dalje naveo, pravo na čast i ugled čine sadržaj prava ličnosti "kao izraz specifične socijalne funkcije čovjeka i socijalnog ugrožavanja njegove ličnosti. Postojanje duševnog bola kako uslov za dosuđivanje novčane naknade i sam pojam duševnog bola treba shvatiti kao manifestaciju određenih emocija koje su izražene kod drugotužitelja, što je vidljivo iz samog njegovog iskaza, a ne samo kao uobičajeno klasično shvatanje ovog pojma." Stoga, kako je sud naveo, kod dosuđivanja naknade štete zbog klevete "nije potrebno utvrđivati intenzitet i dužinu pretrpljenog duševnog bola oštećenog, već koliko iznesena kleveta može škoditi časti i ugledu tog lica po shvatanju sredine u kojoj živi i opšte usvojenim društvenim normama." Imajući u vidu navedeno, te cijeneći odredbu člana 200. Zakona o obligacionim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO), Osnovni sud je zaključio da je naknada od 5.000 KM u odnosu na drugotužitelja adekvatna satisfakcija za štetu koju je on pretrpio, dok je iznos preko dosuđenog odbio. U odnosu na prvotužitelja, sud je odredio da je adekvatna satisfakcija objavljivanje presude tri puta uzastopno o solidarnom trošku apelanata i drugotuženog u programu prvoapelanta i u dnevnom listu "Glas Srpske".

12. Okružni sud je osporenom presudom broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. decembra 2015. godine odbio žalbu drugotuženog, dok je djelimično uvažio žalbe apelanata, te preinačio prvostepenu presudu u dijelu u kojem je dosuđena naknada štete prvotužitelju objavljivanjem presude, tako da je presudio da ta presuda bude samo jednom (umjesto tri puta

uzastopno) objavljena u "Glasu Srpske" i programu apelanta RTV. U ostalom dijelu prvostepena presuda je ostala neizmijenjena. Okružni sud je, između ostalog, odbio prigovor nepostojanja aktivne legitimacije na strani prvotuzitelja označenog kao manastir Tvrdoš, koji se u intervjuu nije spominjao. U vezi s tim, Okružni sud je naveo da unošenje bliže oznake za prvotuzitelja ne čini tužbu nedopuštenom, kako je to tvrdio apelant N. V., budući da prvotuzitelj, onako kako je označen u tužbi, ima svojstvo pravnog lica. Dalje, Okružni sud je naveo da se žalbama neosnovano ističe da nisu bili ispunjeni uvjeti za naknadu štete prema ZZK, odnosno da su postojali izuzeci od odgovornosti koje taj zakon predviđa. Okružni sud je, između ostalog, naveo da je prvostepeni sud pravilno utvrdio da su apelanti i drugotuženi uvredljivim izjavama, iznošenjem i pronošenjem "opisali tužitelje (crkvu, odnosno vladiku) da su "ukrali imovinu", da su "prevarili" i da se "bave kriminalnim radnjama". Stoga je Okružni sud prihvatio pravni stav prvostepenog suda da se radi o kleveti, o čemu su dati jasni razlozi koji opravdavaju prvostepenu odluku.

13. Rješenjem Vrhovnog suda broj 95 0 P 029356 16 Rev od 23. novembra 2016. godine revizija apelantata je, na osnovu člana 247. u vezi sa članom 237. st. 1, 2. i 3. ZPP, odbačena kao neblagovremena, odnosno nedopuštena.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

14. Apelanti smatraju da im je osporenim odlukama prekršeno pravo iz člana II/3.e) i h) Ustava Bosne i Hercegovine i čl. 6. i 10. Evropske konvencije. U vezi s tim, apelanti navode da su sudovi proizvoljno primijenili "niz relevantnih odredaba" ZZK i ZOO-a, a time i navedena ustavna prava. Apelanti su dalje naveli da nesumnjivo postoji javni interes za emitiranje spornog intervjuja, s obzirom na to da je drugotuzitelj "visoki vjerski dužnosnik Srpske pravoslavne crkve, da isti nesumnjivo uživa veliki autoritet u dijelu javnosti, te da je isti u toj funkciji često istupao u javnosti i iznosio svoja mišljenja i stavove o nizu relevantnih društveno-političkih tema bitnih za sve građane Bosne i Hercegovine." Stoga je, kako navode, nesporno postojanje javnog interesa za informiranje javnosti o postupanju visokih vjerskih dužnosnika, zbog čega su "ispunjeni uslovi za primjenu [ZZK] kojim je predviđena odgovornost za klevetu samo ukoliko je odgovorno lice znalo ili je nepažnjom zanemarilo da je iznijeto odnosno pronijeto izražavanje neistinito." Stoga smatraju da je neprihvatljiv zaključak sudova da su apelanti "svjesno iznijeli i pronijeli neistine", te da to ni tužitelji nisu tvrdili. Apelanti tvrde da nisu iznosili bilo kakve tvrdnje koje se mogu kvalificirati kao kleveta, nego da su sudovi utvrdili "da je te tvrdnje iznio drugotuženi prilikom davanja intervjuja [apelantu N. V.], a koji intervju je emitovan na tv kanalu [apelanta RTV]." Dalje, smatraju da se ne može govoriti ni o pronošenju neistinitih informacija jer se ne radi o "pronošenju tj. saopštavanju tuđih saznanja i mišljenja od strane novinara i medijskih uposlenika apelanta", jer bi tek to "konstituisalo klevetu". Apelanti smatraju da su "pokazali dužnu pažnju i profesionalnu odgovornost pozvavši i omogućivši tužitelju da iznese 'svoju stranu priče' i ospori i kontraargumentuje navode drugotuženog", te da su objavili i demanti koji su poslali tužitelji.

15. Apelanti, također, navode da je "nedopustivo da se pred medije postavlja, a naročito u kontekstu intervjuja kao specifičnog oblika medijske komunikacije, zahtjev da istražuju činjeničnu osnovanost tvrdnji koje su intervjuisana lica iznijela prilikom intervjuja, te da na osnovu toga vrše cenzurisane ili zabranu emitovanja navedenih intervjuja." Ovakav stav bi, kako navode, u velikoj mjeri otežao ostvarivanje funkcije medija,

dok bi "praktično onemogućio formu 'život' intervjuja kao oblika informisanja javnosti u kojem mediji svakako nisu u mogućnosti da kontrolišu sadržaj koji iznose intervjuisana lica." Apelanti se u vezi s ovim pozivaju na praksu Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Evropski sud) u presudi *Jersild protiv Danske* u kojoj je naglašena važnost izvještavanja temeljenog na intervjuima, te da se ograničavanje takvog izvještavanja može podržati samo ako za to postoje "osobito važni razlozi". Također, apelanti su se pozvali i na praksu Ustavnog suda iz Odluke broj AP 5008/13 u kojoj je istaknuta važnost utvrđivanja je li novinar postupao u dobroj namjeri, "što može biti njegova odbrana od klevete".

16. Povredu prava na pravično suđenje apelanti vide u tome što ih je sud obavezao da, kao naknadu štete prvotuzitelju, o svom trošku objave presudu, zato što, kako navode, "objavljivanje presude upravo predstavlja oblik naknade nematerijalne štete."

b) Odgovori na apelaciju

17. Osnovni sud je osporio navode iz apelacije tako što je naveo da apelanti ponavljaju navode koje su iznijeli tokom postupka i u žalbi protiv prvostepene presude, te da su neosnovani navodi da je materijalno pravo proizvoljno primijenjeno.

18. Tužitelji su u vrlo iscrpnom zajedničkom odgovoru na apelaciju, između ostalog, naveli da u konkretnom slučaju sporno izražavanje nije bilo iznošenje vrijednosnih sudova, već činjenica koje se mogu dokazati. Opći interes koji dopušta pokretanje pitanja o eventualnim nezakonitim radnjama tužitelja se ne može, kako su naveli, braniti iznošenjem neistinitih činjenica koje predstavljaju napad na njihov ugled i koje se ne mogu smatrati kritikom koju su oni dužni tolerirati s obzirom na funkciju koju vrše. Također, tužitelji su naveli da u konkretnom slučaju "nije bilo riječi o bilo kakvom zdravom, argumentovanom, logičkom kriticizmu, niti o bilo kakvom iznošenju vrijednosnih ocjena, vlastitih uvjerenja i mišljenja", već da je sve što je izneseno predstavljalo "neistinu, netačnu tvrdnju i klevetu. Ne postoje standardi koji bi dozvoljavali toleranciju potpuno malicioznom iznošenju neistina" kao u konkretnom slučaju. U vezi s tim, tužitelji su naveli da su dokazali da je sve što je izneseno bilo neistinito, uvredljivo i da predstavlja klevetu, pa da su stoga neosnovani navodi iz apelacije da apelanti nisu iznijeli "bilo kakve tvrdnje koje se mogu kvalifikovati kao kleveta". Također, tužitelji su naveli i to da se naknada štete dosuđuje i fizičkim i pravnim licima "jer je osnov naknada štete, odnosno šteta koja nastaje kao posljedica klevete". U vezi s tim pozvali su se na praksu Evropskog suda u predmetima *Comingersoll S. A. protiv Portugala* i *Partija slobode i demokratije (ÖZDEP) protiv Turske*.

V. Relevantni propisi

19. U **Zakonu o zaštiti od klevete** ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/01) relevantne odredbe glase:

Član 5.

Odgovornost za klevetu

1. *Svako poslovno sposobno lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem izražavanja nečeg neistinitog, identifikujući to lice trećem licu, odgovorno je za klevetu, ako je to lice prouzrokovalo štetu u svojstvu autora, urednika ili izdavača izražavanja, ili u svojstvu lica koje je na neki drugi način efikasno kontrolisalo sadržaj tog izražavanja, kao i pravio lice koje je objavilo izražavanje.*

2. *Lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu ako je namerno ili usled nepažnje iznelo ili pronošlo izražavanje.*

3. Kada se izražavanje odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, lice iz stava 1. ovog člana je odgovorno za izazvanu štetu iznošenjem ili pronošenjem izražavanja ako je to lice znalo da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemarilo neistinitost izražavanja. Isti standard odgovornosti primenjuje se ako je oštećeni bio ili je javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu i ako vrši, prema opštem shvatanju javnosti, značajan uticaj na pitanja od političkog ili javnog interesa.[...]

Izuzeci od odgovornosti

Član 6.

U sledećim slučajevima neće se odgovarati za klevetu:

a) ako se radi o izražavanju mišljenja ili kada je izražavanje u suštini istinito;

b) ako je lice koje je navodno prouzrokovalo štetu bilo po zakonu obavezno iznositi ili pronositi izražavanje, ili iznositi ili pronositi izražavanje u toku zakonodavnog, sudskog ili upravnog postupka;

v) ako je iznošenje ili pronošenje izražavanja bilo razumno.

Kada sud donosi ovakvu odluku, uzima u obzir sve okolnosti slučaja, naročito uključujući: način, oblik i vreme iznošenja ili pronošenja izražavanja, prirodu i stepen prouzrokovane štete, dobronamernosti i pridržavanje opšte prihvaćenih profesionalnih standarda od strane štetnika, verovatnost da bi šteta nastala i da izražavanje nije izneseno ili proneseno, podatak da li izražavanje sadrži objektivnu i tačnu informaciju o izražavanju drugih lica i da li se odnosi na pitanja iz privatnog života oštećenog ili pitanja od političkog ili javnog značaja.

VI. Dopustivost

20. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

21. U skladu sa članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

22. Pravilo iscrpljivanja pravnih lijekova iz člana 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda zahtijeva da apelant dođe do konačne odluke. Konačna odluka predstavlja odgovor na posljednji pravni lijek koji je djelotvoran i adekvatan da ispita nižestepenu odluku kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu. Pri tome apelant odlučuje da li će koristiti pravni lijek bez obzira na to da li se radi o redovnom ili vanrednom pravnom lijeku. Odluka kojom je pravni lijek odbačen zato što apelant nije ispoštovao formalne zahtjeve pravnog lijeka (rok, plaćanje taksi, forma ili ispunjenje drugih zakonskih uvjeta) ne može se smatrati konačnom. Korištenje takvog pravnog lijeka ne prekida rok od 60 dana propisan članom 16. stav (1) Pravila Ustavnog suda (vidi Rješenje Ustavnog suda broj U 15/01 od 4. i 5. maja 2001. godine).

23. Ustavni sud je odlukom od 7. juna 2016. godine odbacio kao preuranjenu apelaciju broj AP 795/16 koju su apelanti podnijeli Ustavnom sudu 17. februara 2016. godine jer je u toku bio postupak povodom revizije pred Vrhovnim sudom. S obzirom na to da je Rješenjem Vrhovnog suda broj 95 0 P 029356 16 Rev od 23. novembra 2016. godine revizija apelanata odbačena kao nedopuštena zbog formalnih razloga, konačnu odluku u ovom predmetu predstavlja Presuda

Okružnog suda broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. decembra 2015. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. U skladu sa svojom praksom, Ustavni sud u ovakvim slučajevima kao relevantan datum podnošenja apelacije uzima datum podnošenja apelacije koja je odbačena kao preuranjena. S obzirom na to da je osporenu presudu Okružnog suda broj 95 0 P 029356 15 Gž od 25. decembra 2015. godine punomoćnik apelanata primio 1. februara 2016. godine, a da je apelacija u predmetu broj AP 795/16 podnesena 17. februara 2016. godine, proizlazi da je apelacija podnesena u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav (1) Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. (3) i (4) Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

VII. Meritum

24. Apelanti smatraju da im je osporenim odlukama prekršeno pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije.

25. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

26. Član 10. Evropske konvencije glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.

2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

27. Ustavni sud najprije ističe da osporene odluke nesumnjivo predstavljaju miješanje u pravo apelanata na slobodu izražavanja, te da je nesporno da je to miješanje propisano zakonom i da je imalo legitiman cilj – zaštitu prava i sloboda drugih, odnosno dostojanstvo, kredibilitet i ugled tužitelja, što ni apelanti nisu osporili.

28. Stoga je jedino pitanje na koje treba odgovoriti u konkretnom slučaju da li je ovo miješanje bilo "neophodno u demokratskom društvu". U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje na praksu Evropskog suda prema kojoj se miješanje u pravo na slobodu izražavanja mora posmatrati u svjetlu predmeta kao cjeline i utvrditi da li su razlozi koje su ponudili domaći sudovi "relevantni i dovoljni", te da li je miješanje bilo proporcionalno cilju koji se želi postići. Kod razmatranja neophodnosti miješanja u ovo pravo u demokratskom društvu u interesu "zaštite ugleda ili prava drugih", od Evropskog suda se može tražiti da potvrdi da li su domaći organi postigli pravu ravnotežu pri zaštiti dviju vrijednosti zagarantiranih Evropskom konvencijom koje mogu doći u međusobni sukob u određenim slučajevima, naime, slobode izražavanja zaštićene članom 10. s jedne i prava na poštovanje privatnog života predviđenog članom 8. Evropske konvencije s druge strane. Kada domaći sudovi pristupe postizanju ravnoteže između ova dva prava u skladu s kriterijima utvrđenim u praksi Evropskog suda, onda tom sudu trebaju jaki razlozi da svojim mišljenjem zamijeni mišljenje domaćih sudova. Relevantni kriteriji u vezi s tim su:

(a) doprinos članka raspravi od općeg interesa; (b) koliko je poznata ličnost o kojoj je riječ i šta je predmet izvještavanja; (c) ponašanje lica o kojem je riječ prije objavljivanja članka; (d) način pribavljanja informacija i njihova istinitost; (e) sadržaj, forma i posljedice objavljivanja i (f) ozbiljnost nametnute sankcije. Osim toga, Evropski sud uvijek naglašava da se mora napraviti razlika između privatnih pojedinaca i lica koja postupaju u javnom kontekstu, kao što su političke ili javne ličnosti. Shodno tome, dok privatni pojedinac nepoznat javnosti može tražiti posebnu zaštitu njegovog prava na privatni život, isto ne važi za javne ličnosti u vezi s kojima su granice kritičkog komentara šire, pošto su one neizbježno i svjesno izložene ispitivanju javnosti i zbog toga moraju pokazati posebno visok nivo tolerancije (vidi Evropski sud, *Milisavljević protiv Srbije*, presuda od 4. aprila 2017. godine, predstavka broj 50123/06, tačke 31-34. s daljnjim referencama). Kada predstavku ispituje prema članu 10. Evropske konvencije, Evropski sud, također, uzima u obzir i način na koji se došlo do spornih informacija i njihovu vjerodostojnost (vidi Evropski sud, *Ärztelkammer für Wien and Dornier protiv Austrije*, presuda od 16. maja 2016. godine, predstavka broj 8895/10, tačka broj 64. s daljnjim referencama, u daljnjem tekstu: presuda *Ljekarska komora*).

29. Također, i Evropski i Ustavni sud konzistentno ističu da se kod ocjene opravdanosti spornih izjava mora praviti razlika između činjenica i vrijednosnih sudova, pri čemu ovi drugi nisu podložni dokazivanju. Klasifikacija neke izjave kao činjenice ili vrijednosnog suda je pitanje koje, prvenstveno, spada u prostor slobodne procjene državnih organa, a posebno domaćih sudova. Međutim, čak i kad izjava predstavlja vrijednosni sud, mora postojati dovoljan činjenični osnov koji će podržati takvu izjavu (*ibid.*, presuda *Ljekarska komora*, tačka 67. s daljnjim referencama; i Ustavni sud, između ostalih i *AP 787/04*, odluka o dopustivosti i meritumu od 20. decembra 2005. godine, tačka 36).

30. Vraćajući se na konkretan predmet, Ustavni sud zapaža da su sudovi sporne izjave cijenili u cjelini i u kontekstu u kojem su date. Najprije, prvostepeni sud je u presudi detaljno iznio razloge zbog kojih je zaključio da su sporne izjave drugotuzenog o tome da su tužitelji njegovu kuću "prethodno ukrali", da su je "opreteli hipotekom vrijednom šest miliona KM", te da "postoji očigledna nesrazmjera međusobnih davanja po ugovoru o zamjeni nekretnina" između drugotuzenog i tužitelja činjenice koje su se mogle dokazivati, kao i da su tužitelji dokazali da te izjave nisu istinite (vidi tačke 8. i 9. ove odluke). U vezi s tim, Ustavni sud smatra da su neprihvatljivi navodi apelanata da oni "nisu iznosili bilo kakve tvrdnje koje se mogu kvalifikovati kao kleveta", zato što je te "tvrdnje iznio drugotuzeni prilikom davanja intervjuja [apelantu N. V.]", a taj intervju je emitirao apelant RTV. Stoga, Ustavni sud smatra da nema potrebe dalje analizirati da li se radi o činjenicama ili vrijednosnim sudovima, budući da su sudovi o tome dali relevantne i dovoljne razloge zasnovane na provedenim dokazima u vezi s istinitošću spornih izjava, u cijelosti u skladu s ranije navedenim standardima.

31. U vezi s pozivanjem apelanata na presudu Evropskog suda u predmetu *Jersild protiv Danske*, Ustavni sud ukazuje da je Evropski sud u toj presudi zauzeo stav da izvještavanje zasnovano na intervjuima, kasnije uređivanim ili ne, predstavlja jedno od najvažnijih sredstava pomoću kojih je štampa u mogućnosti da igra svoju vitalnu ulogu "čuvara javnog interesa" (*public watchdog*), te da bi sankcioniranje novinara zbog asistiranja prilikom širenja izjava koje je dalo neko lice značajno u negativnom smislu utjecalo na doprinos medija diskusijama o pitanjima koja su od javnog interesa i ona ne bi trebala da bude predviđena, osim ako za to ne postoje naročito

jaki razlozi (vidi Evropski sud, *Jersild protiv Danske*, presuda od 23. septembra 1994. godine, predstavka broj 15890/89, tačka 35. s daljnjim referencama). Međutim, Ustavni sud ukazuje da su i u tom predmetu uzete u obzir sve okolnosti slučaja i da se ovaj stav Evropskog suda ne može posmatrati izvan konteksta.

32. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da su sudovi nesporno zaključili da apelanti jesu "javne ličnosti", odnosno da i Srpska pravoslavna crkva i vladika Grigorije imaju važnu javnu ulogu u društvu, naročito u sredini gdje živi veliki broj vjernika za koje oni predstavljaju "simbole duhovne vrijednosti". Međutim, uprkos zahtjevu da, s obzirom na svoj status u javnosti, s više tolerancije podnose kritiku, pa čak i neopravdanu, i prvotuzitelj kao pravno lice i drugotuzitelj, kako je to naveo prvostepeni sud, mogu trpjeti štetu zbog iznošenja neistinitih tvrdnji zbog kojih može biti nanesena šteta njihovom kredibilitetu i ugledu u javnosti. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je apelant N. V. u postupku pred prvostepenim sudom izjavio da je intervju s drugotuzenim napravio u kući drugotuzenog, ali da nije provjeravao istinitost tvrdnji koje je u tom intervjuu drugotuzeni iznio zato što "to nije bila praksa" i zato što je smatrao "da on nije taj koji je trebao da utvrdi da li su sve informacije koje je iznio [drugotuzeni] istinite ili lažne." Dakle, iz ovoga se nesumnjivo može zaključiti da intervju nije emitiran "uživo", odnosno da drugotuzeni nije gostovao u emisiji koja je bila direktno emitirana, već su apelanti imali priliku provjeriti informacije koje su u odnosu na tužitelje iznesene, ili ih bar kontaktirati prije objavljivanja intervjuja kako bi i oni mogli iznijeti svoje stavove o onome što je drugotuzeni izjavio. Međutim, apelanti nisu ničim dokazali da su tako postupili. Osim toga, sud je utvrdio i da je apelant N. V. isti intervju objavio i na svojoj internetskoj stranici i na Youtube servisu, čime ga je učinio dostupnim široj publici. Također, sud je nesumnjivo utvrdio da demanti koji su tužitelji poslali nije emitiran u cijelosti, ali da je apelant N. V. na svoju internetsku stranicu postavio odgovor na taj demanti u kojoj je i sam iznio tvrdnje "o naivnoj transakciji nekretnina između vladike Grigorija i Saliha Alijagića i izgubljenih stotina miliona evra te da je [prvotuzitelj] stavio pod hipoteku naše crkve i hramove", iako te činjenice nije ni naknadno provjerio. Stoga, Ustavni sud smatra da apelanti nisu u postupku pred sudom dokazali da su preduzeli bar minimum koraka kako bi potvrdili izjave drugotuzenog, pa se stoga ne mogu uspješno pozivati na postupanje u "dobroj namjeri" kao moguću odbranu od iznošenja neistinitih činjenica.

33. Dalje, u vezi s navodima koji se tiču dosuđene naknade štete, Ustavni sud, također, ukazuje da je prvostepeni sud vrlo detaljno i pažljivo cijenio sve okolnosti konkretnog slučaja, te da je kao satisfakciju u odnosu na prvotuzitelja dosudio objavljivanje presude, a u odnosu na drugotuzitelja je obavezao apelante i drugotuzenog da mu solidarno isplate iznos od 5.000 KM. Ustavni sud smatra da su i o ovom aspektu ispitivanja proporcionalnosti miješanja u pravo na slobodu izražavanja sudovi dali relevantne i dovoljne razloge. Naročito, Ustavni sud zapaža da je prvostepeni sud ocjenu svih relevantnih okolnosti ocijenio upravo primjenom tzv. testa proporcionalnosti i standarda člana 10. Evropske konvencije, pa je na osnovu toga izveo zaključak o tome šta je adekvatna satisfakcija za klevetu u konkretnom slučaju (vidi tačke 11. i 12. ove odluke). Zbog toga se ne mogu prihvatiti navodi apelanata o proizvoljnoj primjeni ZZK jer su sudovi i o tome dali relevantne i dovoljne razloge.

34. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da je miješanje u pravo apelanata na slobodu izražavanja bilo "neophodno u demokratskom društvu" u smislu člana 10. Evropske konvencije s ciljem zaštite prava i ugleda tužitelja, te da stoga nema kršenja prava na slobodu izražavanja.

35. Što se tiče navoda o kršenju prava na pravično suđenje, Ustavni sud zapaža da su ti navodi izneseni kao "proizvoljna primjena prava", te da je Ustavni sud analizom člana 10. Evropske konvencije već odgovorio na to pitanje. Budući da apelanti ne iznose da su na bilo koji način bili uskraćeni za neku procesnu garanciju iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije, Ustavni sud neće posebno ispitivati navode o kršenju ovog člana.

36. Imajući u vidu sve navedeno, Ustavni sud smatra da su navodi apelanata o kršenju njihovog prava iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije neosnovani.

VIII. Zaključak

37. Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije kada je u postupku pred sudovima nesumnjivo utvrđeno da je miješanje u to pravo bilo zakonito i da je imalo legitiman cilj, te da je bilo "neophodno u demokratskom društvu" zato što su apelanti objavili izjave koje predstavljaju klevetu, a da nisu ni pokušali provjeriti te tvrdnje, odnosno zato što nisu mogli dokazati da su postupali "u dobroj namjeri".

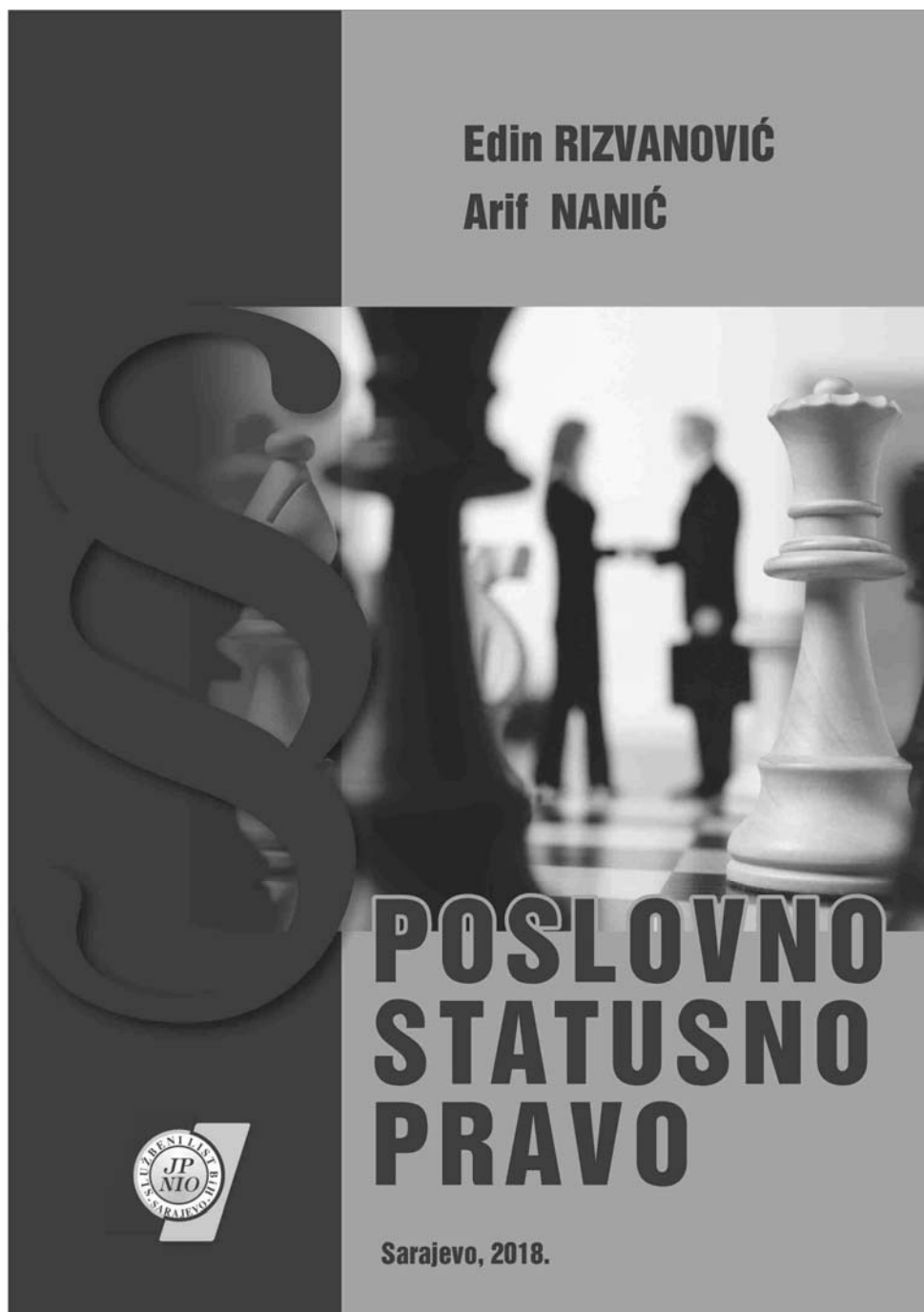
38. Na osnovu člana 59. st. (1) i (3) Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

39. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Zlatko M. Knežević, s. r.

KAZALO

MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BOSNE I HERCEGOVINE		Одлука број АП 3754/16 (српски језик)	9
		Odluka broj AP 3754/16 (bosanski jezik)	16
9	Rješenje o imenovanju pomoćnika ministra u Sektoru za šport (hrvatski jezik)	12	22
		Odluka broj AP 4180/16 (hrvatski jezik)	22
	Рјешење о именованју помоћника министра у Сектору за спорт (српски језик)	1	28
		Odluka broj AP 4180/16 (bosanski jezik)	35
	Rješenje o imenovanju pomoćnika ministra u Sektoru za sport (bosanski jezik)	1	41
		Odluka broj AP 4364/16 (hrvatski jezik)	41
		Odluka broj AP 4364/16 (srpski jezik)	48
		Odluka broj AP 4364/16 (bosanski jezik)	54
		Odluka broj AP 4483/16 (hrvatski jezik)	61
		Odluka broj AP 4483/16 (srpski jezik)	67
BOSNA I HERCEGOVINA UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE		Odluka broj AP 4483/16 (bosanski jezik)	74
10	Uputa o izmjeni Upute o pojednostavljenom carinskom postupku po računu (hrvatski jezik)	15	81
		Odluka broj AP 4582/16 (hrvatski jezik)	81
	Упутство о измјени Упутства о поједностав- љеном царинском поступку по фаktури (српски језик)	2	86
		Odluka broj AP 4582/16 (bosanski jezik)	92
	Uputstvo o izmjeni Uputstva o pojednostavljenom carinskom postupku po fakturi (bosanski jezik)	2	98
		Odluka broj AP 4644/16 (hrvatski jezik)	98
		Odluka broj AP 4644/16 (srpski jezik)	102
		Odluka broj AP 4644/16 (bosanski jezik)	106
		Odluka broj AP 5055/16 (hrvatski jezik)	109
		Odluka broj AP 5055/16 (srpski jezik)	115
		Odluka broj AP 5055/16 (bosanski jezik)	120
USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE			
11	Odluka broj AP 3754/16 (hrvatski jezik)	2	

Nakladnik: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za nakladnika: tajnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Bojan Ninković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Ravnatelj: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Ravnatelj: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050 faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044, 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFKA BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Tisak: "Unioninvestplastika" d.d. Sarajevo - Za tiskaru: Jasmin Muminović - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/1 - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obvezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za 1 polugodište 2019. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 240,00 KM